

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**

**MİMARLIKTA MODERNİST ÜTOPYA FİKRİNİN GÜNCEL KENT
BAĞLAMINDA OKUNMASI: LOUIS KAHN'IN BANGLADEŞ MİLLET MECLİSİ
TASARIMI VE DAKKA**

Nurullah NURULLAH

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN 2023

ANTALYA

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**

**MİMARLIKTA MODERNİST ÜTOPYA FİKRİNİN GÜNCEL KENT
BAĞLAMINDA OKUNMASI: LOUIS KAHN'IN BANGLADEŞ MİLLET MECLİSİ
TASARIMI VE DAKKA**

Nurullah NURULLAH

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN 2023

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**READING THE IDEA OF MODERNIST UTOPIA IN ARCHITECTURE
WITHIN CURRENT URBAN CONTEXT: LOUIS KAHN'S DESIGN OF THE
BANGLADESH NATIONAL ASSEMBLY BUILDING AND DHAKA**

Nurullah NURULLAH

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN 2023

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MİMARLIKTA MODERNİST ÜTOPYA FİKRİNİN GÜNCEL KENT
BAĞLAMINDA OKUNMASI: LOUIS KAHN'IN BANGLADEŞ MİLLET MECLİSİ
TASARIMI VE DAKKA**

Nurullah NURULLAH

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 24/07/2023 tarihinde jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS (Danışman)

Dr.Öğr.Üyesi İbrahim BAKIR

Dr.Öğr.Üyesi Hülya AYBEK

ÖZET

MİMARLIKTA MODERNİST ÜTOPYA FİKRİNİN GÜNCEL KENT BAĞLAMINDA OKUNMASI: LOUIS KAHN'IN BANGLADEŞ MİLLET MECLİSİ TASARIMI VE DAKKA

Nurullah NURULLAH

Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Haziran 2023; 192 sayfa

Mimarlık tarihinde öneme sahip belirli anıtsal yapılar tarihsel bağlamlarındaki işlevlerinin yanı sıra sembolik boyut kazanarak zaman içerisinde ait oldukları coğrafya, uygarlık veya ülkelerin simgeleri haline gelmektedir. Mısır piramitleri, Kulezyum, Eyfel Kulesi ve Sidney Opera Binası bu nitelikleri kazanmış yapılar için ilk akla gelen örneklerdendir. ABD'li mimar Louis Kahn'ın tasarımı olan başkent Dakka'daki Bangladeş Ulusal Meclis Binası da bu kapsamda değerlendirilebilir. Tasarımlarındaki üstün nitelikler ile 20. yüzyıl mimarlığında önem kazanan Kahn, mimarlığa ilişkin yerel ve tarihsel verileri özgün bir yaklaşım ile yorumlayan bir tasarımcı olarak genelde evrenselci, ütopycı ve fütürist bir çizgiye oturan ana akım modern hareketten farklılıkları ile gündeme gelir. Bangladeş Millet Meclis Binası da Kahn'ın olgun döneminin bir ürünü olarak 20. Yüzyıl mimarlık tarihinde kanonik bir konuma sahiptir.

Bu çalışma, ütopycı düşüncüyü Kahn ile dışında tutulduğu ana akım modernizm için ortak bir motivasyon kaynağı olarak yorumlamaktadır. Meclis binasının tasarımıındaki öngörülerin ütopycı düşünce ile ilişkisi ve bu öngörülerin yapının performansındaki karşılıkları sorgulanmaktadır. Çalışmanın temel amacı mimarlık tarihi yazımında genel olarak kentsel çevresinden kopuk bir şekilde sembolik ve arkitektonik gücü açısından ele alınan bir tasarımı içerisinde inşa edildiği kentin günümüze dek uzanan gelişimindeki sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamı içerisinde tartışmak, yeniden okumak ve bu bağlamdaki güncel durumuna dair tespitleri ortaya koymaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Ütopya, Modernizm, Louis Kahn, Çağdaş Kent, Mimari Tasarım, Dakka, Bangladeş Millet Meclis Binası.

JÜRİ: Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Dr.Öğr.Üyesi İbrahim BAKIR

Dr.Öğr.Üyesi Hülya AYBEK

ABSTRACT

READING THE IDEA OF MODERNIST UTOPIA IN ARCHITECTURE WITHIN CURRENT URBAN CONTEXT: LOUIS KAHN'S DESIGN OF THE BANGLADESH NATIONAL ASSEMBLY BUILDING AND DHAKA

Nurullah NURULLAH

MSc Thesis in The Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

June 2023; 192 pages

Certain monumental structures that are significant in the history of architecture have acquired a symbolic dimension in addition to their functional dimensions in their historical contexts and have evolved into symbols of the geography, civilization, or countries to which they belong over time. The first structures that come to mind that have acquired these features are the Egyptian pyramids, the Colosseum, the Eiffel Tower, and the Sydney Opera House. The Bangladesh National Assembly Building in the capital city of Dhaka, which was designed by the American architect Louis Kahn, can also be evaluated in this context. Kahn, who rose to prominence in 20th-century architecture due to the superior qualities of his designs, distinguishes himself from the mainstream modern movement, which generally adopts a universalist, utopian, and futuristic line, as a designer who interprets local and historical data pertaining to architecture in a distinctive manner. The Bangladesh National Assembly Building, a product of Kahn's mature period, also holds a canonical place in the architectural history of the 20th century.

This study interprets utopian thought as the driving force behind conventional modernism, from which Kahn was excluded. The relationship between the predictions in the design of the parliament building and utopian thought, as well as their counterparts in the performance of the building, are questioned. The primary objective of the study is to discuss and reread a design, which is generally considered in terms of its symbolic and architectonic power in architectural historiography, within the social, cultural, and economic context of the development of the city that has been built up to the present day, and to reveal the conclusions about its current situation within this context.

KEYWORDS: Utopia, Modernism, Louis Kahn, Contemporary City, Architectural Design, Dhaka, Bangladesh National Assembly Building.

COMMITTEE: Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Asst. Prof. İbrahim BAKIR

Asst. Prof. Hülya AYBEK

ÖNSÖZ

Bu süreç boyunca yanımda olup bilgisi ve tecrübesi ışığında bana yol gösterdiği için çok kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Kemal Reha Kavas'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bunun yanı sıra, rahmetli annemin duası, babamın maddi ve manevi desteği, ablam Ümmü Gülsüm ve Halima Rahman'a ve ailenin diğer değerli bireyleri olan kardeşlerime destekleri için minnettarım. Ayrıca, stresli ve yorgun anlarımda sohbetlerini hep yanımda tutan çok kıymetli arkadaşım Aydar Zainolov, Saba Gül, Bourak Daout, Yunuşa Yusif ve deneyimlerini cömertçe benimle paylaşan Emrullah Zorlu ve Mimar Emre Efendioğlu'nu çok takdir ediyorum. Tez savunma sınavında yer alan ve geri bildirimleri ile katkı sağlayan Dr.Öğr.Üyesi İbrahim Bakır ve Dr.Öğr.Üyesi Hülya Aybek'e teşekkürlerimi sunarım. Alan araştırma ve tez Süreci boyunca desteklerini esirgemeyen BUET (Bangladeş Mühendislik ve Teknoloji Üniversitesi) Dr. Öğretim Üyesi değerli Ahammad al Muhaymin'e şükranlarımı iletirim. Louis Kahn'ın öğrencisi olan değerli Prof. Dr. Gönül Aslanoglu Evyapan'a da, çok kıymetli vaktini ayırarak, tez konusu hakkındaki sorularıma yanıt verdiği için çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
AKADEMİK BEYAN	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ:.....	1
1.1. Amaç:.....	2
1.2. Kapsam:.....	2
1.3. Yöntem:.....	3
2. KAYNAK TARAMASI	5
2.1. Modernizm Kavramının Etimolojik Kökeni ve Tarihsel Gelişimi:.....	5
2.2. Modernizm Kavramının Mimari Tasarım ile İlişkisi:	6
2.3. Mimarlıkta Modernist Ütopya Fikri ve Güncel Kentsel Bağlam:	18
2.4. Mimarlık Literatüründe Louis Kahn, Eserleri ve Tasarım Yaklaşımı.....	31
3. MATERYAL VE METOT	55
3.1. Araştırma Materyali	55
3.2. Metod.....	61
4. TARTIŞMA VE BULGULAR	63
4.1. Kahn Mimarlığının Modernist Ütopya Fikri ve Kentsel Bağlam ile İlişkilerine Yönelik Bulgular	63
4.1.1. Kahn Mimarlığının Ana Akım Modern Hareket ile İlişkileri.....	65
4.1.2. Kahn Mimarlığının Modernist Ütopya Fikri ile İlişkisi.....	69
4.1.3. Kahn Mimarlığının Kentsel Bağlam ile İlişkisi	76
4.2. Kahn'ın Bangladeş Millet Meclisi Tasarımının 20. Yüzyıl Mimarlığındaki Yerine İlişkin Bulgular.....	80
4.2.1. Yapı Kompleksine İlişkin Nicel Veriler	81

4.2.1.1. Tarihsel Arka Plan:	81
4.2.1.2. Proje Alanının Seçimi:	83
4.2.1.3. Yapı Kompleksinin Tasarımı:	85
4.2.2. Mimarlık Literatüründe Tasarıma İlişkin Değerlendirmeler.....	132
4.3.1 Tasarım Öngörülerinin Güncel Kentin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Bağlamındaki Karşılıklarının Tespiti	143
4.3.2 Yapı Kompleksine İlişkin Kentli ve Kullanıcı Görüşlerinin Tespiti.....	150
5. SONUÇLAR	165
6. KAYNAKLAR	169
7. EKLER.....	185
ÖZGEÇMİŞ	

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Mimarlıkta Modernist Ütopya fikrinin Güncel Kent Bağlamında Okunması: Louis Kahn’ın Bangladeş Millet Meclisi Tasarımı ve Dakka” adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

24 /07/2023

Nurullah NURULLAH

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD - Amerika Birleşik Devletleri

BIM – Yapı Bilgi Modellemesi (Building Information Modelling)

CCTV- Kapalı devre televizyon (Closed-circuit television)

CIAM- Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne)

MEP- Mekanik Elektrik ve Tesisat (Mechanical, Electrical and Plumbing)

MİT- Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (Massachusetts Institute of Technology)

MMB- Millet Meclis Binası

MMK- Millet Meclis Kompleksi

PWD- Pakistan Bayındırlık Bakanlığı (Public Works Department)

% - Yüzdelik

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Kristal Saray (Anonymous 1).....	7
Şekil 2. 2. Robie Evi (Anonymous 2).....	9
Şekil 2. 3. Villa Savoye (Anonymous 3).....	10
Şekil 2. 4. Barselona Pavilyon (Anonymous 4).....	12
Şekil 2. 5. Guggenheim Müzesi (Anonymous 5)	14
Şekil 2. 6. Cam Evi (Anonymous 6).....	15
Şekil 2. 7. Bahçe Kent (Anonymous 7)	27
Şekil 2. 8. Endüstriyel kent (Banham 1980).....	28
Şekil 2. 9. Işıyan Kent (Anonymous 8)	29
Şekil 2. 10. Kahn’ın City hall Projesi (Anonymous 9).....	37
Şekil 2. 11. Kahn city hall projesi kesidi (Anonymous 10).....	38
Şekil 2. 12. Yale Sanat Galerisi (Anonymous 11).....	40
Şekil 2. 13. Yale sanat Galerisi tavan (Anonymous 12).....	42
Şekil 2. 14. Richards Madikal Araştırma Lavuratuvar (Anonymous 13).....	44
Şekil 2. 15. Salk Araştırma Merkezi (Anonymous 14)	46
Şekil 2. 16. Salk Araştırma Merkezi (Anonymous 15)	48
Şekil 2. 17. IIM Ahmedabad (Anonymous 16)	49
Şekil 2. 18. Kimbell Sanat Müzesi (Anonymous 17)	50
Şekil 2. 19. Kimbell Sanat Müzesi Işıklık (Frampton ve Cava 1995).....	51
Şekil 2. 20. Philip Exeter Akademi (Anonymous 18)	52
Şekil 2. 21. Philip Exeter Akademi kütüphanesi iç mekan (Anonymous 19)	53
Şekil 3. 1. Anket Aşamaları (Orijinal).....	55

Şekil 3. 2. Bangladeş Millet Meclis Kompleksi (Anonymous 20)	56
Şekil 3. 3. Bangladeş Millet Meclis Binası (Orijinal).....	57
Şekil 3.4. Bangladeş haritası içerisinde Dakka kentinin konumu, Türkçeleştirilmiştir (Anonymous 21)	58
Şekil 3.5. Dakka Kent Haritası içerisinde Millet Meclis Kompleksinin Konumu (Anonymous 22)	60
Şekil 3. 6. Metod Şeması (Orijinal)	61
Şekil 4. 1. Trenton Hamami Plan ve Kesit (Anonymous 23)	69
Şekil 4. 2. Trenton Hamami Avlu'dan görünüş (Anonymous 24)	70
Şekil 4. 3. Salk Araştırma Merkezi Master Plan (Düzenlenmiştir, Anonymous 25).....	70
Şekil 4. 4. Basit bir yerleşimden kent – The City (Frampton & Cava 1995)	71
Şekil 4. 5. Louis Kahn şehir Philadelphia için plan (Frampton & Cava 1995)	73
Şekil 4. 6. Louis Kahn'ın 1952 Trafik Çalışması (Moma)	77
Şekil 4. 7. Arazi ilk eskizleri. Kaynak (Jordy 1980) Düzenlenmiştir.....	83
Şekil 4. 8. İnşa edildiği döneme ait arazi fotoğrafı ve krokisi (H. Y. Park ve diğerleri 2023).	84
Şekil 4. 9. Millet Meclis Kompleks ile ilgili ilk eskizler (Ksiazek 1993)	86
Şekil 4. 10. Millet meclis kompleks ile ilgili ilk eskizler (Jordy 1980)	87
Şekil 4. 11. Piramidal cami önerisinin büyütülmüş şeklini göstermektedir (Jordy 1980).	88
Şekil 4. 12. Millet Meclis Kompleks için ilk dönem (1963) fonksiyon ve mekânsal düzenlemeler. (Jordy, 1980 Düzenlenmiştir.).....	88
Şekil 4. 13. 1963 de revize edilmiş plan. (Jordy, 1980) düzenlenmiştir.....	89
Şekil 4. 14. 1964 te Revize edilen Millet Meclis Kompleksi (Jordy 1980) Düzenlenmiştir.....	90
Şekil 4. 15. Millet Meclis kompleksinin geliştirilmiş ve revize edilmiş planı (Jordy, 1980).	91

Şekil 4. 16. MMK'nin (Millet Meclis Kompleks) geliştirilmiş ve revize edilmiş planıdır (Jordy, 1980 Düzenlenmiştir).	92
Şekil 4. 17. İnşa edilmiş ve son haliyle millet meclis kompleksi (DWG çizim den oluşturulmuştur, orijinal)	93
Şekil 4. 18. Millet meclis Binası, Milletvekiller lojmanları ve peyzajı ile birlikte (DWG Çizim üzerinden geliştirilmiştir).	93
Şekil 4. 19. Millet Meclis binası ve Milletvekiller Lojmanları Vaziyet planı, İnşa edilmiş haliyle Millet meclis kompleksi. (Jordy, 1980) Düzenlenmiştir.	94
Şekil 4. 20. MMK Tasarım süreci (Orijinal)	95
Şekil 4. 21. MMB inşaat süreci (Orijinal)	96
Şekil 4. 22. İnşaat Sürecinde Millet Meclis Kompleksi (Jordy, 1980).	97
Şekil 4. 23. Milletvekiller lojmanları için form çalışma eskizleri (Jordy, 1980).	99
Şekil 4. 24. Meclis odası ışık ve örtü çalışma eskizleri (Jordy, 1980).	100
Şekil 4. 25. Meclis binası Tasarım aşamaları (Düzenlenmiştir, Lutolli & Jashanica 2022).	100
Şekil 4. 26. MMB mekansal düzenlemeler (Orijinal).	101
Şekil 4. 27. Millet Meclis Kompleksi giriş kat planı (Lutolli & Jashanica, 2022).	102
Şekil 4. 28. 1. Kat planı (Lutolli & Jashanica, 2022)	104
Şekil 4. 29. 2. Kat Planı (Lutolli & Jashanica 2022)	105
Şekil 4. 30. 3. Kat planı (Lutolli & Jashanica 2022)	107
Şekil 4. 31. 4. Kat planı (Lutolli & Jashanica 2022)	108
Şekil 4. 32. 5. Kat planı (Lutolli & Jashanica 2022).	109
Şekil 4. 33. Kesit A-A. (Lutolli & Jashanica 2022).	109
Şekil 4. 34. Görünüş (Lutolli & Jashanica 2022).	109
Şekil 4. 35. İç mekan ışık gölge yansımaları (Lutolli & Jashanica 2022)	112
Şekil 4. 36. İç mekan ışık dağılımı kesit ile beraber (Lutolli & Jashanica, 2022).	113
Şekil 4. 37. Genel kurul iç mekânı gün ışığı ile beraber. (Lutolli & Jashanica, 2022)	

a) Meclis odası b) Meclis Odası kesidi.....	114
Şekil 4. 38. Mescit İç mekanı gün ışığı ile beraber (Lutolli & Jashanica, 2022).....	116
Şekil 4. 39. Millet Meclis binası Güney Plaza Payzaj ile beraber (Orijinal).....	117
Şekil 4. 40. Millet meclis binası Güney Batı bahçesi ve çevresi ile beraber (Orijinal) 118	
Şekil 4. 41. Kuzey plaza dan görünüş (Cumhurbaşkanlığı plazası olarak da bilinmektedir (Anonymous 21).....	119
Şekil 4. 42. Güney Doğu görünüş (Anonymous 22)	119
Şekil 4. 43. Güney Plaza ikonik fuyaye ile beraber MMB (Orijinal).....	120
Şekil 4. 44. Güney Doğu cephe (Orijinal)	121
Şekil 4. 45. Porş, Fuaye alt geçidi (Orijinal)	122
Şekil 4. 46. Millet Meclisi'nin Geometrik boşlukları ve yapının su ile olan ilişkisi (Orijinal)	123
Şekil 4. 47. Yapıyı bağlayan geçit (Orijinal).....	124
Şekil 4.48. a Milletvekiller lojmanları ve Millet Meclis Binası, b Milletvekiller lojmanları. (Orijinal).....	125
Şekil 4. 49. Buda tapınağı (Lutolli & Jashanica, 2022).....	127
Şekil 4. 50. Yapı kabuğunun yerel kültür ile olan ilişkisi (Orijinal) a) Geleneksel Bengal tekne b) Millet Meclis Yapı Kabuğu (Orijinal).....	128
Şekil 4. 51. Yapının Babur mimari ile olan ilişkisi (Ksiazek, 1993) Düzenlenmiştir. Sağ tarafı Taj Mahal cephe boşlukları ve sol tarafı ise Bangladeş Millet Meclis cephe boşlukları.	129
Şekil 4. 52. Taj Mahal yanındaki kırmızı mermerli yapı ile benzer ilişkileri.....	130
Şekil 4. 53. Bangladeş millet Meclis Milletvekiller lojmanları ile ilişkisi	130
Şekil 4. 54. Bangladeşteki Buda tapınaklarının plan şemaları (Ksiazek, 1993).....	131
Şekil 4. 55. Millet Meclis Kompleks Güney Plaza tarafık yolu (Orijinal)	138
Şekil 4. 56. Millet Meclis Kompleks Güney Plaza geniş ve temiz yaya yolları (Orijinal).....	139

Şekil 4. 57. Millet Meclis Kompleksi Doğu kapısı ve girişi (Orijinal)	140
Şekil 4. 58. Kuzey Plaza Araç ve yaya yolları (Orijinal)	141
Şekil 4. 59. Kuzey Plaza ziyaretçi araç park alanı (Orijinal).....	142
Şekil 4. 60. Kentsel peyzaj olarak su öğeleri, milletvekilleri lojmanları ve Millet Meclisi Kompleksi. (Orijinal)	143
Şekil 4. 61. Güncel Kent dokusu içerisinde Millet Meclis Binasının Konumu (DWG üzerinden dönüştürülmüştür, orijinal).....	144
Şekil 4. 62. Çevresi ile Millet Meclis Kompleksinin kurduğu ilişkisi gösteren şema (Dwg çizimi üzerinden dönüştürülmüştür, orijinal).....	145
Şekil 4. 63. Kentsel odak noktası olarak Millet Meclis Binası. (DWG çizim üzerinden dönüştürülmüştür, orijinal).....	147
Şekil 4. 64. Millet Meclis binasının kentsel bağlam ve sosyo kültürel açısından etkisi (Orijinal)	148

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4. 1 Anket katılımcılarının cinsiyet dağılımı (Orijinal).....	149
Çizelge 4. 2 Anket katılımcılarının meslek grupları (Orijinal).....	150
Çizelge 4. 3. Anket katılımcılarının yaş dağılımı (Orijinal).....	150
Çizelge 4. 4 Anket katılımcı Eğitim düzeyleri (Orijinal)	152
Çizelge 4. 5. Soru 1.....	153
Çizelge 4.6. Soru 2.....	154
Çizelge 4.7. Soru 3.....	155
Çizelge 4. 8 Soru 4.....	156
Çizelge 4. 9 Soru 5.....	158
Çizelge 4. 10. Soru 6.....	159
Çizelge 4. 11. Soru 7.....	160
Çizelge 4. 12 Soru 8.....	161

1. GİRİŞ:

Bir kentin inşa edilmiş çevresi, sakinlerinin yaşamları üzerinde derin bir etkiye sahip olmaktadır. Modernist mimari, dünyanın dört bir yanında çağdaş kentsel çevreleri şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Mimarlıkta modernizm, 20. yüzyılın başlarında, önceki mimari üslupların dekoratif eğilimlerine bir tepki olarak ortaya çıkarken modernist mimarlar, işlevsel ve strüktürel belirlenimciliğe dayalı biçimsel üretimleri savundular (Roth, 1993). Mimarlıkta modernizmin etkin olduğu bir tarihsel dönemde yaşayan Louis Kahn (1901-1974) Estonya'da dünyaya geldi. Çocukken Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Kahn döneminin en etkili mimarlarından biri olarak mimarlık tarihindeki yerini korumaktadır. Çalışmaları, işlevselliğe bağlılık, ışık ve mekan kalitesine vurgu, malzeme ve inşaat tekniklerine dair derin bir anlayışa dayanan detaylara dikkat ile karakterize edilirken Kahn'ın en ünlü eserlerinden biri ölümünden sonra 1982'de tamamlanan Bangladeş Ulusal Meclisi'dir (Brownlee & De Long, 1997).

Kahn tarafından tasarlanmış olan Bangladeş Ulusal Meclisi, modern mimarlığın dünyadaki en önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Yapının tasarımı ancak tarihsel bağlamı içerisinde anlaşılabilir. Bangladeş 1971'de Pakistan'dan bağımsızlığını kazanınca daha önce bu topraklardaki "Doğu Pakistan" yönetimi için düşünülmüş olan meclis binasının artık yeni kurulan Bangladeş'in bağımsızlık ve demokrasisini temsil etmesi planlanmıştır (B. I. Choudhury & ., 2013). Bangladeş Ulusal Meclis binası, tektonik ve simgesel boyutlarıyla öne çıkmaktadır. Yapının tektonik boyutu, sağlamlık ve gücü vurgularken, simgesel boyutu Bangladeş'in kültürel ve tarihi mirasına duyarlılık göstermektedir. Bu nedenle, Bangladeş Ulusal Meclis binası, sadece Bangladeş için değil, dünya mimarisi için de önemli bir simgesel yapı olmaktadır (Gusheh, 2013). Kahn'ın tasarımı, geleneksel Bengal avlulu evinden esinlenmektedir ve bina, gökyüzüne açık merkezi bir avlu etrafında düzenlenmektedir. Bangladeş Ulusal Meclisi, yeni bir ulusun özlemlerinin bir simgesi ve ülkenin başkenti Dakka'da ikonik bir dönüm noktası haline kentsel ilişkisi çok tartışılan bir konu olarak gündeme gelmiştir (V. J. Scully, 2003). Reed (1989) binanın çok anıtsal ölçeği ile kentsel çevresine uyumsuz bir şekilde yerden yükseldiğini savunurken, Gusheh (2013) onu ülkenin modernitesinin ve ilerlemesinin önemli bir sembolü olarak görmektedir.

Doğal çevre, arazi kullanımı, ulaşım ağları, inşa edilmiş çevre, toplumsal norm ve gelenekler kent düzenlemesinin en dikkat çekici yönleridir. Bu durum Dakka için de geçerlidir. Dakka'nın gelişimi, insanların kentin yapılı çevresine ve sosyal dokusuna ilişkin yorumlarının toplamıdır. Çağdaş Dakka, hızlı büyüme ve değişim yaşayan bir şehirdir ki nüfus, son birkaç on yılda iki kattan fazla artış göstermektedir. Kent, artan nüfusun taleplerini karşılama sorunuyla karşı karşıyadır.

Bu bağlamda, Bangladeş Ulusal Meclisi, kentin geçmişinin bir hatırlatıcısı ve geleceğe yönelik özlemlerinin bir simgesi olarak görülebilmektedir. Geleceğe yönelik öngörüler modernizm kapsamındaki ütopyacı düşüncenin yansımaları olarak değerlendirilebilir. Tarihsel süreçte Dakka büyümeye ve gelişmeye devam ederken, modernist tasarım anlayışının kentsel çevreyi biçimlendirmede oynadığı rol ve öngörülerinin gerçekleşme düzeyi önemli tartışma konuları haline gelmiştir. Millet Meclisi, Bangladeş halkının egemenliğini temsil ettiği ve ülkenin yönetimini şekillendiren siyasi kararların alınmasında önemli bir rol oynadığı için çağdaş Dakka'nın çekirdeği olarak günlük kentsel yaşamın bir parçası olmaktadır. Bangladeş Ulusal Meclisi

ile çağdaş Dakka arasındaki ilişki, Bangladeş halkını temsil eden ve ülkenin yapısını şekillendiren Ulusal Meclis ile kentin simbiyotik bir ilişkisidir.

Yapılar ve yerleşimler, bir ulusu diğerlerinden ayıran özgün niteliklerin en belirgin mekânsal somutlaşmaları olarak kabul edilmektedir (Q. A. Mowla 2019). Bu açıdan, Bangladeş Ulusal Meclisi'nin Bengal halkının tarihi ve kültürüyle güçlü bağları oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bengaliler, kültürel kökenlerine bağlı olmakla birlikte, Bangladeş Millet Meclisi Bangladeş toplumu ve tarihinin küçük bir evreni olarak kabul edilmektedir (Choudhury 2013). Bangladeş Ulusal Meclisi'nin mimari tasarımı, modern ve geleneksel unsurların bir karışımı olmakla beraber bina, geleneksel Bengal dokunuşuna sahip modernist bir yapı olma niteliğini korumaktadır (Zahiruddin ve diğerleri 1990). Kahn, ve yapının tasarım sürecinde Kahn ile birlikte süreci takip eden mimar Mazharul İslam'ın amacı, Bangladeş'i modern bir ulus olarak ilerletirken, Bengal halkının kültürel mirasını ve kimliğini yansıtacak bir bina yaratmaktır. Yapının demokrasi, refah, bolluk, bereket ve adalet kavramlarını temsil etmesi hedeflenmiştir. Binanın cephesini süsleyen uzun kemerler ve kubbeler, 17. yüzyılda Bangladeş'te gelişen Babür mimari tarzının karakteristiği olarak görülmekte ve bu öğelerin bölgenin mimarisi ve Bengal yaşam tarzı üzerindeki Babür etkisinin simgesi olduğu düşünülmektedir (Lutolli & Jashanica 2022). Yapının tasarımında ilham kaynakları olarak görülen tarihsel örnekler Babür mimari tarzının bir sembolü olan Özbekistan'daki ünlü Bibi Khanum camisi, Hindistan'daki Taj Mahal ve Bangladeş'teki Lal bag Kale'dir (Gusheh, 2013). Binanın iç mekanları, duvar ve sütunları, geleneksel Bengal folkloru ve mitlerinden ilham alan karmaşık oymalar ve sanat eserleri ile bezenmiştir. Sanat eserleri, ülkenin zengin tarihini ve kültürünü temsil ederken, aynı zamanda kültürel mirası paylaşma ve topluluk oluşturma aracı olarak hizmet etmektedir.

1.1. Amaç:

Bu tez, mimarlıkta modernist tasarım yaklaşımları içerisinde özgün bir konuma sahip olan A.B.D.'li mimar Louis Kahn'ın (1901-1974) başyapıtlarından biri olarak değerlendirilen Bangladeş Ulusal Meclis Binası ve yerleşkesinin tasarımında modernizmin temel motivasyonlarından olan ütopyacı düşüncenin izlerinin sürülmesini ve mimarın tasarım sürecindeki öngörülerinin günümüz Dakka kentinin sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamındaki karşılıklarının tartışılmasını amaçlamaktadır. Güncel kentsel bağlamda modern mimarlık içerisinde Louis Kahn tarafından temsil edilen farklı bir yaklaşım incelenerek bu özgün anlayışın Bangladeş Ulusal Meclis Binası'na yansımaları okunmaktadır. Tez Dakka kenti üzerinden modernist mimarinin etkilerini ve konu edilen meclis binasının mevcut kentsel bağlama uygunluğunu araştırmaktadır.

1.2. Kapsam:

Bu tez çalışması kapsamında, genelden özele doğru mimarlıkta ana akım modern hareket, modernist mimarlık içerisinde ütopyacı düşünce, modern mimarlık eleştirileri, 20. Yüzyıl mimarlığında Louis Kahn ve Bangladeş Ulusal Meclis Binası tasarımı konuları ele alınmaktadır. Temel konularda oluşturulan bilgi altyapısına dayanılarak kentsel bağlamda modernizm yaklaşımının örneklerinden biri olarak Louis Kahn'ın Bangladeş Ulusal Meclis Binası tasarımı incelenecektir. Güncel kentsel bağlam açısından yapının kent ile kurduğu ilişkisi ve çağdaş Dakka kentinin oluşumunda Millet Meclis

Binası kompleksi tasarımının katkıları tez kapsamında önemlidir. Modernist düşüncenin kentsel gelişim planlaması ve öngörülleri ile kentlerdeki sosyal gerçeklik, kültürel altyapı ve dinamikler arasında oluşan uyumsuzluk sıklıkla dile getirilmektedir (B. Choudhury 2020). Öncelikli olarak ekonomik ve sosyal sorunlara maruz kalan geniş kitleler mimarlıktaki modernist belirlenimci (determinist) yaklaşımı benimsememiştir (Q. Mowla 2011). Bu hususlar 20. Yüzyıl boyunca dikkat çekici bir nüfus artışı sonucunda yüksek yoğunluğa ulaşan ve değişen Dakka kenti bağlamında da araştırmaya değerdir. Bu sebeple Kahn'ın tasarımının güncel kentli tarafından nasıl algılandığının da tespit edilmesi gerekir. Bu tespitler ve tartışma tezin kapsamını oluşturmaktadır.

1.3. Yöntem:

Tez, Louis Kahn'ın Bangladeş Ulusal Meclis Binası tasarımını araştırma materyali olarak tanımlamaktadır. Söz konusu materyali incelemek için genel olarak mimarlıkta modern hareketi ve modernizm içerisinde özgün bir figür olarak Louis Kahn'ı ele alan kaynaklar taranmıştır. Daha sonra araştırma materyali hakkında veri toplamak üzere Dakka'da saha araştırması yapılmıştır. Literatür taraması ve saha araştırması ile oluşturulan bilgi altyapısı ve kavramsal referanslar üzerinden Kahn'ın tasarım öngörülerinin çağdaş kentsel bağlamdaki karşılıkları tartışılmaktadır. Aynı zamanda, tasarımın güncel kent bağlamında değerlendirmesini yapabilmek için kentlilerden oluşan katılımcılar ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, saha araştırması, kavramsal değerlendirmeler ve anket sonuçlarının yorumlanması ile birlikte araştırma materyalinin güncel kent dinamikleri açısından değerlendirmesi yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

2. KAYNAK TARAMASI

2.1. Modernizm Kavramının Etimolojik Kökeni ve Tarihsel Gelişimi:

Gelenek genellikle modernitenin zıddı olarak görülmektedir ve bazı aksi görüşlere rağmen, yeni inşaat teknolojisini çağdaş mimarinin özelliği olarak algılama eğilimi olduğu ifade edilmektedir (Colquhoun 2002). "Modern mimari" ifadesinin birkaç anlamı olmakla beraber ideolojik temellerinden bağımsız olarak modern çağda inşa edilen her yapı için genel bir terim olarak alınabilirken kendi modernliğinin farkında olan ve aktif olarak değişim arayan belirli bir mimariye de indirgenebilmektedir (Colquhoun 2002). Dekorasyonu reddeden ve sadeliği benimseyen modernizm, 20. yüzyılda mimarlık ve tasarımın en etkili yeni stili veya felsefesi haline gelmektedir. Binaların amacına analitik bir yaklaşım, (genellikle yeni) malzemelerin titizlikle mantıklı kullanımı, yapısal yenilik ve süslemenin olmaması ile karakterize edilmektedir (Wagner 1988).

Modernizm değişken bir şekilde bir zaman, stil, tür veya kombinasyon olarak tanımlanmıştır, ancak her şeyden önce aynı kökenli sözcüklerle bir arada var olan bir terimdir. Kökü 'Modern', 'güncel' anlamına gelen Latince *modus*'tan türetilmiştir ve bu nedenle, 'Modernizm'den çok daha geniş bir geçerliliğe ve çeşitli çağrışımlara sahiptir. (Williams 1989).

Baudelaire, "modernite" terimini 19. yüzyılın ortalarında icat etmiştir. Baudelaire, "Çağdaş yaşamın ressamı" adlı makalesinde, sanatta moderniteyi karakterize eden özellikleri tartışmaktadır. Bu çerçevede, parçalanma ve reform, parçalanma ve hızlı değişim, gelip geçicilik ve güvensizlik, Modernizm ile bağlantılı olarak sanayileşme, kentleşme ve sekülerleşmenin getirdiği değişimlerle ortaya çıkan bir yaşama biçimini ve hayatı deneyimleme biçimini tanımladığı düşünülen modernitenin özellikleridir. Sonuç olarak yeniden düşünülmesi gereken birkaç zaman ve mekân kavramı vardır: hız, taşınabilirlik, iletişim, seyahat, dinamizm, kargaşa ve kültürel alt üst oluş bunlardandır. Birkaç isim vermek gerekirse, Émile Durkheim, Max Weber ve Ferdinand Tönnies'in her birinin yüzyılın başındaki bu kültürel altüst oluş üzerine kendi teorileri vardır. Tönnies birbirine sıkı sıkıya bağlı kırsal topluluğun (*Gemeinschaft* olarak adlandırdığı) karşılıklı ilişkilerinden (*Gesellschaft* olarak adlandırdığı) kentsel toplumun heterodoksisine ve anonimliğine kademeli bir geçiş gerçekleştiğini vurgularken, Durkheim modern toplumun doğasında var olan artan işbölümüne odaklanmaktadır (Bradbury & Mcfarlane 1974).

"Modern" teriminin kökeni, diğer anlamların yanı sıra, bir yöntem ya da eylem biçimini, bir kipi, ama aynı zamanda varoluş biçimini ya da tarzını da belirtmektedir. Moddan türetilen bir başka kullanışlı terim de modaya uygun olup, en son stil ve trende uymayı ifade etmektedir. Modaya uygun olmak, modernleşmenin yönlendirdiği sürekli değişim akışına boyun eğmektir (Eysteinson, 2018). Modernite ve modernizmin her ikisi de "modern" kök kelimesini paylaşmaktadır. Modernite ve modernizm, bir madalyonun iki yüzü gibi birbirine bağımlı olan çok farklı iki olgudur; bu ikisi birbirini tamamladığı gibi diğeri olmadan var olamamaktadır (Calinescu 1993).

Modernitenin en sadık savunucularından biri olan Jürgen Habermas, "18. yüzyılda Aydınlanma filozofları tarafından formüle edilen modernite projesinin, onların nesnel bilimi, evrensel ahlak ve hukuku ve özerk sanatı kendi iç mantıklarına göre geliştirme

abalarından oluştuğunu" ifade eder (Habermas 1981: 9). Habermas'a göre modernite, özdeşleşme ve yansıtma yoluyla kendini yeniden tanımlamaya devam ettiği için tamamlanmamıştır.

Teknolojik ilerlemenin, makineleşmenin, kentleşmenin, laikleşmenin ve toplumsal etkileşimin kitlesel biçimlerinin yükselişinin hızlı temposu ile Modernizm, hızla gelişen bir dünyanın sanatı olarak görülebilmektedir (Crouch 1999).

Kültürel, yaratıcı ve edebi olarak modernizm, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başları arasında gelişmektedir. Dönemin sürekli değişen kültürel manzarasına ayak uydurabilecek yeni bir ifade biçimi daha geleneksel sanatsal üretim biçimlerinden bir ayrılmaya işaret etmektedir. Modernist hareketin daha mkemmел ve adil bir toplum yaratmaya yönelik idealist hedefleri, hareketin temel ilkelerinden biri olmaktadır (Williams, 1989). Bu zellik modernizm kavramı içerisinde topya düşüncesine işaret etmektedir. "topik" terimi, genellikle yirminci yüzyılın Modernist mimarlarının çalışmalarını karakterize etmek için kullanılmaktadır, ancak bu genellikle, eserin toplumsal hedeflerine ulaşmadaki başarısızlığını açıklamak için değil, mimarlar tarafından ileri sürülen görkemli iddiaları açıklamak için yapılmaktadır (Coleman 2012). 19. yüzyılın sonlarında sanatçılar, yazarlar ve filozoflar, kendi alanlarının ve genel olarak toplumun değerlerini sorgulayarak 20. yüzyılın gelişini genellikle daha adil ve eşit bir toplumu başlatmak için bir şans olarak görmüşlerdir. Sadece seçkin bir zümrenin değil toplumun tüm kesimlerinin istifade edebileceği toplumcu bir tasarım ortamı üretmeyi hedeflemişlerdir (Cahoone 2003), 20. yüzyılın başlarında pek çok modernist yazar ve sanatçı, toplumsal dönüşümü sağlamak ve daha ideal bir toplum yaratmak için gerekli olduğuna inandıkları için bu hareketlere katılmaktadır. Toplum giderek daha karmaşık ve çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalsa bile, sanatı ve yaratıcılığı daha iyi bir dünya yaratmak için kullanma kavramı güçlü olmaya devam etmiştir. Nihayetinde, modernizm ile topya arasındaki bağlantı, insan ruhunun daha iyi bir yarın tasavvur etme ve gerçekleştirmeye yönelik evrensel özlemini temsil eder, ancak bu zlem çoğu zaman görünüşte aşılmaz engellerle çatışmaktadır (Crouch 1999).

Modernizm, sanatçıların ve yazarların sanayileşme, kentsel toplum, savaş, teknolojik değişim ve yeni felsefi kavramlar dahil olmak üzere çeşitli faktörlere tepkisi olarak yorumlanabilir (Child, 2016). Modernizm, teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak sanayileşme, makineleşme, kentleşme, sekülerleşme ve kitlesel sosyal etkileşim biçimlerinin hızla dönüştüğü bir dünyanın sanatıydı. 1900 yılına gelindiğinde, dünya çapında on bir bölgenin nüfusu bir milyondan fazlaydı. Londra ve New York'un nüfusu 5 milyonu aşarken, Paris ve Berlin'de sırasıyla 3 milyon ve 2 milyon kişi yaşıyordu. Bu tür dönüşümler, mesafe, hız, tüketim, iletişim ve mekanizasyona odaklanan ağdaş yaşam biçimini üretti. En nemlisi Marinetti, "Fütürizmin Kuruluşu ve Manifestosu"ndaki değişimi vd: "Dünyanın ihtiyaşının yeni bir gzelliikle zenginleştiğini söylüyoruz: hızın güzelliği." Kanopisi nefesi patlayıcı yılanları andıran büyük borularla süslenmiş bir yarış arabası - gümbür gümbür gelen bir araç - Semadirek Zaferi'nden daha muhteşemdir... Dn, Zaman ve Mekan vefat etmiştir. Sonsuz, her yerde var olan hızı yarattığımız için, şimdiden mutlakta yaşıyoruz." (Cahoone 1996; Cahoone 2003)

2.2. Modernizm Kavramının Mimari Tasarım ile İlişkisi:

"Modern mimari" terimi, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan hem bir akımı hem de bir dizi ilkeyi ifade etmektedir (Wagner 1988). Bu ilkeler, formun işlevi (işlevselcilik)

takip etmesi gerektiği inancını, minimalizmi kucaklamayı ve süslemenin reddini içermektedir. İlk olarak ortaya çıkan bu mimari hareket, postmodernizmin onu gölgede bırakmaya başladığı 1980'lere kadar hükümet ve iş yapıları için standart haline gelmiştir. "Modern mimari" terimi, belirli bir eser koleksiyonunu veya 19. yüzyılın ortalarından sonra inşa edilen tüm binaları tanımlamak için kullanılabilmektedir. Neyin Modern Mimarlık olarak nitelendirildiği, bir yandan modernitenin nasıl tanımlandığına, diğer yandan da bu çeşitli modernite tanımları içinde Modern Mimarlık ile ilişkilendirilen özelliklere bağlı olmaktadır. "Modern" bina terimi, Rönesans'tan bu yana çeşitli şekillerde karakterize edilmektedir ve muhtemelen böyle olmaya devam edecektir.

Şekil 2. 1 Kristal Saray (Anonymous 1)

19. yüzyılın sonunda, modern mimari, teknoloji, mühendislik ve inşaat malzemeleri alanındaki gelişmelerin yanı sıra, taze ve yenilikçi bir şey lehine geleneksel biçimleri terk etme arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dökme demir, alçıpan, cam levha ve betonarme, daha sağlam, daha hafif ve daha yüksek binaların inşasına olanak sağlayan değişime uğrayan ilk malzemeler arasında yer almaktadır. 1851 Büyük Sergisi, ilk demir ve düz cam yapı olan Joseph Paxton'ın Kristal Sarayını (Şekil 2.1.) öne çıkartmakta ve bu yapı ilk cam ve metal giydirme cephe olma özelliğini taşımaktadır (Frampton 1992).

İlk çelik çerçeveli gökdelen, Chicago'daki on katlı Ev Sigortası Binası, 1884'te William Le Baron Jenney tarafından inşa edilmiştir. Fransız bir üretici olan François Coignet, demir takviyeli betonu veya demir çubuklarla takviye edilmiş betonu ilk kullanan kişi olarak bilinmektedir. Coagent, 1853'te Paris'in varoşlarında dört katlı bir ev olan ilk demirle güçlendirilmiş beton binayı inşa etmiştir. İlk olarak 1854'te New York Crystal Palace (Şekil 2.1.) sergisinde gösterilen Elisha Otis'in güvenlik asansörünü yaratması, yüksek katlı iş ve konut yapılarının modern mimari bakımı açısından kullanıma izin veren bir başka önemli gelişmeydi. Elektrikli aydınlatma, 19. yüzyılda büyük bir sorun olan gaz patlaması riskini önemli ölçüde azalttığı için yeni binalar için de önemli bir teknolojik gelişme olarak anılmaktadır (Benevolo 1977).

Elisha Otis tarafından 1852'de geliştirilen kurşun geçirmez çelik çerçeveler ve güvenlik asansöründeki geliştirmeler gibi yeni teknolojiler, bu gelişmelerin, hızla genişleyen Amerikan kasabalarının merkezlerindeki arazi kıtlığına ve yüksek gayrimenkul maliyetine tepki olarak yapılmasına olanak sağlamıştır. Chicago'daki Ev Sigortası Binası ilk çelik çerçeveli "gökdelene" olma özelliğini taşımaktadır. 1883 yılında William Le Baron Jenney tarafından tasarlanan yapı, kısa bir süre dünyanın en yüksek yapısı unvanını elinde tutmuştur. 1904 ve 1906'da Louis Sullivan, Chicago'nun merkezinde başka bir dönüm noktası olan bir yapı inşa etmiştir: bu yapılar, çelik kullanımları ve yükseklikleri açısından çığır açıcı olmaktadır, ancak Neo-Rönesans, Neo-Gotik ve Güzel Sanatlar tarzlarından dekoratif öğeler almakla modernizmin sadeliğine zıtlık oluşturmaktadır. Cass Gilbert tarafından inşa edilen ve 1912'de tamamlanan Woolworth Binası, 1929'da Chrysler Binası bitene kadar dünyanın en yüksek yapısı olarak izini sürdürmüştür (Burchard & Bush-Brown 1966).

Modern mimari, mimarlara yeni biçimler ve daha çeşitli malzeme ve yöntemler keşfetmeleri için daha fazla fırsat sunmuştur. Herhangi bir biçime kalıplanabilen ve destek direklerine ihtiyaç duymadan muazzam alanlar yaratan betonarme, Auguste Perret ve Henri Sauvage'ın çabaları sayesinde 1903-1904 yıllarında Paris'teki modernist mimarların ana malzemesi olan taş ve tuğlanın yerini almıştır. Perret ve Sauvage'ın en eski beton apartman yapıları kil kiremit kaplamalara sahipken, ilk beton otopark Perret tarafından 1905'te Paris'te 51 avenue de Ponthieu'da inşa edilmiştir. Bu yapıda beton açıkta bırakılmış ve beton araları cam pencerelerle doldurulmuştur. 1912 ve 1914 yılları arasında Paris'in Rue Vavin'inde Henri Sauvage tarafından tasarlanan betonarme bir apartman, balkon oluşturmak için birbirinden dengelenmiş basamaklı katlara sahip olma özelliğini taşımaktadır. Auguste Perret tarafından tasarlanan ve 1910 ile 1913 yılları arasında Antoine Bourdelle tarafından Art Deco yontulmuş kısımlarla inşa edilen Théâtre des Champs-Élysées, betonarme binanın bir şaheseri olarak kabul edilmektedir. Somut mimari, izleyicilerin performansla ilgili görüşlerini hiçbir desteğin engellememesini sağlamaktadır (Poisson 2009).

Yeni tasarımı erken benimseyen bir başka kişi de Viyana'dan Otto Wagner'di. "Modern yaşam" kavramını temel aldığı Moderne Architektur (1895) adlı kitabında daha akılcı bir mimarlık tarzını savunmaktadır (Wagner, 1988). Viyana'daki Karlsplatz'ta stilize edilmiş süslü bir metro istasyonu (1888-89), süslü bir Art Nouveau konutu, Majolika Evi (1898) ve ardından Avusturya Posta Tasarrufu Binasında süslemesiz çok daha geometrik ve basitleştirilmiş bir stil tasarlamıştır. Wagner, yapının cephesinin amacını yansıtmamasını istediğini belirterek mermer plakalar, parlak alüminyum bağlantı elemanları ile dış cephenin güçlendirilmiş betonuna bağlanmaktadır. Çelik, cam ve betondan oluşan geniş bir açık alan olan iç kısım süslenmemiştir ve maksimum verimlilik için tasarlanmıştır (Wagner 1988).

Viyana'da önde gelen bir mimar olan Adolf Loos, modern mimari akımı sonucunda yapılarını dekorasyondan arındırmıştır. 1910'da Viyana'da inşa ettiği Steiner Evi, kare açıklıkları olan ve dekoratif süsleri olmayan düz bir alçı dikdörtgenle karakterize olarak tanımladığı "akılcı mimari" stiline bir örneği olmaktadır (Masheck 2013; (Loos, 2009)). Uluslararası ilgi gören yeni mimari tarz, Avusturya ile sınırlı kalmayıp Brüksel'de, 1906 ve 1911 yılları arasında, Wagner'in öğrencisi Josef Hoffmann, erken modernist tasarımın simgesi olan Palais Stoclet'i inşa etmiştir. Norveç taşıyla kaplı

bu tuğla evde ayrıca geometrik bloklar, kanatlar ve bir kule bulunmaktadır. Evin kübe benzeyen şekilleri öndeki geniş havuza yansıtılmıştır (Sekler, 1967).

1907'de Münih'te, ünlü bir mimari eleştirmen olan Hermann Muthesius, Almanya'da modernist bir sanayi kuruluşu olan Deutscher Werkbund'u (Alman İş Federasyonu) kurmuştur. Grubun ilk üyeleri sadece on iki mimar ve ticari şirketten oluşuyor iken, yenilikçi bina yaratma ortak hedefleri doğrultusunda birlikte çalıştıkça kısa sürede yaygın olarak popülerite kazanmıştır. İlgili mimarlar arasında Peter Behrens, Theodor Fischer, Josef Hoffmann ve Richard Riemerschmid yer almaktadır (Jarzombek, 2004). 1909'da Behrens, modernist tarzdaki en eski ve en etkili endüstriyel binalardan biri olan AEG türbin fabrikasında çelik ve betondan işlevsel bir yapı inşa edilmiştir (Anderson 2002).

Behrens'in iki eski çalışanı olan Adolf Meyer ve Walter Gropius tarafından tasarlanan Alfeld a der Laine'deki Fagus Fabrikası, 1911 ile 1913 yılları arasında inşa edilen bir başka yenilikçi üretim tesisidir. Ağustos 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden önceki dönemde Bruno Taut, Köln gösterisi için çığır açan bir cam yapı inşa etmiştir (Tietz 1999).

Amerikalı mimar Frank Lloyd Wright, modern mimari tasarım bakımından herhangi bir stilde sınıflandırmaya meydan okuyan benzersiz bir modernist tasarımcıdır. 1887-1893 yılları arasında Louis Sullivan'ın Chicago ofisinde çalışmıştır ve Sullivan, en çok Chicago'daki ilk yüksek katlı çelik çerçeveli ofis yapılarını tasarlamasıyla ve "biçim işlevi takip eder" ifadesini icat etmesiyle tanınırlığını elde etmiştir (Tietz 1999).

Şekil 2. 2. Robie Evi (Anonymous 2)

Illinois, River Forest'taki Winslow Evi (1893–1994), 1902'deki Arthur Heurtley Evi ve 1909'daki Robie Evi (Şekil 2.2.), Frank Lloyd Wright'ın imzası olan Prairie House stilinin örneklerindendir: geniş, dekorasyondan yoksun geometrik konutlar, güçlü yatay çizgiler topraktan çıkmış gibi görünen ve Amerikan bozkırlarının geniş, düz alanlarını çağrıştıran çizgiler taşımaktadır. Buffalo, New York'taki Larkin Binası (1904–1906) yapı

kesiti boyunca etkili olan atrium boşluğu ve açık ofis sistemi ile ofis yapıları için yeni bir konsept oluşturmuştur (Bony, 2012).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, neoklasisizm ve Güzel Sanatlar mimari tarzını benimseyen mimarlar, Fransa'da Le Corbusier ve Robert Mallet-Stevens, Almanya'da Walter Gropius ve Ludwig Mies van der Rohe ve yeni Sovyetler Birliği'nde Konstantin Melnikov gibi modernistlere karşı uzun süreli bir mücadele vermek zorunda kalmıştır. Formların sadeleştirilmesini ve dekoratif unsurların kaldırılmasını savunan, Louis Sullivan, çağdaş mimaride minimalist, pratik tasarımın önemini vurgulamak için "Biçim işlevi takip eder" özdeyişini popüler hale getirmiştir. Auguste Perret ve Henri Sauvage gibi Art Deco hareketinin mimarları, çağdaş şekilleri abartılı süslemelerle birleştirerek genellikle iki stil arasında bir denge kurmaya çalışmıştır (Bony 2012).

Le Corbusier, Fransa'da modernizmin gelişmesinde en etkili kişi haline gelen İsviçreli-Fransız mimardır. 1920'de, minimalist, tamamen işlevsel mimariyi hararetle savunduğu L'Esprit Nouveau dergisini kurmuştur. Ayrıca, yeni bir mimarinin parçası olarak organize topluluklar kavramını da güçlü bir şekilde desteklemekle kalmayıp 1922'de, her mahallenin yeşil alanlarla çevrili altmış katlı kulelerden oluşan bir kümeden oluştuğu, üç milyon kişilik bir şehir planı önermiştir. Hayal ettiği modüler evler, aynı plana göre toplu olarak üretilebilir ve ardından konut kompleksleri, topluluklar ve hatta tüm kasabaları oluşturmak için bir araya getirilebilir özelliklerini tanıtılmıştır. Ünlü "ev yaşamak için bir makinedir" ifadesi ilk olarak 1923 tarihli "*Towards a new Architecture*" adlı kitabında yer almaktadır (Corbusier Le 1931). Konseptlerini sloganlar, medya görünümleri, yayınlar, konferanslar ve Sergiler aracılığıyla sürekli olarak yaymaya çalışılmıştır. 1920'lerde, konseptlerini sergilemek için Paris içinde ve çevresinde bir dizi ev ve kulübe inşa etmiştir ve hepsi aynı metodoloji kullanılarak inşa edilmiştir ki, duvarlar ve zeminler için kullanılan betonarme ve iç destek için kullanılan betonarme dikmeler, dışta cam perde duvarlara ve içeride esnek düzenlere izin verilmiştir. Tekdüze beyaz, dış veya iç süslemelerinden tamamen arındırılmıştır (de Villiers 2013).

Şekil 2. 3. Villa Savoye (Anonymous 3)

1928-1931 yılları arasında Paris'in Poissy semtinde inşa edilen Villa Savoye (Şekil 2.3.), bu konutların en bilinenidir ve ikonik beyaz dış cephesi bir dizi cam pencereyle çevrili olup iç yaşam alanları bir bahçeye ve çevredeki kırsala bakmaktadır. Bina, yayılan bir çimin ortasındaki beyaz dikmeler üzerinde yükseltilmiştir (Bony 2012).

1920'lerde geliştirilen Le Corbusier'nin "Modern Mimarının Beş Noktası" beş temel bileşen üzerinden rasyonalize edilmiş bir dizi mimari özelliktir:

a. Pilotiler - bir binanın yapısal ağırlığını üstlenen ince betonarme direklerden oluşan bir ızgara. Estetik çevikliğin temellerini oluşturmaktadır, yüzey rutubetini önlemek için serbest zemin sirkülasyonu sağlamaktadır ve bahçenin konutun altına uzanmasına izin vermektedir.

b. Zemin planının serbest tasarımı – Le Corbusier'ın beş noktasının odağı olarak kabul edilmektedir. Taşıyıcı bölme duvarlarının olmaması, yaşam alanlarının tasarımında ve kullanımında daha fazla esneklik sağlamaktadır; ev kendi iç kullanımında sınırsızdır.

c. Cephenin serbest tasarımı – Binanın ayrılmış dış cephesi, geleneksel yapısal kısıtlamalardan muaf ve cephenin sınırsız, daha hafif ve daha açık olmasını sağlamaktadır.

d. Yatay pencere – şeritli pencereler cephenin uzunluğu boyunca uzanmaktadır, odaları eşit şekilde aydınlatırken alan inziva hissini artırmaktadır. Ayrıca iç mekanlara daha iyi ışık ve çevre manzarası sağlamaktadır.

e. Çatı bahçesi - bahçe teraslı düz çatılar, beton çatıya doğal yalıtım katmanları sağlamak ve açık kullanım mekanları üretmektedir (de Villiers 2013).

Villa Savoye, Le Corbusier'nin modernist mimariye yaptığı tartışmasız en önemli katkısıdır ve onun Modern Mimarının Beş Noktası'nın tümüne örnek teşkil etmektedir. Sütunların yerleşimi ağırlıklı olarak pratiktir, yapısal olarak verimli bir konfigürasyonda düzenlenmiştir, bazı düzenlemeler odalar içinde alt bölümler oluşturmak için konuşlandırılmıştır, bu da zemin planının serbest tasarımını teşvik etmektedir. Yatay şeritli pencereler, cephenin her tarafını çevreleyen narin pilotiler tarafından desteklenir ve kasıtlı konumlandırmaları, izleyicinin bakışını ufka yönlendirerek manzaranın üst ve alt kısmının görünürlüğünü sınırlamaktadır; cephenin arkasındaki çeşitli işlevselliği ve iç mekanı gizlemektedir. Beyaz cephe her yönden açıktır, kesin bir arkası veya önü yoktur, yapı arazisinin tepedeki konumunu en üst düzeye çıkarmaktadır, böylece Le Corbusier konutu kentsel yaşamın meşguliyetlerinden bir kaçış olarak tasavvur ettiğinden, uzak olan manzaralar her taraftan görülebilmektedir. Serbest tasarımın mekânsal özellikleri, evin içinden geçen rampaların ve merdivenlerin sirkülasyonu, Le Corbusier'nin "promenade architecturale" kavramının ifadeleri olarak kapsamlı bir şekilde yer edinmektedir. Esasen, bazı yönler kasıtlı olarak dışarıya yönelik, diğerleri ise alanın içini yansıtan çeşitli görünümünün çeşitliliğini ve karmaşıklığını sunmaktadır (de Villiers 2013).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya, aynı yıl Weimar'da açılan ve Walter Gropius tarafından yönetilen Bauhaus başta olmak üzere iki önemli modernist kuruluşun ortaya çıkışına tanık olmuştur. Gropius, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Peter Behrens'in yanında eğitim almıştır ve çağdaş Fagus türbin tesisini tasarlamıştır. Bauhaus, I. Dünya

Savaşı öncesi Sanat Akademisi ile Endüstriyel Sanat Okulu'nun bir birleşimi olmuştur. Gropius, okulu 1926'da Weimar'dan Dessau'ya taşımıştır. Okulda sanatçılar Vasily Kandinsky, Joseph Albers ve Paul Klee'den mimar Marcel Breuer'e kadar hayatın her kesiminden modernistler temsil edilmektedir (Gropius 1965).

1923'te *The Idea and Construction'ı* yayınladıktan sonra, Gropius kendisini modernizmin önde gelen düşünürlerinden biri haline getirerek tarz ve düzen açısından tekdüze olan endüstriyel çalışanlar için konut kompleksleri inşa etmeyi desteklemiştir. 1928'de Siemens şirketi, onu Berlin'in varoşlarında işçi konutları inşa etmesi için iş teklifi etmiştir; Ertesi yıl, 1929'da Siemens çalışanları için her biri sekiz ila on katlı çok katlı apartman kompleksleri inşa etmeyi önermiştir. Berlin'in modernist bina trendine, Gropius'un Bauhaus'ta geçirdiği süre boyunca Ludwig Mies van der Rohe öncülük etmektedir (James-Chakraborty 2022). 1930'dan 1933'e kadar, Alman Werkbund'un başkan yardımcısı olarak görev yaparken, Bauhaus'taki kurumsallaşmayı denetlemiştir. Barselona'daki 1929 Dünya Fuarı'ndaki Alman sergisi, Mies van der Rohe'nin en ünlü modernist başarısı olarak kabul edilmektedir. Cam ve beton duvarlarıyla bir yataylık ve minimalizm örneğidir. Sadece geçici bir bina olmasına rağmen, 1930'da yıkılmadan önce Le Corbusier'nin Villa Savoye'u kadar modernist mimarının bir simgesi haline gelmiştir (Bony, 2012).

Bauhaus, 1933'te Nazilerin Almanya'da iktidara gelmesi üzerine kapatılmıştır. Gropius ve Marcel Breuer, Nazi Almanya'sından kaçtıktan sonra Birleşik Krallık'ta ve daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde ders vermiştir. Mies van der Rohe, Amerika Birleşik Devletleri'ne 1937'de gelmiş olup savaş sonrası Amerikan mimarlığının en önemli aktörlerinden biri olarak hızla öne çıkmıştır (Johnson 1978).

Şekil 2. 4. Barselona Pavilyon (Anonymous 4)

Bauhaus ve Werkbund'un katı bir şekilde faydacı tasarımına yanıt olarak, 1910 ile 1925 yılları arasında Almanya'da Ekspresyonist tarz ortaya çıkmıştır. Bruno Taut, Hans Poelzig, Fritz Hoyer ve Erich Mendelsohn gibi savunucuları, lirik, duygulu ve umutlu olarak bu akıma önderlik etmiştir (Bletter, 1981). Erich Mendelsohn bir mimar olarak işe, finansman sıkıntısı nedeniyle asla inşa edilemeyen kiliseler, silolar ve endüstriler için son derece yaratıcı tasarımlar yaratarak başlamıştır. Stuttgart, Nürnberg ve Berlin'de sinema salonları ve perakende satış mağazaları inşa etmek için yapılan ilk sözleşmeler, Bauhaus'un steril dikdörtgen formlarıyla tam bir tezat oluşturan heykel şeklinin popülaritesini kanıtlamıştır. Tasarladığı Berlin Mossehaus, aerodinamik modern hareketin bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Berlin'deki Potsdamer Platz'daki Columbushaus'u (1931), sonraki modernist ofis yapıları için bir ilham kaynağı olduğunu söylenebilmektedir (Tietz 1999).

1920'lerde modernizm, Avrupa'da büyük bir kültürel güç olarak ortaya çıkmış, giderek çok uluslu hale gelmeye başlamıştır. Le Corbusier, 1927'de Milletler Cemiyeti ofislerini tasarlama mücadelesine giren birçok modernistten biri olmuştur ve Stuttgart'taki Weissenhof Yerleşkesi, Alman Werkbund tarafından düzenlenen bir bina sergisine ev sahipliği yapmıştır. Le Corbusier, Pierre Chareau ve diğerleri tarafından 1927'de birleşik bir tasarımın temelini atmak için dünya çapında bir toplantı önerilerek 26-28 Haziran 1928 tarihleri arasında İsviçre'de Lemman Gölü kıyısındaki bir şatoda, ilk CIAM (*Congrès International d'Architecture Moderne*) gerçekleştirilmiştir. Fransa'yı Le Corbusier, Robert Mallet-Stevens, Auguste Perret, Pierre Chareau ve Tony Garnier; Victor Bourgeois Belçika'yı; Almanya'yı Walter Gropius, Erich Mendelsohn, Ernst May ve Ludwig Mies van der Rohe temsil ederken; Josef Frank Avusturya'yı temsil etmiştir; Mart Stam ve Gerrit Rietveld Hollanda'yı; Adolf Loos Çekoslovakya'yı temsil etmiştir. Daha sonra Finlandiya'dan Alvar Aalto ve İspanya'dan Josep Llus Sert katılım sağlamıştır (Tsiomis & Haskarisç 1987).

1947'de 80 yaşına geldiğinde, Frank Lloyd Wright Amerikan modernizminin doğuşuna tanık olmuş ve neredeyse ölümüne kadar bu alanda önemli bir figür olarak kalmıştır. Bartlesville, Oklahoma'daki Johnson Wax Genel Merkezi ve Price Tower, 1940'larda inşa ettiği birçok dikkate değer binadan ikisiydi. Bu eşsiz yapı, merkezinde dört asansör tüneli tarafından tutulmakta ve yapının geri kalanı bir ağacın dalları gibi dışarı doğru uzanmaktadır (Alofsin 1999).

Şekil 2. 5. Guggenheim Müzesi (Anonymous 5)

Çağdaş sanat uzmanı Solomon R. Guggenheim, koleksiyonunu barındıracak bir müze inşa etmesi için 1943'te Wright'ı görevlendirmiştir. Müzenin yapısı bir kase (Şekil 2.5.) şeklini alacak ve iç kısımda konukları 20. yüzyıl sanatının yükselen yolculuğuna çıkaracak dairesel bir merdiven bulunacaktır. Proje 1946'da başlamıştır ve vefat ettiği yılı olan 1959'da tamamlanmıştır (Bony 2012).

Ludwig Mies van der Rohe tarafından minimalist bina tarzını karakterize etmek için ünlü "Az daha çoktur" ifadesi kullanılmıştır. 1939'dan 1956'ya kadar, Mies şu anda Illinois Teknoloji Enstitüsü olarak bilinen tasarım okulunda görev yapmıştır ve Chicago'yu savaş sonrası Amerikan modernizminin merkez üssü haline getirmiştir. Enstitü için Lakeshore Drive'da (1948-51) modernist bir tasarımla inşa ettiği iki yüksek katlı konut yapısı, genellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki müteakip yüksek katlı inşaatlar için ilham kaynağı olarak gösterilmektedir. Amerikan iç tasarımı üzerinde büyük etkisi olan yatay bir cam küp olan Plano, Illinois'deki (1945–1951) Farnsworth Evi, Farnsworth'un bir başka önemli başarısıdır. Saf ve zarif tasarımın öncülüğünü Chicago Convention Center (1952-54) ve Illinois Teknoloji Enstitüsü'ndeki Crown Hall (1950-56) ve New York'taki Seagram binası (1955-58) yapmaktadır. 1962 ile 1968 yılları arasında Almanya'ya döndüğünde, Berlin'in yeni Ulusal Galeri'sinin inşasında çalışmıştır.

Etkileyici görüşlere sahip olan Mies, Philip Johnson ve Eero Saarinen gibi kişileri onun öğrencisi ve destekçisi kılmıştır (Schulze 1989).

Amerikan çağdaş mimarlık tarihinde öne çıkan isimlerden biri Philip Johnson'dır (1906-2005). Harvard'da Walter Gropius gözetiminde mimarlık okumuştur ve daha sonra 1946'dan 1954'e kadar Met'in çağdaş tasarım bölümünü yönetmiştir. 1947'de Mies van der Rohe hakkında bir kitap yazmıştır ve ardından Connecticut, New Canaan'da kendi evini inşa etmiştir (Schulze 1996).

Şekil 2. 6. Cam Evi (Anonymous 6)

1953'te Mies'in Farnsworth binasından sonra tasarlanan cam evi (Şekil 2.6) modern malzeme, sadeliği ve minimalizmin ustalıkla kullanılmış üst düzey örneklerdendir. 1955'te çağdaş mimarının kabul görmüş normlarıyla giderek daha fazla çelişen tasarımlarla kendi yolunda gitmeye başlamıştır ve sonunda "ekspresyonizm" teriminde kararlı kalmıştır. AT&T Binası, ardından Sony Tower ve şimdi New York City'deki (1979) 550 Madison Avenue, modern mimariyle son ve kesin ayrılışını işaret etmektedir (Schulze 1996).

"*Uluslararası Üslup: 1922'den Beri Mimarlık*", Henry-Russell Hitchcock ve Philip Johnson tarafından ortak yazılan ufuk açıcı bir kitaptır. İlk olarak 1932'de yayınlanmıştır ve Uluslararası Üslubun mimarlıktaki ilkelerini ve etkisini anlamak için önemli bir referans olmaya devam etmektedir. Kitap, 20. yüzyılın başlarında dönemin değişen sosyal, kültürel ve teknolojik koşullarına bir yanıt olarak ortaya çıkan Uluslararası Üslubun gelişimini ve özelliklerini araştırmaktadır. Hitchcock ve Johnson, işlevsellik, basitlik ve endüstriyel malzemelerin kullanımı gibi modernist ilkeleri sergileyen hakim mimari eğilimleri tanımlamak için "Uluslararası Üslup" terimini icat etmiştir. "Uluslararası Üslup", aralarında Le Corbusier, Ludwig Mies van der Rohe ve Walter Gropius'un da bulunduğu önde gelen modernist mimarların önemli eserlerini

incelemektedir. Kitap, öne çıkan binaların biçimsel niteliklerini, mekansal organizasyonunu ve altında yatan fikirleri analiz ederek, bunların mimari söylem üzerindeki etkilerini ve sonraki mimari hareketler üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Uluslararası Üslubun ortaya çıktığı ve önem kazandığı sosyal, kültürel ve felsefi bağlamı da tartışmaktadır. Hitchcock ve Johnson'ın "Uluslararası Üslup" kapsamındaki çalışmaları, modernizmin ayrı bir mimari hareket olarak kurulmasına yardımcı olmaktadır. Kitap, Uluslararası Üslubun ilkelerini tanıtmada ve fikirlerini daha geniş bir kitleye yaymada önemli bir rol oynamaktadır. Modernist mimarının tarihini ve etkisini anlamak için bir temel sağlayarak mimarlık alanındaki öğrenciler, akademisyenler ve profesyoneller tarafından başvurulmaya ve incelenmeye devam etmektedir (Hitchcock & Johnson 1966).

"*Yeni Bir Mimariye Doğru*", daha çok Le Corbusier olarak bilinen etkili İsviçre-Fransız mimar Charles-Édouard Jeanneret tarafından yazılmış bir kitaptır. İlk olarak 1923'te "*Vers une architecture*" adıyla yayınlanan kitap, 20. yüzyılın en önemli ve en çok okunan mimari metinlerinden biri haline gelmektedir. "*Yeni Bir Mimariye Doğru*"da Le Corbusier, modern mimari için vizyoner fikirlerini ve manifestosunu sunmaktadır. Geleneksel mimari tarzlardan ayrılmayı savunmaktadır ve tasarım ilkelerinin, inşaat yöntemlerinin ve mimarlık ile toplum arasındaki ilişkinin radikal bir şekilde yeniden düşünülmesini vurgulamaktadır. Le Corbusier, mimari tasarımda işlevsellik, verimlilik ve yeni endüstriyel malzeme ve tekniklerin kullanımının önemini açıklamaktadır. Makine estetiğinin entegrasyonunu, standardizasyonu ve bina yapımına "akılcı" bir yaklaşım arayışını savunmaktadır. Kitap, ham maddelerin kullanımı, evlerin tasarımı, şehir planlaması ve teknolojinin mimari ifade üzerindeki etkisi gibi her biri mimarının farklı yönlerini ele alan tematik bölümlere ayrılmıştır. Le Corbusier, argümanlarını Villa Savoye ve Dom-ino Evi gibi ikonik eserler de dahil olmak üzere kendi projelerinin illüstrasyonları, diyagramları ve fotoğraflarıyla desteklemektedir. "*Yeni Bir Mimariye Doğru*", zamanının mimari söylemi üzerinde derin bir etkiye sahiptir ve yerleşik normlara meydan okumaya çalışan bir nesil mimara ilham vermektedir. Le Corbusier'nin şehir planlaması, konut ve tasarıma işlevselci yaklaşım hakkındaki fikirleri, çağdaş mimarlık pratiğini ve teorisini etkilemeye devam etmektedir. Kitabın mirası, 20. yüzyıl mimarisinin çoğunun temelini oluşturan modernist ilkelerin desteklenmesinde ve mimarlık teorisi ve pratiğinin gelişimi üzerindeki kalıcı etkisinde yatmaktadır (Corbusier Le 1931).

"*Programs and Manifestoes on 20th-Century Architecture*" (Program ve Manifestolar) yazar Ulrich Conrads 1970 yılında yayınlanmıştır. Bu kitap, bu yüzyılın pek çok ustasının sanatlarının felsefi ve toplumsal temeline ilişkin tutkulu inançlara sahip olduğuna dair anlamlı tanıklıklar sunmaktadır. Modern mimari hareketteki hemen hemen her önemli gelişme, bu kanaatlerin bir program ya da manifesto biçiminde ilan edilmesiyle başlamıştır. Bunların en etkili olanları burada 1903'ten 1963'e kadar kronolojik sırayla toplanmıştır. Bakış açısına göre kitap, geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır; bunların arasında Henry van de Velde, Adolf Loos ve Bruno Taut'un yüzyılın ilk yıllarından kalma ufuk açıcı ve kehanet niteliğindeki açıklamaları; Frank Lloyd Wright'ın 1910'da Organik Mimari ile ilgili duyurusu; Gropius'un 1919'da Weimar'da kurulan Bauhaus için orijinal programı; Yeni Bir Mimariye Doğru, Yol Gösterici İlkeler, Le Corbusier; Naum Gabo ve Antoine Pevsner tarafından Konstrüktivizmin temel ilkelerinin formülasyonu; ve R. Buckminster Fuller'ın evrensel

mimari ve dünya plancısı olarak mimar üzerine makaleleri bulunmaktadır. Erich Mendelsohn, Hannes Meyer, Theo van Doesburg, Oskar Schlemmer, Ludwig Mies van der Rohe, El Lissitzky ve Louis I. Kahn'ınkiler de dahil olmak üzere, manifestolar yer almaktadır. Ayrıca CIAM, De Stijl, ABC, the Situationists ve GEAM gibi hareketler adına yayınlanmış bir dizi toplu veya grup bildirisi bulunmaktadır. Manifesto formunun dramatik etkinliği genellikle kısalık ve özlülük ile artırıldığından, belgelerin çoğunu kendi bütünlükleri içinde yeniden üretmek mümkün olmuştur (Ulrich Conrads 1970).

"*Modern Mimarlık: Eleştirel Bir Tarih*", ünlü bir mimarlık tarihçisi ve eleştirmeni olan Kenneth Frampton tarafından yazılmış ufuk açıcı bir kitaptır. İlk olarak 1980'de yayınlanan kitap, 19. yüzyılın sonlarından günümüze modern mimarinin gelişiminin kapsamlı ve eleştirel bir analizini sunmaktadır. Frampton'ın kitabı, modern mimarinin tarihini ve teorik temellerini anlamak için önemli bir referans olarak kabul edilmektedir. Modern mimarinin evrimini şekillendiren fikirlerin, ideolojilerin ve sosyal bağlamların derinlemesine keşfedilmesini sağlayarak, mimari tarzların ve hareketlerin yalnızca kronolojik bir açıklamasının ötesine geçmektedir. Kitap, modern mimarideki çeşitli önemli dönemleri, hareketleri ve önemli figürleri kapsayan bölümler halinde yapılandırılmıştır. Etkili mimari teorileri ve manifestoları incelemektedir, mimari üretimi şekillendiren kültürel ve sosyo-politik güçleri araştırmaktadır ve teknolojik gelişmelerin yapıyı çevre üzerindeki etkisini incelemektedir aynı zamanda. Frampton'ın yaklaşımı, modern mimarinin ortaya çıktığı daha geniş kültürel, tarihi ve çevresel bağlamları anlama ihtiyacını vurgulayan eleştirel ve analitik bir yaklaşımdır. Mimari tasarımın sosyal etkilerine, mimarlık ve toplum arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. "*Modern Mimari: Eleştirel Bir Tarih*", okuyuculara modern mimarinin kapsamlı bir genel bakışını sunarken, güçlü ve zayıf yönlerinin ve süregelen zorluklarının dikkatli bir şekilde incelenmesini teşvik etmektedir. Kitap, mimarlık alanındaki öğrenciler, akademisyenler ve profesyoneller tarafından geniş çapta incelenmeye, başvurulmaya devam etmektedir ve modern mimarlık pratiğinin karmaşık tarihi ve teorik çerçeveleri hakkında değerli bir bakış açısı sunmaktadır (Frampton 1992).

Alan Colquhoun (1921-2012), mimaride modernizm üzerine yazılarıyla tanınan oldukça etkili bir mimari tarihçi, eleştirmen ve teorisyendir. Modernist mimarlık ve onun teorik temelleri etrafındaki söylemin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Colquhoun'un modernizm üzerine çalışması, hareketi anlamak için eleştirel ve incelikli bir yaklaşımı vurgulamaktadır. Modernist mimarinin sosyo-politik bağlamı ve ideolojik temelleri ile ilgilenmektedir ve hareketin daha derin teorik ve felsefi sonuçlarını keşfetmek için stilistik analizin ötesine geçmektedir. Colquhoun, "*Modern Architecture: Collected Essays*" (1981) adlı kitabında modern mimarinin gelişimini ve çeşitli tezahürlerini araştırmaktadır. Le Corbusier, Uluslararası Üslup ve Yeni Brütalizm dahil olmak üzere modernizm içindeki kilit figürleri ve hareketleri eleştirel bir şekilde incelemektedir. Colquhoun'un yazıları, modernist proje içindeki karmaşıklıkları, çelişkileri ve ideolojik mücadeleleri vurgulamaktadır. Colquhoun'un modernizme yaklaşımı, başarılarının takdir edilmesi ile sınırlamalarının ve eksikliklerinin eleştirel bir incelemesi arasında bir denge ile belirlenmektedir. Hem mimari söyleme olumlu katkılarını hem de sosyal ve kültürel karmaşıklıkları ele almadaki başarısızlıklarını kabul ederek, daha incelikli bir modernizm anlayışını savunmaktadır. Colquhoun, yazıları ve dersleri aracılığıyla mimarlık eğitimi ve eleştirisini önemli ölçüde etkilemektedir. Çalışmaları, modernizmin daha nüanslı ve eleştirel bir anlayışının şekillenmesine

yardımcı olmaktadır ve mimari teori ve pratikte hareketin daha fazla araştırılmasına ve yorumlanmasına yol açmaktadır (Colquhoun 2002).

2.3. Mimarlıkta Modernist Ütopya Fikri ve Güncel Kentsel Bağlam:

1516'da Thomas More tarafından İngiliz siyasetine rasyonel ve akılcılık çerçevesinden yapılan eleştiri ve düşsel mekan tasarımı sonucu yazdığı ideal devlet kitabıyla 'Ütopya' Kavramı ortaya çıkmıştır (More 2003; Baba 2020). Ütopya, henüz uygulanmaya geçilmemiş fakat düşünce dünyasında tamamlanmış düşsel bir kavramdır (Noble 2009; Baba 2020). Fiziki olarak henüz varlığı olmayan yine de var olanıdır. (Havemann 1990; Baba 2020) Var olan bir düzenin ötesinde yeni bir sistemin oluşturulma arzu, istek ve sezginin neticesinde düşsel, rasyonel, kuralcı ve evrensel bir düzenin oluşturulmasına Ütopya denilmektedir. Lewis Mumford, "Ütopyanın bir kent olduğunu" ifade etmiştir (Kumar 2005). Ece Ceylan Baba (2020) *İdeal Kent Arayışında Mimari Ütopyalar* eserinde Ütopyanın amacını aşağıdaki gibi yorumlamıştır, "Ütopyalar toplumdaki tüm vicdan ve çıkar çatışmalarının sona erdirildiği, saygın bir yaşama engel her şeyin ortadan kaldırıldığı ideal bir evreni modern teknolojinin yardımlarıyla inşa etmek, barışın, refahın ve erdemin ebedi ve evrensel olacağı bir ortam yaratmak amacındadır" (Kateb 1975). Kentsel Ütopya, kent sakinlerin farklı dönem boyunca kente, yaşamaya dair düşünce, umut ve beklentileri ifade etmektedir (Yüksel 2012). Döneme ait teknolojik imkanlarla zamanın ötesine geçerek ilerici düşünce ve rasyonellik çerçevesinden mekânın mevcut durumuna yeni organizasyonlar getirerek farklı bir düzen oluşturulup insan yaşamı için konutlar, ticari merkezler, rekreasyon alanları, eğitim ve kamu kurumlar, caddeler ve sokaklar, alt yapı ve atıkların temizlenmesine kadar giden değişik fonksiyon gruplarının düşsel yapılanmasına kentsel ütopya denilebilmektedir.

Mimaride ve kentsel bağlantılarda modernist ütopya, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve çok sayıda mimar ve şehir planlamacısını kendine çeken bir kavramdır (Crommelin, 2019). Fikir, modern mimari, teknoloji ve sosyal inançlarla inşa edilmiş yeni bir ideal toplum tasavvur etmektir. Ütopik vizyon, sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldıracak, ortak yaşamı teşvik edecek ve tüm sakinler için yaşam kalitesini iyileştirecek bir dünya yaratmaya çalışmaktadır ((Duncombe, 2012). Modernist ütopyanın temel özelliklerinden biri mimaride işlevselliğe yapılan vurguydu. Bu yaklaşım, işlevi takip eden biçimin önemini vurgulamaktadır, yani binaların ve kentsel alanların tasarımının amaçlarına ve kullanımlarına dayanması gerektiği anlamına gelmektedir. Modernist dönemde tasarlanan binaların çoğu temiz hatlara, basit şekillere sahiptir ve genellikle beton ve çelikten yapılmıştır (Benevolo, 1977). Modernist ütopyanın bir başka yönü, uyumlu bir bütün olarak binalar ve kentsel alanlar yaratma fikridir. Bu, büyük bir nüfusu ve tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek tek bir bina olan "mega yapı" kavramının gelişmesine yol açmıştır. Bu tasarım yaklaşımı aynı zamanda, ortak alan, olanaklar ve hizmetlerle bölge sakinleri arasında bir topluluk duygusu yaratmayı amaçlamaktadır. Modernist ütopya, mimarlık ve çevresi arasında bir bağlantı kurma ihtiyacını vurgulamakla beraber mimarlar ve şehir plancıları, binaların doğal çevreyle sorunsuz bir şekilde uyum sağlaması gerektiğine sokakların ve halka açık alanların sosyal etkileşimi

teşvik edecek şekilde tasarlanması gerektiğine inanmaktadır (Crommelin 2019). Parklar, plazalar ve yaya alanları gibi herkesin kolayca erişebileceği ve hoş karşılanacağı şekilde tasarlanmış kamusal alanların yaratılmasına yol açmaktadır.

Modernist ütopyanın idealist niyetlerine rağmen, pek çok şehir planlamacısı ve mimar sonunda tasarımlarının uygulamada her zaman başarılı olmadığı gerçeğini açıklamaktadır (Fishman 1982). Mega yapılar genellikle aşırı kalabalık hale gelmektedir ve yaratmayı amaçladıkları topluluk duygusundan yoksun kalmaktadır.

Mimari tasarımda modernist ütopya, birçok akademisyen ve eleştirmen tarafından araştırılan bir konudur. Bu konudaki akademik yayınlardan bazıları şunlardır:

"*The Modernist City: An Anthropological Critique of Brasília*" yazar James Holston (1989). James Holston tarafından yazılan ve ilk kez 1989'da yayınlanan bir kitaptır. Kitap, Brezilya'nın özel olarak inşa edilmiş başkenti Brasília şehrine antropolojik bir bakış açısı sunmaktadır. "Modernist Şehir"de Holston, Brasília'nın yaratılışının ve gelişiminin sosyopolitik ve kültürel yönlerini incelemektedir. Şehri şekillendiren modernist vizyonun ardındaki idealleri ve özlemleri ve bunun uygulanmasında ortaya çıkan sonuçları ve çelişkileri araştırmaktadır. Kitap, planlama ve inşaat sürecinin izini sürerek Brasília'nın tarihine girmektedir. Holston, mimar Oscar Niemeyer ve şehir plancısı Lúcio Costa gibi önemli isimlerin şehrin tasavvuru ve tasarımındaki rolünü araştırmaktadır. Modernist idealler ile Brezilya toplumunun karmaşık gerçekliği arasındaki gerilimleri vurgulayarak, projeyi yönlendiren siyasi motivasyonları ve güç dinamiklerini analiz etmektedir. Holston'ın antropolojik eleştirisi, şehir sakinlerinin yaşamış deneyimlerine odaklanmaktadır. Brasília'daki sosyal, ekonomik ve mekansal dinamikleri inceleyerek sınıf ayrımcılığı, eşitsizlik ve marjinal toplulukların karşılaştığı zorluklar gibi konuları ele almaktadır. Ayrıca, sakinlerin inşa edilmiş çevreyi nasıl müzakere ettiğini ve sahiplendiğini keşfederek, şehrin tasarımının günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. "Modernist Şehir", Brasília'da somutlaşan modernist ütöpik vizyonun eleştirel bir değerlendirmesini yaparak, idealize edilmiş imajına meydan okumaktadır ve şehrin mimari idealleri ile sosyal gerçekleri arasındaki gerilimleri açığa çıkarmaktadır. Holston'ın antropolojik bakış açısı, mimarlık, güç ve toplum arasındaki karmaşık ilişkinin nüanslı bir anlayışını sunmaktadır. Kitap, modernist şehir planlamasının sosyal ve kültürel etkileri üzerine daha geniş tartışmalara katkıda bulunarak, kentsel çalışmalar ve mimari teoride etkili olmuştur. Şehirleşmenin karmaşık süreçlerine ve şehirlerin nasıl şekillendiğine ve sakinleri tarafından şekillendirildiğine ışık tutmaktadır (Holston 1989).

Brasília: *Life Beyond Utopia*, Thomas Deckker, *Architectural Design* dergisinde 2016 da yayınlanmıştır. Bu makale, Lúcio Costa tarafından modernist ütöpik bir şehir olarak tasarlanan, ancak karmaşık ve çeşitli bir kentsel gerçekliğe dönüşen Brezilya'nın başkenti Brasília'nın durumunu tartışmaktadır. Deckker'in kitabı, şehrin ütöpik özlemleri ile sakinlerinin yaşamış gerçekliği arasındaki gerilimlere odaklanarak Brasília'nın

tarihini, tasarımını ve gelişimini derinlemesine incelemektedir. Kitap, Brasília'nın zaman içinde nasıl geliştiğini inceleyerek kenti şekillendiren sosyal, politik ve ekonomik dinamikleri araştırmaktadır (Deckker 2016).

"*Brasília: Life Beyond Utopia*"nın ana temalarından biri, Brasília'nın bir ilerleme ve modernite sembolü olarak idealize edilmiş vizyonu ile bu vizyonun uygulanmasında şehrin karşılaştığı zorluklar arasındaki karşıtlıktır. Deckker, Brasília'da ortaya çıkan sosyal eşitsizlik, konut kıtlığı ve kentsel yayılma gibi sosyal ve kentsel sorunları eleştirel bir şekilde analiz etmektedir. Ayrıca, kentin kimliğini ve sakinlerinin deneyimlerini şekillendirmede şehrin benzersiz mimari ve kentsel tasarımının rolünü araştırmaktadır. Yazı, Brasília'nın mirasını ütöpik bir deney olarak tartışmaktadır ve bunun şehir planlaması ve tasarımı üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Şehrin tasarımının hem Brezilya'da hem de uluslararası alanda sonraki mimari ve kentsel projeleri nasıl etkilediğini keşfetmektedir.

‘‘Ütopya ve modern mimari’’ yazan Nathaniel Coleman, 2012'de *Architectural Research Quarterly*'de yayınlanmıştır. Bu makale, modernist mimari ile ütöpik vizyonlar arasındaki ilişkiyi incelemekte ve modernist mimarinin doğası gereği ütöpik olduğu şeklindeki yaygın varsayıma meydan okumaktadır. Ütöpik vizyonlar, mükemmellik için çabalayan ve genellikle mevcut sosyal ve politik yapılara meydan okuyan idealize edilmiş toplum ve yapılı çevre kavramlarıdır. Modernist mimariyle ilgili yaygın varsayım, mimarların toplumu daha iyiye doğru dönüştürecek ideal şehirleri ve yapıları tasavvur edip tasarlamasıyla, doğası gereği ütöpik olduğu yönündeki varsayımlarını açıklamaktadır. Ancak, Nathaniel Coleman'ın makalesi bu varsayıma meydan okumaktadır ve modernist mimari ile ütopyacılık arasındaki karmaşık ilişkiyi derinden araştırmaktadır. Makale tüm modernist mimarların nasıl ütöpik idealler tarafından yönlendirilmediğini tartışmaktadır. Coleman'ın argümanı, tüm modernist mimarinin ütöpik olarak sınıflandırılmayacağını vurgulayarak, modernist hareket içindeki motivasyonların ve niyetlerin çeşitliliğini açıklamaktadır. Ek olarak makale, modernist mimarinin ütöpik özlemlerinin uygulamada sıklıkla nasıl zorluklarla ve sınırlamalarla karşılaştığını dair keşifler sunmaktadır. Pratik düşünceler, ekonomik kısıtlamalar ve sosyal karmaşıklıklar genellikle ütöpik vizyonların gerçekleştirilmesini engellemektedir. Makale, ütöpik deneyler olarak tasarlanan, ancak nihayetinde yüce hedeflerine ulaşamayan belirli modernist mimari örneklerini analiz etmektedir. Coleman'ın makalesi modernist mimari ile ütöpik vizyonlar arasındaki ilişkinin eleştirel bir incelemesini sunarak, tüm modernist mimarinin doğası gereği ütöpik olduğu şeklindeki basit varsayıma meydan okumaktadır. Modernist hareket içinde mimarların karşılaştığı çeşitli motivasyonları ve sınırlamaları araştırmaktadır ve mimarlık ile ütöpik özlemler arasındaki karmaşık etkileşime dair incelikli bir anlayış sunmaktadır (Coleman 2012).

Mimarlık ve Ütopya, Manfredo Tafuri, MIT Press tarafından 1976'da yayınlanmıştır. Bu kitap, modernist mimarinin sosyal ve politik içerimlerini neo-Marksist bir perspektiften analiz eden klasik bir mimarlık teorisi çalışmasıdır. "Mimarlık ve

Ütopya: Tasarım ve Kapitalist Gelişim", etkili bir İtalyan mimarlık tarihçisi ve teorisyei olan Manfredo Tafuri tarafından yazılmış bir kitaptır. 1973'te yayınlanan kitap, mimarlık, şehircilik ve kapitalist sistem arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Tafuri'nin kitabı, mimarlık ve şehir planlamasının kapitalist gelişmenin ekonomik ve politik güçlerinin dışında var olduğu fikrine meydan okumaktadır. Mimarinin ve yapılı çevrenin, sosyal ve ekonomik dinamikleri tarafından şekillendirilen kapitalist sistem içinde derinlemesine gömülü olduğunu savunmaktadır. "Mimarlık ve Ütopya"nın ana teması, mimarlıktaki ütöfik vizyonların eleştirisidir. Tafuri, Rönesans'tan modernist harekete kadar ütöfik projelerin ve mimari teorilerin çeşitli tarihsel örneklerini analiz etmektedir. İdealleştirilmiş mükemmel bir toplum ve yapılı çevre kavramlarıyla ütöfik vizyonların, kentsel dokuyu şekillendiren temeldeki sosyal ve ekonomik yapıları ele almakta genellikle başarısız olduğunu savunmaktadır. Tafuri, mimari üretimin ve kentsel gelişimin kapitalist üretim tarzından nasıl etkilendiğini araştırmaktadır. Oyundaki ekonomik çıkarları ve güç dinamiklerini vurgulayarak yapılı çevreyi şekillendirmede mimarların, müteahhitlerin ve devletin rolünü incelemektedir. Kitap aynı zamanda kapitalizmin tarihsel bağlamını ve mimari teori ve pratiği üzerindeki etkisini de araştırmaktadır. Tafuri, kapitalist gelişimin değışen ekonomik ve sosyal koşullarına yanıt olarak mimari söylemin dönüşümünü ve modernizmin yükselişini tartışmaktadır (Otto 1980).

"*Mimarlık ve Ütopya*", ütöfik vizyonlar ve kapitalist gelişim arasındaki ilişkiye eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Tafuri'nin analizi, mimarlığın yalnızca dönüştürücü bir güç olabileceği fikrine meydan okumaktadır ve yapılı çevreyi şekillendiren ekonomik ve politik yapıların daha derinden anlaşılmasını gerekçesini vurgulamaktadır. Kitap, mimarlık teorisinde etkili olmaya devam etmektedir ve kapitalist toplumlarda mimarlığın karmaşıklığına dair değerli bilgiler sağlamaktadır.

Rehabilitating Utopias: The Importance of Imagination to Confronting Contemporary Challenges yazan Louis Albrechts, *Planning Practice & Research*'te 2021'de yayınlanmıştır. Bu makale, ütöfik düşüncenin yükselişini ve düşüşünü tartışmaktadır ve birçok resmi mekânsal planlama enstitüsünün, gerçekten yenilikçi emelleri ifade etme arzusunu ve hatta belki de kapasitesini kaybettiğini savunmaktadır. Ayrıca, yerel ve bölgesel ölçekte yaygın girişimlerde cesur emellerin bulunabileceğini öne sürmektedir.

Esther Choi'nin yazdığı "*Modern Mimaride Ütopyaçı Dürtü*", modern mimarideki ütöfik dürtüyü araştırmaktadır. Ütöfik fikirlerin ve özlmlerin modern mimari teorilerin, hareketlerin ve tasarımların gelişimini nasıl etkilediğini incelemektedir. Makale, çeşitli mimarların ütöfik vizyonlarını ve bunların yapılı çevre üzerindeki etkilerini araştırmaktadır.

"*Ütopyadan Distopyaya: Kentsel Peyzajda Modernist Mimarinin Değişen Rolü*" Matthew Whyte tarafından yazılan ve *Journal of Architecture and Urbanism*, Cilt 39,

Sayı 2'de 2015 yılında yayınlanan bir makaledir. Bu makalede Matthew Whyte, modernist mimarının kentsel peyzajda gelişen rolünü araştırmaktadır. İşlevselcilik, basitlik ve sosyal ilerleme ile karakterize edilen modernist mimarının ütopyik ideallerinin, çağdaş kentsel bağlamlarda nasıl daha karmaşık ve çoğu zaman distopik tezahürlere dönüştüğünü incelemektedir. Whyte, toplumsal sorunları ele alma ve yapıyı çevreyi şekillendirme girişiminde modernist mimarının karşılaştığı zorlukları ve eleştirileri tartışmaktadır. Modernist mimarının kentsel peyzajlara nasıl uyarlandığını, yeniden tasarlandığını veya reddedildiğini ve bu değişikliklerin yapıyı çevrenin algısını ve işlevselliğini nasıl etkilediğini analiz etmektedir.

"*Modern Hareketin Radikal Ütopyacılığı: CIAM Kongrelerine İlişkin Bir Vaka Çalışması*", Ana Sierra tarafından yazılan ve *Journal of Architecture and Planning Research*, Cilt 28'de 2011'de yayınlanan bir makaledir. Bu makalede Ana Sierra, CIAM (*Congrès International d'Architecture Moderne*) kongrelerine özel bir vurgu yaparak, Modern Hareketin radikal ütopyacılığına odaklanmaktadır. Makale, 20. yüzyılın başlarından ortalarına kadar modern mimarının ütopyik ideallerini ve ilkelerini teşvik etme ve şekillendirmedeki rollerini keşfederek CIAM kongrelerinin bir vaka analizi sunmaktadır. Sierra, Modern Hareket'in kilit figürleri tarafından öne sürülen özlemleri, vizyonları ve manifestoları inceleyerek CIAM kongrelerinde yer alan ideolojileri ve tartışmaları derinlemesine incelemektedir. Makale aynı zamanda CIAM ve üyelerinin ütopyik idealleri inşa edilmiş gerçekliğe çevirmeye çalışırken karşılaştıkları gerilimleri ve zorlukları ve ayrıca zaman içinde ortaya çıkan eleştiri ve revizyonları incelemektedir.

"*Modern Mimaride Küresel Ütopyalar: Le Corbusier'nin Atina Tüzüğü ve Raj Rewal'ın Chandigarh Şehri Üzerine İncelemeli Bir Çalışma*" (*Global Utopias in Modern Architecture: A Comparative Study of Le Corbusier's Athens Charter and Raj Rewal's Chandigarh City*) Kunal Cholera tarafından yazılmış bir makaledir ve *International Journal of Architecture and Urban Development*, Cilt 6, Sayı 2, 2016'da yayınlanmıştır. Bu makalede, Kunal Cholera, Le Corbusier'nin Atina Tüzüğü ile Raj Rewal'ın Chandigarh Şehri arasında modern mimarideki küresel ütopyalara ilişkin kendi vizyonlarına odaklanan karşılaştırmalı bir çalışma yürütmektedir. Makale, iki mimari proje ile ütopyik özlemleri arasındaki benzerlikleri, farklılıkları ve etkileri keşfetmektedir. Cholera, 1933'te Le Corbusier tarafından yazılan modern şehirciliğin önemli bir manifestosu olan Atina Tüzüğü'nde sunulan ilkeleri, fikirleri ve şehir planlama kavramlarını incelemektedir. Karşılaştırmalı çalışma, bu projeleri çevreleyen tarihsel, sosyal ve kültürel bağlamların yanı sıra pratik uygulama ve ürettikleri sonuçları araştırmaktadır. Cholera, tasarımların ütopyik boyutlarını, amaçlanan hedeflere ulaşmadaki başarılarını ve yapıyı çevre ve kentsel gelişim üzerindeki etkilerini eleştirel bir şekilde değerlendirmektedir.

"*Çağdaş Mimarlık Pratiğinde Ütopyacı Modernizmin Mirası*", Zeynep Çelik Alexander tarafından yazılan ve "*Mimarlık ve Kültür*" dergisi Cilt 3, Sayı 1 ve 2015'te yayınlanan bir makaledir. Bu makalede, Zeynep Çelik, ütopyik modernizmin çağdaş

mimarlık pratiğindeki etkisini ve mirasını araştırmaktadır. Makale, modernist mimarinin ütöpik ideallerinin ve ilkelerinin mimarları çağdaş tasarım yaklaşımlarında nasıl şekillendirmeye ve ilham vermeye devam ettiğini analiz etmektedir. Çelik Alexander, ütöpik modernizmle bağlantı gösteren belirli vaka çalışmalarını veya çağdaş mimari proje örneklerini incelemektedir. Makale, orijinal olarak modernist hareket tarafından önerilen işlevselcilik, sosyal ilerleme ve mimarlık ile toplum arasındaki ilişki kavramlarını bugün mimarların nasıl yeniden yorumlayıp yeniden yorumladıklarını tartışmaktadır. Makale aynı zamanda günümüzün sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel bağlamlarının kısıtlamaları dahilinde ütöpik idealleri benimseme ve uyarlama konusunda çağdaş mimarların karşılaştığı eleştirileri ve zorlukları ele almaktadır. Çelik Alexander, çağdaş mimarların ütöpik modernizmin vizyoner özlemleri ile gerçek dünya mimarlık pratiğinin düşünceleri arasında nasıl gezindiklerini tartışmaktadır.

"*Modernist Ütopyalar ve Mimarlıkta Temsil Sorunu*", Mark Jarzombek tarafından yazılmış ve 2010 yılında "Grey Room" dergisinin 41. sayısında yayınlanan bir makaledir. Bu makalede, Mark Jarzombek modernist ütopyalar konusunu ve zorlukları araştırmaktadır. Makale, modernist mimarların ortaya koyduğu ütöpik vizyonları ve bu ideallerin inşa edilmiş forma nasıl çevrildiğini araştırmaktadır. Jarzombek, ütöpik kavramların temsili ile mimari projelerin fiilen gerçekleştirilmesi arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Makale, modernist mimarlar tarafından ütöpik vizyonlarını iletmek için çizimler, modeller ve manifestolar gibi çeşitli temsil stratejilerini tartışmaktadır. Jarzombek, bu ütöpik ideallerin kamu algısı ve anlayışını şekillendirmede mimari medyanın ve söylemin rolünü de incelemektedir. Ayrıca makale, idealize edilmiş vizyonlar ile inşaatın pratik kısıtlamaları ve sosyal gerçeklikler arasındaki boşluğu göz önünde bulundurarak, ütopyaların mimaride temsiline doğasında var olan gerilimleri ve sınırlamaları ele almaktadır. Jarzombek, modern mimaride ütopyaların temsiline disiplinin söylemini, tarihsel yorumunu ve kültürel alımlamasını nasıl etkilediğine dair eleştirel içgörüler sağlamaktadır.

David Rifkind'in "*The Modernist Utopian Project and the Historical Legacy of American Architecture*" başlıklı makalesi 2007 yılında Nexus Network Journal'ın 9. cildinin 1. sayısında yayınlanmıştır. David Rifkind bu yazısında olası modernist ütopya projelerini ve tarihsel mirası ele almaktadır. Makale, modernist mimarların ütöpik projelerini, bunların Amerikan mimarlık tarihi üzerindeki etkilerini ve miraslarını incelemektedir. Rifkind, modernist mimari akımın Amerika'daki temsilini, Amerikan mimarlık kültürüne etkilerini ve modernist ideallerin Amerikan mimarisindeki izlerini ele almaktadır. Makalede modernist mimarların ütöpik projelerinin nasıl ortaya çıktığı, nasıl şekillendiği ve Amerikan mimarlık anlayışına nasıl katkı sağladığı tartışmaktadır. Ayrıca makale, Amerikan mimarisinin tarihsel mirasını modernist ütopyalarla nasıl ilişkilendirdiğine odaklanmaktadır. Rifkind, modernist mimarinin Amerikan mimarlık pratiğini ve düşüncesini nasıl dönüştürdüğünü, mirasının nasıl yorumlandığını ve nasıl devam ettiğini analiz etmektedir.

"Kentsel Ütopyalılar: İdeal Şehrin Mimarları", Robert Fishman tarafından yazılmış bir kitaptır. 2017'de yayınlanan kitap, tarih boyunca idealize edilmiş kentsel çevreleri hayal eden ve peşinden koşan vizyoner mimarların ve şehir planlamacılarının arkasındaki tarihi ve fikirleri araştırmaktadır. Robert Fishman, "Kentsel Ütopyacılar"da Ebenezer Howard, Le Corbusier ve Frank Lloyd Wright gibi etkili isimlerin eserlerini ve felsefelerini derinlemesine incelemektedir. İdeal şehirler yaratma konusundaki vizyonlarını ve fikirlerinin kentsel gelişim üzerindeki etkisini incelemektedir. Fishman ayrıca bu mimarların ve planlamacıların karşılaştığı zorlukları ve eleştirileri araştırarak ütopyik idealleri pratik gerçeklere dönüştürmenin karmaşıklığına ışık tutmaktadır. Kitap, mimarlık, şehir planlaması ve ütopyik düşüncenin kesişimine dair içgörüler sunmaktadır ve bu vizyoner bireylerin kentsel çevreleri nasıl şekillendirdiğini ve kentsel tasarım hareketlerini nasıl etkilediğini göstermektedir. İdeal şehir arayışına tarihsel bir bakış açısı sunmaktadır ve okuyucuları yapıllı çevreyi şekillendirmede ütopyik düşüncenin rolünü yeniden düşünmeye davet etmektedir.

1890 ve 1930 yılları arasında üç planlamacı, Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier, yirminci yüzyıl için ideal şehri yaratmaya çalışmıştır (Fishman, 1982). Her biri, yeni şehrin her yönünü belirleyen yüzlerce model ve çizim hazırlamak için uzun saatler ayırarak işine tek başına başlamıştır. Çizimlerle kolayca gösterilemeyen şehrin ekonomik ve politik organizasyonu, her planlamacının tasarımlarına eklediği ciltler dolusu yazılarda işlenmiştir. Her insan, ideal şehrini gerçeğe dönüştürmek için kendini tutkulu ve aralıksız çabalara adanmıştır. Toplumsal vicdanları bu ender ve dikkate değer adımı atmaktadır çünkü toplumlarının başka herhangi bir hedeften daha çok yeni tür şehirlere ihtiyacı olduğuna inanmaktadır (Fishman, 1982).

Ayrıca, kentlerin radikal bir şekilde yeniden inşa edilmesinin yalnızca kendi zamanlarının kentsel krizini değil, aynı zamanda sosyal krizi de çözeceği beklentisinden ilham alınmaktadır. Kademeli iyileştirme olasılığını reddetmektedir ve tamamen dönüştürülmüş bir kentsel çevre aramaktadır, bu da kendi zamanlarının şehirlerinin kapsamlı bir şekilde yeniden inşa edilmesi ve hatta kısmen terk edilmesi anlamına gelmektedir. Howard, Wright ve Le Corbusier'nin üç ideal şehri, fiziksel çevreyi reforme etmenin bir toplumun tüm yaşamını kökten değiştirebileceği inancının en iddialı ve karmaşık ifadeleri olmaktadır. Tasarımı, Makine Çağı'nın faydalarını herkese dağıtan ve toplumu sosyal uyum yollarına yönlendiren aktif bir güç olarak görmektedir. Toplumsal dayanışmanın, yerleşim düzeni sakinlerini ırk veya sınıfa göre ayıran şehirlerden ziyade, insanları bir araya getiren şehirlerde daha iyi teşvik edileceğine inanmaktadır. İyi planlama, toplumsal uyum yaratmada etkili olmaktadır, ancak yalnızca toplumun yapısında gerçek bir akılcılık ve adaleti bünyesinde barındırdığı takdirde bu amacına ulaşmaktadır. Üç planlamacı, kentsel yeniden yapılanma programlarını değiştirmek için siyasi ve ekonomik yeniden yapılanma programlarıyla birleştirmek zorunda olduklarını fark etmişlerdir (Fishman, 1982).

"İlk Makine Çağında Teori ve Tasarım", mimarlık tarihçisi ve eleştirmen Reyner Banham tarafından yazılmış bir kitaptır. 1960 yılında yayınlanan kitap, 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan kültürel ve mimari dönüşümleri, özellikle 1900-1930 arası döneme odaklanarak incelemektedir. Banham, "Theory and Design in the First Machine Age"de, yeni malzemelerin ve inşaat tekniklerinin geliştirilmesi gibi teknolojik gelişmelerin mimari tasarım ve teori üzerindeki etkisini incelemektedir. Fütüristler, Konstrüktivistler ve Le Corbusier ve Walter Gropius gibi erken modernistler de dahil olmak üzere o dönemin önde gelen mimarlarının ve hareketlerinin eserlerini araştırmaktadır. Kitap, mimaride işlevsellik, akılcılık ve endüstriyel estetiğe doğru kaymayı vurgulayarak, ilk makine çağının tarihsel bağlamını, ideolojilerini ve tasarım ilkelerini derinlemesine incelemektedir. Banham, çelik ve cam kullanımı, makinenin mimari form üzerindeki etkisi ve yeni mimari tipolojilerin ortaya çıkışı gibi konuları araştırmaktadır. "İlk Makine Çağında Teori ve Tasarım", mimarlık tarihi ve teorisinde ufuk açıcı bir metin olarak kabul edilmektedir. Banham'ın analizi ve kavrayışları, modernist hareketin anlaşılmasında ve onun mimarlık pratiği üzerindeki etkisinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Kitap, 20. yüzyılın başlarında mimarlığın gelişimiyle ilgilenen öğrenciler, akademisyenler ve uygulayıcılar için geçerli olmaya devam etmektedir (Banham 1980).

Sandercock ve Harvey gibi şehir bilim adamlarının yakın zamandaki ütopyik kavramları, fiziksel kentsel tasarımın aksine, kentsel sosyal süreçleri geliştirmeye odaklanmaktadır. Yaratıcı şehir ve sürdürülebilirlik hareketleri de dahil olmak üzere diğer yeni kentsel eğilimler de ütopyik özellikler sergilemektedir. Nihayetinde, bu yeni trendler, imkansız bir kentsel ütopya yaratma hedefine ulaşmak için önceki çabalardan daha olası değildir. Bununla birlikte, mevcut sorunları vurguladığından ve kentleri iyileştirmeye devam etmek için ilham verecek bir vizyon sağladığından, şehirciler için ütopyik düşüncenin değerini göstermektedir (Crommelin 2019).

Gerçekten de, yeni bir milenyumun gelişi bazı bilim adamlarını kentsel ütopya kavramının ne olduğunu sorgulamasına zemin hazırlamaktadır. Bir asırdan fazla geriye bakmak ve ütopyik çabaların, özellikle gösterilenlerin Howard, Wright ve Le Corbusier'nin çalışmalarında, Fishman (1998) aşağıdaki sonuca varmıştır:

"Bizler şimdi... ütopya fikrinin kendisinin ötesindeyiz. Artık şehirlerimizi ve toplumlarımızı yeni ve daha iyi bir modele göre tamamen yeniden inşa etmenin hem mümkün hem de arzu edilir olduğu şeklindeki temel varsayımı paylaşabilmektedir"

Ütopyalar, değişim ve muazzam öngörülemezlik zamanlarında ortaya çıkma eğiliminde olduklarından, düzensizliğe karşı bir direniş biçimidir (Pessoa 2006). Thomas More'un Ütopyası, 16. yüzyılın bilimsel gelişmeleriyle örtüşmektedir; Boullée'nin (1728-1799) ve Ledoux'nun (1736-1806) ütopyik eserleri Fransız Devrimi'ne karşıdır; Fourier'nin (1772-1837) ve Godin'in (1817-1888) Sanayi Devrimi'nden kaynaklanan toplumsal sorunlara getirdiği ütopyik çözümler; Le Corbusier'nin (1887-1965) idealist mimarisi, 20. yüzyılın iki Dünya Savaşı'ndan etkilenmektedir (Callenbach 2004; Downton 2009).

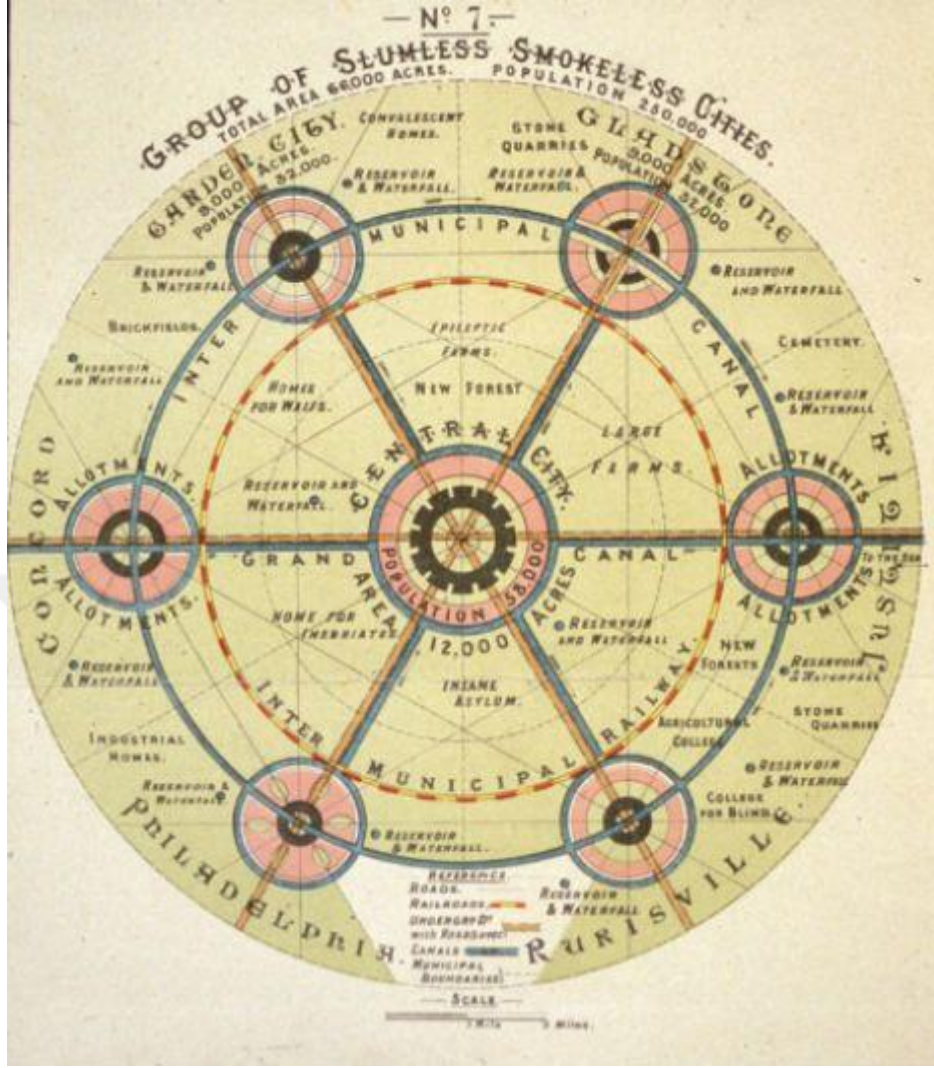
Le Corbusier'nin Çağdaş Kent ve İşyan Kent konseptleri, eski binaların ve kentsel alanların yıkılmasını ve bunların açık alanda yer alan çok katlı apartman blokları olan modernist "parktaki kuleler" ile değiştirilmesini savunmaktadır. Plan Voisin'de Le Corbusier, önceki yüzyılda Baron Haussmann tarafından yapılan büyük ölçekli planlama ve yeniden geliştirme planına dayanarak Paris'in kuzey kesiminin yeniden geliştirilmesini önermiştir. Wright'ın Broadacre Şehir planı ise, her evin tek dönümlük bir blokta olduğu ve neredeyse tüm ulaşımın otomobil ile yapıldığı, düşük yoğunluklu bir sıfırdan gelişmedir ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında şehir inşasını tanımlayacak olan devasa banliyö gelişimini öngörmektedir. Bu "burjuva ütopyaları", orta sınıfın şehri "düzeltmek" yerine şehri terk etmesine izin vermiştir (Fishman 1982).

Sanayi Devrimi yaygın kentleşmeye yol açmıştır (Banham, 1980). Çok sayıda kentliler, sağlıklı ve tehlikeli koşullarda yaşamaktadır, bu da şehir karşıtı duyguları ve şehir yaşamının doğası gereği nahoş ve sağlıklı olduğu fikrini beslemektedir. Howard ise şehirciliğin temelde kusurlu olmadığına ve şehirlerle ilgili sorunların mükemmel tasarımıyla çözülebileceğine inanmaktadır (Fishman, 1982).

Bu, 1890'larda, şehir yaşamının çevresel ve algılanan ahlaki başarısızlıklarına çözüm olarak neoklasik tasarımı ve kentsel açık alanı savunan Kuzey Amerika Güzel Şehir hareketinin ortaya çıkmasında önemli bir faktör olmuştur (Boyer 1983). 1893 Chicago Dünya Fuarı için inşa edilen Beyaz Şehir, hareketin ütöpik ideallerini en iyi şekilde örneklendirirken, Detroit Halk Kütüphanesi, Sanat Enstitüsü ve Ulusal Alışveriş Merkezi daha kalıcı sonuçlar getirmektedir. Neredeyse aynı anda, düşünsel altyapı açısından benzer Garden City hareketi, 1898'de Birleşik Krallık'ta, planlamacı Ebenezer Howard tarafından tasarlanan ütöpik vizyona odaklanarak ortaya çıkmıştır (Fishman 1977).

Kaotik kentsel gerçekliğin dayatabileceği ekonomik, politik ve sosyal kısıtlamalara boyun eğmek veya bağlamdan bağımsız olarak çoğaltılabilecek çözümler tasarlamak yerine, sözel olmayan iletişim süreçleri için bağlamsal bir zemin oluşturan anlamları çıkarmaya çalışmaya özen göstermek gerekmektedir. Değerli bir tasarım süreci, uygun şekilleri aktif olarak arayacaktır. Ütöpik düşünce, iyi tasarımın kentsel olaylar için bir tür retorik ayna görevi görmesi, geleceği resmedebilmesi için bugünü yansıtması ve tasavvur ettiği gelecekte bugünü eleştirmesi gerektiğini öne sürülmektedir. Tamamen yeni şehirler inşa edemiyorsak, bu devam eden eleştiri yöntemi en azından halihazırda yürürlükte olan toplumsal yapılara bakış açımızı genişletebilirliğini değerlendirilmektedir (Canova 2020).

1902'de Ebenezer Howard, kentsel yaşamın aşırı kalabalıklığı, pisliği ve hastalığıyla başa çıkmayı, insanların nasıl yaşadığını yeniden düşünmeyi ve çalışan sınıflara daha iyi bir yaşam kalitesi vermeyi amaçlayan Yarının Bahçe Kentlerini (Şekil 2.7.) önermiştir. Bu modelin amaçları gecekonduları ortadan kaldırmak ve banliyöler ile açık alanlarının gelişimini sağlamaktır.

Şekil 2. 7. Bahçe Kent (Anonymous 7)

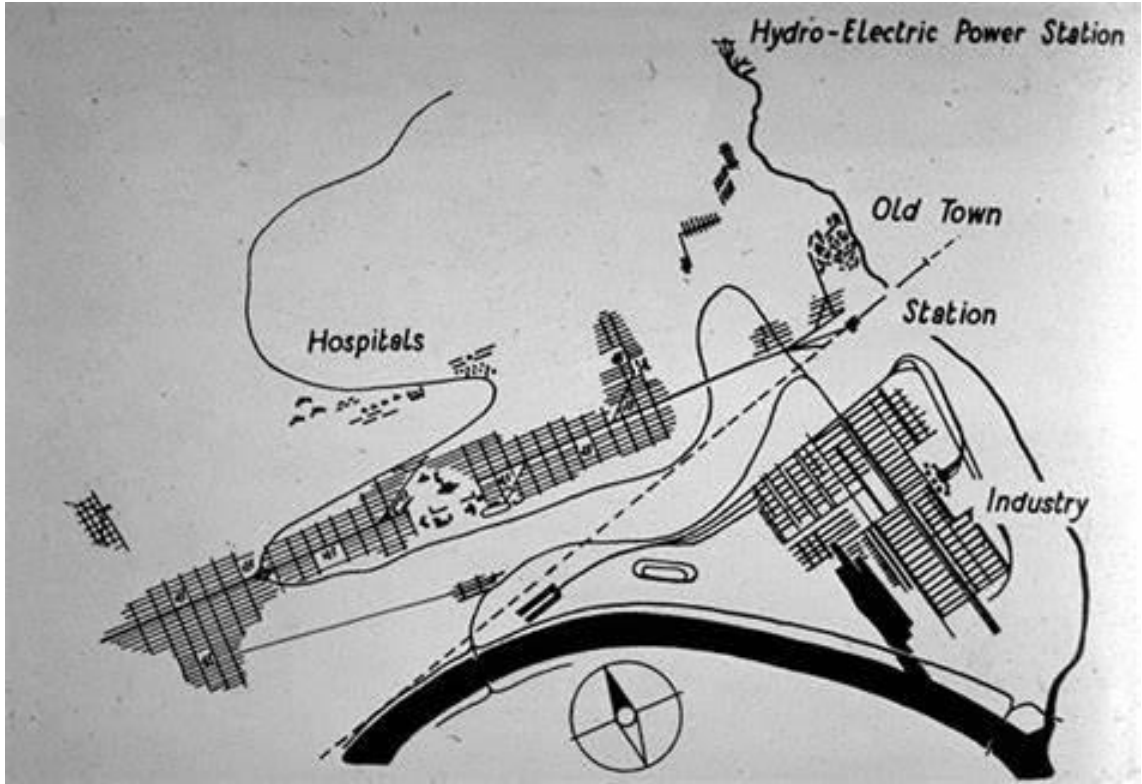
Ebenezer Howard, bozulmamış kırsal alanın ortasında, bir bütün olarak topluluğun mülkiyetinde kalacak arazide tamamen yeni şehirler inşa etmek istemiştir. (Fishman, 1982).

Yirminci Yüzyılda Kentsel Ütopyalar, Frank Lloyd Wright, Charles Édouard Jeanneret ve Le Corbusier'nin eserleri ön plana çıkmaktadır. Howard'ın aşağıdaki ünlü sözü bahçe kent modelinin temelini oluşturmaktadır:

'Kasaba ve ülke evli olmalıdır ve bu neşeli birlikten yeni bir umut, yeni bir yaşam, yeni bir medeniyet doğacaktır. (Ebenezer Howard 1898)'

Tony Garnier tarafından tasarlanan *Une Cité Industrielle* adlı şehir planı 1917'de yayınlanmıştır. 19. yüzyılda Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olarak ortaya çıkan birçok şehircilik felsefesinin doruk noktasını temsil etmektedir. *Cité Industrielle*, güneydoğu Fransa'da, kuzeyde tepeler ve bir göl, güneyde bir nehir ve vadi bulunan bir

platoda kurulacaktı. Konut, sanayi, kamu ve tarım bölgeleri, konum ve araç ve yaya sirkülasyon modelleriyle birbirine bağlamaktadır. Helenistik akropol tarzında bir plato üzerinde yer alan kamu alanı, hükümet binaları, müzeler, sergi salonları ve geniş spor ve tiyatro tesislerinden oluşmaktadır. Yerleşim alanları, güneş ve rüzgardan maksimum düzeyde yararlanacak şekilde konumlandırılmıştır ve sanayi bölgesi, doğal enerji kaynaklarına ve ulaşımına yakın olarak düşünülmüştür. "Eski şehir", ziyaretçileri kolaylaştırmak için tren istasyonunun yakınında yer almaktadır. Kentin kuzeyindeki tepelerde sağlık ocağı ve park, güneybatısında ise mezarlık yer almaktadır. Bitişik alan tarım arazisinden oluşmaktadır. Plan, muhtemelen Avusturyalı şehir tasarımcısı Camillo Sitte'nin konseptlerinden etkilenen, Beaux-Arts tarzında gelişmektedir.

Şekil 2. 8. Endüstriyel kent (Banham 1980)

Endüstri devrimi sonucu insanların kentlere akın etmesi nedeniyle gecekonduların çoğalması, atık çöp sorunu ve çeşitli hasatlıklar ile beraber hijyen sorunu ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla Garnier bu sorunlarına çözüm üretmek amacıyla endüstri kenti (Şekil 2.8.) tasarımı geliştirmektedir (Banham 1980).

Garnier, Cité'nin farklı işlevlerini farklı bölgelere ayırarak hijyenik bir kentsel ortam yaratmaktadır. Bölgelemenin, fabrikanın çalışan adamı ve ailesini hapsetmek yerine özgürleştirmesine izin verecek şekilde sanayinin kullanılmasına izin verdiğine inanmaktadır. Cité içindeki yenilikçi imar uygulaması, o dönemde plansız ve hızla

kentleşen sanayi şehirlerinin karşı karşıya olduğu sorunlara açıkça bir yanıt vermektedir. (De Student, 2007).

Garnier'in Cité yerleşim bölgesi planı, doğayla ilgili her türlü yaşamın iyi kabul edildiği on dokuzuncu yüzyılın başlarındaki ütopyk vizyonlardan ilham almaktadır. Doğaya yapılan vurgu, muhtemelen doğanın saf, bozulmamış ve sağlıklı görülmesi ve sanayileşmiş 19. yüzyıl kentinin antitezi olarak görülmesi gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Barınma reformu, toplumsal gerilimleri azaltmayı, ve halk sağlığını geliştirmeyi vaat etmektedir. Garnier'in konutları, pürüzsüz malzemeler, yuvarlatılmış köşeler ve zeminler ile duvarlar arasındaki içbükey pervazlarla temiz ve sağlıklı bir ev ortamı sağlamak için tasarlanmaktadır. Her oda yeterli büyüklükte olacak ve her oturana elektrikli aydınlatma, elektrikli ısıtma ve sıcak ve soğuk akan su sağlanacaktır. Cité hastanesi ve tıp enstitüleri, dağın soğuk rüzgarlardan korunan şehir merkezinin kuzeyindeki dağın yamacında yer almaktadır. Bütünü ve tüm detayları tıp bilimindeki son gelişmelere göre tasarlanmıştır (De Student 2007).

Şekil 2. 9. Işık Kent (Anonymous 8)

Le Corbusier'nin Işık Kent (Şekil 2.9) modeli, kolektif bir düzen ve yönetim alanıyla, bireysel bir aile yaşamı ve katılımı alanı arasında iddialı bir sentezdir (Dunnett, 2000). Ebenezer Howard ve Frank Lloyd Wright, çevre tasarlandıktan sonra toplumdaki düzensizlik kaynaklarının en aza indirileceğine ve bireylerin kendi inisiyatiflerini

sürdürmeye bırakılabileceğine inandıklarından, bu, planlama kavramının çok önemli bir uzantısı olmaktadır (Fishman, 1982). Le Corbusier, bu kadar hararetle aradığı düzeni ancak disiplinin yaratabileceğine inanarak bu inancı paylaşmaktadır. Koordinasyon bilinçli ve bütünsel hale gelmeli, toplumun otoriteye ve bir plana ihtiyacı olduğunu savunulmaktadır (Corbusier Le 1931).

Le Corbusier Paris'in merkezindeki ve diğer büyük şehirlerdeki geniş alanların düzleştirilmesini ve geometrik olarak sıralanmış cam ve çelikten gökdelenlerle değiştirilmesini önermektedir. Bu kuleler, bölgeleri için komuta noktaları olacak ve tüm topluma güzellik ve refah getirecek teknokratik seçkin planlamacıları, mühendisleri ve entelektüelleri barındıracaktır. İdeal şehrin ilk versiyonunda, seçkinler merkeze yakın lüks yüksek katlı apartmanlarda yaşarken, onların emrindekiler kenar mahallelerdeki uydu şehirlere gönderilmiştir (Baba 2022).

Yüzyılın başında, Londra'nın 900.000'den 4.5 milyona, Paris'in 500.000'den 2.5 milyona, Berlin'in 190.000'den 2 milyonun üzerine, New York'un 60.000'den 3.4 milyona çıkmasıyla büyük Avrupa şehirlerinin nüfusunda bir artış görülmüştür (Fishman 1982).

Le Corbusier'nin radikal, aşırı düzenli simetri ve mekanik standardizasyon yoluyla yüksek yoğunluklu konut tipolojileri ve verimli ulaşım yöntemleri konusunda öncü bir bakış açısı sağlamıştır (Baba, 2022). Yine de mimar, bir şehrin “canlı bir makine” gibi tasarlanması ve otomobillerin işgal edilmesi durumunda, sera gazı emisyonu ve küresel ısınma gibi bir dizi çevre sorununun ortaya çıkacağı gerçeğini göz ardı etmektedir.

Planlı bir büyüme, ortak çıkarların ve daha yüksek değerlerin yeniden savunulması ve insanın yaratılışı ile doğal çevre arasında sağlıklı bir denge modeli önermektedir. Bu model, mimari ilkelerinin üstünlüğünü gösterecek ve doğmak üzere olan yeni toplumun bir simgesi olacaktır. Şehirleri yeniden inşa etmek, adil bir topluma giden yolu açacak "Ana Anahtar" olabilecektir (Fishman 1982).

Kentsel bağlamda modernizm, 19. yüzyılın sonlarına doğru başlayan endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkan, teknolojik yeniliklerin ve bilimsel ilerlemenin yükselişiyle karakterize edilen bir akımdır. Bu akımın amacı, çağdaş toplumlar için daha iyi yaşam koşulları yaratmak için mimari, tasarım ve planlama alanlarında yenilikçi çözümler üretmektir. Modernizm, kentlerin yeni inşa edilmesinde, eskilerinin yenilenmesinde ve kentsel doku geliştirilmesinde birincil ve öncü bir rol oynamıştır. Bu akım, standardize edilmiş modüler sistemler, yüksek binalar, fabrika yapıları, gökdelenler ve otobanlar gibi modern kentsel yapıların oluşumuna katkıda bulunmuştur. Ancak, modernist yaklaşımın çok uzun bir süre boyunca her zaman olumlu sonuçları olmamıştır. İnsan odaklı ve doğaya saygılı çözümlerin yerine, temel işlevselliği ön plana çıkaran yapılara yönelik olumsuz eleştiriler de yapılmıştır. Sonuç olarak, kentsel bağlamda modernizm, sürekli evrim geçiren bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bugün, tasarım

ve planlama alanlarında yeni bir modernizm anlayışı hakimdir ve insan odaklı, sürdürülebilir ve çevre dostu tasarımların tanıtılması hedeflenmektedir (Adonina, 2020).

2.4. Mimarlık Literatüründe Louis Kahn, Eserleri ve Tasarım Yaklaşımı

1901'de Estonya'da doğan Kahn, henüz çocukken ailesiyle birlikte Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiştir. Zamanın önde gelen mimarlarından Paul Cret'in danışmanlığını yaptığı Pennsylvania Üniversitesi'nde okumaya devam etmiştir. Mezun olduktan sonra Kahn, dönemin önemli mimarlık ofislerinden Skidmore, Owings & Merrill dahil olmak üzere birçok firmada çalışmıştır. Bununla birlikte, kendi ofisini başlattığında, kendisini bağımsız bir mimar olarak hizmet vermeyi düşünmüştür ve ancak 1950'lerde iş yapmaya başlamıştır. Kariyeri boyunca Kahn, derin bir entelektüel mimarlık anlayışını yapıyı çevrenin güzelliğine yönelik kendine özgü tarzıyla tanınmaktadır. Binaları, doğal ışık kullanmaları, etkileyici geometrileri ve beton ve taş gibi alışılmadık malzemeleri kullanmalarıyla karakterize edilmektedir (McCarter 2005; Wiseman 2007).

Louis Kahn'a ve mimarlık literatüründeki çalışmalarına odaklanan başlıca akademik yayınlar aşağıdaki kaynak araştırmasında özetlenmektedir.

"*Louis I. Kahn: In the Realm of Architecture*", David B. Brownlee ve David G. De Long tarafından yazılmış bir kitaptır. Ünlü Amerikalı mimar Louis I. Kahn'ın yaşamı ve çalışmaları üzerine kapsamlı bir çalışmadır. 1991'de yayınlanan kitap, Kahn'ın mimari felsefesinin, tasarım ilkelerinin ve mimari tarzının gelişiminin ayrıntılı bir incelemesini sunmaktadır. Yazarlar, Kahn'ın erken yaşamını ve etkilerini araştırarak, kariyerinin ilk çalışmalarından sonraki daha önemli projelerine kadar izini sürmektedir. Eğitim geçmişini, Pennsylvania Üniversitesi'nde öğretmen olarak deneyimlerini ve diğer mimarlarla olan iş birliklerini incelemektedir. Kitap ayrıca Kahn'ın mimari sözlüğünün ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen malzeme, ışık ve mekâna yaklaşımına da ışık tutmaktadır. "*Louis I. Kahn: In the Realm of Architecture*", metinde tartışılan kavram ve tasarımları açıklamaya yardımcı olan fotoğraflar, çizimler ve planlar dahil olmak üzere çok sayıda illüstrasyon içermektedir. La Jolla, California'daki Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü, Fort Worth, Teksas'taki Kimbell Sanat Müzesi ve Bangladeş, Dakka'daki Ulusal Meclis Binası gibi Kahn'ın en dikkate değer projelerinden birkaçının derinlemesine bir analizini sunmaktadır. Kitap, Kahn'ın modern mimariye yaptığı katkıları vurgulamaktadır. Çevreleriyle uyum sağlayan ve maneviyat ve anıtsallık duygusu uyandıran zamansız, anıtsal formlar arayışını araştırmaktadır. Ek olarak yazarlar, Kahn'ın çalışmalarının sonraki nesil mimarlar üzerindeki etkisini ve fikirlerinin mimarlık teorisi ve pratiği üzerindeki kalıcı etkisini incelemektedir. Kahn'ın mimarlık felsefesini ve alana önemli katkılarını daha derinden anlamak için temel bir kaynaktır (Brownlee & De Long 1997).

"*Louis Kahn'ın*", Robert McCarter tarafından yazılmış bir kitaptır. 2005 yılında yayınlanan, ünlü Amerikalı mimar Louis I. Kahn'ın mimari eserlerinin kapsamlı bir kataloğudur. Kitap, Kahn'ın projelerinin ayrıntılı bir analizini sunarak onun tasarım ilkeleri,-ve mimari tarzının evrimi hakkında fikir vermektedir. Bir mimarlık tarihçisi olan Robert McCarter, Kahn'ın inşa edilmiş ve edilmemiş eserlerinin incelemesini sunmaktadır. Katalog, Kahn'ın erken dönem konut tasarımlarından anıtsal kurumsal binalarına kadar uzanan kapsamlı bir proje koleksiyonunu içermektedir. Kitap, müzeler,

hükümet binaları, eğitim kurumları ve dini yapılar dahil olmak üzere çok çeşitli mimari türleri sergilemektedir. Her projeye, okuyucuların Kahn tarafından kullanılan tasarım konseptleri ve mekânsal düzenlemeleri tam olarak anlamalarını sağlayan ayrıntılı açıklamalar, çizimler, planlar ve fotoğraflar eşlik etmektedir. McCarter ayrıca, Kahn'ın çalışmasını karakterize eden mimari yenilikleri, biçimsel nitelikleri ve bağlamsal ilişkileri vurgulayarak her projenin bağlamını ve önemini derinlemesine araştırmaktadır. (McCarter, 2005).

"*Louis Kahn: Essential Texts*", Kahn tarafından yazılan ve önemli yazıların bir derlemesidir. Kitap, Kahn'ın denemeler, konferanslar, röportajlar ve yazışmalar da dahil olmak üzere kendi yazılarından bir seçkiyi bir araya getirmektedir mimarlık tarihçisi Robert Twombly'nin editörlüğünü yaptığı kitap, aynı zamanda Kahn'ın çalışmalarını inceleyen diğer mimarlar, eleştirmenler ve bilim adamlarının eleştirel yorumlarını da içermektedir. Bu metinler, Kahn'ın mimariye katkılarını, tasarım felsefesini ve fikirlerinin kalıcı etkisini bağlamsallaştırmaya ve analiz etmeye yardımcı olmaktadır. Bu kitap, Kahn'a ait ve onun hakkında temel metinleri bir araya getirerek, okuyuculara Kahn'ın mimari düşünce ve yaklaşımı hakkında kapsamlı bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır. Tasarımlarında malzemelerin, ışığın ve yapının rolü, anıtsal formları ve geometriyi keşfetmesi ve maneviyat ve anıtsallık duygusu uyandıran alanlar yaratmaya olan ilgisi gibi konuları araştırmaktadır. Kahn'ın mimarisinin arkasındaki entelektüel ve yaratıcı süreçlere ışık tutan ve onun kalıcı mirasının daha zengin bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunan birincil ve ikincil kaynakların bir derlemesini sunmaktadır (L. I. Kahn & Twombly 2003).

Kent Larson'ın yazdığı "*Louis I. Kahn: Unbuilt Masterworks*", Kahn'ın inşa edilmemiş projelerine odaklanan bir kitaptır. 2000 yılında yayınlanan kitap, Kahn'ın hayatı boyunca gerçekleştiremediği tasarım ve konseptleri irdellemektedir. Yazar Kent Larson, Kahn'ın inşa edilmemiş projelerinden bir seçkiyi araştırmaktadır ve okuyuculara mimarın yaratıcı sürecine ve vizyoner tasarımlarını şekillendiren fikirlere bir bakış sunmaktadır. Kitap, bu gerçekleşmemiş işlerin ayrıntılı açıklamalarını, çizimlerini ve sunumlarını içermektedir ve mekânsal nitelikleri, malzemeleri ve tasarım ilkeleri hakkında kapsamlı bir anlayış sağlamaktadır. Larson, Kahn'ın inşa edilmemiş projelerini inceleyerek, Kahn'ın mimari vizyonunun derinliğine ve inşa ettiği işlerin ötesinde keşfettiği yenilikçi fikirlere ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu gerçekleşmemiş tasarımlar genellikle mimarın yeni formlar, malzemeler ve mekânsal düzenlemelerle yaptığı deneyleri ortaya çıkarmaktadır ve mimarlığa ileri görüşlü yaklaşımını sergilemektedir. "*Louis I. Kahn: Unbuilt Masterworks*", Kahn'ın mimari fikirlerinin genişliğini ve kavram ya da eskiz olarak kalan projelerinin de anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. (Larson 2000).

"*Louis Kahn'ın Konumlandırılmış Modernizmi*", Goldhagen tarafından yazılmış bir kitaptır. 2001 yılında yayınlanan kitap, Kahn'ın mimari felsefesine ve tasarım ilkelerine, özellikle de "konumlu modernizm" kavramına vurgu yaparak odaklanmaktadır. Yazar Kahn'ın "konumlu modernizm" olarak adlandırdığı mimari yaklaşımını araştırmaktadır. Kitap, Kahn'ın kültürel, tarihi veya çevresel özel bağlamlarına yanıt veren ve bunlarla ilişki kuran binalar yaratmaya nasıl çalıştığını analiz etmektedir. Kahn'ın mimarının, her projenin kendine özgü özelliklerini ve ihtiyaçlarını yansıtarak, bulunduğu yere ve çevresine dayanması gerektiğine olan inancını derinlemesine araştırmaktadır. Goldhagen, teorik tartışmalar, vaka çalışmaları ve Kahn'ın yapıtlarının analizinin bir kombinasyonu aracılığıyla, Kahn'ın tasarımlarının bu konumlu

modernizm kavramını nasıl somutlaştırdığını vurgulamaktadır. Kitap, Kahn'ın mimarisini bulundukları yerlerin özellikleriyle nasıl bütünleştirdiğini göstermek için Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü, Kimbell Sanat Müzesi ve Dakka - Bangladeş'teki Ulusal Meclis Binası gibi projeleri incelemektedir. Yalnızca stilistik veya biçimsel kaygıların ötesine geçen anlamlı ve bağlamsal olarak duyarlı binalar yaratmaya nasıl çalıştığını araştırmaktadır. Kitap aynı zamanda Kahn'ın yaklaşımının daha geniş teorik çıkarımlarını ve bunun çağdaş mimari söylemle olan ilişkisini de araştırmaktadır. (Goldhagen 2001).

"*Louis Kahn: Öğrenmek İçin Çizim*", Michael Merrill tarafından yazılmış bir kitaptır. 2021 yılında yayınlanan kitap, Kahn'ın mimari çizim ve eskizlerine odaklanmaktadır. Michael Merrill, "Louis Kahn: Öğrenmek İçin Çizim'de, Kahn'ın tasarım sürecinde ve mimari pratiğinde çizimin önemini araştırmaktadır. Kitap, çizimin Kahn'ın fikirlerini araştırmak ve geliştirmek için nasıl bir araç olarak hizmet ettiğini incelemektedir ve bir projenin özünü ortaya çıkarmasına ve tasarımlarını iyileştirmesine olanak tanımaktadır. Merrill, kavramsal eskizler, sunum çizimleri ve inşaat belgeleri dahil olmak üzere Kahn'ın çok çeşitli çizimlerini analiz etmektedir. Kahn'ın kullandığı farklı çizim tekniklerinin yanı sıra bu çizimler aracılığıyla ortaya çıkarılan temel kavramlar ve mimari ilkeleri derinlemesine araştırmaktadır. Kitap, Kahn için bir mimari sorgulama aracı olarak çizimin önemini vurgulamakta ve çizimin onun biçim, mekân, ışık ve maddeselliği keşfetmesindeki rolünü vurgulamaktadır. (Merrill 2021).

"*Louis I. Kahn in Conversation: Interviews with John W. Cook and Heinrich Klotz, 1969–70*", Mayıs 2015'te yayınlanan bir kitaptır. Kitap, John W. Cook ve Heinrich tarafından yürütülen Louis I. Kahn ile yapılan röportajların bir koleksiyonunu içermektedir. Röportajlar, okuyuculara Louis I. Kahn'ın mimari felsefesini, tasarım ilkelerini ve anlamlı mekanlar yaratma yaklaşımını çeşitli yönleriyle tartışır. Söyleşilerde mimarlık ve doğa ilişkisi, ışığın ve malzemenin önemi, sembolizmin eserlerindeki rolü gibi konulara değinilmektedir. Bu röportajlar aracılığıyla okuyucular, Kahn'ın mimarlık hakkındaki düşünceleri, etkileri ve mimarın toplumdaki rolü hakkındaki inançları hakkında bilgilendirilmektedir Kahn'ın ikonik binalarının arkasındaki kavramsal temellerin ve niyetlerin anlaşılması hedeflenmektedir (Prown & Denavit 2015).

"*Louis Kahn: Öğrencilerle Sohbetler*" 1 Ekim 1998'de yayınlanmıştır. Kitap, Louis Kahn ile öğrencileri arasındaki konuşmaların bir koleksiyonunu içermektedir ve onun öğretim yöntemleri, mimari felsefesi ve tasarıma yaklaşımı hakkında fikir vermektedir. Editörlüğünü Richard Saul Wurman'ın yaptığı kitap, Kahn'ın Pennsylvania Üniversitesi'nde profesör olduğu dönemde geçen bir dizi diyalogu sunmaktadır. Bu sohbetler, Kahn ve öğrencileri arasındaki fikir, soru ve bilgi alışverişini inceleyerek, onun pedagojik yaklaşımına ve mimarlık hakkındaki düşüncelerine ışık tutmaktadır. Kitap, Kahn'ın öğrencilere ilham verme yeteneğini sergilemektedir, onları mimarlık ve tasarım hakkında derinlemesine düşünmeye teşvik etmektedir. Bu sohbetler sayesinde okuyucular, Kahn'ın tasarım ilkelerini, ışık ve mekânı keşfetmesini, mimarlığın şiirsel niteliklerine yaptığı vurguyu ve mimarların anlamlı ve zamansız binalar tasarlama sorumluluğuna olan inancını daha derinden anlayabilmektedirler. Öğrencilerle olan etkileşimlerinin ve bir eğitimci olarak geçirdiği süre boyunca verdiği değerli derslerin ilk elden bir açıklamasını sunmaktadır (L. I. Kahn 1998).

"*Louis Kahn: A Life in Architecture*", Carter Wiseman tarafından yazılmış bir kitaptır. 2007'de yayınlanan kitap, Kahn'ın hayatını, kariyerini ve mimari katkılarını

ortaya koyarak kapsamlı bir biyografisini sunmaktadır. Wiseman, Louis Kahn'ın kişisel ve profesyonel yolculuğunu derinlemesine incelemektedir ve onun yetiştirilme tarzı, eğitimi ve mimari vizyonunu şekillendiren etkiler hakkında fikir vermektedir. Kitap, Kahn'ın ilk kariyerinin, çeşitli mimarlık firmalarıyla çalışma deneyimlerinin ve sonunda 20. yüzyılın en etkili mimarlarından biri olarak öne çıkmasının izini sürmektedir. Kitap, Kahn'ın Salk Enstitüsü, Kimbell Sanat Müzesi ve Bangladeş'teki Ulusal Meclis Binası gibi en ünlü eserlerinden bazılarını incelemektedir. Kapsamlı araştırmalar ve röportajlar aracılığıyla, Işığ, geometriyi ve anıtsal ve samimi alanların tasarımlarına entegrasyonunu araştırmaktadır. Kitap ayrıca Kahn'ın kişisel hayatını, ilişkilerini ve kariyeri boyunca karşılaştığı zorlukları da ele almaktadır. Hem bir mimar hem de bir birey olarak Kahn'ın bütüncül bir görünümünü sunarak, hayatının ve işinin karmaşıklığına ve nüanslarına ışık tutmaktadır (Wiseman 2007).

"*Louis Kahn: The Power of Architecture*", William Curtis tarafından yazılmış bir kitaptır. 2013'ta yayınlanan kitap, Kahn'ın yenilikçi tasarım ilkelerine, felsefi yaklaşımına ve mimarlık alanındaki kalıcı etkisine odaklanan mimari çalışmalarının kapsamlı bir incelemesini sunmaktadır. Curtis, Louis Kahn'ın mimari felsefesini ve tasarımlarını şekillendiren fikirleri keşfederek onun hayatını ve kariyerini derinlemesine incelemektedir. Kitap, Kahn'ın Salk Enstitüsü, Kimbell Sanat Müzesi ve Bangladeş'teki Ulusal Meclis Binası dahil olmak üzere başlıca projelerinin derinlemesine analizini sunmaktadır. Curtis, Kahn'ın mimariye benzersiz yaklaşımını incelemektedir ve onun ışığa, malzemelere ve anlamlı mekanların tasarlanmasına yaptığı vurguyu anlatmaktadır. Kitap, Kahn'ın geometrik formları keşfetmesini, anıtsal ve samimi ölçeği kullanmasını ve duyuları harekete geçiren ve güçlü bir duygusal tepki uyandıran mimarlık için doğal unsurları bütünleştirmesinin gerekçelerini paylaşmaktadır. Ayrıntılı betimlemeler, fotoğraflar ve mimari çizimler aracılığıyla, "*Louis Kahn: The Power of Architecture*" Kahn'ın tasarım sürecinin, detaylara verdiği önemin ve zamansız ve şiirsel mekanlar yaratma taahhüdünün kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Kitap aynı zamanda Kahn'ın çalışmalarının daha geniş etkisini ele almaktadır, sonraki nesil mimarlar üzerindeki etkisini ve mimarlık mesleğindeki kalıcı mirasını tartışmaktadır. Fikirlerinin, teorilerinin ve tasarımlarının çağdaş mimari söylemde devam etmekte olan önemini araştırmaktadır. (L. Kahn & Curtis 2013).

"*Louis Kahn ve Roma Harabeleri*", V. Scully tarafından yazılmış bir kitaptır. 1993'te yayınlanan kitap, antik Roma mimarisinin ve kalıntılarının Kahn'ın çalışmaları üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Bu kitapta Scully, Kahn'ın antik Roma kalıntılarıyla karşılaşmasının onun mimari düşüncesini ve tasarım yaklaşımını nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Scully, Kahn'ın Roma mimarisine olan hayranlığını ve kalıntılarda bulunan zamansız niteliklere duyduğu derin takdiri keşfetmektedir. Kitap, ayrıntılı analiz yoluyla, Kahn'ın Roma'dan topladığı dersleri ve ilkeleri kendi mimarlık pratiğine nasıl tercüme ettiğini araştırmaktadır. Kahn'ın antik Roma harabelerine yaptığı ziyaretlerin malzeme anlayışını, inşaat tekniklerini ve mimarlık ile tarih arasında kurduğu ilişkiyi nasıl etkilediğini araştırmaktadır. Scully, ayrıca mimari fikirlerini iletmek için çizimleri, modelleri ve diğer temsil biçimlerini nasıl kullandığını inceleyerek Kahn'ın çalışmalarında temsilin rolünü tartışmaktadır. Kitap, binaların temsili ile bina temsili süreci arasındaki etkileşimi keşfederek, Kahn'ın mimari tasarıma yönelik benzersiz yaklaşımına ışık tutmaktadır. (V. Scully 1993).

Vincent Scully Jr. tarafından 1962'de yayınlanan "*Louis I. Kahn: Maker of Contemporary Architecture*", Kahn'ın mimari felsefesini, tasarım ilkelerini ve dikkate değer projelerini derinlemesine araştırmaktadır. Onun biçim, mekân, ışık ve maddeselliğe yaklaşımını keşfetmektedir. Scully'nin yazıları genellikle mimarların faaliyet gösterdiği kültürel ve tarihsel bağlamı vurgulamaktadır, bu nedenle Kahn'ın tasarımlarının daha geniş mimari ve toplumsal eğilimlerle nasıl yankı bulduğunu tartışılmaktadır (V. Scully 1962).

John Lobell tarafından yazılan "*Louis Kahn: Architecture as Philosophy*" adlı kitap (2020), Kahn'ın yapıya odaklanması, malzemelere saygısı, programın netliği ve ayrıntılara saygısının nasıl bir araya gelerek genel bir felsefe ortaya koyduğunu araştırmaktadır. Lobell, Kahn'ın binalarının nasıl büyük hümanist kaygılarla konuştuğunu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Kahn'ın beş büyük binasının - Philadelphia'daki Richards Tıbbi Araştırma Binası; La Jolla'daki Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü; New Hampshire'daki Phillips Exeter Academy Kütüphanesi; Fort Worth'daki Kimbell Sanat Müzesi; ve New Haven'daki Yale İngiliz Sanatı Merkezi - Lobell nasıl tasarlandığına ilişkin ayrıntılı bir bakış açısı sunmaktadır (Lobell 2020).

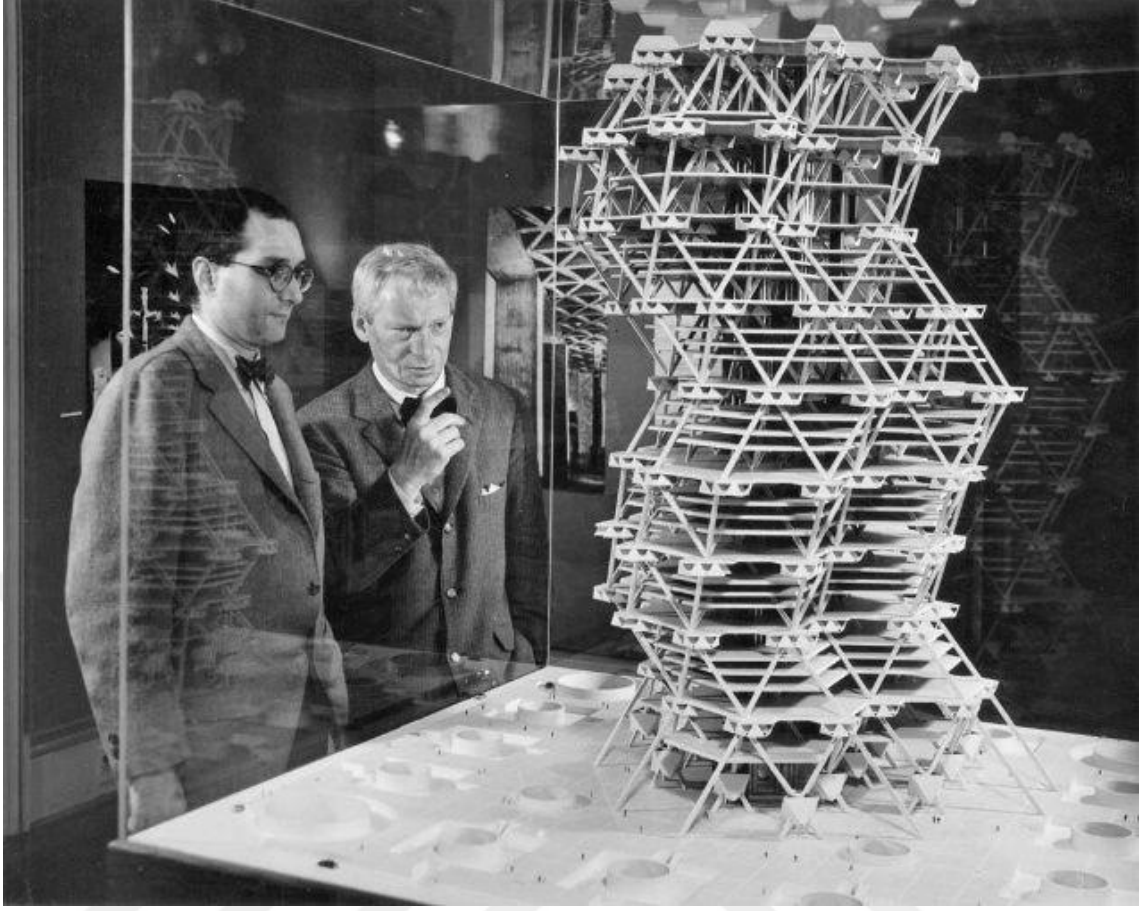
Urs Buttiker tarafından yazılan "*Louis I. Kahn: Light and Space*" (1994) Louis I. Kahn'ın ışık ve mekâna mimari yaklaşımını araştıran bir yayındır. Kahn'ın doğal ışığı birincil tasarım ögesi olarak kullanmasını ve binalarındaki mekânsal nitelikleri dikkatli bir şekilde değerlendirmesini araştırmaktadır. Kahn'ın binalarının deneyimini şekillendirmek ve anlamlı mekânsal kompozisyonlar üretmek için ışığı nasıl yorumladığını inceleyerek, Kahn'ın mimari çalışmalarının derinlemesine analizini ve yorumunu sağlamaktadır. Kahn'ın mimari mekanının en güçlü yönlerinden biri, doğal ışığı ele almasıdır. Kahn, mimarının "bir oda yapmak" ile başladığına ve "bir odanın doğal ışık almayan bir oda olmadığına" inanmaktadır. Kariyeri boyunca, iç mekanlarını en yaratıcı yollarla gün ışığına çıkarmaya çalışmıştır. Kahn, mimarisinde her biri farklı çalışan tutkulu ışık ve işlevsel ışık, göz kamaştırıcı ışık ve dolaylı ışık, sıcak ışık ve soğuk ışık kullanmaktadır. Yazar Urs Buttiker, çizimler, fotoğraflar, analitik diyagramlar ve eleştirel açıklamalar kullanarak Kahn'ın en iyi bilinen 49 projesindeki aydınlatma çözümlerini kronolojik sırayla araştırmaktadır. Kitap, Kahn'ın kariyeri boyunca kullandığı tüm ışık modülasyonu yelpazesini kapsayan zengin teknik ayrıntılar içermektedir: tavan çerçeveli pencere, gözetleme yuvası, anahtar deliği penceresi, birçok brise-soleil çeşidi, sürgülü pencere panjurları, çift boşluklu zarflar, ışık silindiri, ışık girişleri ve sonsuz çeşitlilikte çatı pencereleri hakkında bilgiler vermektedir (Buttiker, 1994).

Kahn ile ilgili olarak yazılan ve özetleri yukarıda verilen kaynaklara dayalı olarak mimarın genel tasarım yaklaşımı ve başlıca eserleri üzerine aşağıdaki değerlendirmeler yapılmaktadır:

Kahn'ın çalışmalarının temel özelliklerinden biri, biçim ve mekânın önemine yaptığı vurgudur. Kahn, mimarlığın sadece işlevsel alanlar tasarlamak ile ilgili olmadığına, aynı zamanda bu alanları kullanan insanlar için bir deneyim ortamı sağlamak ile ilgili olduğuna inanmaktadır. Bir keresinde, "Bir oda, doğal ışık almayan bir oda değildir" demiştir ve bu fikir, özellikle çevredeki manzaranın güzelliğini vurgulayan büyük pencereler, çatı pencereleri ve açık kat planları içeren ev tasarımlarında belirginliği kazanmaktadır. Kahn'ın mimarlığa yaklaşımı, binaların dürüst ve amaçlarına uygun

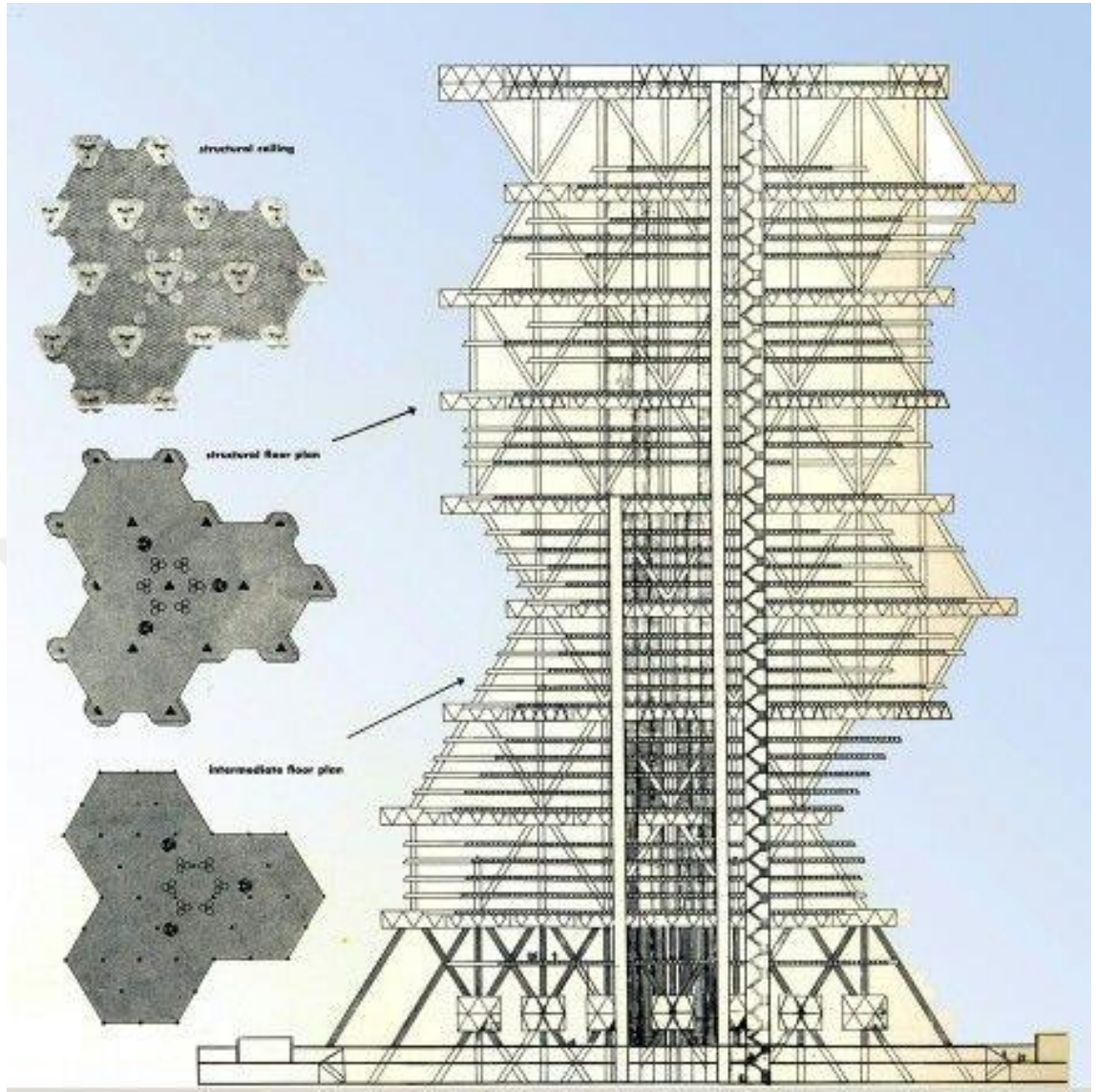
olması gerektiğine olan inancının yansımasıdır ve gösterişli, yüzeysel binalar yaratmakla değil, onları kullanan insanların değerlerini ve ihtiyaçlarını yansıtan yapılar tasarlamakla ilgilenmektedir. Binaları aynı zamanda malzemelerin, biçimin ve işlevin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesiyle elde edilen zamansızlıklarıyla da bilinmektedir. Modern mimarlık dünyasında kalıcı bir miras bırakmış çalışmaları, titiz bir geometri, ışık ve mekân anlayışı ve binalarını kullanan insanların ihtiyaçlarına derin bir saygı ile karakterize edilmektedir. Tasarımları bugüne kadar ilham kaynağı olmaya da devam etmektedir (Buttiker 1994; Casakin & Bernardo 2012; L. Kahn & Curtis 2013; Lobell 2020)

Louis Kahn, anıtsal formun ilk koşulunun kütsel form veya tipten ziyade tektonik yapı olması gerektiğini savunmaktadır. 1943 yılında Paul Zucker tarafından Columbia Üniversitesi'nde "Yeni Mimari ve Şehir Planlama" başlığı altında bir sempozyum düzenlenmiştir. Kahn'ın bu sempozyuma katkısı, çalışmasının temel temasını oluşturmaktı ve aynı zamanda, anıt kavramına ilişkin yaptığı en açıklayıcı ifadelerden biriydi. Kahn, anıtsallık konusuna alışılmadık bir şekilde yaklaşmaktadır ve tektonik unsurun karakterini diğer tüm hususların üzerinde değerlendirmektedir. Aşağıya ve dışa doğru bir itme üreten, payanda özelliği eklenmiş bir sütuna veya duvara iletilen bir taş üzerine taş tonoz iskeleti teorisi geliştirmektedir. Daha eski ve daha kaba teorilerden türetilen bu yapısal kavram, duygusal bir ortam yaratarak daha yüce yüksekliklere ve daha geniş açıklıklara ulaşma girişimlerinde varyasyonlar üretmektedir. Bu çerçevede mimarlık tarihi kaynaklı tektonik referanslar olarak Roma tonozunun, kubbenin, kemerin etkisi kayda değerdir (Frampton & Cava 1995; L. Kahn & Curtis 2013; V. Scully 1962, 1993).

Şekil 2. 10. Kahn'ın City hall Projesi (Anonymous 9)

Kahn'ın ilk teorik ifadesi, yapısal biçim ile modern malzeme tekniği arasında bir sentezdir, ancak o, anıtsallığın bilimsel olarak elde edilebileceğini veya bunun basitçe mühendislik yöntemlerinin uygulanmasından türetililebileceğini ima etmek istememektedir. Gotik mimarlık mirasını strüktürel rasyonalizm bakış açısı ile yeniden yorumlayarak çağdaş mimarlığın ilkelerini oluşturmayı amaçlayan Viollet-le-Duc'ün 19. Yüzyıldaki çalışmaları, Kahn ve Anne Tyng'in Philadelphia için 1952 ile 1957 yılları arasında bir dizi farklı versiyonda projelendirdikleri -uzay çerçeveli kule yapısı üzerinde etkili olmuştur. Viollet-le-Duc, bir yapının öğeleri tarafından tanımlanan boşlukların, öğeler kadar önemli olduğunu belirterek takdir etmekteydi. Yapı tasarımında boşlukları olumlu bir şekilde ifade etme arzusu, mekân çerçevelerinin geliştirilmesine artan ilgi ve çalışma ile sınırlanmıştır. Kahn'ın modernleşmeye olan ilgisi, mekanik hizmetlere karşı emsalsiz tutumuyla gösterilir ve hizmetlerin yapısal biçimlerle aynı tektonik statüye sahip olması gerektiği fikriyle meşgul olmaktadır (Cândido 2020; Frampton & Cava 1995; Juarez 2000).

Şekil 2. 11. Kahn city hall projesi kesidi (Anonymous 10)

Kahn'ın Şehir Kulesi (Şekil 2.10. ve 2.11.), Gottfried Semper'in 1851 tarihli "Mimarisinin Dört Ögesi" adlı kitabından ilham alan, tamamı materyal bir kaidenin üzerine yerleştirilmiş bir kristaldan oluşmaktadır. Binayı güneşten korumak ve cam panellerini tutmak için, tüm dış cepheyi kaplamak üzere kalıcı bir alüminyum iskele planlanmıştır. Genel kemer, pencere ve kapı gibi ikincil bileşenlerin dokunsal varlığı, onları arketipsel, evrensel biçimlerin geometrik özlerinden türediklerini gördüğü için Kahn için indirgenemez öğeler haline gelecektir. Bu şehir kulesi yeni tip yapı malzemelerinin ustalıklı kullanımı ve detay çözümü olarak inşa edilmeyen modernist bir eseridir (Càndito 2020; Juarez 2000; Larson 2000).

Kahn'ın "hizmet eden ve hizmet edilen" teorik karşıtlığını formülasyonu, yirminci yüzyılın ikinci yarısında binalara kurulan hizmet miktarındaki artışın ortaya çıkardığı sorunları ele almayı başaramadığını savunduğu çağdaş mimariden radikal bir ayrılma olarak kabul edilmektedir (Rabifard, 2011). Asma tavanın temel zemin yapısını

kaçınılmaz olarak gizlemesi nedeniyle, açık zemin alanının hizmetinde kanalların yerleştirilmesi için normatif bir yöntem olarak asma tavanı reddetmektedir. Tyng, Kahn'ın gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir ve onu 1952'de D'Arcy Thompson'ın *On Growth and Form* adlı kitabıyla tanıştırmaktadır. 1951 ile 1953 arasında Tyng, oktatetrahedron geometrisini kullanan iki bağımsız çalışma, bir prototip okul ve ebeveynleri için doğuda gerçekleştirilen bir ev tasarlamaktadır. Bu üçgen uzay çerçeve binası, Kahn'ın hemen hemen aynı tarihli Yale Üniversitesi Sanat Galerisi tasarımıyla aynı düzende idi, ancak Kahn şimdiye kadar Richard Buckminster Fuller'ın çalışmalarına da aşinalık göstermektedir (Càndito 2020)

Kahn ve Tyng, belirli moleküler yapıların tetrahedral geometriye göre düzenlendiğinin fark edilmesinden ve Fuller'in Octet (oktahedron/tetrahedron) giriş ilkesini geliştirmesinden etkilenmişlerdir. Kulenin son versiyonunun üçlü tetrahedral düzenleme ilkesi, Kahn ve Tyng tarafından, doğal kristal yapıyla neredeyse tamamen aynı olan aşkın bir yapı olarak tasavvur edilmektedir. "Hizmetçi alanı" terimi, tuvaletlerin barınması için kullanılan triagrid zeminler ve dört yüzlü başlıklar içindeki hacme uygulanmaktadır, aynı zamanda bakım, kanal ve boruların yatay transferi için podyumların sağlanmasına da uygulanmaktadır. Eklemlere ve gerilim iletimine öncelik veren yapısal ilke, asansörler, servis çekirdekleri, tuvaletler gibi ikincil "hizmetkar" alanlar arasında açık bir ayrım korunarak, hiyerarşik alanın sağlanmasını da içerecek şekilde geometri yoluyla genişletilmektedir. Kahn'ın çalışması Roma, Romanesk, neoklasik ve her şeyden önce Gotik paradigmaları çağrıştırmaktadır, özellikle de "işin nasıl yapıldığını ortaya koyan işaretleri tutma" savunuculuğuyla daha da belirginleşmektedir. Onun 11 fit derinliğindeki dörtyüzlü başlıkları veya düğümleri, yalnızca kayma gerilimini emmekle kalmayıp aynı zamanda hizmetleri, tuvaletleri vb. modern teknolojiye olan bağlılığını eşit derecede belirgin hale getirmektedir (Càndito 2020; Rabifard 2011).

Şekil 2. 12. Yale Sanat Galerisi (Anonymous 11)

1957 ile 1964 yılları arasında Yale Sanat Galerisi ve Richards Laboratuvarlarının inşasının, Kahn'ın gecikmiş olgunluğunun başlangıcı olduğu düşünülmektedir (Frampton 1992).

1947'de Louis Kahn, Yale Üniversitesi'nde büyük eğitimsel değişimin olduğu bir dönemde Yale Üniversitesi Mimarlık Okulu kadrosuna katılmaktadır. Yale'deki savaş sonrası yıllar, okulun Beaux-Arts mirasından avangarda doğru bir kayma görmektedir; kule inşaatçısı George Howe dekan olarak görev yapmıştır ve Kahn, Philip Johnson ve Josef Albers gibi modernistler profesör olarak görev yapmıştır. Bu nedenle, üniversitenin sanat, mimarlık ve sanat tarihi bölümleri 1950'de birleştirildiğinde ve yeni bir binaya ihtiyaç duyulduğunda, tarihselcilikten eğitimsel ve estetik bir kopuş uygulamak için modernist bir yapı bariz bir seçenek olarak ön plana çıkmaktadır (Purves 2000). Louis Kahn'ın ilk büyük projesi olan Yale Sanat Galerisi, şimdi yirminci yüzyılın ikinci yarısının en ünlüleri arasında yer alan kendi mimarlık kariyerinde bir dönüm noktası olurken, 1953'te tamamladığı George Howe liderliğinde, savaş sonrası Amerikan

anıtsallığının gelişmesinde biçimlendirici bir rol oynamaktadır (Brownlee & De Long 1997; Purves 2000).

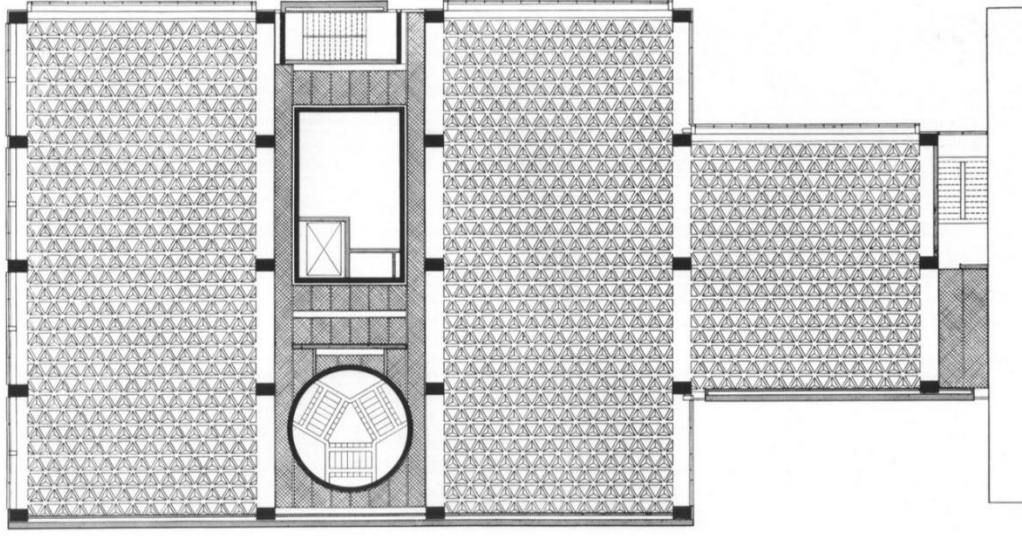
Kahn'ın önemli yapıtlardan Yale Sanat Galerisi'ndeki ortogonal geometri çözümü, Şehir Kulesi önerisindeki tektonik/stereotomik etkileşimi yansıtmaktadır; camdan dönüş duvarı mozaikli, yarı saydam bir yüzey olarak okunacak şekilde alt bölümlere ayrılmaktadır. Yapısal ifade tarzını kuzey ve güney yüzler arasında değiştirmektedir, böylece perde duvarlı cephenin beton zemini gizlediği ve sütunları ortaya çıkardığı yerde, sosyal etkileşim ana Chapel Caddesi cephesinde geçerli olmaktadır. Taştan yatay kirişler, dört yüzlü zeminlerden çıkıntı yapan beton kirişlerle aynı derinlikte yapılmıştır ve tamamen cam cephelerde zeminleri kaplayan ve temsil eden metal kaplama plakaları ile benzer bir tektonik düzeni sergilemektedir (Brownlee & De Long 1997; Frampton & Cava 1995; Purves 2000).

Johnson's Glass House'a benzer şekilde Yale Sanat Galerisi, geç dönem Miesian estetiğinin ihtiyatlı bir şekilde aktarılmasına dayanmaktadır. Mies her zaman yapısal çerçevenin doğrudan ifadesine öncelik vermişken, hem Kahn hem de Johnson çerçeveyi en azından dışarıdan gizlemiş ve duvarlar, zeminler gibi 'ikincil bileşenler' olarak kabul edilebilecek şeylerin anıtsallaştırılmasına özel bir vurgu yapmıştır. Mies'in her zaman kompozisyonunun eksantrikliğini vurgulamayı seçmesine benzer şekilde, Kahn ve Johnson çerçeveyi gizleyerek işlerinin doğasında var olan simetrik düzeni gizlemektedir. Duvarın algılanabilir opaklığını bu amaç için kullanan Kahn'ın aksine, Johnson camın yansıtıcılığını kullanmaktadır. Yüzeyle aynı hızda olduğunda, sürekli bir zar gibi görünmek için doğal kapasitesinden yararlanmaktadır: onu destekleyen metal çerçeve ile aynı metale madde ve biçimsel düzen gibi görünmektedir. Bununla birlikte, bu iki ufuk açıcı eserin "hermetik" tutumlarından daha fazla ortak noktası vardır. Her iki durumda da, birincil ortogonal hacim, birincil hizmet öğelerini içeren silindirik bir formla canlandırılmaktadır: galerideki ana erişim merdiveni ve evdeki şömine ve tuvalet. Dikdörtgen içinde daire olan Cam Ev şeması da Kahn'ın galerisinin temel parçası olarak hizmet ederken, hizmetkar olarak silindir ve hizmet olarak dikdörtgen kavramını geliştirecek olan Johnson değil, Kahn'dır ve genel bir mimari kurama dönüşmüştür (Cook & Klotz 1973; Frampton 1992).

Buckminster Fuller'ın geometrik şekilleri Louis Kahn ve Anne Tyng'ı etkilemişti (Loud, 1989). Yale Sanat Galerisi'ndeki beton dört yüzlü blok çatı, Kahn ve Tyng tarafından Fuller'ın ayırt edici geometrik yapılarına saygı duruşunda bulunmak üzere tasarlanmıştır. Bina yapı mühendisi Henry A. Pfisterer, konfigürasyonu şu şekilde tanımlamaktadır: "Alt düzlemdeki üçgenlerin köşelerinde birleştirilen, açık tabanlı, içi boş, eşkenar tetrahedronların tepe noktalarına sürekli bir düzlem elemanı bağlanmıştır (L. I. Kahn, 1955). Tetrahedron sisteminin çok açılı şekilleri, tadilat sırasında sergi ekranlarının yerleştirilmesine olanak sağlamaktadır ve destekledikleri açık stüdyo alanı, destek ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır.

Kahn'ın Yale Sanat Galerisi'ndeki yapısal deneyleri yenilikçi olsa da, ışık (Şekil 2.12-13.) ve gölgeye ilişkin değerlendirmesi, onun her zaman kutsal mimarının tarihini düşündüğünü göstermektedir. Kahn ve Pfisterer, ışığın boş şekillere nüfuz etmesini sağlayacak tetrahedronların içinde bir elektrik boru sistemi tasarlamak için inşaat ekibiyle işbirliği yapmıştır (Loud 1989). Dağınık aydınlatma bir kiliseyi andırmaktadır; bu

nedenle Kahn'ın galerisi, bitişikteki on dokuzuncu yüzyıl neo-Gotik galerisinden ustaca ilham almaktadır (Loud 1989).

Şekil 2. 13. Yale sanat Galerisi tavan (Anonymous 12)

Kahn, Yale Sanat Galerisi'nin tavanın üçgen beton bloğuna (Şekil 2.13.) atıfta bulunarak "güzel ve mekanı aydınlatma görevi görmektedir" diye ifade etmektedir (Loud, 1989). Bir yapının bileşenlerinin hem heykel hem de mimari olarak ikili amaçlara hizmet edebileceği fikri, sergi alanının geri kalanında genişletilmektedir. Örneğin, ana merdiven silindirik, boyasız bir beton silindirin içine yerleştirilmiştir; biçimi ve işlevselliği tarım silosunu anımsatmaktadır. Bununla birlikte, çevresinde bir pencere halkası bulunan beton bir üçgen, merdiven tavanını süsleyerek çok daha görkemli bir mimari kalıntıyı çağrıştırmaktadır: Silindirin içindeki beton basamaklar, galerinin çatısı gibi yamuk şeklindedir (Purves 2000). Mimar, esnekliği içinde "yaşamak" ve karmaşık havalandırma sisteminde "nefes almak" gibi binanın şeklini tanımlamak için sık sık insan dilini kullanmaktadır ve turistlerin ve öğrencilerin binayla basamakları kullanarak etkileşime gireceklerini tahmin etmektedir, çünkü onlar " insanların onları kullanmak isteyecekleri şekilde tasarlanmıştır." (L. I. Kahn 1955).

Yale Sanat Galerisi hakkında yazı yazmak, Kahn'ın tavan ve merdivenlerdeki yapısal ve sanatsal başarıları sayesinde tipik olarak heybetli dış cepheden ziyade zarif iç mekâna odaklanmaktadır. Kahn'ın sergi alanıyla ilgili düşünceleri yalnızca iç mekânla sınırlı değildir; binanın batı ve kuzey cepheleri camdan, güney cephesi ise özenle yerleştirilmiş, penceresiz duvar örgüsünden yapılmıştır (Brownlee & De Long 1997; Cook & Klotz 1973).

Connecticut'ın New Haven şehrinde yer alan Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, yaygın olarak bir mimari tasarım şaheseri olarak kabul edilmektedir. 1951 ve 1953 yılları arasında inşa edilen bina, temiz çizgileri, basit geometrileri ve işlevselci ilkeleri ile karakterize edilen orta yüzyıl modern mimarisinin dikkate değer bir örneğidir. 20. yüzyılın en etkili mimarlarından biri olarak kabul edilen Kahn, ışığı, geometrik formları ve maddeselliği kullanmasıyla bilinmektedir. Tasarımları, mimarlığın insan ruhuna dokunmak için doğuştan gelen gücüne olan inancını yansıtmaktadır. Yale Üniversitesi

Sanat Galerisi, müzenin sanat koleksiyonunu barındıran Swartwout Binası ve galeri için bir sergi alanı olarak hizmet veren Street Hall olmak üzere iki ayrı binadan oluşmaktadır. Her iki bina da, tüm komplekse bir birlik duygusu sağlayan merkezi bir avlu ile birbirine bağlanmıştır (Càndito 2020; Goldhagen 2001; L. I. Kahn 1955).

Galerinin dış cephesi, basit, temiz çizgiler ve dikdörtgen formların kullanılmasıyla karakterize edilmektedir. Cephe, katı ve şeffaf arasında çarpıcı bir kontrast yaratarak, değişen tuğla ve cam şeritlerine bölünmüştür. Yatay pencerelerin ve sürekli bir asma kat pencere bandının kullanılması, doğal ışığı en üst düzeye çıkararak güzel ve dingin bir iç mekân yaratmaktadır. Swartwout Binası, merkezi bir omurga ile birbirine bağlanan ve ziyaretçilerin farklı alanlar arasında sorunsuz bir şekilde hareket etmesine olanak tanıyan bir dizi galeri içermektedir. Galeriler, müzenin kapsamlı sanat koleksiyonunu sergilemek için ideal zemini sağlamak üzere tasarlanmıştır ve her oda farklı bir zaman dilimini veya stili sergilemek üzere tasarlanmıştır. Street Hall ise daha küçük sergilere veya etkinliklere ev sahipliği yapmak için tasarlanmıştır. Salon, sıcak ve davetkar bir atmosfer yaratan beton ve çıplak tuğla kullanımıyla karakterize edilmektedir. Tavan, karmaşık geometrisi ve ışık ve gölge kullanımıyla başlı başına bir sanat eseridir. Yale Üniversitesi Sanat Galerisi'nin en çarpıcı özelliklerinden biri doğal ışık kullanmasıdır. Kahn, ışığın mimarının temel bir unsuru olduğuna inanmaktadır ve galeri de onun inancının bir kanıtı olarak kendini sergilemektedir. Çatı pencerelerinin, asma kat pencerelerinin ve bir dizi ışık kuyusunun kullanımı, bina genelinde bir süreklilik ve uyum duygusu yaratmaktadır. Doğal ışık, dikkatli bir şekilde kontrol edilerek ruh hali ve atmosferde kademeli olarak değişen bir dizi alan yaratmaktadır (Càndito 2020; Purves 2000).

Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, mimari tasarımının yanı sıra sanat koleksiyonuyla da tanınmaktadır. Müzenin koleksiyonu, eski Mısır eserlerinden çağdaş sanata kadar her şeyi kapsayan geniş ve çeşitlidir. Koleksiyon, John Singleton Copley, Thomas Cole ve Charles Sheeler gibi sanatçıların eserleriyle özellikle Amerikan resim ve heykel alanlarında güçlüdür. Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, Louis Kahn'ın biçim ve ışık ustalığının gerçek bir kanıtı olan nitelikli bir mimari tasarım eseridir. Basit geometrileri, doğal ışık kullanımı ve materyalizm, hem güzel hem de işlevsel bir alan yaratmaktadır. Galerinin geniş sanat koleksiyonu, çekiciliğini artırmaktadır ve onu sanat, mimari veya tasarımla ilgilenen herkes için mutlaka görülmesi gereken bir yer haline dönüştürmektedir (Hoglund 1984).

Şekil 2. 14. Richards Madikal Araştırma Lavuratuvar (Anonymous 13)

Louis Kahn tarafından tasarlanan Richard Araştırma Enstitüsü (Şekil 2.14), modernist tasarımın temel ilkelerini vurgulayan nitelikli bir mimari eserdir. Philadelphia, Pensilvanya'da bulunan bina, Kahn'ın mimari dehasının bir sembolü olarak kabul edilmektedir (L. Kahn & Curtis, 2013). Bina, uyumlu bir bütün oluşturmak için ustalıkla düzenlenmiş bir dizi dikdörtgen formdan oluşmaktadır. Binanın dış yüzeyi, ışık ve gölge ile oynayan görsel olarak çarpıcı bir desen oluşturmak için dikkatlice düzenlenmiş bir dizi tuğla panelden oluşmaktadır. Binanın cephesi, yapıya bir ihtişam duygusu ve kusursuz bir sağlamlık hissi vermeye yardımcı olan bir dizi dikey beton panellerle noktalanmıştır. Binanın büyük girişi, yapının doğu tarafında yer almaktadır ve girişi çerçevelemeye yardımcı olan ve genel tasarıma bir denge duygusu getiren iki büyük beton sütunla çevrilidir. Binanın içine girer girmez, ziyaretçiler alanın ihtişamı karşısında hemen etkilenmektedir. Richard Araştırma Enstitüsü'nün içi, doğal ışık akışını en üst düzeye çıkarmak ve bir açıklık ve ihtişam duygusu yaratmak için özenle tasarlanmış bir dizi birbirine bağlı alandan oluşmaktadır. Binanın içindeki en etkileyici alanlardan biri, merkezi atriyumdur. Atriyumun yükselen tavanı, yerçekimine meydan okumaktadır gibi görünen karmaşık bir geometrik desen oluşturan bir dizi birbirine kenetlenen beton panelden oluşmaktadır. Richard Araştırma Enstitüsü, doğal malzeme kullanımı ve doğal çevresine sorunsuz bir şekilde uyum sağlamasıyla da dikkat çekmektedir. Bina, çevredeki manzara ile uyum ve denge duygusu yaratmak için özenle tasarlanmış yeşil bir bahçe ile çevrilidir (Brownlee & De Long 1997; Cándito 2020)

Yukarıda tasvir edildiği gibi, Alfred Newton Richards Tıbbi Araştırma Binasının tasarımı, modern mimaride yaygın olan, tekil bir "zarfın" bir binanın tüm bileşenlerini kapsaması gerektiği fikrine bir tepki olarak tasarlanmıştır (McCarter 2005). Kahn'ın "hizmet eden" ve "hizmet edilen" alanlar arasındaki ayrımı, Richards Medical Research

Building'in son derece mafsallı kütle ve genel yapısının temelidir. Kompleksin çalışma tesisleri, dikey olarak üst üste yığılmış camla çevrili üç laboratuvar yapısından oluşmaktadır. Bunlar, asansörler ve merdivenler gibi ortak alanları ve araçları içeren merkezi bir hizmet yapısı etrafında düzenlenmiştir. Laboratuvarların ve hizmet kulesinin çevresine yerleştirilmiş daha uzun, tuğla kaplı yapılar, anıtsal ölçekli hava girişi ve dikey egzoz bacaları olarak hizmet etmektedir. Kahn, bu tasarımı "bilim laboratuvarlarının stüdyolar olduğunun ve solunacak havanın atılmak üzere havadan ayrılması gerektiğinin farkına vararak" yarattığını açıklamaktadır. Kahn, hizmetli alanlarını (merdivenler, asansörler ve klima santralleri) binanın çevresine yerleştirerek, hizmet verilen alanlara (laboratuvarlar ve ofisler) maksimum esneklik ve kesintisiz zemin alanı sağlamayı başarmıştır. Kahn, bina sakinlerinin gereksinimlerine pragmatik bir yanıt geliştirirken, aynı zamanda yapının yakın çevresini de göz önünde bulundurmaktadır: Bu tasarımın kuleleri, Pennsylvania Üniversitesi'nin bitişiğindeki yüzyılın başındaki yatakhanelerinin canlı silüetlerini anımsatmaktadır (McCarter 2005; Rabifard 2011).

Louis I. Kahn'ın yazarı Robert McCarter, bu tasarımı Kahn'ın "hizmetli" ve "hizmet verilen" mekanlar kavramının ilk açık eklemelenmesi olarak tanımlamaktadır (McCarter, 2005). Hizmet verilen mekanların kendileri laboratuvarlardır. Asansörleri, hayvan barınaklarını, mekanik sistemleri ve diğer yardımcı alanları barındıran laboratuvar kulelerinin ve iki hizmet kulesinin dışına, bağımsız olarak yapılandırılmış havalandırma ve merdivenler için geçitler eklenmiştir. Kahn, bilim adamlarının birincil çalışma alanları ile merdivenler, hayvan barınakları ve diğer hizmetler arasındaki tek farkın bir koridor boyunca kapıların üzerindeki sayılar olacak şekilde tasarlanmış laboratuvarları eleştirmiştir (L. I. Kahn & Twombly 2003).

Kahn, hizmetleri yalnızca kendi mimari varlıklarını sağlayarak onurlandırmakla kalmamıştır, aynı zamanda engelleri ortadan kaldırarak laboratuvar kulelerinin içini de iyileştirmektedir. Bu konsepti daha da ileriye götüren ve Lloyd's of London binası ve Paris'teki Centre Georges Pompidou gibi dış cephesinde tamamen açık hizmet alanları olan büyük binalar tasarlayan veya birlikte tasarlayan Richard Rogers ve birçok genç mimar üzerinde tanınmış bir etkiye sahip olduğu değerlendirilmektedir (Leslie & Kahn 2005).

Louis I. Kahn: Beyond Time and Style'in yazarı Carter Wiseman, o dönemde Modern mimarinin ulaştığı form mükemmelliğinin mesleği yaratıcı bir çıkmaza sürüklediğini iddia ederek, Gerçekten gidecek hiçbir yer yoktur şeklinde o dönemin şartlarını ifade etmektedir. Bu noktaya kadar etkili bir mimarlık profesörü olan ama önde gelen bir mimar olmayan Kahn, çok fazla mimarın tarihe sırtını döndüğünü açıklamaktadır (L. I. Kahn & Twombly, 2003). Richards Medical Research Laboratories ile Kahn, geçmişin imgelerini çağrıştıırken kesinlikle Modern olan bir tasarımla ileriye giden bir yol göstermektedir. Binanın kuleleri birçok gözlemciye Kahn'ın birkaç yıl önce resmettiği İtalya, San Gimignano'nun kulelerini hatırlatmaktadır. Wiseman'a göre, "Richards kuleleri, büyük ölçüde tarihin en azından soyutlanmış bir biçimde hala sunacak bir şeyleri olduğunun kabul edilmesini temsil etmektedir (Wiseman 2007).

1950'lerin başlarında, Richards Laboratuvarları'ndaki çalışmasından birkaç yıl önce İtalya, Yunanistan ve Mısır'a yaptığı bir ziyaret sırasında Kahn, geçmişte kalın ve masif yapı malzemelerinin elde ettiği sonuçlardan derin bir şekilde etkilenmiştir. Modern mimariye özgü ince ve hafif malzemeleri terk ederek bunun yerine çalışmalarını beton ve

duvar işçiliğine dayandırmaktadır (McCarter, 2009). Richards binasının beton yapısı sadece görünüş olarak değil, içerik olarak da geçmişi anımsatmaktadır. Ayrıca, büyük bir kısmı, geçmişte özellikle üniversite kampüslerinde yaygın bir yapı malzemesi olan, ancak o zamanlar önemli Modern yapılarda neredeyse hiç kullanılmayan kırmızı tuğla ile kaplanmışır (Lobell & Kahn 2008).

Richards binasının yapısı, bir fabrikadan kamyonla getirilen, çocuk blokları gibi bir vinçle monte edilen ve her yerinde çalışan ardgerme kablolarıyla yerine kilitlenen 1019 öngermeli beton kolon, kiriş, makas ve ilgili parçalardan oluşmaktadır. Kahn, bu yapısal parçaları binanın dış cephesinde ve laboratuvar tavanlarında açığa çıkarmaktadır ve , bitmiş yapıdaki herhangi iki öge arasındaki en büyük sapmanın yalnızca 1/16 inç (1,6 mm) olmasını sağlamak için üreticiyle yakın bir şekilde çalışmıştır. Kahn, orta laboratuvar kulesinin tüm zemin katını bir giriş sundurması olarak açık bırakmaktadır ve halkın binanın nasıl inşa edildiğini görebilmesi için tavanındaki yapısal elemanları açığa çıkarmaktadır. Özellikle ilginç olan, her katı destekleyen ve geniş dikdörtgen açıklıkları kanalların ve boruların laboratuvar tavanlarından kolayca geçmesine izin veren Vierendeel kafes kirişleridir (Leslie & Kahn 2005; McCarter 2005, 2009).

Şekil 2. 15. Salk Araştırma Merkezi (Anonymous 14)

1965'te tamamlanan California, La Jolla'daki Salk Enstitüsü-Pasifik Okyanusu'na bakan merkezi bir avluya birbirine bağlanan bir dizi laboratuvar binası programını sade beton binalar, bir sükunet ve tefekkür duygusu yaratan ve yansıtan bir havuzla yorumlamaktadır.

Salk Enstitüsü (Şekil 2.15.), La Jolla, California (1959-1965), Louis Kahn tarafından dünyanın en iyi araştırmacılarını çekmek için tasarlanmıştır. Kahn, Salk Enstitüsü'nü beton Vierendeel kafes kirişler, artgermeli kolonlar ile tasarlamıştır. Yarı bodur Valencia portakal ağaçları ve bilimsel çalışma için açık bir ortam yaratmıştır. Enstitü, bilimsel araştırma ve keşfi ilerletmek amacıyla çocuk felci aşısının mucidi Jonas

Salk tarafından kurulmuştur. Bu amaca ulaşmak için Salk, enstitüyü tasarlaması için 20. yüzyılın en büyük mimarlarından biri olan Louis I. Kahn'ın hizmetlerinden yararlanmaktadır. Salk Enstitüsü'nün ikonik binaları 1959 ile 1965 yılları arasında inşa edilmiştir Mies van der Rohe'nin New York'taki Seagram Binası ve Pennsylvania'daki Frank Lloyd Wright'ın Fallingwater'ı gibi yapılarla eşit düzeyde, geç modernizmin nitelikli bir örneği olarak kabul edilmektedir (L. I. Kahn 1955; Lobell & Kahn 2008; McCarter 2005, 2009; Nast 2015).

Salk, enstitünün tasarımının bilim adamlarına tıp ve bilimdeki en acil sorunlara çığır açan çözümler bulma konusunda ilham verebileceğine ve motive edebileceğine inanmaktaydı. Mimarlığın araştırmacılar için bir yenilik ve yaratıcılık kültürü yaratabileceğine kesin olarak inanmaktadır ve bunu tasarım yoluyla başarmak istemektedir. Salk, vizyonunu gerçeğe dönüştürmek için Louis I. Kahn'ı davet etmiştir. Kahn, bilimsel sorgulama ve keşfe ilham verecek mekanlar tasarlamak için Salk ile yakın işbirliği yapmış, ışık ve gölge oyununun binaya bilimsel yeniliği teşvik edecek manevi bir boyut kazandırabileceğine inandığı için, tasarıma doğal ışığı dahil etmekle özellikle ilgilenmiştir (Lobell & Kahn 2008; McCarter 2005; Nast 2015).

Salk Enstitüsü'nün tasarımı, modern mimaride bir atılımı temsil etmektedir. Kampüs, her biri bir dizi çok katlı laboratuvar ve merkezi bir avluya bakan ofislere sahip iki simetrik binadan oluşmaktadır. Binalar, Pasifik Okyanusu ve doğal çevrenin manzarasını en üst düzeye çıkarmak için tasarlanmıştır. Temiz, minimalist tasarım, süslemeden kaçınarak formlarının saflığıyla bir ihtişam duygusu yaratmaktadır. Salk Enstitüsü'nün tasarımının önemli bir yönü, merkezi avluyu çevreleyen yansıma havuzlarının dahil edilmesidir. Bu havuzlar, binalarda bir ayna etkisi oluşturarak, ışık ve gölge oyununu arttırmakta, dingin bir düşünme ortamı üretmektedir. Louis Kahn'ın mimari ve doğayı ustaca bütünleştirmesi, avluya ağaçlar ve çalılar dikme kararında belirgin olmaktadır. Okaliptüs ağaçlarının dikey olarak dikilmesiyle bu peyzaj tasarımı, binaların temiz hatlarına dinamik bir kontrast sağlayarak organik bir denge duygusu yaratmaktadır. Salk Enstitüsü, mimari başarılarından dolayı birçok kez onurlandırılmış ve 1991'de Ulusal Tarihi dönüm noktası olarak belirlenmiştir. Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü, Jonas Salk'ın vizyonunun ve bilimsel araştırma yoluyla elde edilebilecek buluşların bir simgesi olmaya devam etmektedir (Leslie & Kahn, 2005; Lobell & Kahn, 2008; *Louis Kahn's Salk Institute, the Building That Guesses Tomorrow, Is Aging — Very, Very Gracefully* 2016; Nast 2015).

Şekil 2. 16. Salk Araştırma Merkezi (Anonymous 15)

Başlangıçta bir bahçeyle ayrılmış bir çift yapı olarak tasarlanan Salk Enstitüsü'nün laboratuvarları, döşeli bir plaza boyunca birbirini yansıtan iki uzun binaya dönüşmektedir. Merkez avlu, çapraz çıkıntıları batıya bakan okyanusa bakan pencerelere izin veren bir dizi müstakil yapı ile çevrilidir. Bu yapılar, doğal ışığın aşağıdaki araştırma alanlarına girmesini sağlayan girintili iki avlu boyunca uzanan küçük köprülerle dikdörtgen laboratuvar binalarına bağlanmıştır. Kahn, bu mekanları sadece hafif kuyular olarak değil, aynı zamanda Assisi'li Aziz Francis manastırının manastırına imalar olarak dahil etmektedir ve bu tarihi yapı, Salk'ın daha önce hayranlığını ifade ettiği bir örnektir (Gast & Kahn 1999; Weston 2004).

Salk Enstitüsü tasarım süreci aşamalardan geçmektedir. İlk aşamada Kahn, laboratuvarlarda olacak bir kule, Toplantı Evi olarak bilinen bir bina, bir dinlenme odası ve bir konut tasarlamaktadır. İkinci aşamada Kahn, laboratuvarların yüksekliğini azaltarak üç pavyona ayırmaktadır. Üçüncü aşamada, laboratuvarlar, laboratuvarlar için üç kat ve önceki barındırma tesislerinin ortasında yer alan üç asma kat ile bir plaza ile ayrılmış iki bloğa ayrılmaktadır. Dördüncü aşama, laboratuvarların 90 derece döndürüldüğü ve etraflarına dört fabrikanın yerleştirildiği projenin son aşamasıdır (McCarter 2005).

Yapı, merkez meydanından geçen ve daha az sayıda gölete akan dar bir su kanalı gibi basit unsurlara sahip bir avluya sahiptir. Meydanın ortasında ve içinden Kahn, güney tarafında ve meydandan iki veya üç metre aşağıda bulunan geniş bir terasla sonuçlanan ve denize giden bir su kanalı tasarlamaktadır. Avlu duvarlarının iki yanında simetrik olarak sıralanan çalışma kuleleri, 45 derecelik bir açıyla etkileyici bir kıyı manzarası sunmaktadır. İç mekan, laboratuvarlar, stüdyolar, kütüphaneler ve yazıların ofislerinden

oluşmaktadır. Laboratuvar odalarıyla ilgili tesislerin ayrılması, Kahn'ın bu binadaki mimarisinin bir özelliğidir. Laboratuvarların oluşturduğu mekanlarda, çalışma alanı yeterli olan küçük avlular ve merdivenlerdir.

Şekil 2. 17. IIM Ahmedabad (Anonymous 16)

Yaygın olarak IIM-A veya kısaca IIM-Ahmedabad olarak bilinen Hindistan Yönetim Enstitüsü Ahmedabad (Şekil 2.17.), Hindistan'daki önde gelen bir işletme okuludur. 1961 yılında kurulan IIM-Ahmedabad, dünyanın en iyi işletme okulları arasında yer almaktadır. Enstitünün Kahn tarafından yapılan tasarımı, modern mimaride bir dönüm noktası olarak sayılmaktadır. IIM-Ahmedabad'ın binaları, geleneksel Hint unsurlarının ve modern mimari tekniklerin bir karışımıdır (McCarter 2005; Rampazzo 2021).

IIM-Ahmedabad kampüsü 106 dönümlük bir araziye yayılmıştır ve Gujarat, Ahmedabad'ın batı kesiminde yer almaktadır. Kampüs, akademik binalar, yurt blokları, kütüphane, spor kompleksi, idari ve konut binalarından oluşmaktadır. Kampüs, tepeler, göller ve ormanlardan oluşan çevredeki doğal ortamla uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. IIM-Ahmedabad'ın tasarımı, öğrenme ve işbirlikçi büyüme için elverişli bir ortam sağlama amacının bir yansımasıdır. Kahn, bir binanın sadece bir yapı değil, işlevsel bir canlı organizma olduğuna inanmaktadır. IIM-Ahmedabad örneğinde, binaları bir topluluk ve işbirliği duygusunu teşvik edecek şekilde tasarlanmıştır. Akademik bloğun orta avlusu bunun en iyi örneğidir. Avlu, öğrenciler, öğretim üyeleri ve personel arasındaki etkileşimi teşvik eden açık bir alandır. İnsanların bir araya gelebileceği, fikirlerini paylaşabileceği ve bağlantılar kurabileceği bir alandır. IIM-Ahmedabad'ın bir diğer önemli özelliği ise tuğla, ahşap ve beton gibi doğal malzemelerin kullanılmasıdır. Binalar, doğal çevre ile uyum sağlayacak şekilde tasarlanarak, yapı ve doğal çevre

arasında uyumlu bir denge yaratılmaktadır. Doğal malzemelerin kullanılması da binaları daha sürdürülebilir ve dayanıklı hale getirerek bakım ve onarım ihtiyacını azaltmaktadır (Brownlee & De Long 1997; James-Chakraborty 2013; McCarter 2005; Rampazzo, 2021).

Merkez avlu etrafında düzenlenmiş derslikler, seminer odaları ve fakülte ofislerinden oluşmaktadır. Bina, tüm yapıya bir düzen ve tutarlılık duygusu sağlayan bir ızgara sistemi etrafında düzenlenmiştir. Derslikler zemin katta, fakülte ofisleri ise üst katlarda yer almaktadır. Binanın tasarımı, rahat ve elverişli bir öğrenme ortamı yaratarak maksimum doğal ışık ve havalandırma olacak şekildedir (James-Chakraborty 2013; McCarter 2009; Rampazzo 2021).

Avlu, Louis Kahn'ın kurumsal mimarisinin temelini oluşturmaktadır. Trenton hamamlarından Salk Enstitüsü laboratuvarlarına, Exeter kütüphanesine ve Yale İngiliz Sanatları Merkezi'ne kadar, ortak ve tefekkür alanları olarak hizmet veren avlulu binalar tasarlamaktadır (James-Chakraborty 2013; McCarter 2005; Rampazzo 2021).

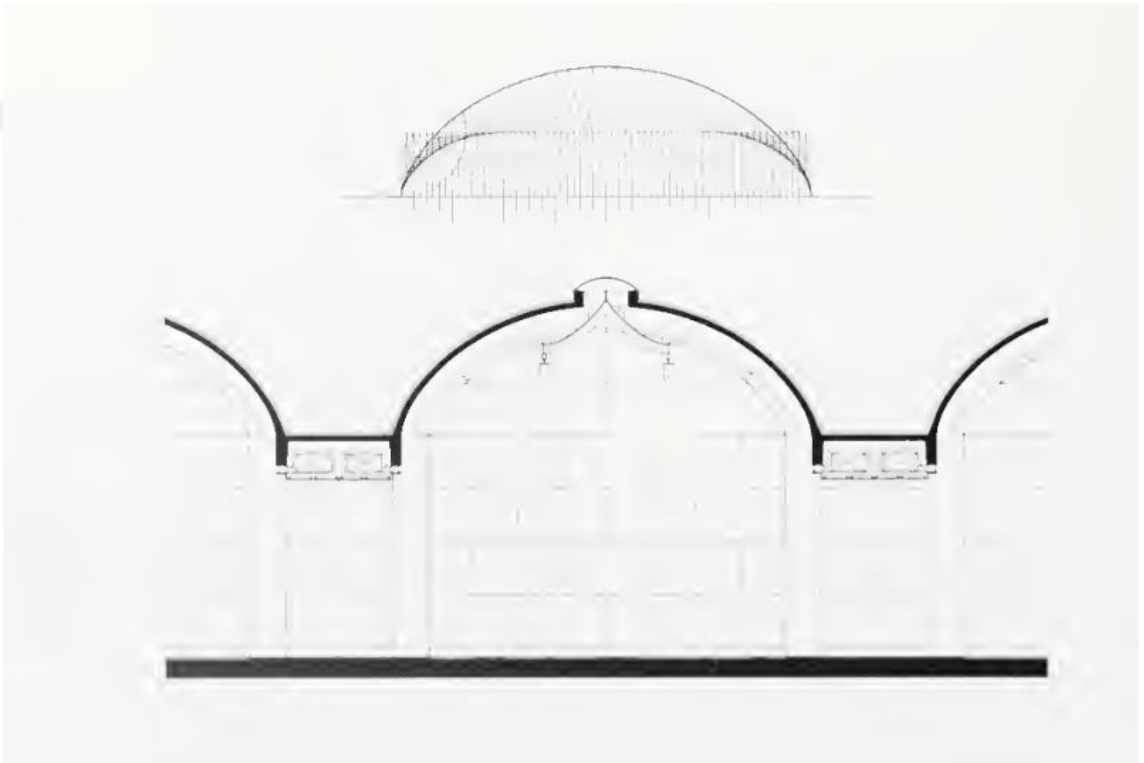
Şekil 2. 18. Kimbell Sanat Müzesi (Anonymous 17)

Fort Worth, Teksas'taki Kimbell Sanat Müzesi (Şekil 2.18.) (1966-1972), Fort Worth şehir merkezinden iki mil uzakta, Amon Carter Square Park'ın yamacında oturmaktadır. Eşsiz tonozlu çatıları, sikloidin matematiksel özelliklerinin stratejik kullanımının nadir bir örneğini sergilemektedir (Park ve diğerleri 2007).

Bina, müze girişinin üzerinde yükselen bir kemerle beraber merkezi bir avluya sahiptir. İçeride galeriler, çatı pencereleri ve asma kat pencerelerinden süzülen doğal

ışıkla aydınlatılmaktadır. Müzenin beyaz beton duvarları ve basit geometrisi, bir sakinlik ve dinginlik duygusu yaratarak, onu sanatın sergilenmesi için ideal bir ortam haline getirmektedir (Brownlee & De Long 1997; Kacel & Lau 2013; Lobell & Kahn 2008; McCarter 2005).

Kahn, Kimbell'in tasarımına 1967'de başlamıştır ve son planına Eylül 1968'de ulaşmıştır. Son düzen, sikloid tonozlu C tipi bir plandır. 1972 yılında açılan yapı, sitenin eğimini bünyesinde barındırmakta ve hem alt hem de üst kotlarda girişlere sahiptir. Ön ve arka girişler, hol ve merdivenlerden geçen merkezi bir aks, revakların dışında iki adet su havuzu ve terasa basamaklı giriş avlusu bulunmaktadır. Güney bahçesi, bahçe girişinin 10 fit altında bir seviyededir ve kademeli basamaklı çimlerle yaklaşılmaktadır (Frampton 1992; Frampton & Cava 1995).

Şekil 2. 19. Kimbell Sanat Müzesi Işıklık (Frampton ve Cava 1995)

Müzenin en ayırt edici tasarım ögesi, personel tesislerine ayrılmış büyük bir açık blok etrafında düzenlenmiş on altı paralel sikloid tonoz serisidir. Kahn, ayrı bahçelere sahip olma ve her bir avluyu ayrı ayrı adlandırma niyetinin bir açıklamasını sunmaktadır; yeşil avlu, sarı avlu, mavi avlu adlarını orantılarını, yapraklanmalarını veya yüzeylerdeki gökyüzü yansımalarını tahmin ettiği ışık türü nedeniyle vermektedir (Frampton & Cava 1995a; Kacel & Lau 2013; McCarter 2005).

Kimbell Sanat Müzesi, altı beşik tonozlu üç bölmeli bir yapıdır. Giriş cephesi, planın merkezinden gerilemeli ve camlı giriş duvarlıdır. Sergi salonları girişin iki yanında ve tonozların altında yer almaktadır. Işık kortları galerilerin içine konumlandırılmış ve tonozlarla bütünleştirilmiştir ve dış cephe, büyük ölçüde opak olan uç ve yan duvarlarda dar doğrusal ışık yarıkları içermektedir. Eşsiz çatı penceresi, tonozların ortasında yatay olarak yerleştirilmiştir. Kahn, Kimbell Sanat Müzesi'nde, gün ışığının önemli bir rol oynadığı, üstten aydınlatmalı benzersiz bir müze ortamı yaratmaktadır. Yapısal tasarım, sikloidal tonozların her biri yalnızca dört sütun üzerinde desteklenmesine izin vererek, çatının tepesinde sürekli bir çatı ışığına ve alt yüzey arasında bir ark camına izin vermektedir. Direkt gelen güneşin ışık şiddeti çatı penceresi ile dengelenmektedir ve gelen ışık önce tonoz yüzeyine, ardından iç mekana yönlendirilir ve duvarlara doğru kademeli olarak azalan parlaklık sağlanmaktadır. Farklı boyutlara, şeffaflığa ve yansıtıma sahip açık hava ışıklı kortlar, müzenin parlak ambiyansını yansıtmaktadır. Kimbell Sanat Müzesi, iyi dengelenmiş, üstten aydınlatmalı aydınlık bir ortama ve bitişik galeri alanları üzerindeki ışık kortlarının etkisine sahiptir (Brownlee & De Long 1997; Frampton 1992; Frampton & Cava 1995; L. I. Kahn 1955; McCarter 2009).

Şekil 2. 20. Philip Exeter Akademi (Anonymous 18)

Exeter kütüphanesinin (Şekil 2.20.) projesinin gelişimi üç temel aşamaya ayrılabilir: birinci versiyon, ikinci versiyon ve üçüncü versiyon. Mayıs 1966'da sunulan ilk versiyon, dört büyük kule ve sekiz katlı kare bir plana dayanmaktadır. İkinci versiyonda dört yerine iki kule bulunurken, üçüncü versiyonda ekip çalışması ve nadir bulunan kitapları depolamak için ek odalar vardır. Üçüncü versiyon, dağıtım alanlarının törensel doğası ve geleneksel tuğla döşeme yöntemi ile karakterize edilmektedir. Mimar ayrıca 64m'ye monte edilmiş bir çalışma yeri tasarımını da detaylandırmaktadır. Pieczaraouter duvarlar ve sürgülü panjurlarla donatılmıştır. Kabul edilmesine rağmen, ilk versiyon yüksek maliyeti ve bölgenin iklim koşullarına uyumsuzluğu nedeniyle eleştirilmiştir. Louis I. Kahn, şikayetlere binanın yüzeyini küçülterek, kullanılan tuğlanın bir kısmını betonla değiştirerek ve diğer pahalı malzemelerin kullanımını en aza indirerek yanıt vermiştir. Ayrıca iç iletişim, servis ve sıhhi kanalları köşe kulelerinde yeniden tanımlamaktadır ve binanın köşelerini pahlamayı önermektedir. Ayrıca, üç kattan fazla binaları yasaklayan yeni şehir imar yasasına rağmen, binanın ölçeğini çevreye uyarlamaktadır (Pieczara 2015).

Cepenin arkasındaki gerçek kat sayısını gizlemek için, yerel mimari modellerden türetilen iki kat yüksekliğindeki açıklıkları kullanmaktadır. Üçüncü ve son proje aşamasına, daha fazla maliyet düşürme ve vaatler damgasını vurmuştur. Louis I. Kahn, girişin önünde taş döşeli bir plaza fikrini ve vaziyet planından kaynaklanan tüm temel işleri reddetmiştir. Ayrıca binanın karakterini kurtarmak için ilk asma katı kaldırmayı da reddetmiştir. Tasarımın son aşamasında Kahn, merkezde çaprazlanan iki adet çift katlı yüksek giriş tarafından taşınan, artık bir levha ile kaplanmış olan merkezi boşluğun çatısını modifiye etmiştir. Ayrıca, şimdi periferik revak yüzeyinin bir kısmını aşan giriş lobisinin şeklini iyileştirerek daha geniş ve konforlu hale getirilmiştir.

Şekil 2. 21. Philip Exeter Akademi kütüphanesi iç mekan (Anonymous 19)

Phillips Exeter Academy Kütüphanesi'nin içi (Şekil 2.21.) uluslararası beğeni toplamaktadır. Özellikle yığınların içine bakılmasına olanak sağlayan devasa küresel pencereler, adeta bir bütün olarak kitaplıkları sembolize eder hale gelmiştir. Bununla birlikte, binanın yapım sürecini incelerken, nihai üründe kaç tane beton unsurun bütünleyici olduğunu görülecektir. Projenin tekilliği, mimarın taviz vermeye istekli olması ve kütüphanenin doğal çevresine uyum sağlama yeteneği dahil olmak üzere bir dizi faktörden kaynaklanmaktadır (Mattern 2010; Pieczara 2015; Rampazzo 2021).

Philip Exter Academy'nin tasarımı, temiz çizgiler, basit şekiller ve nötr bir renk paleti içeren minimalist bir yaklaşımla modern görünmektedir. Bina, içeriye doğal ışık sağlayan ve dış ortamla güçlü bir görsel bağlantı oluşturan büyük pencereler ve açıklıklar ile iki kattan oluşmaktadır. Ahşap ve taş gibi doğal malzemelerin cam ve metal gibi modern malzemelerle birleştirilmesi ilginç bir kontrast oluşturmaktadır ve binaya benzersiz bir karakter kazandırmaktadır. Dış mekanlar iyi tasarlanmış ve binanın mimarisiyle kusursuz bir şekilde uyum sağlayan yeşillikler, oturma alanları ve yürüyüş

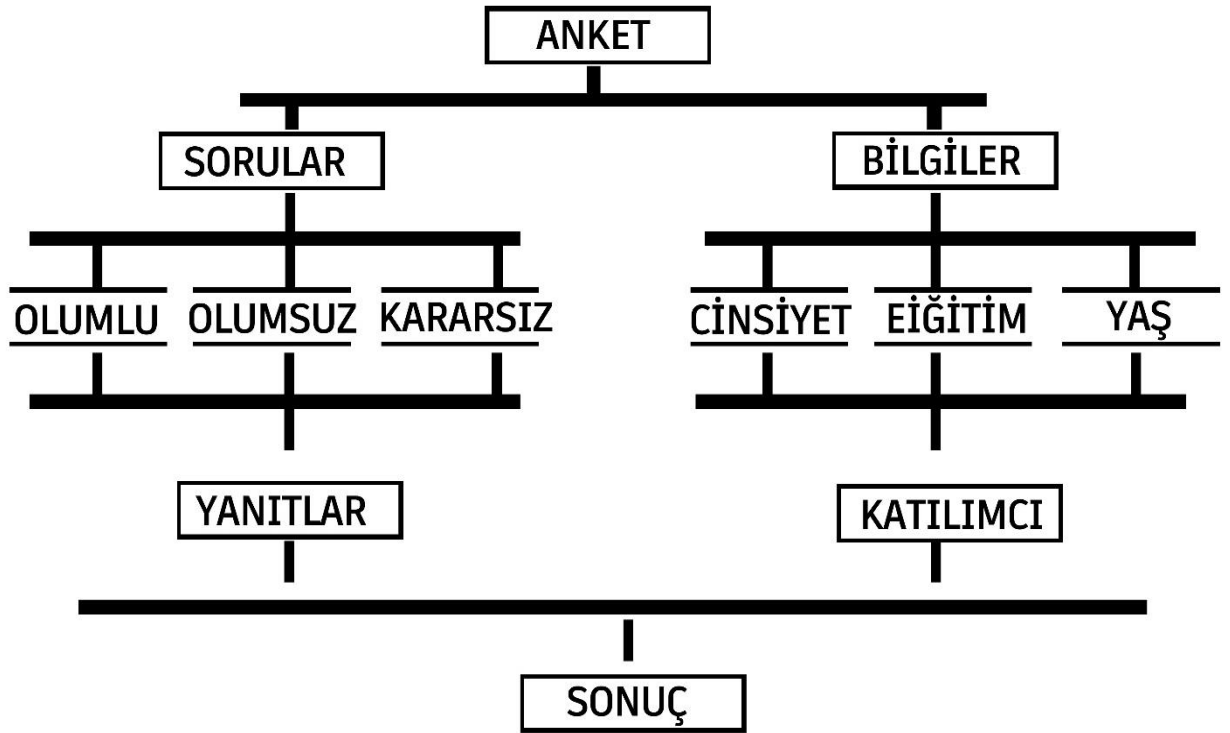
yolları içermektedir. Akademinin içi, öğrenmeye elverişli, aydınlık ve havadar bir atmosfere sahip benzer bir tasarım yaklaşımını takip etmektedir. Sınıflar geniştir ve modern teknoloji ile donatılmıştır, ortak alanlar ise öğrencilere rahatlamak ve sosyalleşmek için rahat alanlar sağlamaktadır. Philip Exeter Academy'nin tasarımı modern, işlevsel ve görsel olarak çekicidir. Öğrencilere rahat ve ilham verici bir öğrenme ortamı sağlarken, binayı çevreleyen çevre ile etkili bir şekilde bütünleştirmektedir, iç ve dış mekan arasında uyumlu bir ilişki oluşturmaktadır (Brownlee & De Long 1997; Mattern 2010; McCarter, 2005; Pieczara 2015)

3. MATERİYAL VE METOT

3.1.Araştırma Materyali

Tez çalışması, amaç ve kapsam doğrultusunda incelenmek üzere araştırma materyali olarak Bangladeş Ulusal meclis binası ve çağdaş Dakka kentini seçerken ilgili yapı ve kent hakkında alan araştırması yürütmenin yanı sıra literatürdeki yazılı kaynaklardan da yararlanmaktadır. Yazılı metinlerden, internet kaynakları, akademik makaleler, tezler, yayınlar, kitaplar ve diğer belgeler tercih edilerek Ulusal Meclis binası çağdaş Dakka kentsel bağlamı açısından incelenmektedir. Louis Kahn'ın Pennsylvania Üniversitesi'nden öğrencisi olup onun ofisinde çalışmış ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) öğretim üyesi Prof. Dr. Gönül Aslanoğlu Evyapan'ın e-posta aracı ile iletilen sorularına verdiği yanıtlar da bu tez kapsamında değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, mimar, şehir plancısı, memur, özel sektör çalışanı, öğrenci ve farklı disiplinlerden katılımcılar arasındaki kullanıcı anketi değerlendirmeleri tezin çıkarımlarında veriler olarak incelenmiştir. Anket süreci aşağıdaki gibi işlenmiştir.

Şekil 3. 1. Anket Aşamaları (Orijinal)

Şekil 3.1. Anket aşamaları göstermekte olup anket süresince yapılan işlemlerini açıklamaktadır. Sırasıyla, soru hazırlama, hedef kitlesi belirleme ve yanıtlar toplayarak analiz sonucu verilen yanıtları değerlendirmektedir.

Çeşitli yaş grup dağılımından oluşan katılımcı sınıfların çoğunluğu genç, orta yaş grubu ve üniversite mezunu olmaktadır. Anket kapsamında cinsiyet, eğitim ve yaş bilgileri öğrenildikten sonra Bangladeş Millet Meclis ile ilgili ifadeler kaydedilmektedir.

Şekil 3. 2. Bangladeş Millet Meclis Kompleksi (Anonymous 20)

Araştırma materyali olarak millet meclis kompleksi (Şekil 3.2.) ele alınırken öncelikli olarak mimari tasarım yaklaşımı incelenmiştir. Parlamento binası Louis Kahn tarafından 1960'ların sonlarında tasarlanmış ve 1982'de tamamlanmıştır. Anıtsal ve geometrik formlarıyla karakterize edilen modernist mimarinin örneği olarak görülmektedir (Brownlee & De Long 1997). Binanın tasarımı, Kahn'ın anıtsal mimariyi yerel kültürel ve çevresel bağlamla bütünleştirme felsefesini yansıtmaktadır (Gusheh, 2013). Parlamento kompleksini demokrasi, maneviyat ve bölgesel etkileri birleştiren ulusal kimliğin bir sembolü olarak tasavvur etmektedir (B. I. Choudhury 2013). Bina kompleksi, ana parlamento odası, ofisler, komite odaları, kütüphane ve kamusal alanlar dahil olmak üzere çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Merkezi bir plaza etrafında düzenlenmiştir ve girintili pencereleri ve terasları olan belirgin bir piramit benzeri yapıya sahiptir (Vale 2014). Parlamento binası ağırlıklı olarak betonarme, kırmızı tuğla, mermer ve camdan yapılmıştır (Goldhagen, 2001). Kullanılan inşaat teknikleri, modern yöntemler ile geleneksel işçiliğin bir karışımıdır. Parlamento binasının tasarımı, birliği ve gücü temsil eden piramit, demokratik idealleri simgeleyen dairesel merkezi avlu ve manevi bir atmosfer yaratmak için doğal ışığın kullanılması gibi sembolik anlamlar taşımaktadır (Lobell & Kahn 2008). Bina, parlamento işlemleri, toplantılar ve idari işlemler için işlevsel bir alan olarak hizmet vermektedir. Ziyaretçilerin belirli alanları keşfetmelerine ve mimari önemi takdir etmelerine olanak tanıyacak şekilde halka açıktır. Bangladeş

Millet Meclisi Binası, mimari önemi nedeniyle uluslararası alanda tanınmıştır ve çok sayıda ödül almıştır (Fusaro, 1985). Binaın özgün tasarımını korunurken, modern ihtiyaçları da karşılamaya yönelik çabalar sarf edilmiştir. Bangladeş Ulusal Parlamento Binası yalnızca işlevsel bir hükümet tesisi değil, aynı zamanda ulusal kimliğin bir sembolü ve dikkate değer bir mimari yansıması olarak kabul edilebilir. Tasarım ilkeleri ve çevresi ile bütünleşmesi, onu mimarlık, şehir planlama ve kültürel çalışmalar alanlarında araştırma için bir konu haline getirmektedir (Càndito 2020; B. Choudhury 2020; Fusaro 1985; Gast & Kahn 1999; James-Chakraborty 2014; Lobell & Kahn 2008; Mattern 2010; McCarter 2005, 2009; Vale 2014).

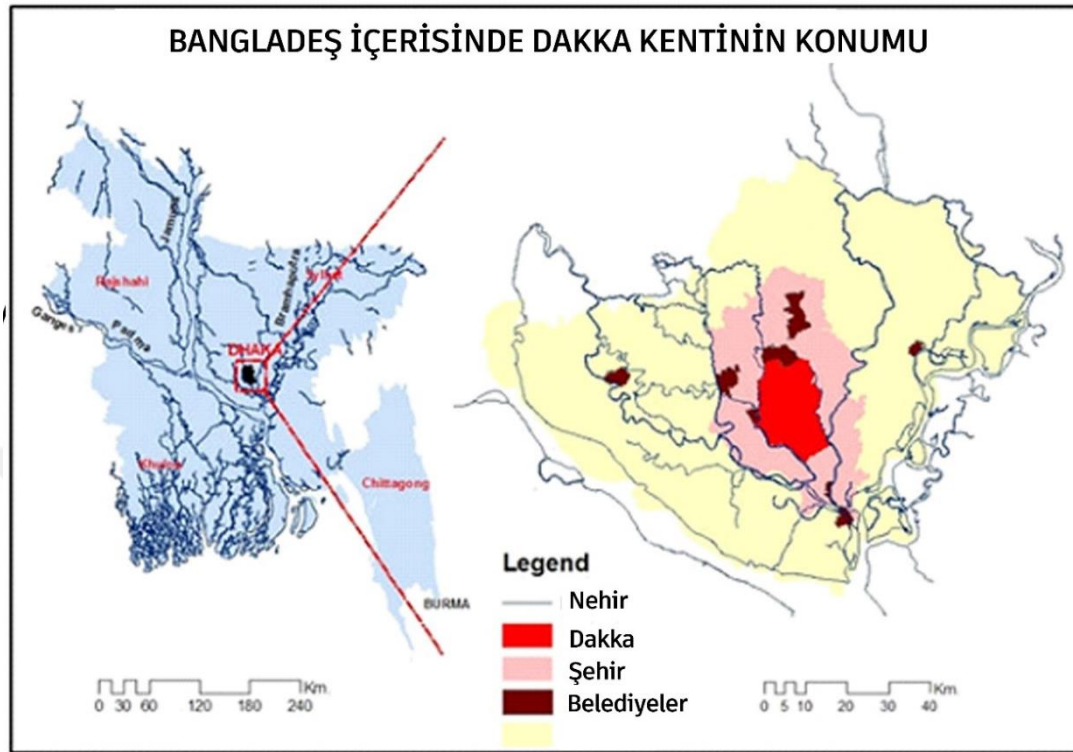

Şekil 3. 3. Bangladeş Millet Meclis Binası (Orijinal)

Bangladeş Millet Meclisi Binasını (Şekil 3.3.) araştırma materyali olarak kullanırken aşağıdaki faktörlere dikkat edilmiştir: İlgili literatür ve kaynaklara ulaşmak için bilimsel açıdan güvenilir araştırma kaynakları kullanılmaya çalışılmıştır. Akademik niteliğe sahip makaleler, dergiler, resmi kitaplar, mimari projeler ve diğer araştırma kaynaklarından yararlanılmaya çalışılmıştır. Tezin konusunu oluşturan yapı kompleksinin kendisi de bir araştırma materyali olarak yerinde incelenmeye olanak tanımaktadır. Meclis binasının mimari ve tasarım özelliklerine odaklanarak, yapıyı gözden geçirmeye ve analiz etmeye önem verilmiştir.

Meclis binasının tarihi ve kültürel bağlamı araştırılmıştır. Meclis binasının demokrasiye katkısı, milletvekillerinin çalışma alanları, toplantı salonları ve halka açık alanlar gibi unsurlar üzerinde incelemeler yapılmıştır. Meclis binasının inşaat süreci, kullanılan teknikler, yapı malzemeleri ve diğer teknik özellikler hakkında bilgiler toplanarak, yapının daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu, mimari

çözümler, sürdürülebilirlik özellikleri veya diğer teknik incelemeleri içermektedir. Ayrıca, Meclis binasının yerel halk tarafından nasıl algılandığı araştırılmıştır.

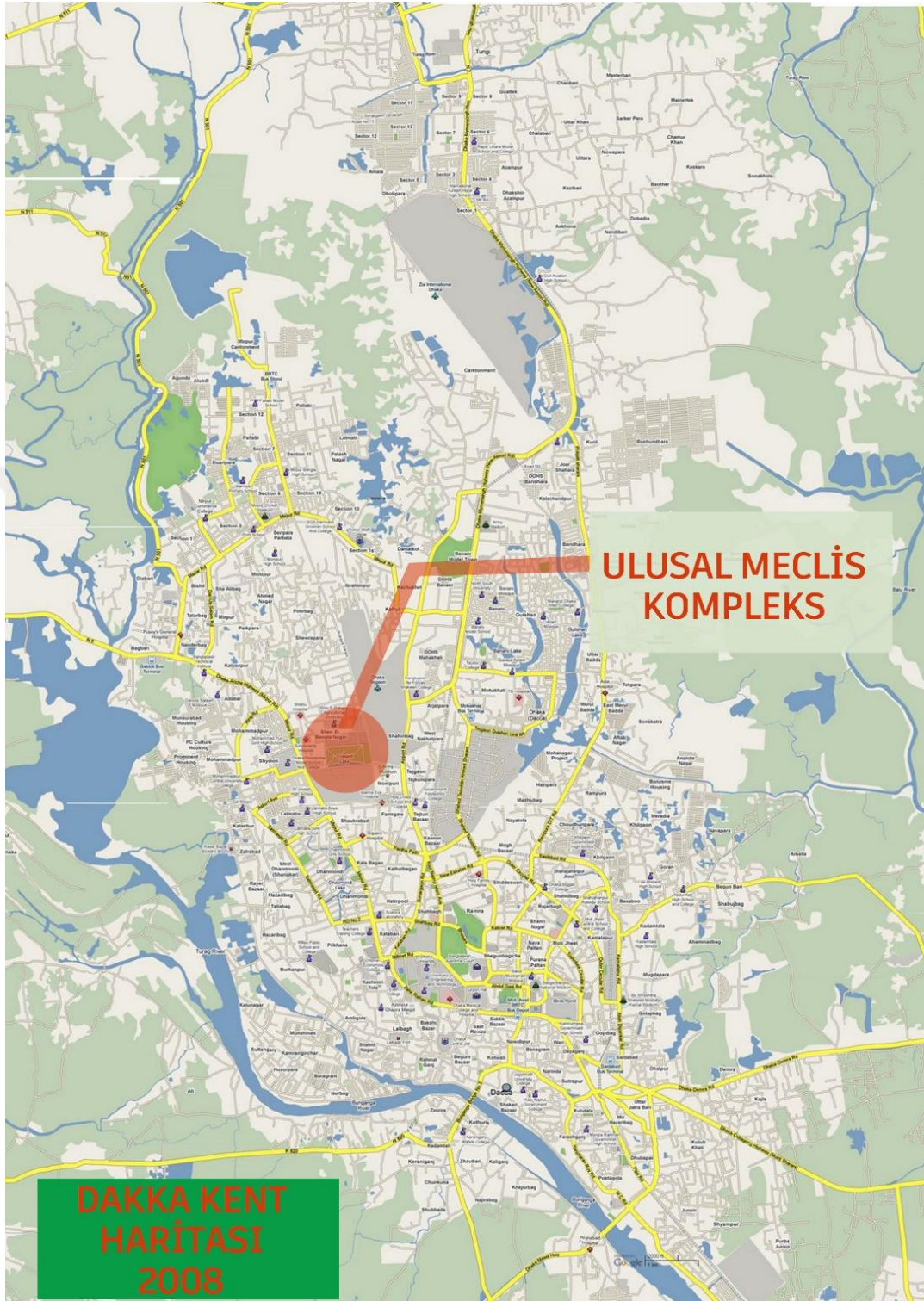
Şekil 3.4. Bangladeş haritası içerisinde Dakka kentinin konumu, Türkçeleştirilmiştir (Anonymous 21)

Dakka, Bangladeş'in başkenti ve en büyük şehri olarak ülkenin merkezi konumundadır (Şekil 3.4.). Coğrafi olarak, şehir Ganj Nehri'nin doğu kıyısında yer almaktadır ve Hint Okyanusu'na yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu stratejik konumu, Dakka'yı ülkenin ticaret, ekonomi, siyaset ve kültür merkezi haline getirmiştir. Dakka, yoğun bir nüfusa sahip olan bir şehirdir ve sürekli olarak büyümektedir. Kentsel genişleme, yüksek nüfus artışı, kırsal göç ve ekonomik faaliyetlerin yoğunluğu Dakka'yı önemli bir kentsel merkez haline getirmiştir. Şehirdeki genişleyen yerleşim bölgeleri, altyapı ihtiyaçları, kentsel planlama ve yönetim zorlukları gibi bir dizi kentsel konuyla karşı karşıya kalmaktadır. Dakka, ticaret, finans, sanayi, eğitim ve kültür gibi birçok sektöre ev sahipliği yapmaktadır. Şehirdeki iş merkezleri, alışveriş bölgeleri, eğlence mekanları, tarihi ve kültürel miras alanları, camiler ve tapınaklar gibi çeşitli çekim merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca, Dakka, Bangladeş'in siyasi merkezi olarak da önemli bir rol oynamaktadır. Ulusal hükümetin ve Bangladeş Ulusal Meclisi'nin merkezi burada bulunmaktadır (Ahmed 1991; Kalam 1970; Q. Mowla 2011).

Dakka'nın konumu, ülkenin içindeki ve dışındaki ulaşım ağlarına da bağlıdır. Hava, kara ve nehir yolları, Dakka'yı diğer şehirlerle ve ülkelerle bağlayan önemli ulaşım hatlarıdır. Bu da Dakka'yı ticaret, turizm ve ekonomik etkinlikler için stratejik bir konuma getirmektedir. Ancak Dakka'nın hızlı nüfus artışı, trafik sıkışıklığı, kentsel yoksulluk,

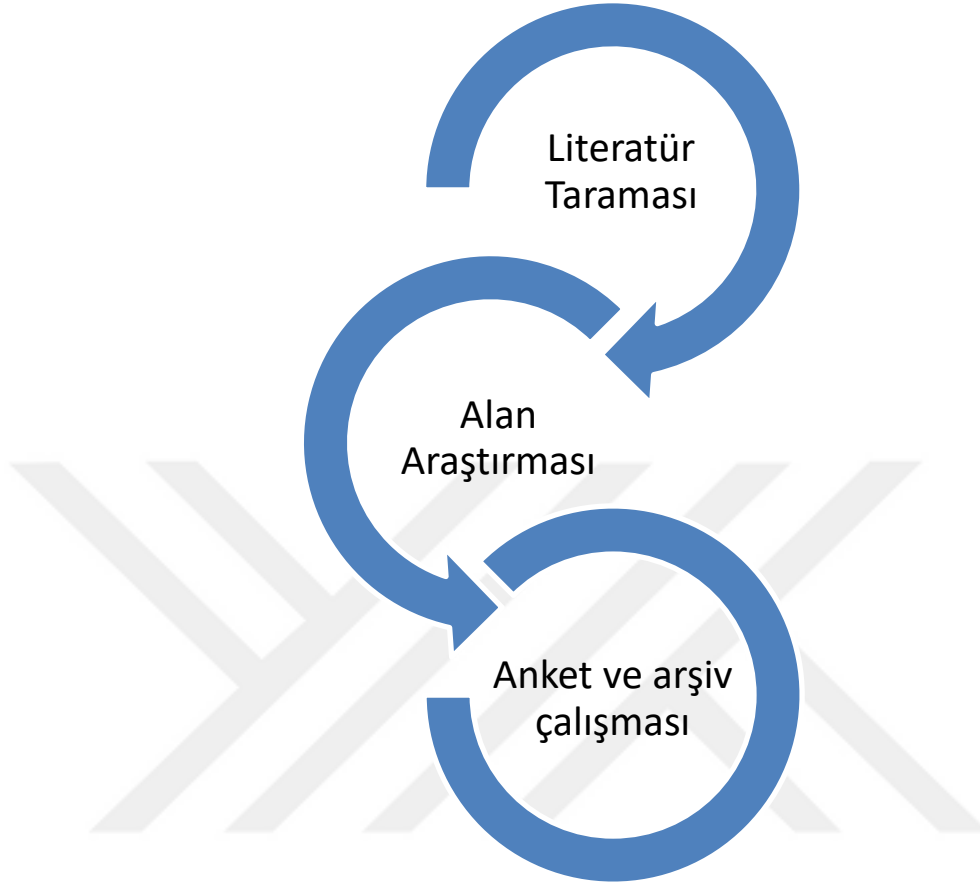
altyapı eksiklikleri ve çevresel sürdürülebilirlik gibi sorunları da vardır. Şehirdeki hızlı kentsel genişleme, sürdürülebilir kentsel planlama ve yönetim ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Dakka'nın konumu, Bangladeş'in merkezi ve önemli bir kentsel merkezi olmasını sağlamaktadır. Ancak bu konum, kentsel zorlukları ve çeşitli alanlardaki gelişim ihtiyaçlarını da beraberinde getirmektedir. Millet Meclis Binasının bu kent içinde olması nedeniyle araştırma materyali olarak güncel kentsel dokusu içerisinde konumu ele alınacaktır.

Şekil 3.5. Dacca Kent Haritası içerisinde Millet Meclis Kompleksinin Konumu (Anonymous 22)

3.2. Metot

Şekil 3. 6. Metod Şeması (Orijinal)

Metot olarak ise arşiv belgelerinin ve kent ile ilgili güncel verilerinin analizi ile birlikte kentli ve kullanıcı anketlerinin değerlendirmesi sonucunda çalışmada çıktı olarak elde edilen verilerden senteze varılarak sonuçlar çıkartılacaktır. Bulgular ve tartışmalar tezin merkez noktası oluştururken bahsedilen literatür taraması, alan araştırması ve anket çalışması neticesinde sonuçlar elde edilecektir (Şekil 3.6.).

Araştırma Konusu Belirleme hususunda ilk adım, çalışmanın odak noktasını belirlemek olmuştur. Araştırma yapılacak konuyla ilgili gerekli veriler toplanmıştır. Seçilen konuyla ilgili mevcut literatür taranarak araştırmanın temel bilgi altyapısı oluşturulmuştur. Akademik makaleler, kitaplar, tezler ve diğer kaynaklardan ilgili bilgiler derlenmiştir. Bu adım, çalışmanın teorik çerçevesinin oluşturulmasına ve daha önce yapılan çalışmaların bulgularının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Alan Araştırması kapsamında ise Bangladeş Millet Meclis Binası'nın bulunduğu alanda saha çalışması yapılmıştır. Bina ve yakın çevresi ziyaret edilmiş, yerel halkın konuya ilişkin düşünceleri değerlendirilmiş, yerel yöneticilerden yapının toplumsal ve sosyal etkileri hakkında bilgiler alınmıştır. Alan araştırması, gözlem, görüşmeler, anketler ve diğer veri toplama yöntemlerini içermektedir. Veri analizi sürecinde toplanan veriler arasında literatür, saha

deneyimi ve anket yanıtları analiz edilmiştir. Nitel ve nicel veri analizi yöntemlerini kullanarak, elde edilen bilgiler düzenlenmiş, sınıflandırılmıştır ve yorumlanmıştır. Bu adım, araştırma bulgularının ortaya çıkarılmasına ve sonuçlara ulaşılmasına destek olmuştur.

Sonuçlar ve Tartışma bölümünde ise elde edilen bulgulara dayanarak sonuçlar çıkarılmış ve tartışılmıştır. Araştırmanın amacını, hipotezi ve literatürdeki diğer çalışmalar ile olan ilişkisi gözden geçirilmiştir. Bulgular yorumlanarak araştırmanın önemi ve katkıları vurgulanmıştır ve sınırlamaları tartışılmıştır.

4. TARTIŞMA VE BULGULAR

4.1. Kahn Mimarlığının Modernist Ütopya Fikri ve Kentsel Bağlam ile İlişkilerine Yönelik Bulgular

Louis Kahn'ın mimarisinin, özellikle de Bangladeş Ulusal Meclisi tasarımı modernist ütopya fikri ilişkisi kentsel çevre bağlamında incelenebilir. Bu kapsamda dikkate alınması gereken hususlar aşağıda özetlenmiştir:

Kahn'ın Ulusal Meclis binası tasarımı, proje alanının kendine özgü özelliklerini ve çevredeki kentsel dokuyu dikkate almıştır (Gusheh 2013). Binanın ölçeği, kütlesi ve tasarım kararları, mevcut bağlama yanıt vererek mimari ve çevresi arasında bir diyalog yaratmaktadır (Rabifard 2011). Louis Kahn'ın mimarisi, her projenin fiziksel, kültürel ve tarihsel bağlamını anlamayı içeren bağlamsal bütünleşme ile karakterize edilmektedir. Yerel mimari biçimler, malzemeler ve işçilikten ilham alarak her projenin kültürel ve tarihi bağlamına saygı duymaktadır (Botz-Bornstein 2016). Kaliforniya - La Jolla'daki Salk araştırma merkezi bunun en iyi örneklerdendir. Betonarme ve ahşap malzemenin uyumlu kullanımı yapıyı çevresiyle bütünleştirmektedir ve kullanıcılarının işlevsel gereksinimleri dikkate alındığında, işlevsel uyum aynı zamanda Kahn'ın mimarisinin çok önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Binanın amaçlanan işlevlerini nasıl destekleyeceğini ve uyumlu ve verimli bir mekansal deneyim yaratmak için kullanıcılarıyla nasıl etkileşime gireceğini dikkatlice değerlendirmektedir. Zamansızlık ve uzun ömürlülük de Kahn'ın mimarisinin önemli yönleridir, çünkü o, kendi bağlamları içinde zarif bir şekilde eskiyecek ve dayanacak yapılar yaratmayı amaçlamıştır (Wiseman 2007). Sonsuzluk ve derinlik hissi modernist ütopya düşüncesine gönderme yaparak Kahn'ın tasarımının ütopik modern boyutunu vurgulamaktadır (Arkaraprasertkul 2008).

Modernist ütopya genellikle kentsel çevrede anıtsal bir varlığı hedeflemektedir (Coleman, 2012). Kahn'ın tasarımı, bunu güçlü bir geometrik form ve büyük bir ölçek kullanarak başarmaktadır (Rabifard 2011). Ulusal Meclis binası, görsel olarak çarpıcı ve ikonik bir yapı olarak durmaktadır ve Dakka'nın kentsel bağlamında cesur bir ifade vermektedir. Anıtsallık, Louis Kahn'ın mimarisinin önemli bir özelliğidir. Ölçek ve kütle açısından bakıldığında, Kahn'ın binaları genellikle anıtsal bir ölçeğe ve etkileyici bir kütleye sahiptir. Kahn'ın tasarımı büyük hacimler, katı formlar ve cesur geometriler kullanmaktadır (L. I. Kahn 1955). Mimarisinin büyük ölçeği, bir duyarlılık ve önem duygusu uyandırmayı amaçlamaktadır. Kahn, tasarımlarında girişlerin önemini vurgulamıştır. Sık sık odak noktaları ve tören eşikleri olarak hizmet veren anıtsal girişler veya geçitler yaratmaktadır. Bu girişler, binanın geri kalanının tonunu belirleyerek ziyaretçiler için dramatik ve sembolik bir deneyim sağlamak üzere tasarlanmıştır. Kahn'ın malzeme seçimi, mimarisinde anıtsallık duygusuna da katkıda bulunmaktadır. Sık sık, binaların algılanan sağlamlığına ve kalıcılığına katkıda bulunan brüt beton, tuğla veya taş gibi ağır ve dayanıklı malzemeler kullanmaktadır (James-Chakraborty 2014). Malzemelerin dikkatli seçimi ve işlenmesi, mimarinin görsel etkisini ve sağlamlığını artırmaktadır. Kahn, tasarımlarında anıtsallık duygusunu geliştirmek için ışığı ve gölgeyi ustaca kullanmaktadır (Buttiker 1994). Binaları, dramatik ışık ve gölge oyunları yaratan

dikkatlice yerleştirilmiş açıklıklara, tavan pencerelerine ve ışık kuyularına sahiptir (Lutolli & Jashanica 2022). Bu etkileşim, mekanlara derinlik, zenginlik ve gizem duygusu katarak anıtsal kalitelerini daha da artırmaktadır. Kahn'ın mimarisi genellikle anıtsal karakterine katkıda bulunan sembolik referanslar ve metaforlar içermektedir (V. Scully 1993). Binanın amacı ve önemi ile yankılanan sembolik unsurları bütünleştirerek tarihi ve kültürel bağlamlardan ilham almaktadır. Bu sembolik referanslar, mimariyi fiziksel varlığının ötesine yükseltmeye yardımcı olmaktadır ve ona daha derin anlam ve sembolizm aşılacaktır. Louis Kahn'ın mimarisi, bu unsurları birleştirerek salt boyut veya fiziksellikğin ötesine geçen bir anıtsallık duygusuna ulaşmaktadır. Kahn'ın mimarisindeki anıtsallık, mimarlığın sıradan olanı aşma ve kalıcı öneme sahip alanlar yaratma gücüne olan inancını yansıtarak Kahn mimarisinde modernist ütopya fikrinin anıtsallık boyutunu yansıtmaktadır.

Kahn mimarisinde modernist ütopya fikri ile ilişkili olarak rasyonel mekansal organizasyonu ve işlevsel verimlilik vurgulanabilir (Brownlee & De Long 1997). Kahn'ın Ulusal Meclis binası tasarımı, net bir alan hiyerarşisi ve programatik öğelerin düşünceli bir düzenlemesini sergilemektedir. Bina, stratejik olarak konumlandırılmış kamusal ve özel alanlar ile merkezi bir sirkülasyon omurgası etrafında organize edilmiştir (B. I. Choudhury 2013). Bu akılcı organizasyon yapının işlevselliğini artırmaktadır ve içerideki demokratik süreçleri desteklemektedir. Mekânsal organizasyon, Louis Kahn'ın mimarisinin temel bir yönüdür. Binalarındaki alanların düzenlenmesine ve bileşimine gösterdiği titiz dikkat ile ünlenmiştir.

Modernist ütopya fikri, genellikle iç ve dış mekanlar arasındaki görsel bağlantıyı vurgulamaktadır. Kahn'ın Ulusal Meclis binası tasarımı, çevredeki kentsel peyzajla görsel bir bağlantı kuran büyük pencereler ve açıklıklar kullanarak bu fikri birleştirmektedir (S. Ksiazek 1993). Binanın iç avluları ve atriumları da farklı katlar ve mekanlar arasında görsel bağlantılar sağlayarak bir açıklık ve şeffaflık duygusu yaratmaktadır. Görsel bağlantı, Louis Kahn'ın mimarisinin önemli bir yönüdür. Bir birlik duygusu yaratmada, mekansal deneyimi geliştirmede ve bir binanın farklı bölümleri arasında bir ilişki kurmada görsel bağlantıların gücünü fark edilmektedir.

Modernist ütopya fikri ile malzemelerin doğasında var olan niteliklerin ifadesi arasında ilişkiler bulunur. Kahn'ın Ulusal Meclis binası tasarımı, açık beton, mermer ve tik ağacı gibi malzemelerin dikkatli bir şekilde seçilmesini ve kullanılmasını sergilemektedir (James-Chakraborty 2014; McCarter 2009). Bu malzemeler yalnızca dokunsal ve duysal bir deneyim sağlamakla kalmaz, aynı zamanda mimarinin genel estetik ve sembolik değerine de katkıda bulunmaktadır. Malzeme ifadesi, Louis Kahn'ın tasarım felsefesinin önemli bir yönüdür. Malzeme seçiminin ve bunların dürüst ifadesinin bir binanın genel karakterine, estetiğine ve anlamına büyük katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada, Bangladeş Ulusal Meclis Binasının Louis Kahn'ın genel mimari yaklaşımları ve kentsel bağlamda modernist ütopya fikri ile güçlü ilişkiler sergilediği değerlendirilmiştir. Bağlamsal bütünleşme, anıtsal mevcudiyet, rasyonel mekansal organizasyon, görsel bağlantı ve maddi ifadenin, modernist idealleri yansıttığı ve bu

unsurların kentsel çevrede ütöpik bir vizyonun geliştirilmesine katkıda bulundukları düşünölmüştür.

4.1.1. Kahn Mimarlığının Ana Akım Modern Hareket ile İlişkileri

Modernizm, birçok farklı kolu olan geniş bir hareket olsa da, akademik literatürdeki kullanımında ilk akla gelen ana akım modernizm olmaktadır. Louis Kahn'ın temsil ettiğı modernizm ise karakteristik özellikleriyle ana akımdan büyük ölçüde ayrılmaktadır.

Ana akım modernizm, modernizmin en geniş ve en iyi bilinen koludur. Ana akım modernizmle ilişkilendirilen mimarlar arasında Le Corbusier, Walter Gropius ve Mies van der Rohe yer almaktadır. Modernizmin bu kolu, binaların işlevsel yönlerine odaklanma, yeni malzeme ve teknolojilerin kullanımı ve geleneksel süsleme ve dekorasyonun reddi ile karakterize edilmektedir.

Ana akım modernizm, basit formları, temiz çizgileri ve süslemeden arınmışlığı vurgulayan bir dizi tasarım ilkesi olan Uluslararası Üslubun kullanılmasıyla da karakterize edilmektedir. Uluslararası Üslup ilk kez 1932'de New York'taki Museum of Modern Art tarafından Philip Johnson ve Henry-Russell Hitchcock'un küratörlüğünü yaptığı bir sergide tanımlanmıştır (Hitchcock & Johnson, 1966). Ana akım modernizm, dünya çapında mimaride etkili olurken, aynı zamanda biçim yerine işleve vurgu yapması ve tarihsel üslupları reddetmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Ana akım modernizme eleştiriler getiren mimarlardan biri de Louis Kahn'dır (Curtis & Curtis 1996).

Kahn, biçimden çok işleve yapılan vurgu ve tarihsel üslupların reddi dahil olmak üzere ana akım modernizmin ilkelerinin çoğunu reddetmektedir (Gölgönen 2018). Bunun yerine, çevrelerine duyarlı ve sadece işlevsel bir gereksinimi karşılamaktan daha derin bir anlamı olan binalar yaratmaya çalışmaktadır. Kahn'ın modernizmi, anıtsal ve zamansız olana odaklanma ile karakterize edilmektedir (Wiseman 2007). Mimarının insanları kendilerinden daha büyük bir şeye bağlama yeteneğine sahip olduğuna ve binaların bir huşu ve merak duygusu uyandırması gerektiğine inanmaktadır. Kahn'ın en ünlü tasarımlarından biri olan California, La Jolla'daki Salk Enstitüsü bu düşüncelerinin somutlaştığı bir örnek olarak görülebilir. Bina, anıtsal formları ve Kahn'ın zamansız bir kaliteye sahip olduğuna inandığı bir malzeme olan beton kullanımıyla karakterize edilmektedir (Nast 2015). Bina ayrıca, yakındaki okyanus ve çevredeki tepeler de dahil olmak üzere çevresi ile diyalog içinde olacak şekilde tasarlanmıştır.

Kahn sadece yetenekli bir mimar olarak değil, aynı zamanda bir şair ve filozof olarak da görölmektedir (V. Scully 1962). Hem felsefe hem de bilim, argümanlarını veya önermelerini kanıtlamak için rasyonel analizi kullanmaktadır, ancak felsefe, deney ve kanıttan ziyade düşünsel temel veya temel bir düşünme biçimi sağlamaktadır; Kahn, hem felsefeyi hem de bilimi tasarım sürecinde birleşik bir kavrayış modu olarak kullanma konusunda doğuştan gelen bir yeteneğe sahiptir (Brownlee & De Long 1997). Kahn, 'Düzen', 'Kurum', 'Sessizlik ve Işık' ve 'Hizmetkar ve Hizmet Edilen' mekanlar gibi kendi geliştirdiğı kavramları kullanarak her projenin başlangıcından itibaren daha yüksek düzeyde bir mimari bilgi veya bilgelik uygulamaktadır. Kahn için Form kavramı, mimarının fiziksel ve inşa edilmiş işini bilgilendiren metafizik ve ilham verici bir içgörü olarak tasarlanmıştır; yani yapısal sistemlerin ve malzemelerin dikkatli bir şekilde

uygulanması yoluyla tasarımın hizmetinde işlev ve yapıya uygulanan bir içgörüdür (Rabifard 2011).

Kahn, Modern Hareket'in yerini almaya başladığı 1950'lere kadar Kuzey Amerika'da egemen olan Beaux-Arts (Güzel Sanatlar) geleneğinde eğitim görmüştür. Çalışması için bir anlayış veya yol gösterici ilke bulmak için mücadele etmektedir, ancak sonunda yalnızca tek bir genel ilke, gelişmekte olan bir toplumun tüm yönlerine uygulanabilecek sezgisel bir içgörü araması gerektiğini anlamıştır. Düzen, tüm kültürel eserlerde zımnen var olan temel biçimlendirme ilkesi veya temel ilkedir. Sanatın doğasında olan ve doğanın yapmadığı her şeyi içeren eserlerin yapımında bilgilendirici bir rol oynayan yaratıcı güçtür. Kahn, algısının "doğuşunun" veya kendi kökenleri hakkındaki sezgilerinin yalnızca geçmişte gerçekleşmediğini, gelenek olarak geçmişin her an var olduğunu keşfetmektedir (Rabifard 2011).

Kahn, Sessizlik ve Işık arasında "Gölge hazinesi" olan bir eşik olduğuna inanmaktadır. Sanat, tasarıma veya ortaya çıkan forma yön veren içgörü veya sezgiden Form'a çıkıştır (L. I. Kahn 1955). "Sessizlik ve Işık" arasındaki oyun, bir "yaratılış" ya da sonuç olarak esmekte ve Sanat üretimi ile bir yaratıcılık eylemini içermektedir (Lobell & Kahn 2008). Bir mimarın işi, 'Düzen' farkındalığına dayanan sezgisel içgörünün maddi bir yansıması olan ölçülebilir dünyayı hayata geçirmektir.

Hizmetli mekanlar yalnızca mekanik, elektrik ve tesisat (MEP) mekanlarına aitken, servis edilen mekanlar, mekanı türetilmiş bir form kalitesi olarak deneyimleyen insanlara aittir. Bu ayrım Kahn tarafından açıkça ortaya konmaktadır ve Modern mimaride mevcut olandan daha anlamlı bir deneyim keşfi eklemektedir. Kahn'ın "Hizmet Eden ve Hizmet Edilen" alanlar kavramı, Frank Lloyd Wright'tan etkilenmiştir, ancak Mies'in evrensel anlayışına aykırıdır (Rabifard 2011). Mies van der Rohe, mimaride sürekli hakikat arayışına inanmaktadır ve ünlü "az çoktur" sözüyle ifade ettiği minimalist tasarım yaklaşımıyla meşhurdur. Louis Kahn ise anıtsal tarzıyla bilinmektedir. Mimarinin kendini ifade etmesi gerektiğine ve insanlarda duygu uyandırması gerektiğine inanmakta olup Mies'in aksine "az azdır" sözünü ifade etmiştir (Evyapan 2022). Mies van der Rohe'nin mimariye yaklaşımının sadelik ve minimalizme, Kahn'ın yaklaşımının ise anıtsallığa ve dışavurumculuğa dayandığı düşünülebilir.

Kahn'ın modernizminin bir başka örneği de Fort Worth, Teksas'taki Kimbell Sanat Müzesi'dir. Müze, anıtsallık ve ihtişam duygusu yaratan bir dizi beşik tonozlu çatı ile karakterize edilmektedir. Doğal ışık kullanımı ve traverten ve beton gibi malzemelerin dikkatli kullanımı zamansızlık ve güzellik duygusu yaratmaktadır (Wiseman 2007). Ana akım modernizmin aksine, Kahn'ın modernizmi, tarihin ve geleneğin derin bir takdiriyle şekillenmektedir. Kahn, mimarların geçmişin mirasını yeni ve denenmemiş bir gelecek lehine reddetmek yerine anlama ve üzerine inşa etme sorumluluğu olduğuna inanmaktadır.

Kahn'ın mimarlık felsefesi ona bir binanın neye hizmet ettiğini öğretmektedir. Kurumlar, toplumlar ve topluluklar tarafından tanımlandığı şekliyle insan ilişkilerinde ortaya çıkan, insanların öğrenme arzusunun bir örneğidir. Kahn, mimarlığın bu arzulara mevcut veya çağdaş kurum biçimleri aracılığıyla hizmet edebileceğine inanmaktadır. Arzuyu ifade yolu olarak tanımlamıştır ki bu üç türle ifade edilmektedir: öğrenme arzusu,

bir araya gelme arzusu ve esenlik arzusudur. Mimari miras açısından ifade edildiği şekliyle çağdaş kurumlar bu arzuları yansıtmaktadır (Rabifard, 2011)

Kahn'ın en önemli yapıları, 1960'lar ile 1970'lerin başı arasındaki dönemde hayata geçirdiği kurumun doğasını sorgulama sürecinde tamamlanmıştır. Mimarlık, "Kurum"u yansıtan kültürel arzuları Form biçiminde ifade etmektedir ve bir kültürün bilinçaltı arzularına olan duyarlılığımızla oluşturduğumuz tasarlanmış bir form üretmektedir. Mimarlık, bilinçaltı ile algı yaşamı arasındaki boşluğu doldurarak kurumlarımızın fiziksel varlığını sağlamaktadır. Mimari, her kültürün önemli bir parçasıdır ve türetilmiş biçimi için temel bir model sağlamaktadır. Örnekler Mısır tapınaklarını, piramitleri ve Çin tapınaklarını içermektedir (Rabifard 2011).

Kahn'ın metodolojisi, yeni formun geliştirilmesi olan Form ile başladığı için benzersizdir. Mimarın mimariye katkısının Tasarımda ya da sezgisel Formu açığa çıkarmakta olduğuna inanmaktadır. Ayrıca tarihi üslupların iki bin yıldır mimarinin kaynağı olduğuna ve Geleneğin tasarımda modern mimariden daha fazla özgünlük sağladığına inanmaktadır. Kahn, tuğla, beton, traverten, meşe, tik, arduvaz ve kireçtaşı gibi doğrudan doğadan alınan ve insanın yaratıcı yeteneğiyle işlenen malzemeleri kullanmaktadır. Kahn, yapının, Parthenon gibi bir kimlik alanına ışık tutmak için kullanılması gerektiğine inanmaktadır (Rabifard 2011).

Kahn, tasarımında yapısal unsurlar ile yapısal olmayan unsurları birbirinden ayırmaktadır ve "Mimaride anıtsallık bir nitelik, manevi bir nitelik olarak tanımlanabilmektedir" dediği gibi, bir yapının yapısının onun kimliği olduğuna inanmaktadır. Louis I. Kahn, hizmetkar fikrini icat etmektedir ve yapı elemanlarını yalnızca yük taşımak ve binalarına kimlik kazandırmak için değil, aynı zamanda onları işlevsel kılmak için kullanmasına yardımcı olacak mekanlar sunmaktadır. Tasarımında her zaman kullandığı geometrik bir yapı bulmak için emsal olarak doğaya ve tarihe atıfta bulunmaktadır. Tasarımları yapısal ve karmaşık binalar yaratmasına ve karmaşıklıkları hakkında sorulara yol açmasına izin veren geometri ve geometrik prensiplere dayanmaktadır. Kahn, doğadan ve Beaux-Arts çalışmasından öğrendiği tasarımlarının çoğunda simetrik veya çift simetrik organizasyonu kullanmaktadır.

Geometrik yapıyı zemin planında (iki boyutlu) ve üç boyutlu olarak kullanmaktadır. Bunu, geometrik örtüşmelerle ve orantılı olarak birbirine bağlı ızgaraların kullanımıyla başarmaktadır. Gast (1999), Kahn'ın mimarisinin, plan ve gerçekleştirilen yapının karşılaştırmalı bir incelemesinde sistemlerini ortaya koyan rasyonel ilkelere dayandığını belirtmektedir. Kahn ayrıca planın, mekanların yapı düzenini kendi ışığında gösteren bir pafta olduğunu da belirtmiştir.

Ana akım modernizm ile Louis Kahn'ın modernizmi bazı benzerlikler paylaşırsa da, mimarlığa yaklaşımlarında temelde farklıdırlar. Ana akım modernizm, binaların işlevsel yönlerine ve yeni malzeme ve teknolojilerin kullanımına odaklanırken, Louis Kahn'ın modernizmi, anıtsal ve zamansız olana odaklanma ve tarih ve geleneğin derin bir takdiriyle karakterize edilmiştir. Modernizmin her iki kolu da mimarlık ve tasarım üzerinde derin bir etkiye sahip olmuştur ve bugün yapıları çevremizi şekillendirmeye devam etmektedir.

Kahn'ın mimarisi, cesur geometrik şekiller, doğal malzemeler ve iç ve dış mekanlar arasındaki ilişkinin dikkatli bir şekilde ele alınmasıyla karakterize edilmektedir.

En dikkate değer eserleri arasında Bangladeş'teki Ulusal Meclis Binası, Kaliforniya'daki Salk Enstitüsü ve Hindistan'daki Başkent Kompleksi bulunmaktadır.

Kahn ışık ve mekan arasındaki etkileşimle ilgilenmektedir. Tasarımları genellikle doğal ışığın içeri girmesine izin veren ve tuğla, mermer ve beton gibi doğal malzemelerin kullanılmasıyla kutlanan büyük pencereler içermektedir. Kahn, malzemeleri doğal özelliklerini vurgulayacak şekilde kullanmıştır - duvarlar üçgenlenmiştir, kare veya dikdörtgen ve bazıları ham beton katmanlarından yapılmış ve benzersiz bir doku oluşturmuştur. Malzeme kullanımının önemli bir örneği, sonsuzluk havuzunun yanına yerleştirilmiş ve gökyüzüne açık, özenle yerleştirilmiş çarpıcı beton binalardan oluşan Salk Enstitüsü'nde görülebilmektedir.

Kahn'ın tasarımları, yalnızca hayranlık uyandıran mimari formların yaratılmasına odaklanmak yerine, zamanının sosyal ve kültürel bağlamlarına yanıt verecek şekilde titizlikle inşa edilmektedir. Yapıları, çeşitli toplulukları ve onların çeşitli gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmıştır. Bu, farklı gelir düzeylerine sahip aileleri barındıracak bir ana plan oluşturduğu New York City'deki Roosevelt Adası Projesi tasarımında açıkça görülmektedir. Bir okul, bir toplum merkezi ve bir sağlık kliniği dahil olmak üzere geniş açık alanlar ve toplum tesisleri de projenin tasarımına dahil edilmektedir (Rogers 2010).

Louis Kahn, mimarisi gölge tarafından şekillendirilen bir ışık ustasıdır ve Leonardo da Vinci tarafından üç tür gölge olarak tanımlanmaktadır: bağlı gölge, gölgeleme ve düşen gölge. Kahn'ın arketip formları, 1950'lerde incelediği Yunan mimarisine kadar uzanmaktadır ve onu "tüm varlıkları veren" olarak görmektedir. Işık, malzemenin yaratıcısıdır ve malzemenin amacı bir gölge oluşturmaktır. Kahn, bir binanın planının, ne kadar karanlık olduğunu bize söyleyecek kadar gizemli bir açıklıktan gelen ışıkla birlikte, aydınlıktaki alanların uyumu gibi okunması gerektiğine inanmaktadır. (Buttiker 1994).

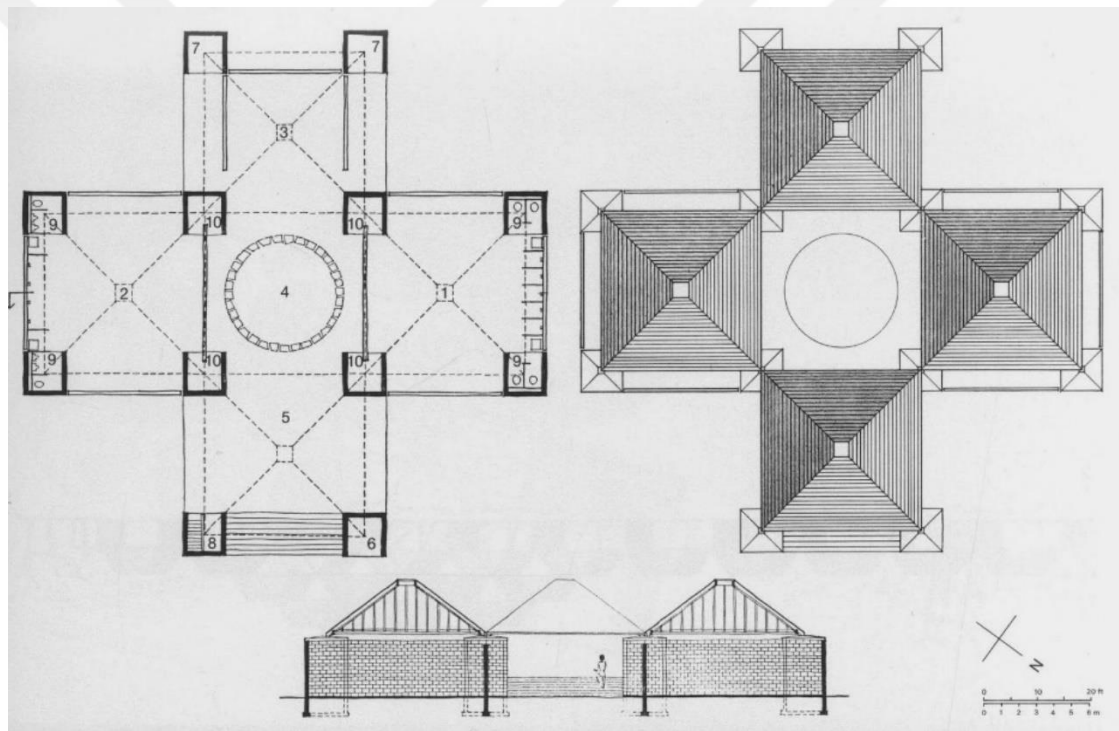
Ayrıca, bir "gölgeler hazinesi" ve bir "Sanat Sığınağı" yaratarak, ışık ve gölge ile sessizliği, sırrı veya dramı uyandırmak istemektedir. Salk Enstitüsü'nün portikosu, gölge oyunları için monoton üç boyutlu bir tuval oluşturan koyu gölge çizgileri ve delikleri ile bir manastırın karanlık sessizliğini çağrıştırmaktadır. Gölge, Kahn'ın yekpare hacimlerinin düzenini ve biçimini ortaya çıkarmak için temel bir unsurdur. Louis Kahn, binalarını gölgenin kutsallığını korumak için tasarlamaktadır, pencereleri ve kapıları ışığı içeriye yönlendirmek için kullanmaktadır. Gölge ile tasarlama yolu, Tadao Ando, Peter Zumthor ve Axel Schultes gibi çok sayıda takipçinin ilgisini çekmiştir (Kacel & Lau 2013; Mattern 2010).

Kahn'ın zengin malzeme kullanımı, ışığın hünerli kullanımı, yekpare formlar ve insan gereksinimlerine yönelik tasarımı bir araya getiren tasarım yaklaşımı, onu diğer modernist mimarlardan ayırmaktadır. Yöntemi, yapı malzemelerini, anlamlı alanların yaratılmasını ve işlev ve sosyal bağlama odaklanmayı vurgulamaktadır ve "romantik modernizm" olarak bilinir hale gelmektedir. Kahn'ın modern mimarinin evrimine ve gelişimine katkısı önemlidir ve binaları dünya çapında mimarlara ve tasarımcılara ilham vermeye devam etmektedir (McCarter 2009).

4.1.2. Kahn Mimarlığının Modernist Ütopya Fikri ile İlişkisi

20. yüzyılın en ünlü mimarlarından biri olan Louis I. Kahn'ın tasarımda ütopya kavramı ile güçlü bir ilişkisi olduğu düşünülebilir. Bu ilişki, yalnızca verimli bir şekilde işlev görmekle kalmayacak, aynı zamanda insan ruhunu da yükseltecek bir mimarlık hedeflediği için çalışmalarında belirgindir. Kahn'ın en önemli eserleri ve bunların ütopyik ideali nasıl yansıttığı incelenerek, Kahn ile ütopyik tasarım arasındaki ilişki keşfedilebilir.

Kahn'ın Trenton Hamamı (Şekil 4.1) gibi erken dönem çalışmaları, onun ütopya fikrine olan hayranlığını göstermektedir. Hamam 1954 yılında tasarlanmış ve merkezi bir avluyu saran birkaç küçük köşkten oluşmaktadır. Tasarım, sosyal etkileşimi ve manevi yansımayı teşvik edecek ortak bir alan yaratmayı amaçlamaktadır. Hamam, Kahn'ın mimarının hem işlevsel hem de güzel olması gerektiğine olan inancını yansıtan sade ama yenilikçi tasarımıyla büyük beğeni toplamaktadır.

Şekil 4. 1. Trenton Hamami Plan ve Kesit (Anonymous 23)

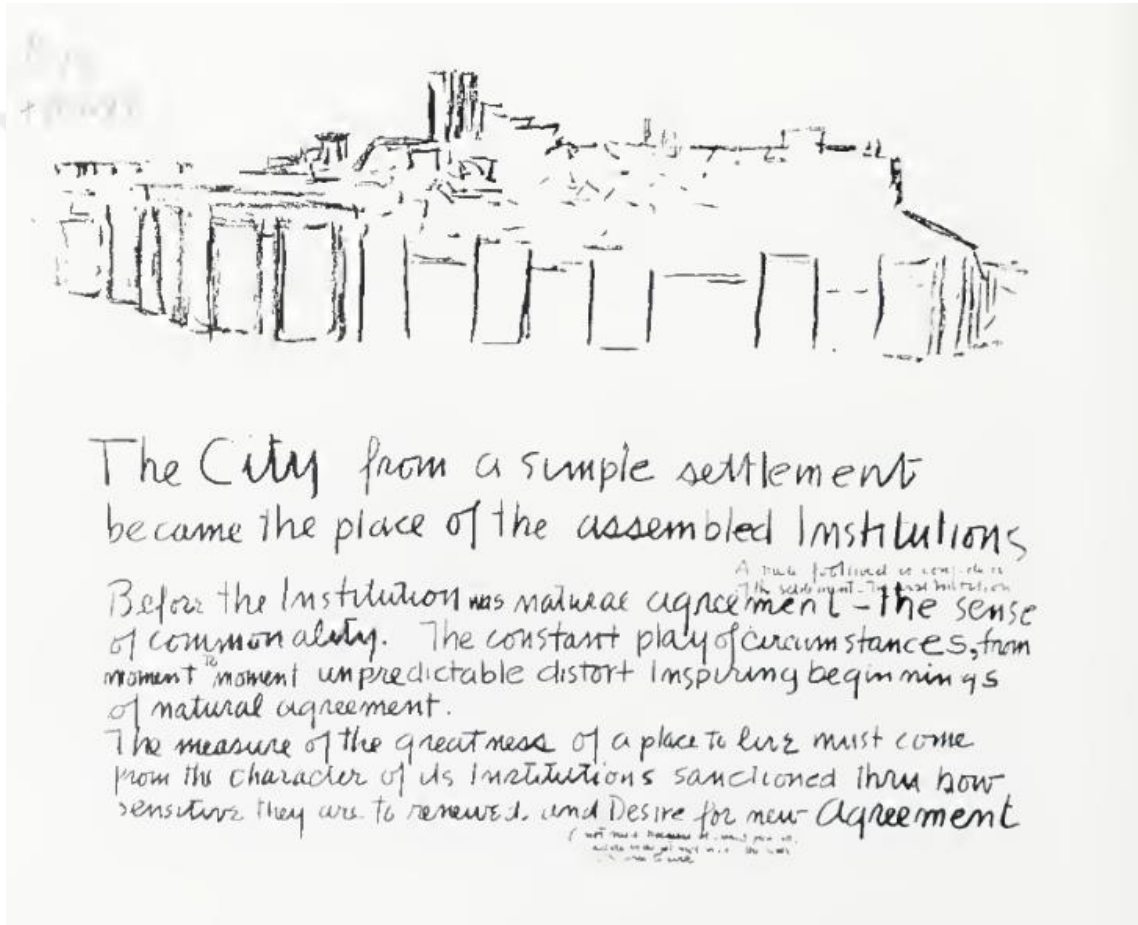
Şekil 4. 2. Trenton Hamami Avlu'dan görünüş (Anonymous 24)

Kahn'ın ütopya fikrine olan hayranlığı, Kaliforniya'daki Salk Enstitüsü için yaptığı tasarımıyla devam etmiştir. 1950'lerin sonlarında tasarlanan Salk Enstitüsü, biyoloji alanında çığır açan araştırmalar yürüten bilim adamlarını barındırmayı amaçlayan bir araştırma kompleksidir (Şekil 4.3). Kahn, işbirliğini ve yaratıcılığı teşvik eden özenle düzenlenmiş alanlarla enstitüyü bir ilham kaynağı olacak şekilde tasarlamaktadır. Kompleksin simetrik tasarımı bir düzen duygusu yaratmayı amaçlarken, Kahn'ın iç mekanlarda ışık ve gölge kullanımı, bilim adamlarına kendi alanlarının sınırlarını zorlama konusunda ilham verecek mistik bir duygu yaratmayı amaçlamaktadır (Nast 2015).

Şekil 4. 3. Salk Araştırma Merkezi Master Plan (Düzenlenmiştir, Anonymous 25).

Kahn'ın ütöpik tasarımıyla ilişkisini yansıtan bir diğör önemli eseri ise Bangladeş'teki Ulusal Meclis Binasıdır. Bina 1960'ların sonlarında tasarlanmıştır ve 1983'te Kahn'ın ölümünden sonra tamamlanmıştır. Bina, demokratik değörlerin bir sembolü ve herkesin eşit olduğu ütöpik bir toplum idealinin bir temsili olarak tasarlanmıştır. Millet Meclisi Binası'nın iç içe geçen bir dizi daireden oluşın benzersiz tasarımı, bir düzen ve uyum duygusu yaratmayı amaçlamaktadır. Kahn'ın ütöpik tasarımıyla ilişkisi, malzemeye yaklaşımında da kendini göstermektedir. Mimarların, gerçek doğalarını yansıtan, dürüst ve süssüz malzemeler kullanmaları gerektiğine inanmaktadır. Kahn'ın tasarımlarında beton kullanması bu inancın bir kanıtıdır. Genellikle faydacı bir malzeme olarak görülen beton, Kahn'ın ellerinde estetik açıdan hoş ve ruhsal olarak canlandırıcı bir malzemeye dönüşmektedir (Fusaro 1985; S. Ksiazek 1993; Mattern 2010).

Şekil 4. 4. Basit bir yerleşimden kent – The City (Frampton & Cava 1995)

Louis Kahn'ın en iddialı ütöpik projelerinden biri, mükemmel bir toplum vizyonunu somutlaştıracak ütöpik bir yerleşim yeri olarak tasavvur ettiği the City / Kent'in (Şekil 4.4.) yaratılmasıdır. Derin bir hümanizm duygusunu yansıtan yenilikçi ve zamansız tasarımlarıyla tanınan, 20. yüzyılın en etkili tasarımlarındandır.

Kent, Kahn ve o sırada profesör olduğu Yale Mimarlık Okulu öğrencileri arasında ortak bir proje olarak tasarlanmıştır. Proje, Kahn'ın toplum içindeki bireylerin

yabancılaşmasına ve izolasyonuna yol açtığını hissettiği 20. yüzyılın ortalarında şehirlerin hızla genişlemesine bir yanıttır. Hümanist bir yaklaşıma dayalı yeni bir şehir türü yaratarak, insanların anlamlı bir şekilde bir araya getirilebileceğine, bir topluluk ve aidiyet duygusu yaratılabileceğine inanmaktadır (Frampton & Cava 1995a).

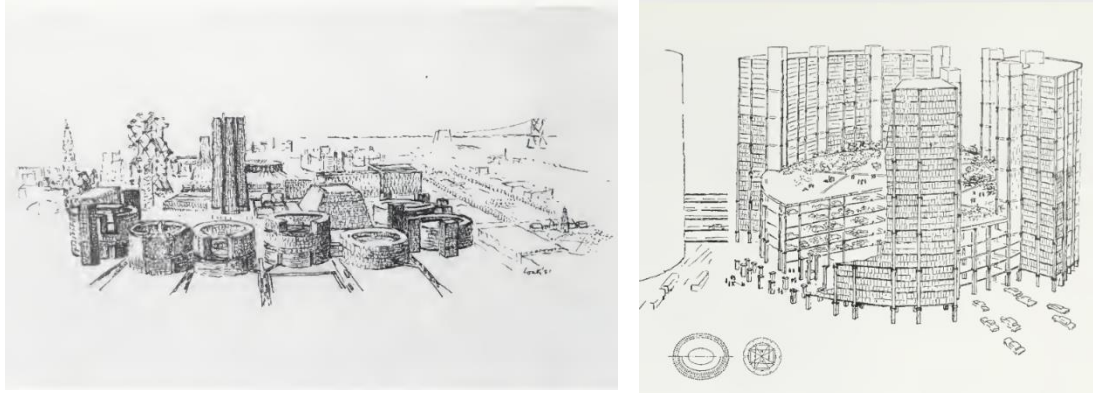
Kahn ve öğrencileri işe şehirlerin tarihsel gelişimini inceleyerek, zaman içinde nasıl büyüdüklerine ve geliştiklerine bakarak başlamışlardır. Daha sonra bu bilgiyi, birbirine bağlı bir dizi mahalleye dayalı yeni bir tür şehir yaratmak için kullanmaktadır. Her mahalle kendi konut, ticari ve endüstriyel alanları ile müstakil bir birim olarak tasarlanacaktır. Bu mahalleler, bir sokaklar ve açık alanlar ağıyla birbirine bağlanacak ve şehrin her yerinde bir süreklilik ve bağlantı duygusu yaratılacaktır (Frampton & Cava 1995).

The City'nin temel ilkelerinden biri yaya trafiğine verdiği önemdir. Kahn, şehri araba kullanmak yerine yürümeye odaklanarak tasarlayarak, insanların birbirleriyle daha sık etkileşime girmeye ve daha güçlü sosyal bağlar kurmaya teşvik edileceğine inanmaktadır. Bu amaçla, The City'nin sokakları dar ve dolambaçlı, bir yakınlık duygusu yaratacak ve daha yavaş hızları teşvik edecek şekilde tasarlanmıştır (Frampton & Cava 1995).

The City'nin bir başka merkezi yönü de ekolojik sürdürülebilirliğe yaptığı vurgudur. Kahn, ütöpik bir şehrin, ona hükmetmeye veya onu sömürmeye çalışmak yerine, doğal çevreyle uyum içinde olması gerektiğine inanmaktadır. Bu amaçla, tarım ve yenilenebilir kaynakların birleşimi yoluyla kendi gıdasını ve enerjisini üreten, kendi kendine yetecek bir şehir tasavvur etmiştir. Binalar, doğal havalandırma ve pasif ısıtma ve soğutma sistemleri kullanılarak enerji verimliliğini en üst düzeye çıkaracak ve atıkları en aza indirecek şekilde tasarlanacaktır (Frampton & Cava 1995b).

The City'nin belki de en devrimci yönü sosyal felsefesi idi. Kahn, ütöpik bir şehrin, her bireye topluma katkıda bulunma ve potansiyellerini gerçekleştirme fırsatı verildiği bir sosyal adalet ve eşitlik duygusuna dayanması gerektiğine inanmaktadır. Bu amaçla, Şehir, her mahalleye kendi kendini yönetmesi için yüksek derecede özerklik verilen, oldukça merkezi olmayan ve katılımcı bir toplum olacak şekilde tasarlanmaktadır. Bu, tabandan inisiyatifleri teşvik edecek ve bir sivil katılım ve sorumluluk duygusu geliştirecektir (Frampton & Cava 1995).

Şehir, hümanist bir felsefeye dayalı yeni bir tür ütöpik toplum yaratmaya çalışan iddialı ve vizyoner bir projedir. Yaya trafiğinin, ekolojik sürdürülebilirliğin ve sosyal adaletin önemini vurgulayan tasarımı oldukça yenilikçidir. The City hiçbir zaman bütünüyle inşa edilmemiş olsa da, Kahn'ın mimarlığın toplumu daha iyiye doğru şekillendirme gücüne olan inancının bir kanıtı olmaya devam etmektedir.

Şekil 4. 5. Louis Kahn şehir Philadelphia için plan (Frampton & Cava 1995)

Louis Kahn'ın bir *Mid Town Philadelphia* planı (Şekil 4.5.), II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Amerikan şehir planlamasında önemli bir anı işaret etmektedir. Philadelphia şehri, 19. ve 20. yüzyılın başlarında hızlı bir sanayileşme döneminden geçmiştir ve bu plan, kentleşmenin getirdiği zorlukları bütüncül bir şekilde ele alma girişimidir. Plan hiçbir zaman tam olarak uygulanmamıştır, ancak onun eşitlikçi ve sürdürülebilir bir kentsel çevreye yönelik ütopyik vizyonu, planlamanın kentsel bağlamın sosyal ve çevresel zorluklarını ele alma potansiyelini vurgulamaktadır (Reed 1989).

Ütopyik bir bakış açısından, Louis Kahn'ın Mid Town Philadelphia planı, şehrin endüstriyel şebekesini daha bağlantılı ve bütünleşik bir kentsel çevreye dönüştürmeyi amaçlayan vizyoner bir kentsel planlama parçasıdır. Plan, şehrin hızlı kentleşmesine ve buna bağlı sosyal ve çevresel sorunlara bir tepki olarak hazırlanmaktadır. Bu nedenle Kahn'ın ütopyik vizyonu, kentsel bağlamın ortaya koyduğu zorluklara, özellikle de daha yaşanabilir ve eşitlikçi bir kentsel çevre yaratma ihtiyacına bir yanıtıdır (S. W. Ksiazek 1996).

Kahn'ın Mid Town Philadelphia için ütopyik vizyonunun temel unsurlarından biri, şehrin göbeğinde yayalara ayrılmış bir bölge yaratma fikriydi. Bu bölge, o zamanlar duyulmamış olan herhangi bir araç trafiğinden yoksun olacaktı. Fikir, sosyal veya ekonomik geçmişlerine bakılmaksızın şehrin tüm sakinlerinin erişebileceği bir kamusal alan yaratmaktır. Bu kamusal alan, çevresel olarak sürdürülebilir ve şehrin çeşitli olanaklarına erişim sağlayan bir toplu taşıma sistemleri ağı tarafından desteklenebilmektedir (Arkaraprasertkul 2016).

Kahn'ın ütopyik vizyonu, karma kullanımlı bir kalkınma stratejisi aracılığıyla ekonomik olarak sürdürülebilir bir şehir yaratmayı da amaçlamaktadır. Bu strateji, insanların birbirine yürüme mesafesinde yaşadığı, çalıştığı ve oynadığı bir ortam yaratmaktır. Karma kullanımlı geliştirme, yalnızca uzun işe gidip gelme ihtiyacını azaltmakla kalmaz, aynı zamanda farklı sosyo-ekonomik geçmişlerden gelen insanların birlikte yaşadığı ve çalıştığı daha kapsayıcı bir ortam yaratmaktadır (Arkaraprasertkul 2008, 2016; Reed 1989).

Bu ekonomik sürdürülebilirliği desteklemek için Kahn'ın planı, toplu taşıma sistemlerinden oluşan bir ağ tarafından güçlendirilecek olan merkezi bir iş bölgesinin oluşturulmasını da içermektedir. Bu merkezi iş bölgesi, şehrin tüm sakinlerinin kolayca

erişebileceği çeşitli olanaklarla şehrin ekonomik omurgasını oluşturacaktır (Frampton & Cava 1995).

Plan aynı zamanda şehrin çevresinde tüm sakinlerin erişebileceği bir yeşil kuşak oluşturulmasını da içermektedir. Bu yeşil kuşak, yalnızca daha sürdürülebilir bir kentsel çevre yaratmakla kalmayacak, aynı zamanda insanların doğa ile etkileşime girmesi için bir alan da sağlayacaktır (Arkaraprasertkul 2008b; Reed 1989).

Ütopik bir bakış açısından, Kahn'ın planı daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir kentsel çevre için bir plandır. Şehrin göbeğinde, sosyal veya ekonomik geçmişinden bağımsız olarak herkesin erişebileceği yayalaştırılmış bir bölge yaratma fikri devrim niteliğindeydi. Karma kullanım geliştirme kavramı ve çevresel olarak sürdürülebilir bir toplu taşıma sisteminin oluşturulması bugün hala geçerli olmaktadır (Arkaraprasertkul 2008, 2016; Frampton & Cava 1995b; Reed 1989).

Ancak, tüm ütopyik vizyonlar gibi, Kahn'ın planı da zorluklardan bağımsız değildir. Plan hiçbir zaman tam olarak uygulanmadı ve Kahn'ın öne sürdüğü fikirlerin çoğu fazla idealist olmakla eleştirildi. Şehrin göbeğinde bir yaya bölgesi oluşturulmasının mevcut ulaşım sistemi için çok yıkıcı olacağına dair eleştiriler almakla beraber planın uygulanmasının maliyeti konusunda endişeler uyandırmıştır (Larson 2000; McCarter 2005).

Bu eleştirilere rağmen, Kahn'ın planı, zamanının ilerisinde olan vizyoner bir kentsel planlama parçası olmaya devam etmektedir. İnsanların birlikte yaşayabileceği, çalışabileceği ve oynayabileceği daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir kentsel çevre yaratmayı planlamanın potansiyelini vurgulamaktadır. Planın bağlantılı, bütünsel ve sürdürülebilir bir şehre yönelik ütopyik vizyonu, dünyanın dört bir yanındaki şehirler hızlı kentleşmenin zorluklarıyla karşı karşıya kaldığından bugün geçerliliğini korumaktadır (S. W. Ksiazek 1996; Larson 2000).

Louis Kahn'ın Mid Town Philadelphia planı, kentsel bağlamın ortaya koyduğu zorlukları bütüncül bir şekilde ele almaya çalışan vizyoner bir kentsel planlama parçasıydı. Planın karma kullanımlı geliştirme, yayalaştırma ve çevresel olarak sürdürülebilir toplu taşıma sistemleri yoluyla daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir kentsel çevre yaratmaya yönelik ütopyik vizyonu bugün hala geçerlidir. Kahn'ın planı, daha adil, eşitlikçi ve sürdürülebilir bir kentsel çevre yaratmayı amaçlayan bir şehir planlaması yaratmaktır (S. W. Ksiazek 1996).

Geleneksel kurumların geç metropol gelişiminin süreçsel yönleri tarafından tehdit edildiğinin farkındaydı ve karşıt talepleri karşılama ve üstesinden gelme çabaları, on birinci yüzyıl otoyolunu yeni bir sivil mimari biçimine dönüştürme çabalarıyla paraleldir. Ayrıca, 20. yüzyıl teknolojisinin yıkıcı yönlerini etkisiz hale getirmek için hem temel hizmetleri hem de sunulan yer-biçiminin karakterini temel yapıya sokmaya çalışmaktadır. Kahn'ın paradoksal "sokak bir bina olmak istiyor" aforizması ve daha sonra samimiyetsiz bir şekilde "viyadük mimarisi" olarak adlandırdığı şeye ilişkin projeksiyonu, Philadelphia şehir merkezi için 1957 planının merkezinde yer almaktadır. Kent merkezini çevreleyecek olan silindirik park kuleleri, kent mimarisinde yeni bir bütünleşme dürtüsü uyandırmaktadır ve bu girişlerin konumu ve tasarımı, otoyol tasarımının ayrılmaz bir parçasıdır. Geceleri bu kuleler bize girdiğimiz sektörü anlatmaktadır ve yaklaşırken ışık, hızımızla ritimli aydınlatma fikirlerinde bizi görmek ve yön vermek için kullanılmaktadır.

Bu kanallar veya iç sokaklar sistemi, şehir merkezindeki yaşamın çeşitli aktivitelerini beslemektedir (Frampton & Cava 1995).

Kahn'ın tasarımları genellikle mükemmel tasarım ve planlama yoluyla ideal bir toplum yaratma olasılığına olan inancı ifade eden ütöpik düşünceyle ilişkilendirilmektedir. Bu ideolojik duruş, mimarlığı toplumsal ilerleme ve dönüşüm için bir araç olarak gören 20. yüzyılın ortalarındaki birçok modernist mimar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Kahn'ın en ünlü eserlerinden biri olan Teksas'taki Kimbell Sanat Müzesi, onun mimariye ütöpik yaklaşımının en önemli örneğidir. 1972'de tamamlanan müze, biçim ve işlevi sorunsuz bir şekilde bütünleştiren modernist tasarımın nitelikli bir örneğidir. Binanın zarif beton tonozları, müze koleksiyonu için çarpıcı bir zemin oluştururken aynı zamanda yapısal destek sorununa yenilikçi bir çözüm olarak hizmet etmektedir. Kahn'ın doğal ışık kullanımı ve dikkatle ayarlanmış orantıları, izleyicinin sergilenen sanattan aldığı zevki artıran bir sakinlik ve tefekkür atmosferi yaratmaktadır (Kacel & Lau 2013; McCarter 2005; J.-H. Park ve diğerleri 2007).

Ancak Kimbell Sanat Müzesi, güzel bir binadan daha fazlasıdır. Kahn'ın mimarlık vizyonunu sosyal ve entelektüel yükselme için bir araç olarak somutlaştırmaktadır. Ona göre müze, yalnızca bir sanat deposu olarak hizmet etmeyecek, aynı zamanda halk arasında estetik ve kültürel farkındalığın geliştirilmesi için bir katalizör işlevi görecektir. Kahn, iç gözlem ve düşünmeye davet eden bir ortam yaratarak müzenin ziyaretçilerinin psikolojik ve duygusal yaşamlarını zenginleştirebileceğine ve böylece daha geniş bir esenlik ve tatmin duygusuna katkıda bulunabileceğine inanmaktadır (Mattern 2010; J.-H. Park ve diğerleri 2007).

Kahn'ın ütöpik özelemleri, mimarlık üzerine yazılarında da görülebilir. Özellikle 1962'de yayınlanan "Biçim ve Tasarım" adlı makalesinde mimarlık, toplum ve birey arasındaki ilişkilere dair düşüncelerini ortaya koymaktadır. Makalede Kahn, mimarlığın fiziksel ve ruhsal alemler arasında bir "köprü" görevi görmesi gerektiğini, insanların günlük varoluşun sınırlarını aşmasına ve insanlıklarının daha derin yönleriyle bağlantı kurmasına yardımcı olması gerektiğini savunmaktadır (V. Scully 1962).

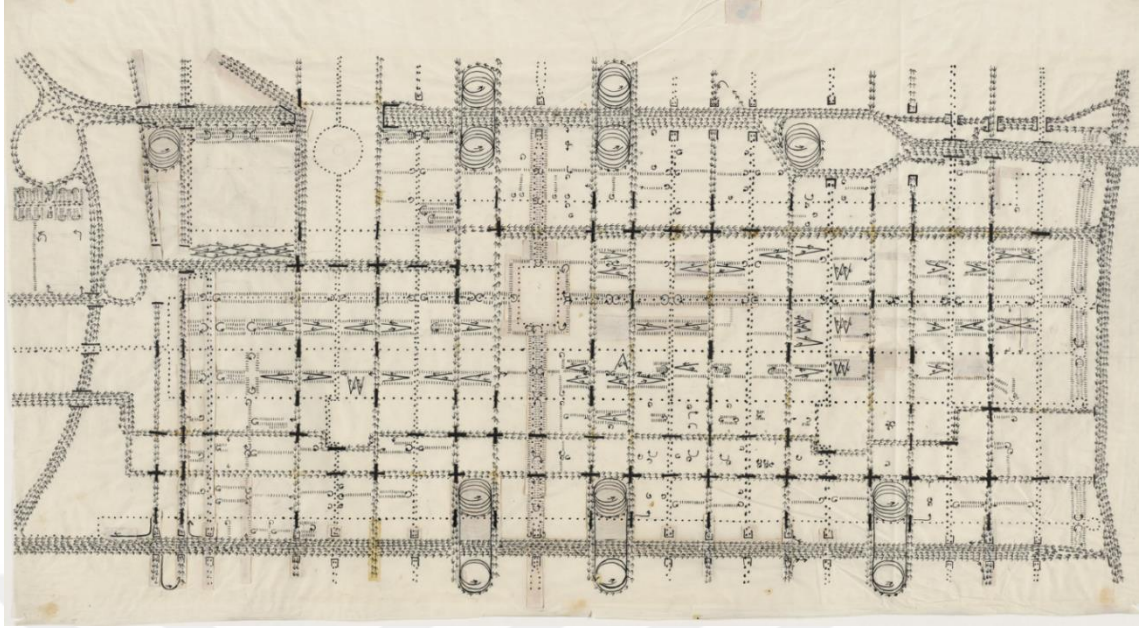
Kahn'ın manevi zenginleşme aracı olarak mimarlık vizyonu, ütöpik düşüncenin potansiyeline olan inancıyla yakından bağlantılıdır. Ona göre, gerçekten etkili bir inşa edilmiş çevrenin yaratılması, bireylerin yalnızca fiziksel ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını da dikkate alan bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir. Kahn, tefekkür ve iç gözlemi teşvik eden uyumlu, estetik açıdan hoş alanlar yaratarak, mimarının insan gelişiminin yeni bir çağını başlatmasına yardımcı olabileceğine inanmaktadır (L. I. Kahn 1955).

Tabii ki, Kahn'ın ütöpik fikirleri eleştirilere açık olmuştur. Bazıları, mükemmel toplumlar için mükemmel binalar yaratmaya odaklanmasının gerçekçi olmadığını ve insan deneyiminin dağınık gerçeklerini görmezden geldiğini savunmaktadır (Goldhagen 2001; V. Scully 1962). Diğerleri, onun yüce ideallerinin genellikle bütçe kısıtlamaları ve bina kodları gibi pratik kaygılar pahasına olduğuna dikkat çekmektedir (Otto 1980; V. J. Scully 2003). Bununla birlikte, Kahn'ın bir mimar ve düşünce lideri olarak mirası, estetik, işlev ve sosyal ilerlemeyi birleştirme çabalarına ayrılmaz bir şekilde bağlı olmaya devam etmektedir.

4.1.3. Kahn Mimarlığının Kentsel Bağlam ile İlişkisi

Kahn'ın kentsel tasarıma yaklaşımı, binayı bir bütün olarak metropol bağlamında dikkate alarak bütünsel olarak ilişkilendirmek mümkündür. Binaların, hizmet ettikleri toplumun kültürü, tarihi ve sosyal dokusu dikkate alınarak tasarlanması gerektiğine inanmaktadır (Botz-Bornstein 2016). Tasarımları, hem canlandırıcı hem de sakin bir atmosfer yaratmak için doğal ışık ve açık alanları bir araya getirmektedir. Çalışmalarının bir dönüm noktası olan Salk Enstitüsü, bu stratejinin simgesidir. Kaliforniya, La Jolla'da, Pasifik Okyanusu sınırında bulunan bu site, kentsel yaşamın somut örneğidir. Sitenin doğa ve yapıyı bir araya getirmesi, Kahn'ın mekaniği, dokuyu ve doğayı gerçek bir "yer duygusu" içinde dokuma çabalarını yansıtan bir cepheyle sonuçlanmaktadır (Nast 2015).

Genel olarak Kahn'ın tasarımları şehir yaşamının gerekliliklerini yansıtmaktadır. Mimarının kentsel çevreyi dönüştürebileceğini ve insanları yeni ve büyüleyici yollarla bir araya getirebileceğini anlamıştır. Mimarının hizmet ettiği toplumu yansıtmayı gerektiğine ve işlevinin kamusal alanın oluşumuna katkıda bulunması gerektiğine inanmaktadır. Bu faktörler nedeniyle Kahn'ın şehir yaşamına katkısı hesaplanamaz. Mimarisi, kentsel planlama ve tasarım yeniliklerini etkilemeye devam eden sosyal, kültürel ve eğitimsel alanlar üretmektedir. Louis I. Kahn'ın tasarım felsefesinin vurgusu, görüldüğü üzere kentsel yaşam üzerindedir. Kahn, mimarlığın şehirlerimizin fiziksel ve sosyal manzaralarını etkileme kapasitesini fark etmiştir. Tasarımları, insan etkileşimini, kültürü ve sosyalleşmeyi teşvik etme taahhüdüyle motive edilmektedir. Kentsel yaşam anlayışı, çevrelerinden sıyrılan ve gelecek nesillere ilham veren mekanlar yaratmasını sağlamıştır. Gerçekten de Kahn'ın şehir yaşamına katkısı, mimarlık anlayışımızı ve mimarlığın bugünün ve yarının şehirlerini şekillendirmedeki rolünü değiştirmektedir. Kahn, farklı disiplinin karşılaştırılabilir formları ve temelleri paylaştığına inanmaktadır. Tasarıma yönelik bu 'disiplinler-ötesi' yaklaşım, kentsel çalışmalarda bir dizi yeni, radikal kavramın gelişmesine yol açan muğlaklıktır (Arkaraprasertkul 2016).

Şekil 4. 6. Louis Kahn'ın 1952 Trafik Çalışması (Moma)

Kahn, neredeyse tüm varlığını geçirdiği memleketi Philadelphia'da on yıllık büyük çaplı yeniden yapılanmanın öncüsü olmuştur. Birçoğunu bağımsız ve komisyonsuz yürüttüğü birçok çalışması, şehrin tarihi çekirdeğini merkeze almaktadır. Bu vizyoner tasarımlar, Philadelphia'nın yeniden gelişimi için planlar olarak hizmet ettikleri için değil, Kahn'ın daha sonraki şaheserlerinde gerçekleştirilen biçimleri ve kavramları ifşa ettikleri için önemlidir. Kahn, Trafik Etüdü (Şekil 4.6) adlı titizlikle düzenlenmiş kavramsal bir planda yeni bir trafik modeli önermektedir. Kahn, savaş sonrası Amerikan şehirlerinin trafik sıkışıklığını ve otoparkların gelişigüzel çoğalmasını hafifletmek amacıyla sokakları işlevsel bir hiyerarşiye göre yeniden düzenlemiştir. Çizimin soyut gösterim sistemi, kamyonların ve otobüslerin dur-kalk hareketi (noktalı çizgiler), çevredeki hızlı araç akışı (oklar) ve otoparklardaki arabaların durağanlığı gibi çeşitli trafik tempolarına karşılık gelmektedir. Kahn, hareket çalışmasını açıklamak için tarihsel bir benzetme kullanmıştır: Ona göre, şehir merkezini çevreleyen otoyollar ve park yapıları mecazi olarak Avrupa'nın orta çağ şehirlerini koruyan duvarları ve kuleleri anımsatmaktadır. Kahn'ın özel karşılaştırması, Fransa'nın güneyindeki orta çağ kenti Carcassonne ile ilgiliydi: Tıpkı Carcassonne'un müstahkem bir şehir olması gibi, Kahn da çağdaş şehir merkezinin kendisini otomotive karşı savunması gerektiğini öngörmektedir (McQuaid 2002).

Louis Kahn'ın Philadelphia şehir merkezi için 1952'de yaptığı mürekkep, grafit ve dekupaj trafiği çalışması, *Museum of Modern Art*'ın mimariyle ilgili öğeler koleksiyonuna beklenmedik bir eklemedir. Mimarlar ve şehir planlamacıları, nezaket kavramlarına, kaynayan milliyetçiliğe, sağlıkla ilgili yeni teorilere ve bazı gözlemcilerin "kibar güzelleştirme" dediği şeye dayanan Güzel Şehir ilkelerini sürdürdükleri 19. yüzyıldan beri modernite ile yakından bağlantılıdır. Philadelphia gibi şehirler nüfus ve büyüklük olarak patlamaya devam ederken, birçok mimar ve planlamacı kaosu organize etmek için rasyonel bir yaklaşıma yönelmektedir. Kahn, ölçek ve düzenin nasıl düzenlenebileceği konusunda 1940'larda üstlendiği çalışmalara dayanarak 1950'lerin başında Philadelphia için birkaç trafik çalışması yaratmaktadır (Arkaraprasertkul 2008b, 2016; S. W. Ksiazek 1996; Reed 1989).

Philadelphia'nın merkezi iş bölgesini Schuylkill Nehri'nden Delaware Nehri'ne kadar gösteren sarı bir aydınlar kağıdı parçasıdır. Üzerinde Kahn, otobüslerin ve kamyonların kesik kesik hareketlerini noktalı çizgiler olarak ve arabaların daha akıcı hareketlerini uçtan uca birleştirilmiş oklar olarak haritalamıştır. 264 metrekaarelik evler, işyerleri ve halka açık parklar için bir savunma çevresi oluşturan, sarmal olarak tasvir edilen bir dizi otopark, hepsini demirlemektedir. Kahn'ın fikri, şehrin insanlar için olduğu ve arabaların kapılarda kontrol edilmesi gerektiğidir. Eskiz, bir müzik notası veya mürekkepli bir şifre olarak veya asla başka bir yerde yaşamak istemeyen bir mimar tarafından tasarlanmış olabilecek şehir olarak okunabilir (awilliam-richards-for-aia-architect 2016).

Kahn'ın kentsel tasarımının çekiciliğini, özellikle dilbilimci Roman Jakobson ve sosyal antropolog Michael Herzfeld'in dilbilimsel ve anlamsal yaklaşımları aracılığıyla incelemektedir. Amaç, hem eserlerinde hem de sözlerinde sergilenen şiirsel niteliklerde yatan Kahn'ın tasarımının gerçek kalitesini hem dilbilim hem de antropoloji merceğinden analiz etmenin ve anlamının nasıl mümkün olduğunu göstermektir. Kahn'ın 'şiirsel' bir üslupla çalışmayı seçmesi nedeniyle, Kahn'ın tasarımının 1950'ler ile 1960'lar arasındaki ana akım şehir planlamacıları tarafından zayıf bir şekilde karşılandığını göstermektedir. Daha 'yavan' planlamacılar, şiirsel türevinin bir sonucu olarak yaratıcı tasarımının, tasarımın pratiklik ve fizibilite gibi diğer birçok yönünü gölgede bıraktığını savunmaktadır. Bu planlamacılar ayrıca Kahn'ı bir şehrin gerçekliği konusunda "aşırı idealist" olmakla eleştirmektedirler (Arkaraprasertkul 2016).

Louis Kahn'ın Philadelphia için kentsel tasarımı, mevcut sorunlu otomobil trafiğine ilişkin araştırmasına dayanmaktadır. İdeal bir şehir formu için hareketin temel olduğuna ve şehrin yeniden yapılandırılmasının organizmayı formun temeli olarak kullanmak olduğuna inanmaktadır. Şehir merkezindeki aşırı kaotik bir sokak sisteminin türlere göre ayrılmış bir hareket düzeniyle yeniden tanımlanmasını önermektedir. Ayrıca yüksek hızlı yolları -nehirleri- şehrin merkezinden dışarı taşıyarak şehirdeki hareketi yeniden sistemleştirmektedir. Kahn, şehir merkezinde araç trafiğinden arındırılmış bir ortamı barındıran hareket modelini yeniden düzenleyerek şehrin düzenini yapılandırmaktadır (Arkaraprasertkul 2008, 2016; Reed 1989).

En tartışmalı önermesi olan sivil merkez, hareket "düzeni" sisteminden organik olarak ortaya çıkmaktadır. Dairesel park kuleleri, ticari merkezler ve belediye binası gibi sivil merkezin bileşenleri şehrin organik yapısından çıkmaktadır. Kahn, anıtsal yapıda zamansızlığın çağrıştırılması yoluyla insan uygarlığının özünün tezahürünün nihai idealist hedefini öngörmektedir. Hava taslağında Central Philadelphia'nın formu, Market Caddesi'nin doğu-batı tarafı boyunca uzanan yeni anıtsal eksendir ve kışkırtıcı bir şekilde, silindirik (silolar) yapıların, kesik bir piramidin, boru şeklindeki kulelerin ve bir alanın yoğun bir çift taraflı doğrusal montajıydı. Kahn'ın Camillo Sitte'nin kentsel tasarım teorisini anımsaması, açık alanların ve büyük ölçekli binaların çeşitli mekansal kompozisyonu ile ifade edilmektedir (S. W. Ksiazek 1996; Reed 1989).

Philadelphia için son resmi kelime dağarcığı olan 'Viyadük Mimarisi', farklı ulaşım modlarını ve şehrin altyapısını barındıran çok katlı, sembolik ve gözenekli bir 'çarşı duvarı' dır. Şehri aynı anda tanımlamak, biçimlendirmek, ana hatlarıyla belirlemek ve çevrelemek için duvarlarla çevrili hizmet sınır tesislerini sistematize etme girişimiydi. Kahn, ideal bir modern şehir formunun alternatifinin inşasını, tarihselcilik ve modern

yaşama duyulan ihtiyaç anlayışından türetilen iki baskın tasarımla ortaya koymaktadır: verimli trafik sistemi ve ikonografik kentsel merkezler (Arkaraprasertkul 2008).

Yirminci yüzyılın ortalarında Edmund Bacon ve Louis Kahn arasında Philadelphia'nın geleceği hakkında tartışılmaktadır. Kahn'dan şehrin merkezi bölgesinin gelişimi için bir master plan üretmesi istenmektedir, ancak onun fikri, şehri basite indirgeyen anlayışı nedeniyle tartışmalıydı. şehir tasarımının doğasının çok daha karmaşık olduğunu ve Kahn'ın Central Philadelphia için inşa edilmemiş ana planının farklı bir perspektiften görülmesi gerektiğini savunmaktadır (Arkaraprasertkul 2016).

Kahn, Central Philadelphia için yaptığı ünlü Trafik Etüdü Projesi'nde, yüksek hızlı otoyolların ve kanalların şehrin merkezinden dışarı taşınmasını ve bunları şehir merkezi olarak tanımladığı alanın çevresi boyunca park tesisleri ve limanlarla birleştirmesini tasavvur etmektedir. Bu bölüm, gelenekler üzerine yaratıcı oyununun ana unsurlarını ve bunu yalnızca kullandığı dilde değil, gerçek tasarımlarda nasıl yaptığını tartışmaktadır. Metaforlar, yaratıcı oyunun başka bir biçimidir ve Kahn'ın trafik sistemini kısıtlama vizyonunu belirtmek için su ulaşımını kullanması, bugüne kadar kentsel tasarım için en unutulmaz vizyonlardan biri olmaya devam etmektedir (S. W. Ksiazek 1996)

Louis I. Kahn'ın 1960'lardaki şehircilik ilkeleri, onun Le Corbusier'den esasen ayrıldığını göstermektedir. İdeal bir şehir formu için hareketin temel olduğuna ve şehrin yeniden yapılandırılmasının organizmayı formun temeli olarak kullanmak olduğuna inanmaktadır. Philadelphia için kentsel tasarımını, mevcut sorunlu otomobil trafiğine ilişkin araştırmasına dayandırmaktadır ve şehirdeki hiper-kaotik sokak sisteminin yeniden tanımlanmasını önerdi. Kahn, hareketin gerçek bir yapı olduğuna inandı ve şehir merkezinde araç trafiğinden arındırılmış bir ortamı barındırmak için hareket modelini yeniden düzenleyerek şehrin düzenini yapılandırmıştır. En tartışmalı önermesi olan sivil merkez, şehrin organik yapısından organik olarak ortaya çıkmaktadır (Arkaraprasertkul 2008).

Kahn'ın Central Philadelphia'nın hava taslağı, Market Caddesi'nin doğu-batı tarafı boyunca yeni anıtsal eksen, silindirik (silolar) yapıların yoğun bir çift taraflı doğrusal düzeneğini, kesik bir piramidi, boru şeklindeki kuleleri ve Market Caddesi boyunca bir uzay çerçeveli şehir kulesini göstermektedir. Ayrıca Philadelphia için geliştirdiği son resmi sözcük dağarcığı olan 'Viyadük Mimarisi' ile şehrin biçimini vurgulamaktadır. Viyadük, farklı ulaşım modlarını ve şehrin altyapısını barındıran, çok katlı, sembolik ve gözenekli bir 'pasaj duvarı' dır. Kahn, ideal bir modern kent formu alternatifinin inşasını, tarihselcilik ve uygarlık anlayışından çıkardığı iki baskın tasarımla ortaya koymaktadır (S. W. Ksiazek 1996; Reed 1989).

Louis Kahn, herkese ait olan biçim ile 'mimarın kendisine ait' tasarım arasında ayırım yapmıştır. Ancak planları, Philadelphia'nın ekonomik koşullarının gerçekliğinden kopuk oldukları için soyut kavramlar olarak görülmekteydi. Bacon, Kahn'ın fikrinin, şehrin işleyişinin gerçekliğini anlamayan birinin "rüyasından" başka bir şey olmadığını savunmaktadır. Kahn, şehri canlandırmaya yönelik yapıcı potansiyeli nedeniyle mimari kaliteye değer verirken, Bacon 'Philly'nin toplu yaralarını onarmak için politika düzeyinde somut bir teklife ihtiyacı olduğunu hissetmiştir. Kahn, şehri yapısal temelinden algılayarak sorunlarını çözecek şekilde yeniden yapılandırırken, Bacon şehri büyük bir düzende bütün bir organizma olarak görmüştür. Bacon, Kahn'ın fikrini "parçalanmış", tek taraflı ve pratik olmakla eleştirmektedir ve Pei'nin konut kulelerine kesin yerleşimleri

nedeniyle hayran kalmıştır. Kahn'ın Market Caddesi'nin anıtsal eksenini üzerindeki bina tasarımları, planlamacı duyarlılığına "mantıksız bir şekilde yabancılaşmaktadır" diye ifade etmektedir (Arkaraprasertkul 2008b; S. W. Ksiazek 1996; Reed 1989).

Kahn'ın su yolları metaforlarını kullanması, önerdiği projelerde en çok arzu edilen temel kaliteyi aktarmaktadır ve zamanın tasarım geleneği, özel otomobillerin akışını kolaylaştırmıştır. Kahn, arabaların hareketini yayalarınkinden ayıran, her ikisine de birbirlerinin yollarından geçmeden tam hareketlilik elde etmeleri için yeterli alan sağlayan, trafiğin yeniden düzenlenmesini önermektedir. Metaforları romantik bir kanal kenti imajını çağrıştırmaktadır ama su yolları kazarak bir kentsel hareketlilik sistemi yaratmayı kastetmemektedir. Onun 'nehir, kanal, rıhtım' metaforları, şehrin mevcut kentsel durumunda devam eden sorunların net bir resmini oluşturmayı ve sorunun çözümü için yön belirlemeyi amaçlamıştır. Kahn'ın Pensilvanya Üniversitesi'ndeki Richards Tıbbi Araştırma Merkezi tasarımı, şehrin gerçek müşterileri için özel araçları ve sahipleri olmayan bir "yürüyen şehir"dir. Bu ve benzeri örnekler Kahn mimarlığının kentsel bağlam ilişkisini göstermektedir (Arkaraprasertkul 2008b).

Kahn'ın tasarımı, Philadelphia'yı engelleyen verimsiz trafik sistemini daha kazançlı ama daha insancıl bir gelecekle değiştirmeye çalıştı. Kahn'ın hareketin yeniden düzenlenmesi yoluyla şehrin fiziksel tasarımının sürdürülebilirliğini ve yenilikçi etkileşim biçimleri aracılığıyla sosyal sermayenin inşasına vurgu yapan sosyal olarak uygulanabilir mekansallığı kapsayan ekolojik şehircilik önerisi, onun anıtsal kentsel merkezinde somutlaştırılmaktadır. Kahn'ın kentsel merkezi, anakronik bir ortaçağ kasabasına benzediği ve kapitalist ticarileşme unsurundan yoksun olduğu için şehir planlamacılarının, özellikle de Bacon'un en çok nefret ettiği planının merkezi unsurudur. Ayrıca kullandığı malzemeyi onurlandırmanın ve tuğlayı eksiltmek yerine yüceltmenin önemini vurgulamaktadır. Kahn, Philadelphia'da hem anıtsal hem de kültürel olacak bir sivil merkez tasavvur etmektedir. "Sokakların mimarisi" ve binaların barındırdığı temel hizmet alanına atıfta bulunmak için "forum" terimini kullanmıştır. Kentsel çevrelerin deneyimlenme biçimlerini yeniden yapılandırmayı ve vatandaşlara bir haysiyet duygusu sağlayacak sosyal alanları yeniden yaratmayı amaçlamıştır (S. W. Ksiazek 1996; Reed 1989).

4.2. Kahn'ın Bangladeş Millet Meclisi Tasarımının 20. Yüzyıl Mimarlığındaki Yerin İlişkin Bulgular

Bangladeş Millet Meclisi'nin tasarımı hem geleneksel hem de ilerici olmakla tarih boyunca izini sürdürmektedir. Ulusal Meclis binası, ülkenin kültür ve mirasının etkileyici bir simgesidir ve tasarımının kökleri ülke tarihine dayanmaktadır. Binanın tasarımı, izleri sömürge dönemine kadar uzanan geleneksel Bengal mimari tarzına dayanmaktadır. Tasarım, kemerler, kubbeler ve sütunlar gibi geleneksel ve modern unsurların bir karışımını ve binaya çağdaş bir his veren çelik ve cam kullanımını içermektedir. Binanın hem ülkenin tarihini hem de modern özlemlerini temsil etmesini isteyerek binayı tasarlaması için mimar Louis I. Kahnı tercih edilmiştir ve ülkenin kültür ve mirasını yansıtacak bir bina yaratmak için hükümetle yakın işbirliği içinde çalışmıştır.

Bina aynı zamanda Kahn'ın mimarisinin önemli bir yönü olan doğal ışığın benzersiz kullanımıyla da bilinmektedir. Bina, doğal ışığın içeri girmesine izin verecek şekilde tasarlanmıştır ve milletvekillerinin işlerini yürütmeleri için sıcak ve davetkar bir atmosfer sağlamaktadır. Binanın içi de ülkenin demokratik değerlerini yansıtan açık ve

şeffaf bir alan yaratacak şekilde tasarlanmıştır. Ulusal Meclis binasının tasarımı, Bengal mimarisinde yaygın olarak kullanılan kırmızı tuğla ve mermer gibi geleneksel malzemelerin kullanımı açısından da önemlidir. Binanın dış cephesi, ona sıcak ve davetkar bir his veren kırmızı tuğla ile kaplanırken, iç kaplamalarda mermer kullanımı lüks ve sofistike bir dokunuş katmaktadır.

4.2.1. Yapı Kompleksine İlişkin Nicel Veriler

Kahn'ın tasarladığı Bangladeş Millet Meclisi kompleksi, 1982 yılında tamamlanmıştır. Yapı, 28.000 metrekaare inşaat alanına sahip ve dört ana bölümden oluşmaktadır: meclis binası, uluslararası konferans merkezi, ofis bloğu ve yemekhane fonksiyonlarını barındırmaktadır. Meclis binası, 160 metre uzunluğunda ve 76 metre genişliğinde, ana meclis odası yaklaşık 300 kişilik kapasiteye sahip ve yaklaşık 115 metre yükseklikteki bir kubbe ile örtülmüştür. Uluslararası konferans merkezi, üç katlı ve 900 kişilik kapasiteye sahiptir. Ofis bloğu çok katlıdır, ve 14.000 metrekaare alanda 1.000 çalışana ev sahipliği yapmaktadır. Yemekhane, 2.000 kişilik kapasiteye sahiptir.

Kahn, yapının tasarımında modernist prensipleri takip etmiştir. Yapının dış kısmı, betonarme ve kırmızı bir yerel taş olan diatomit kullanılarak inşa edilmiştir.

4.2.1.1. Tarihsel Arka Plan:

1920'lerden bu yana, bir dizi yeni başkent modern veya Batı mimari tarzlarını benimsemiştir (Khan 2009). Modernizm bu nedenle yalnızca Bangladeş'te değil, aynı zamanda diğer Güney Asya şehirlerinde ve Küresel Güney'deki şehirlerde de benimsenmiştir (H. Y. Park ve diğerleri 2023).

Pakistan, Batı Pakistan'ın başkentini Karaçi'den İslamabad'a taşıdıktan sonra 1959'da Doğu Pakistan'ın Dakka kentinde ikinci bir başkent kurmuştur (Ahmed 1991). Askeri hükümet bu değişikliği eşit temsil ve ulusal uyumu teşvik etme çabası olarak tasvir etmiştir. İslamabad'ın mevcut düzenini de belirleyen Pakistan Anayasası tarafından 165 sandalyeli bir ulusal yasama organı kurulmuştur. İslamabad "yürütme" başkenti, Dakka ise "yasama" başkentidir; iki şehrin delegasyonları dönüşümlü yıllarda bir araya gelmiştir (Nilsson 1973).

Kahn, Dakka'da altı gün geçirerek hükümet yetkilileri ve ülkenin ikinci başkentinin planlanması, tasarımı ve inşasından sorumlu kurum olan Pakistan Bayındırlık İşleri Departmanı ile görüşmüştür. PWD'nin baş mühendis yardımcısı ve 1963'ten 1969'a kadar projeden sorumlu önde gelen yerel kişi olan Kafiluddin Ahmed öne çıkmaktadır (Komendant 1975; Wiseman 2007). Kahn'ın, Lalbagh Kalesi ve Bahçesi gibi önemli kentsel alanları ziyaret ederek Moğol mimarisi hakkındaki ilk elden anlayışını genişlettiği söylenmektedir (Goldhagen 2001). Kahn, Delhi ve Agra'daki Moğol şaheserlerini gördüğü Hindistan'dan yeni dönmüştü ve Hindistan Yönetim Enstitüsü'ndeki meslektaş ve bir arkadaşı olan Balkrishna V. Doshi, mimarı Hint mimarlık tarihi ve özellikle Moğol mirasıyla ilk kez tanıştıran kişi olarak kabul edilmektedir (S. B. James 2010; K jas 1995). İngilizlerin Hint mimarisi kategorizasyonuna göre, Moğol dönemi, Hint tasarımının zirvesiydi. Hindistan'ın mimari tarihinin ülkenin çağdaş tarzını şekillendirmedeki önemi doğrulanmaktadır.

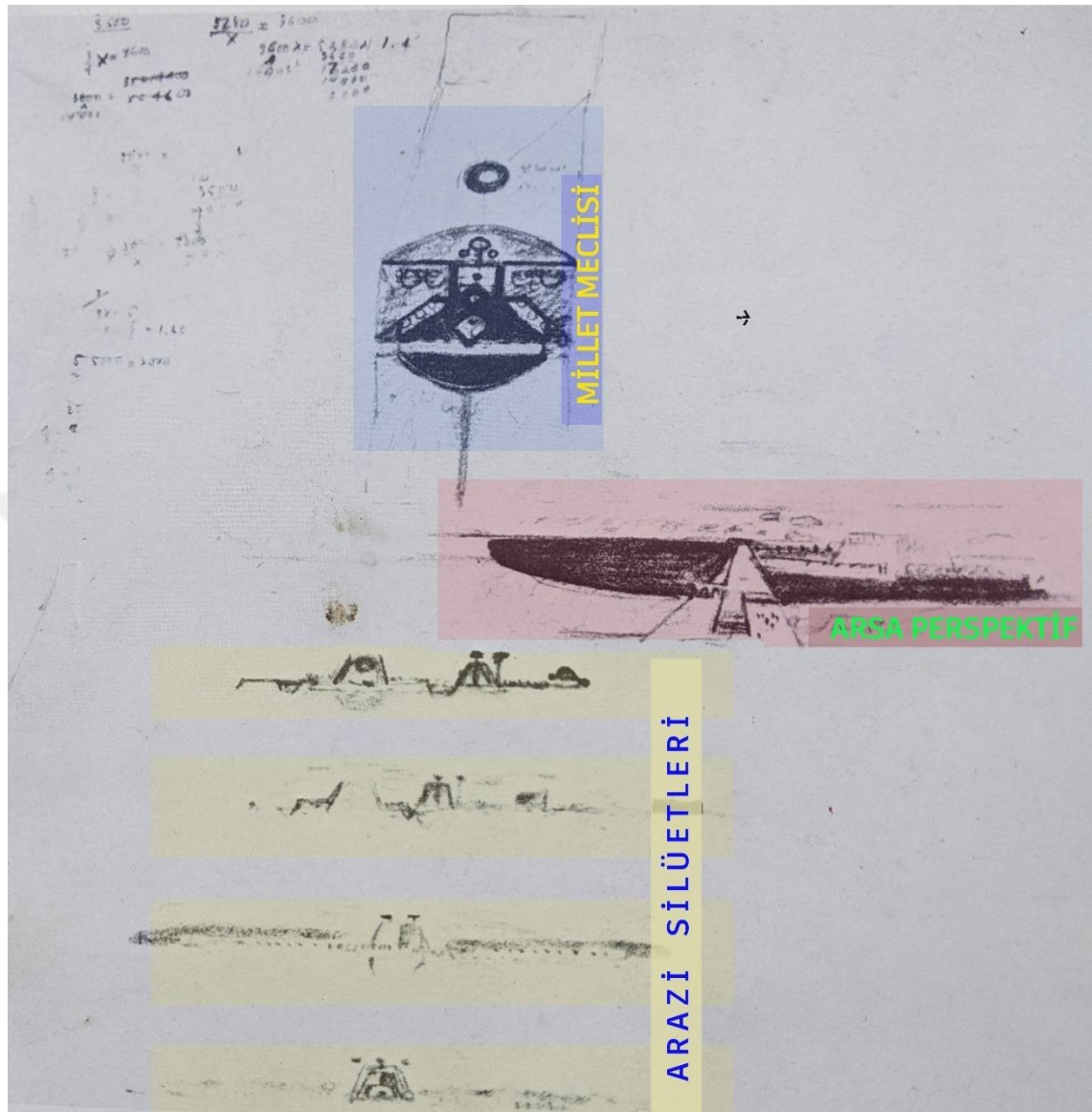
Pakistan'ın ulusal kimliğiyle ilgili bağımsızlık sonrası tartışma sırasında Moğol mimarisi ön plana çıkmaktadır. Pakistan'ın kuzeyi ve güneyi arasında İslam'a ve ortak bir

maddi kültüre dayalı ortak bir kültürel kimliğin temelini oluşturmaktadır. Dakka'nın kentsel gelişimdeki "altın çağı", genellikle İşlam'ın Bengal'de barış içinde bir arada yaşamasının bir modeli olarak gösterilmektedir. Modern Pakistan mimarisinin köklerinin Hindistan ve Pakistan'ın Moğol yapılarında olduğu resmen kabul edilmektedir. Delta doğasına daha gerçek bir tepki olan ahşap köşk, Doğu Pakistan'da kutlanan alternatif bir "yerel" inşa edilmiş geleneği temsil etmektedir (Gusheh 2013).

Kahn, Doğu Pakistan'da gelecekteki bir mimarlık kültürü için en büyük temel olarak, yerel inşa edilmiş tarih ve inşa edilmiş mirasın paralel ve rekabet halindeki bir vizyonunu görmüştür ve bu, onun oradaki mimari geçmişe erken maruz kalmasını sağlamıştır (Gusheh 2013).

Edward Durrel Stone (1902-1978) ve Yunan mimar ve planlamacı Constantinos A. Doxiadis (1913-1975) dahil olmak üzere çok sayıda yabancı mimar, o zamanlar Batı Pakistan'ın İşlamabad kentinde faaliyet göstermekteydi. Mimari ve büyük ölçekli peyzaj müdahaleleri yoluyla modernizasyon stratejileri geliştirmektedir. Ayrıca Kahn, İşlamabad'daki Başkanlık Sarayı'nın tasarımıından geçici olarak sorumluydu (Goldhagen 2001; Nilsson 1973; Wiseman 2007).

4.2.1.2. Proje Alanının Seçimi:

Şekil 4. 7. Arazi ilk eskizleri. Kaynak (Düzenlenmiştir, Jordy 1980)

Arazi silüeti (Şekil 4.7.) ve eskizleri mevcut haliyle etrafı geniş tarım arazisi içerisinde tuğla fabrikasının bulunduğunu göstermektedir. Kuzey Carolina öğrenci gazetesinin giriş metninin ilk paragrafında Kahn, Millet Meclisi komisyonu için seçilen yerin bir tanımını yapmaktadır. Açıklama kısa ve anlaşılmaz görünmektedir çünkü projenin gerçek ortamına herhangi bir doğrudan atıfta bulunan tek açıklama buydu. Kahn'ın şehre ilk ziyaretinin sağladığı yaratıcı uyarılarla ilgili coşkulu anlatımının aksine, belgenin mevcut şehirle ilgili yetersiz bilgi eksikliği dikkat çekiciydi. Bununla birlikte, Kahn'ın özlü kategorizasyonunda altı çizilen proje alanının iki ölçüsü - tahsis edilen alanın mevcut şehrin ölçeğine göre geniş ölçeği ve kara ile su arasındaki topografik bağlantı - gerçekleştirilen başkent kompleksi arasındaki ilişki için temelde önemli olarak ortaya çıkmaktadır (L. I. Kahn 1964).

Kahn'ın yeni Meclis Kompleksini inşa edeceği yer, başlangıçta 200 dönüm büyüklüğündeydi, ancak toplam 2000 dönüme genişletilmiştir. Batı Pakistan hükümeti, sahadaki güvenlik konusunda endişeliydi ve parlamento için Meclis Binası, Yüksek Mahkeme, spor salonu, milletvekilleri ve çalışanların geçici ve kalıcı olarak barınmalarına yönelik yurtlar, okul ve kütüphane gibi eğitim tesisleri, hastane, çarşı, dinlenme tesisleri ve daha fazlası Külliye'nin programına dahil edilecekler listesinde yer almaktadır. Khandaker, Washington DC'deki Amerika Birleşik Devletleri Kongre Binası çevresindeki binalara uygulanan yükseklik kısıtlamalarına benzer şekilde, Kahn'ın bugün hala uygulanan Sher-e-Bangla Nagar bölgesinde benzer bir kısıtlama uyguladığını açıklamaktadır (Park ve diğerleri 2023).

Şekil 4. 8. İnşa edildiği döneme ait arazi fotoğrafı ve krokisi (H. Y. Park ve diğerleri 2023).

Yeni başkent, mevcut belediye merkezinden yaklaşık iki mil uzakta, Dakka'nın kuzey endüstriyel eteklerindeki askeri havaalanının yakınındaki açık tarım alanlarında inşa edilmiştir (Şekil 4.8). Dakka'nın tarihi genişleme modeli, yeni ve büyük ölçüde bağımsız bir idari sektör yoluyla metropolün kuzeye doğru bu hamlesiyle etkili bir şekilde devam etmektedir. Burada, ikinci başkent bölgesi tarafından şehre üçüncü bir idari merkez açılmıştır. Şehrin kentsel tarihinin anlaşılması, projeyi uygun kentsel bağlamına oturtmak için gereklidir. Ön planlar, saha için iki potansiyel arazi tahsisi önermektedir: binanın ilk aşaması için 250 dönüm ve gelecekteki geliştirme için ayrılan alan da dahil olmak üzere tüm alan için 640 dönüm. Kenneth Yeang'a göre, iki yıllık tartışmaların ardından site için 840 dönümlük bir alan ayrılmıştır. Yeang'a (1986)'na göre, site 1971'den sonra yaklaşık bin dönümlük bir alanı içerecek şekilde genişletilmiştir. Ayrıca, David Wisdom'ın dediği gibi, "İlk arazi taahhüdü 235 dönümdür".

4.2.1.3. Yapı Kompleksinin Tasarımı:

Louis Kahn'ın Pakistan'ın İkinci Başkenti konsepti için sayısız alternatif önerilerinden bir seçki, tasarımın geliştirilmesinde en önemli oldukları sırayla burada gösterilecektir. Louis Kahn'ın defterinden, projede yaratılan ilki de dahil olmak üzere bir dizi küçük çizim—üretimiştir. Bazıları küçük, mimarlarla yapılan beyin fırtınası oturumları sırasında üretilirken, diğerleri önemli ölçüde daha büyük, bir konsepti ölçülü bir çizime dönüştürülmeden önce iletmek için tasarlanmıştır (L. I. Kahn 1964).

Peter Reed (1989), ulusal başkentin inşasına ilişkin biyografik anlatımında, Kahn'ın Dakka'ya yaptığı ilk seyahate kadar uzandığına inandığı, yayınlanmamış bir mimari çizimin varlığından bahseder. Söz konusu çizim, bir program belgesinin kenar boşlukları ve Reed'e göre, gelecekteki tasarımlara ilişkin temel niteliklerin habercisidir.

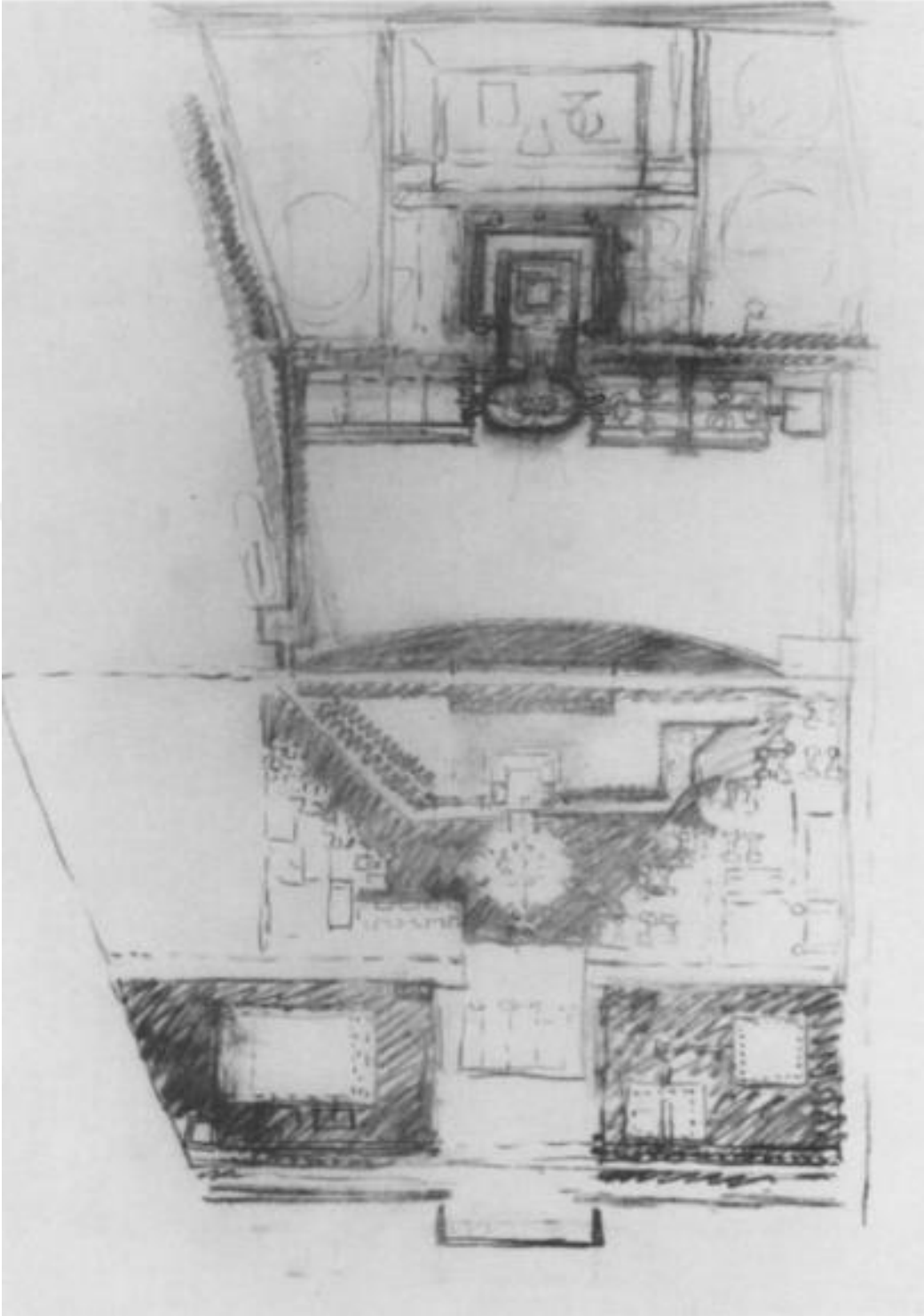
Kahn'ın 1964'te başkent kompleksi projesiyle ilgili açıklaması, mimari önceliklerin önemli bir kayıdır. Yale'de bir konferans sırasında yazılan el yazması, Kahn'ın tartışmasının gözden geçirilmiş ve genişletilmiş bir versiyonuydu. Kahn, tasarımın doğuşunu Dakka'da edindiği mimari içgörülere dayandırarak, yönetim ilkelerinin sonraki yapılandırmalarda tutarlı kaldığını öne sürmüştür. Sonbaharda yayınlanan belge, Ağustos 1964'te bir saha çizimiyle sona eren on sekiz aylık bir dönem boyunca projenin kronolojik gelişimini özetlemektedir (Nilsson 1973; Vale 2014).

Bu erken ve düzenli eskiz dizisinin aksine, Ronner ve Jhaveri'nin "ilk versiyon" olarak adlandırdıkları tarihsiz bir model sıra dışı olarak öne çıkmaktadır (Jordy 1980).

Mimar Kahn'ın erken tasarım süreci belgesi, Dakka projesi üzerine eleştirel düşüncelerde baskın bir referans noktası haline gelmektedir. Tasarımın doğuşunu Pakistan'ın "yaşam tarzına" ilişkin gözlemleriyle iç içe geçiren belge, mimarlık ve kültürel ortamı arasındaki ilişkinin çeşitli ve bazen çelişkili yorumlarını desteklemektedir. Bu çalışmadaki birincil tarihyazımsal ilgi, Kahn'ın geç üslubunda yaygın olan mimari temaların ve mecazların Dakka komisyonunda nasıl kullanıldığının izini sürmektir ve bu stratejilerin nasıl benzersiz bir şekilde ayarlandığını veya dönüştürüldüğünü göstermektir. Bu projede mimari form ile ilişkili kullanım kalıpları arasındaki ilişkinin kasıtlı olarak bulanıklaştırıldığını, bazen daha radikal bir şekilde ayrıldığını veya dengelendiğini öne sürmek için kullanılmaktadır (Gusheh 2013; James-Chakraborty 2013).

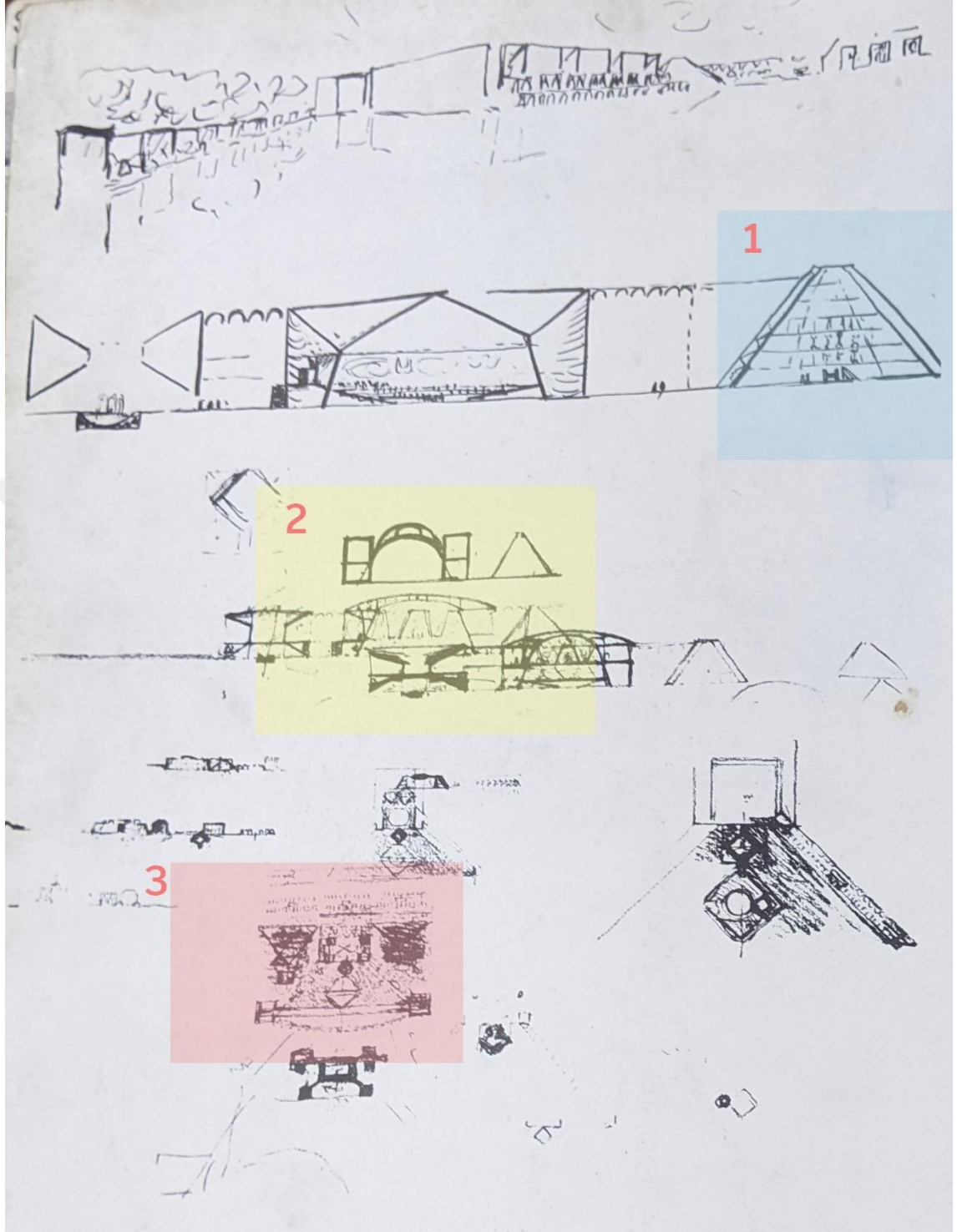
“Pakistan'ın İkinci Başkenti Dakka'yı tasarlamam istendiğinde ... Bu binaların nasıl gruplandırılabilirliğini ve arazideki yerlerini neyin alacağını düşünmeye devam ettim.”

Louis Kahn (1964)

şekil 4. 9. Millet Meclis Kompleks ile ilgili ilk eskizler (Ksiazek 1993)

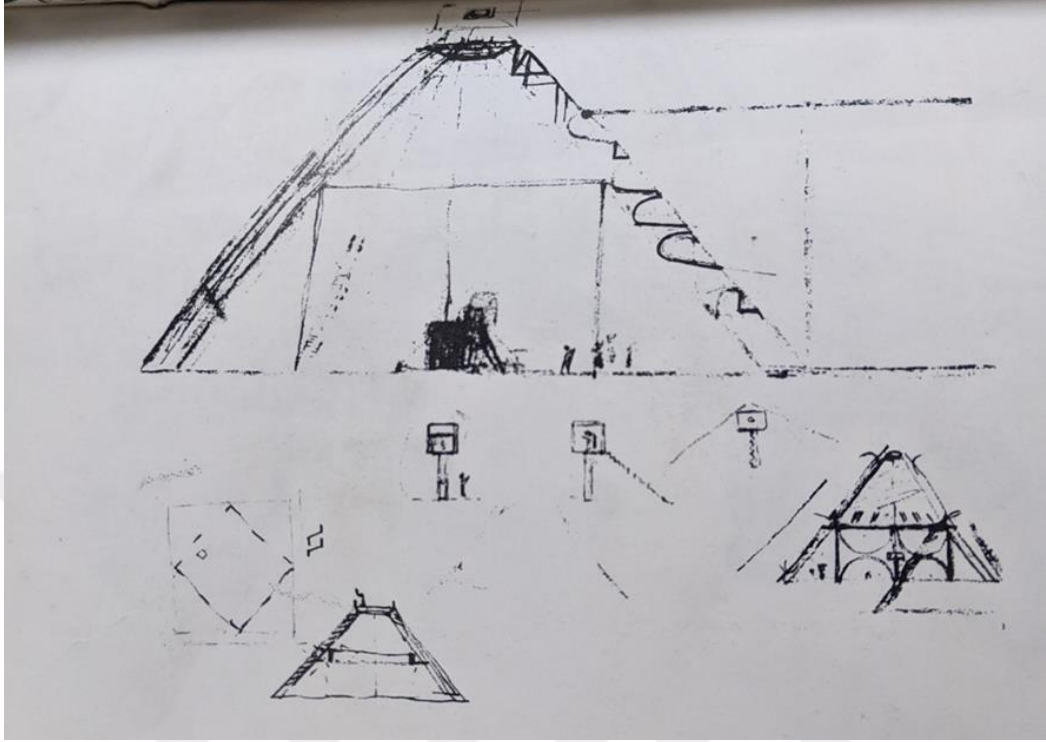
şekil 4.9. Millet Meclis Kompleks ile-İlgili ilk eskiz çalışmasını göstermektedir. Eskizde göründüğü üzere şimdiki inşa edilmiş haliyle tamamen ters bir kompozisyon şemasıyla başlanmıştır.

Şekil 4. 10. Millet meclis kompleks ile ilgili ilk eskizler (Düzenlenmiştir, Jordy 1980)

Şekil 4.10. deki 1 ile işaret edilen yer yapı kompleks tasarımının ilk döneminde Kahn tarafından piramidal bir cami önerilmiştir ancak Bangladeş'teki Müslüman inancına ve kültürel değerlerle örtüşmediği nedeniyle iptal edilerek daha sonra Millet Meclis Binası içerisinde İslam ve bölgenin yaşam kültürüne uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Piramidal bir cami fikri, Kahn'ın daha önceki Ünitariyen kilisesindeki

deneyimlerinin bir sonucu olarak bir ibadetgah önerisidir. 2. ve 3. numaralı alanlar sırasıyla yapısal boşluklar gösteren bir görünüş çalışması ve meclis kompleks eskizidir.

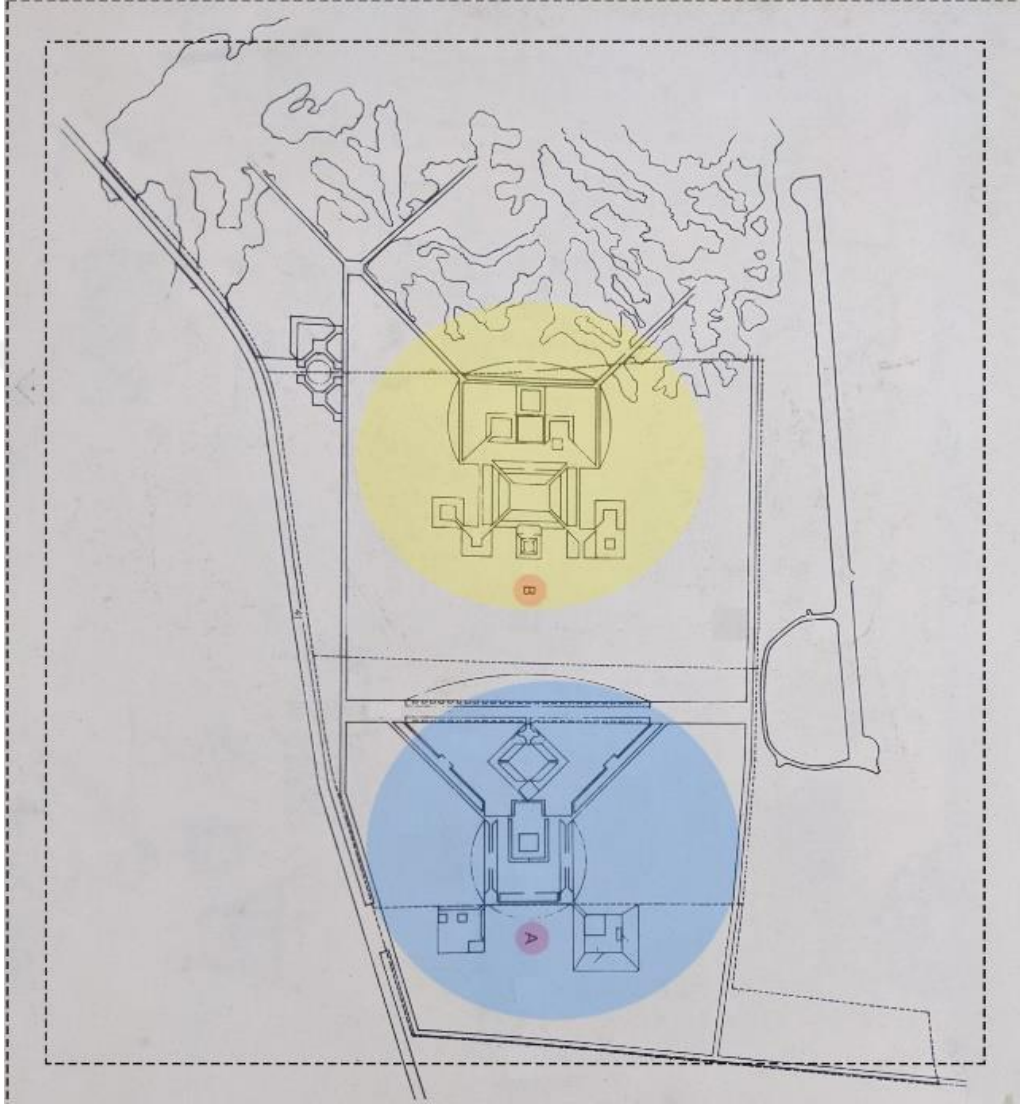

Şekil 4. 11. Piramidal cami önerisinin büyütülmüş şeklini göstermektedir (Jordy 1980).

Şekil 4. 12. Millet Meclis Kompleksi için ilk dönem (1963) fonksiyon ve mekânsal düzenlemeler. (Düzenlenmiştir, Jordy 1980.).

Şekil 4.12. de Ulusal meclis tasarımı için 1963 yıllarında kapsamlı bir planlama ve peyzaj tasarım yapılması hedeflemekteydi. Fonksiyonlar içerisinde Ulusal Meclis kompleks, Spor Kompleks ve enstitüleri, Gelecek mekan, Eyüp Hastane (Dönemin lideri Eup Han Adına) ve Peyzaj tasarım ve konutlar yer almaktaydı.

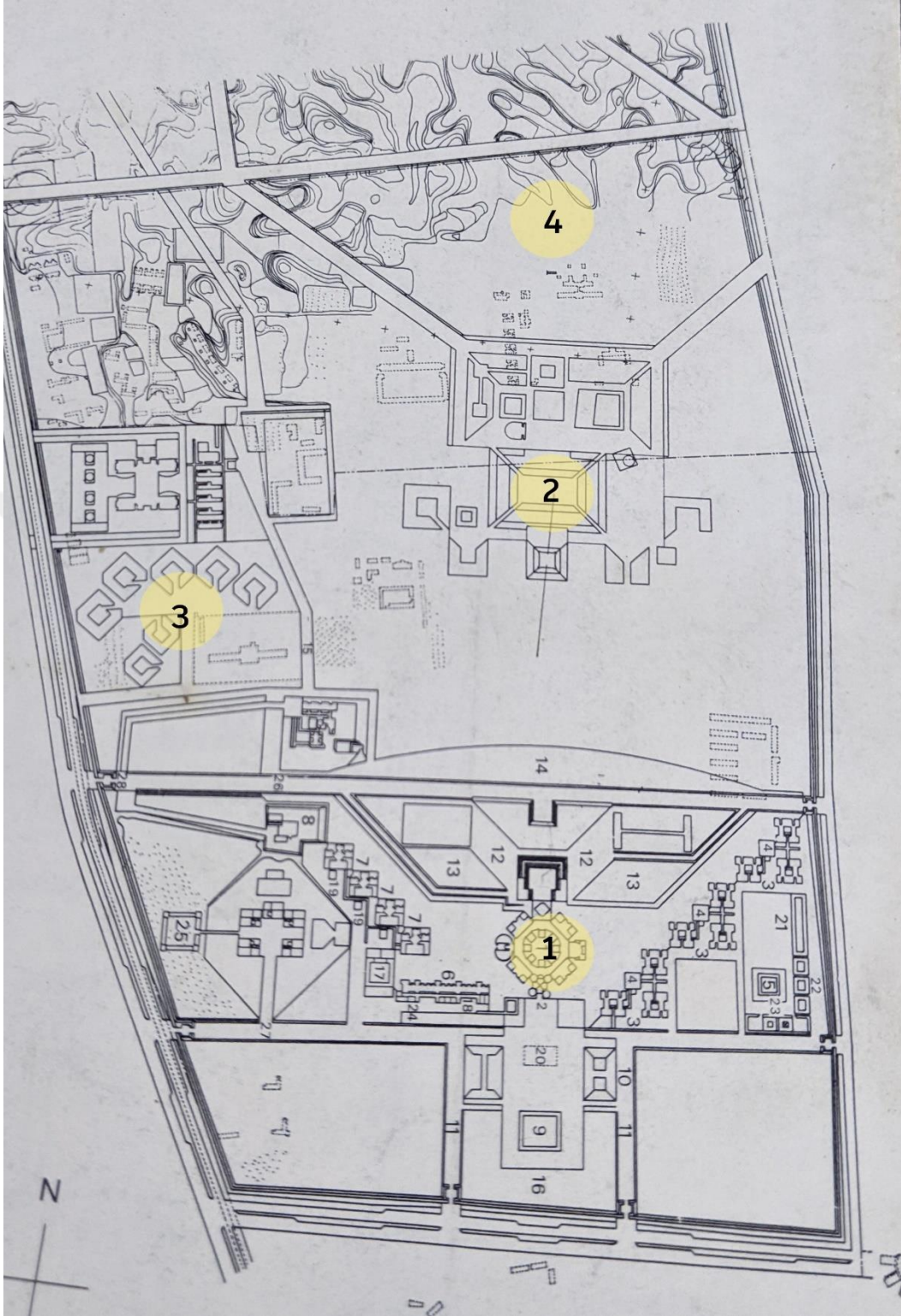
Şekil 4. 13. 1963 de revize edilmiş plan. (Düzenlenmiştir, Jordy 1980)

‘A’ Millet Meclis kompleksi, ‘B’ ise Enstitü kompleks olarak düşünülmüştür. Enstitü kompleks içerisinde spor alanları, kurum ve kuruluşları hedeflenilmiştir ancak nihai planda hedeflenen bir çok kısmı inşa edilememiştir.

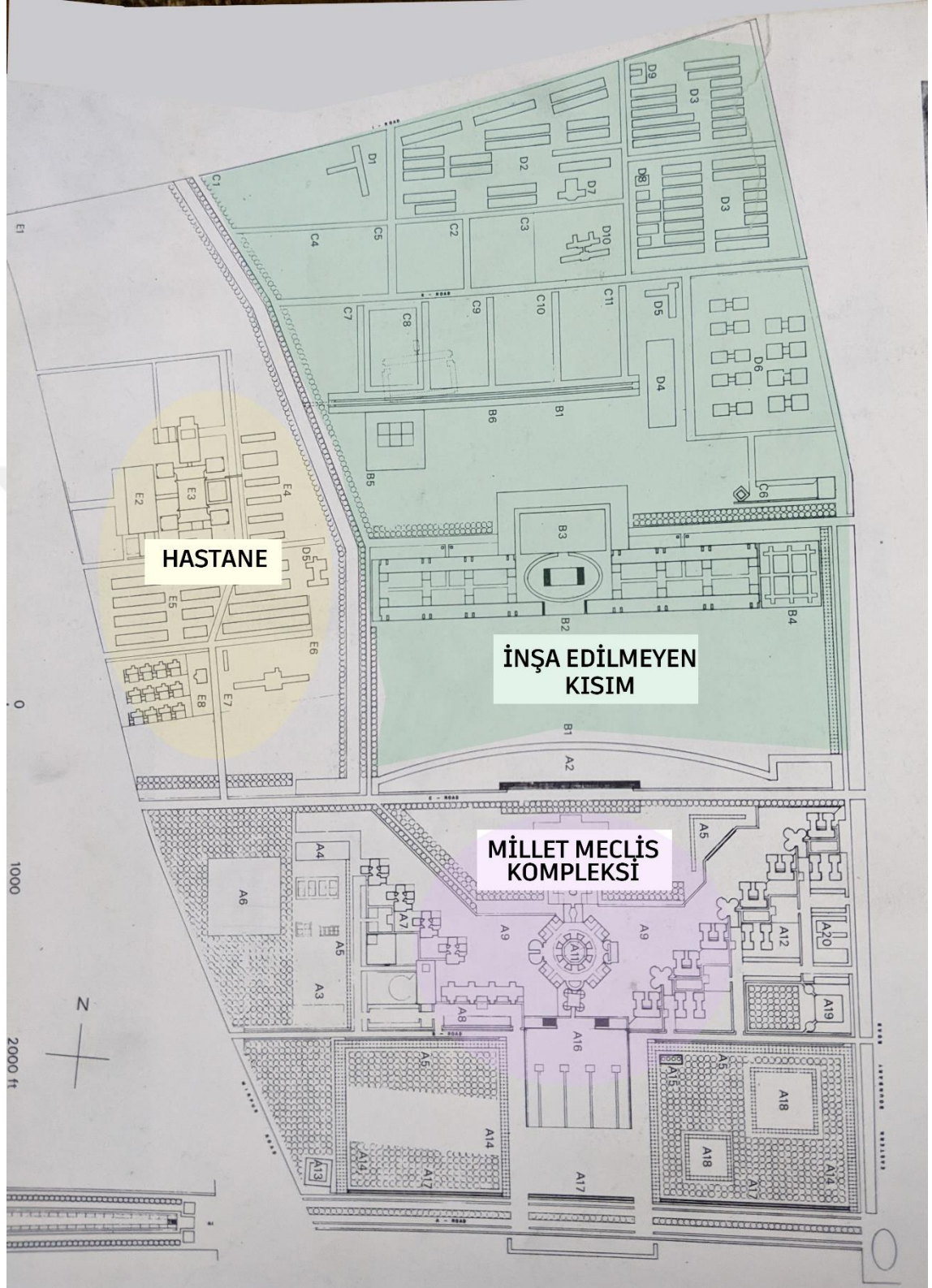
Şekil 4. 14. 1964 te Revize edilen Millet Meclis Kompleksi (Düzenlenmiştir, Jordy 1980)

Şekil 4.14. deki 1964 yıllarındaki revize edilmiş planıdır. 1 nolu alan Milletvekilleri lojmanları ile beraber ilk dönem Meclis kompleks ve çevresinin tasarımını göstermektedir. 2 nolu mekan ise kamu enstitüleri ve spor kompleks olarak düşünülmüştür. 3 nolu mekan ise bahçe, kulüpler ve yeşil alan olarak tasarlanmıştır, 4 nolu mekan ise çeşitli kurumsal fonksiyonlarına yer vermektedir. 5 nolu mekanı hem tarımsal araziye uygun bir peyzaj alanı hem de bir toplu konut sahası olarak ayrılmıştır ve 6 numaralı mekan, İlk olarak Eyüp hastane (dönemin lideri Eyup Han adına) olarak ad verilmiş olsa da daha sonra farklı (Suhrawardi Hastane) adıyla günümüze dek faaliyetler göstermekte olan bir hastane alanıdır. Ancak, bu planlama spor kompleks'in son inşaat hali dan farklı olup 3 numaralı mekan tasarlanmış şeklinden uzak olup 2, 3 ve 5 numaralı mekanlar inşa edilmemiştir. Bu durum, Kahn'ın hedeflediği Bangladeş Millet Meclis kompleks hayalinin bir ütopya olarak kaldığını ve düşseli bütünüyle gerçekleştirememiş oluşuna dikkat çekmektedir.

Şekil 4. 15. Millet Meclis kompleksinin geliştirilmiş ve revize edilmiş planı (Düzenlenmiştir, Jordy 1980).

Şekil 4.15. te 1 numaralı alanı MMK içerisindeki MMB'dır, 2 numaralı mekan ise Spor ve Enstitü yapıları, 3 numaralı alan hastane ve 4 numaralı alan peyzaj tasarımıdır.

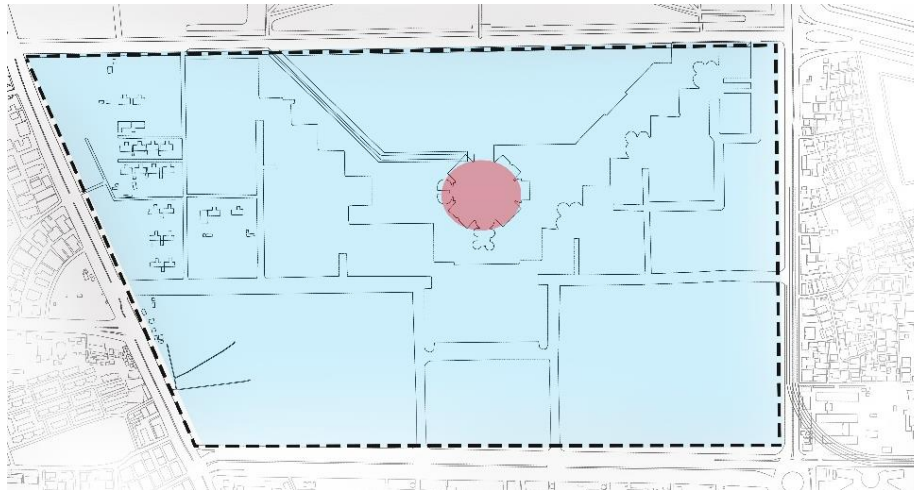

Şekil 4. 16. MMK'nin (Millet Meclis Kompleksi) geliştirilmiş ve revize edilmiş planıdır (Düzenlenmiştir, Jordy 1980).

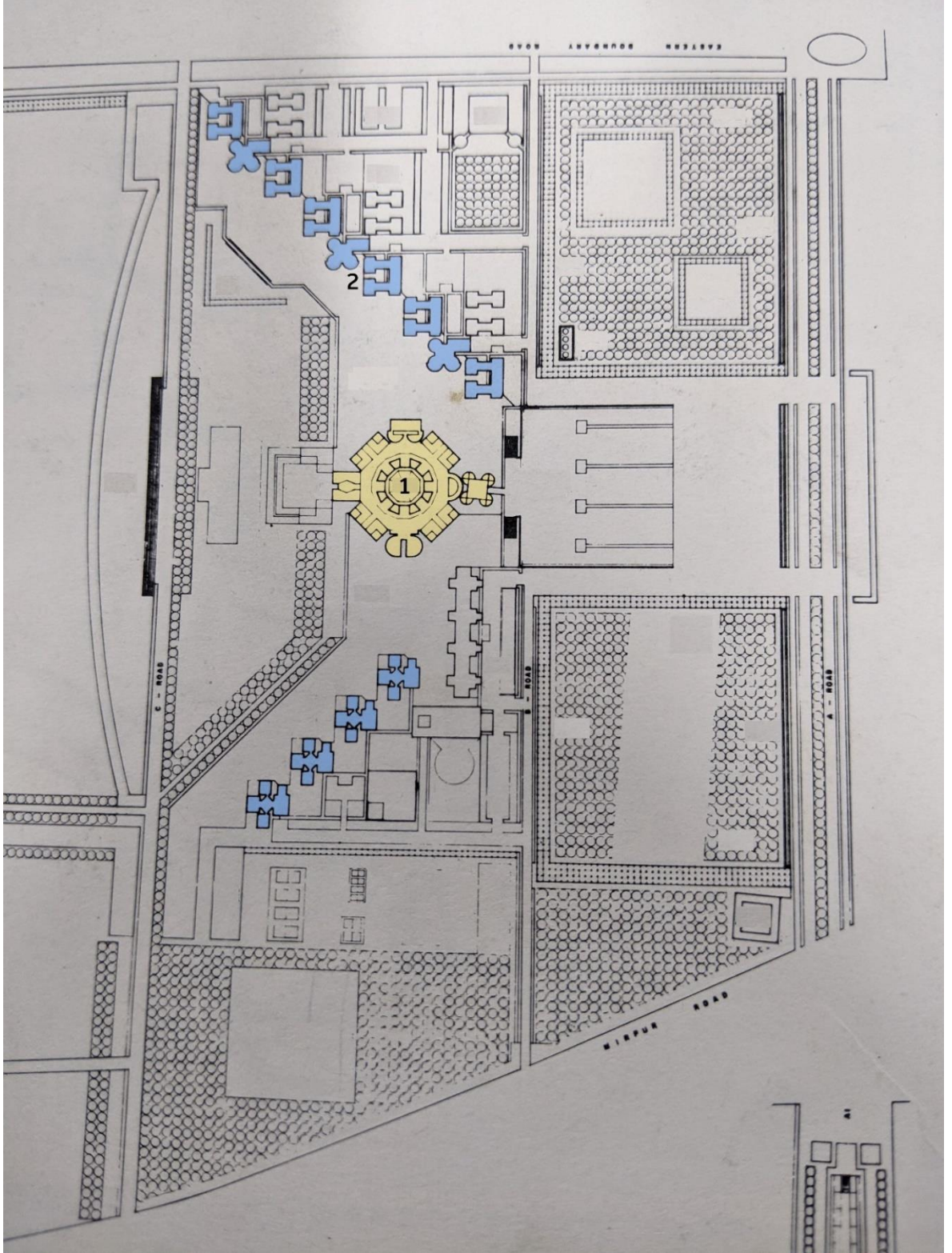
Şekil 4.16 da görüldüğü üzere Spor kompleks ve enstitü kısımları inşa edilememiştir ancak hastane kısmı revize edilip yeniden düzenlenmiştir.

Şekil 4. 17. İnşa edilmiş ve son haliyle millet meclis kompleksi (DWG çizim den oluşturulmuştur, orijinal)

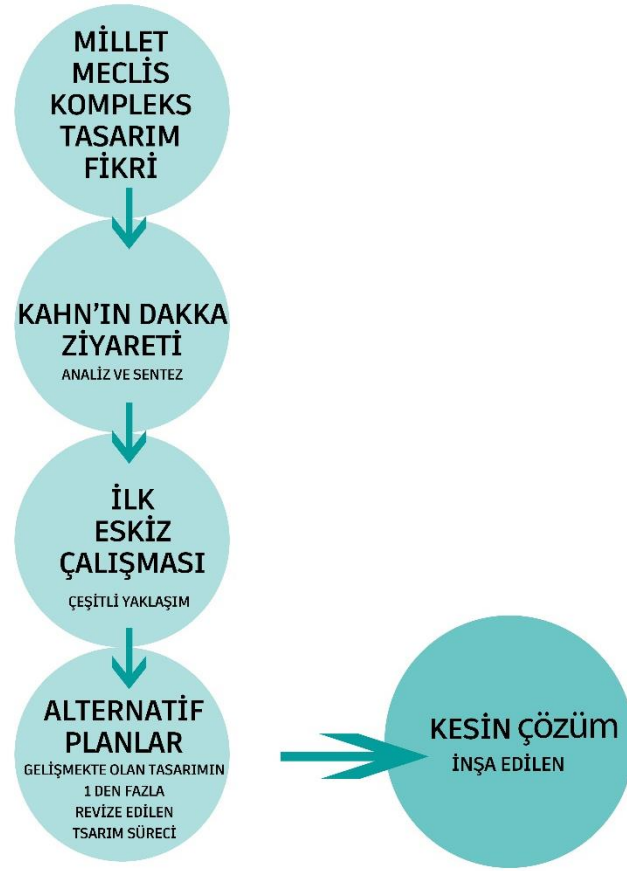

Şekil 4. 18. Millet meclis Binası, Milletvekiller lojmanları ve peyzajı ile birlikte (DWG Çizim üzerinden geliştirilmiştir).

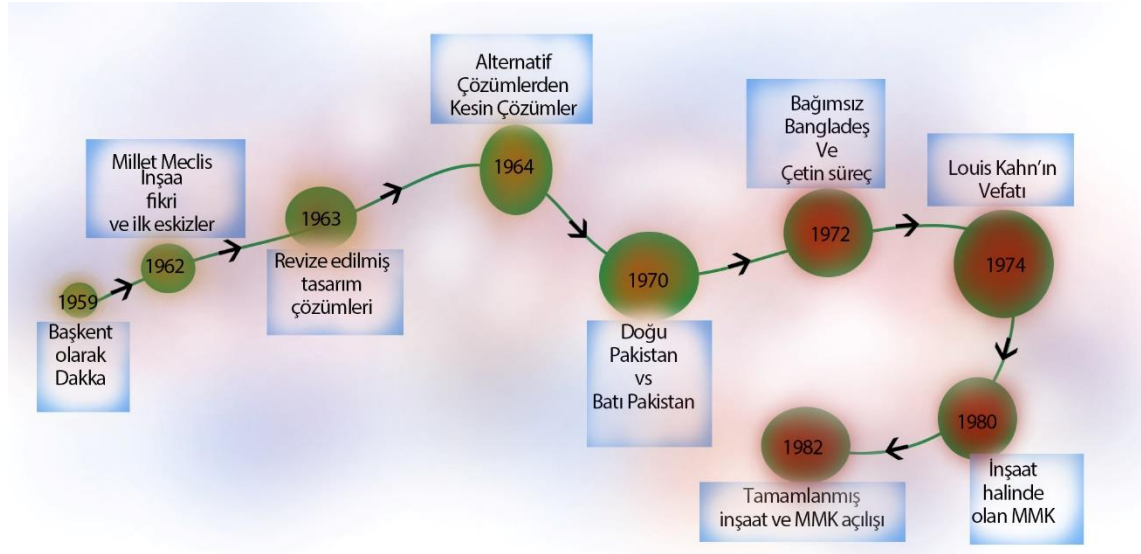
Şekil 4. 19. Millet Meclis binası ve Milletvekiller Lojmanları Vaziyet planı, İnşa edilmiş haliyle Millet meclis kompleksi. (Düzenlenmiştir, Jordy 1980)

Binanın yaşam alanları, çevresinde bir amfiteyatro bulunan, sporculara ilham veren doğal bahçeler, iç mekanlar, nasıl yapıldığına dair merak konusu uyandıran mekansal düzenlemeler bulunmaktadır. Pensilvanya Üniversitesi'ndeki Louis I. Kahn Koleksiyonu, mimar Louis I. Kahn'ın orijinal çizimlerinden oluşan bir koleksiyona ev sahipliği yapmaktadır. Bu çizimler ana kat planını, form oluşturma sürecini, kat planı kat 0'ı, kat planı kat 1'i, kat planı kat 2'yi, kat planı kat 3'ü, kat planı kat 4'ü, kat planı seviye 5, kesit 'A-A' bölümü, görünüşler ve yükseklikler ile bilgiler paylaşılmaktadır. Bu çizimler, Kahn'ın orijinal çizimlerine dayanarak yeniden düzenlenmiştir.

Şekil 4. 20. MMK Tasarım süreci (Orijinal)

Şekil 4.20. de Millet Meclis tasarım sürecini açıklamaktadır. Millet Meclis Tasarlama fikri, Kahn'ın Dakka ziyareti, ilk eskizler ve rville edilmiş planlar ve en son kesin plan aşaması ile sonuçlanan bir tasarım süreci takip etmektedir. Bununla birlikte Bangladeş Millet Meclisi'nin tasarım aşamaları birkaç önemli adımı içermektedir.

Şekil 4. 21. MMB inşaat süreci (Orijinal)

Şekil (4.21.) 1959 yılında doğu pakistanın başkenti Dakka olarak seçildikten sonra yeni başkent için bir yasama meclis binası inşaa etmek gerekçesi oluşturduğunu ve yapının inşaa sürecini açıklamaktadır. Süreç, planlama ve kavramsallaştırma aşamasıyla başlamıştır. Uzmanlar, mimarlar ve hükümet yetkilileri, Ulusal Meclis binasının genel vizyonunu ve amacını belirlemek için işbirliği içerisinde çalışmıştır.

Süreç aşağıdaki başlıklar ile özetlenebilir:

Mimari Tasarım: Binanın işlevselliği, estetiği ve kültürel önemi gibi çeşitli faktörleri dikkate alarak tasarım geliştirilmiştir. Tasarım, ülkenin mirasını, demokratik değerini yansıtmayı amaçlamıştır.

Tasarım Konseptlerinin Geliştirilmesi: Mimarlar, hükümet yetkilileri ve paydaşlar tarafından incelenen çoklu tasarım konseptleri sunulmuştur. Bu kavramlar, mimari motifler, malzemeler ve sembolizm gibi Bangladeş kültürünün unsurlarını içermektedir.

Tasarım İncelemesi ve İyileştirme: Tasarım konseptleri, titiz bir inceleme sürecinden geçirilmiştir. Uzmanlardan, politikacılardan ve halktan geri bildirim alınmıştır. Bu aşama, mimari planların rafine edilmesini, geri bildirimle dayalı ayarlamaların yapılmasını ve güvenlik ve erişilebilirlik standartlarına uygunluğun sağlanmasını içermektedir.

Onay ve Sonlandırma: Tasarım tatmin edici bulunduğunda, hükümet ve Millet Meclis dahil olmak üzere ilgili makamlar tarafından nihai onaya tabi tutulmuştur. Bu adım, tasarımın fizibilitesini, maliyet tahminlerini ve çevresel etkisini değerlendirmeyi içermiştir.

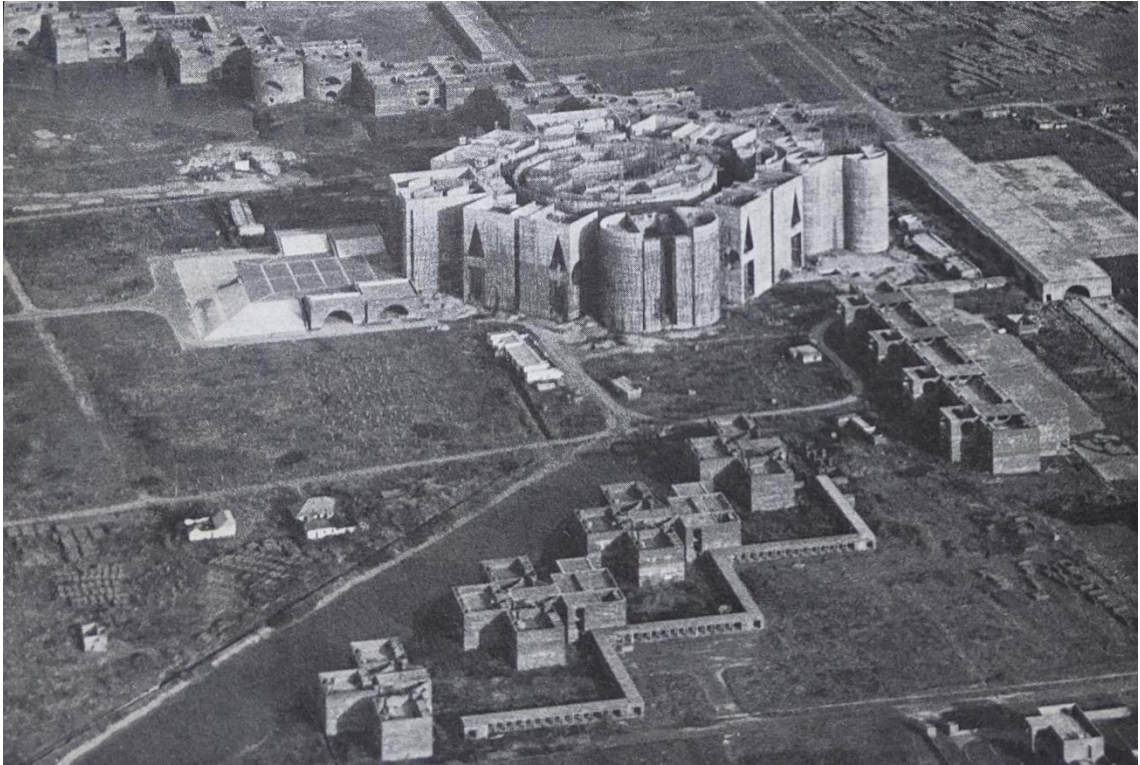
İnşaat Belgeleri: Mimari çizimler, yapısal planlar, elektrik ve sıhhi tesisat planları ve malzeme özellikleri dahil olmak üzere ayrıntılı inşaat belgeleri oluşturulmuştur. Bu belgeler, inşaat süreci için bir plan görevi görmüştür.

İnşaat ve Proje Yönetimi: İnşaat aşaması, müteahhitlerin işe alınmasını, inşaat sahasının denetlenmesini ve projenin ilerlemesinin yönetilmesini içermektedir. Mimarlar ve mühendisler, tasarımın aslına uygun olarak uygulanmasını sağlamak için rehberlik ve denetim sağlamıştır.

İç Tasarım ve Tefrişat: Yapı kompleksinin iç mekan tasarımları ve tefrişatı inşaat ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu, tasarım konseptiyle uyumlu ve Ulusal Meclisin işlevsel gereksinimlerini karşılayan uygun mobilya, demirbaş ve ekipmanın seçilmesini içermektedir.

Test ve Kalite Güvencesi: İnşaatın tamamlanmasından sonra, binanın yapısal bütünlüğünü, güvenlik sistemlerini ve işlevselliğini sağlamak için sıkı testler ve kalite güvence önlemleri alınmıştır. Bu adım denetimleri, bina sistemlerinin test edilmesini ve uygunluk kontrollerini içermektedir.

Açılış: İnşaat, iç tasarım ve testler tamamlandıktan sonra, Bangladeş Ulusal Meclisi resmen açılmıştır. Bina, parlamento oturumlarına ev sahipliği yapan ve Bangladeş'in demokratik yönetimini temsil eden yasama faaliyetleri için merkezi bir merkez olarak hizmet vermeye hazır hale getirilmiştir.

Şekil 4. 22. İnşaat Sürecinde Millet Meclis Kompleksi (Jordy 1980).

Bangladeş Ulusal Meclis Binası, 1961 ve 1982 yılları arasında inşa edilmiştir (Şekil 4.22.). Binanın inşaatı, 1961 yılında Doğu Pakistan (şimdiki Bangladeş) hükümetinin binayı tasarlaması için ünlü Amerikalı mimar Louis I. Kahn'ı görevlendirmesiyle başlamıştır. Kahn, bölgeyi incelemek ve yerel bağlamı ve kültürü anlamak için 1962 ve 1964'te Dakka'yı ziyaret etmiştir. Ancak, binanın inşaatı, ülkedeki siyasi istikrarsızlık ve ekonomik zorluklar nedeniyle birkaç gecikmeyle karşılaşmıştır. Böylesine büyük ve karmaşık bir yapının inşası için uygun malzeme ve vasıflı işçi bulmak kolay olmamakla beraber çeşitli inşaat zorlukları ile karşı karşıya kalınmıştır (B. Choudhury 2020; James-Chakraborty 2014; S. Ksiazek 1993).

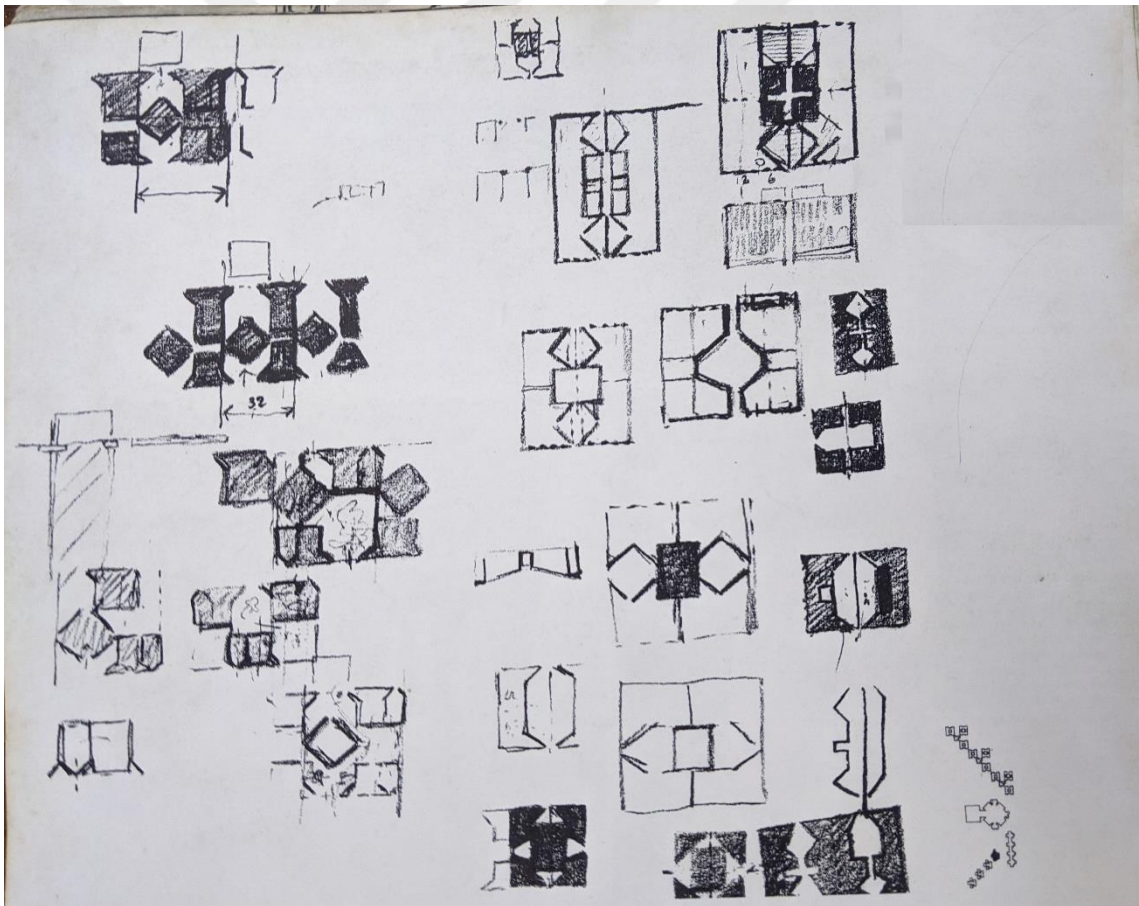
İnşaatı sırasında karşılaşılan kesin zorluklar açıkça belgelenmemiş olsa da yaygın inşaat zorlukları şunlardır: Millet Meclis binası için seçilen konum, sınırlı alan, engebeli arazi veya özel temel tasarımları veya kazı teknikleri gerektiren toprak koşulları gibi zorluklar doğurmuştur. Büyük ölçekli inşaat projesi olarak malzeme ve ekipmanın zamanında teslim edilmesini gerektirmiştir. Malzemelerin şantiyeye taşınması lojistiğini koordine etmek ve istikrarlı bir tedarik zinciri sağlamak, özellikle o dönemin Dakkadaki şartları itibarıyla ihtiyaçlarına aniden cevap vermek bir meydan okumadır. İnşaat sahasının emniyetini ve güvenliğini sağlamak en önemli husus idi. Güvenlik protokollerini uygulamak, site erişimini yönetmek ve yetkisiz girişleri önlemek, özellikle yüksek profilli bir hükümet binası inşa edilirken epeyce dikkat edilmesi gereken bir konu olmuştur. Hava koşulları, öngörülemeyen saha koşulları, işçilik sorunları veya tasarım gereksinimlerindeki değişiklikler nedeniyle gecikmeler meydana gelmiştir. Etkili proje yönetimi ve koordinasyon, gecikmeleri azaltmak ve zamanında tamamlanmasını sağlamak için mücadele etmiştir.

Yüksek inşaat standartlarının sürdürülmesi ve proje boyunca işçilik kalitesinin sağlanması önemli bir rol oynamıştır. Yapısal olarak sağlam ve dayanıklı bir bina sağlamak için düzenli denetimler, kalite kontrol önlemleri ve ilgili yasa ve yönetmeliklere bağlılık gösterilmiştir. Çeşitli taraflar arasında etkili iletişim sağlamak, çatışmaları çözmek, beklentileri yönetmek, tahsis edilen bütçe dahilinde inşaat maliyetlerini yönetmek yaygın bir zorluk getirmiştir. Beklenmeyen masraflar, malzeme fiyatlarındaki değişimler veya tasarım değişiklikleri, genel proje bütçesini etkilemiştir. Mali fizibiliteyi sağlamak için etkili maliyet kontrolü ve izleme mekanizmaları gerektirmiştir.

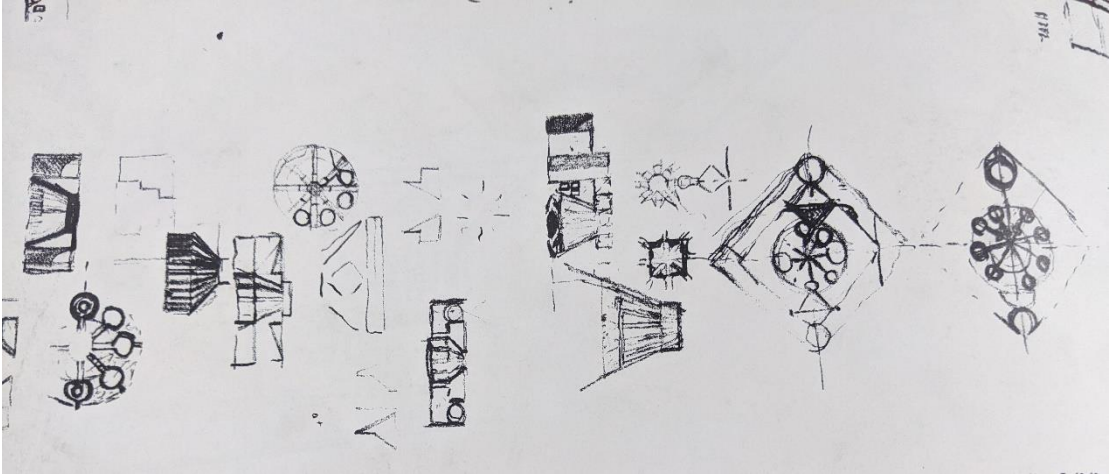
Sürdürülebilir tasarım özelliklerini yapı ile birleştirmek, uygun teknolojilerin mevcudiyeti, maliyet etkileri ve çevresel hususları işlevsel gereksinimlerle dengeleme nedeniyle zor olmuştur. Büyük inşaat projelerinin çevredeki topluluk üzerinde gürültü, toz ve erişilebilirlik sorunları gibi etkileri olmuştur. Bu etkileri topluluk katılımı, iletişim ve uygun hafifletme önlemleri yoluyla azaltmayı çalışılmıştır. Millet Meclisin inşası siyasi veya idari zorluklarla karşılaşmıştır. Bu zorluklar, proje zaman çizelgelerini ve uygulamasını etkilemiştir ve bürokratik süreçleri, finansman gecikmelerini veya hükümet önceliklerindeki değişiklikleri içermiştir (B. Choudhury 2020).

Buna ek olarak, proje, özellikle binanın yenilikçi yapısal çözümler gerektiren büyük dairesel meclis odasının inşasında çeşitli tasarım zorluklarıyla karşı karşıya kalınmıştır. Bu zorluklara rağmen Bangladeş Millet Meclis Binası inşaatı yavaş da olsa devam etmiştir. Kahn, bina tamamlanmadan 1974 yılında vefat etmiştir, ancak ortakları ve yerel mimarlar onun vizyonuna göre proje üzerinde çalışmaya devam etmiştir. Bina nihayet 1982'de tamamlanmıştır ve 28 Şubat 1982'de o zamanki Bangladeş Devlet Başkanı Hüseyin Muhammed Ershad tarafından açılışı yapılmıştır (B. I. Choudhury 2013; S. B. James 2010; James-Chakraborty 2014; L. I. Kahn 1955; McCarter 2009).

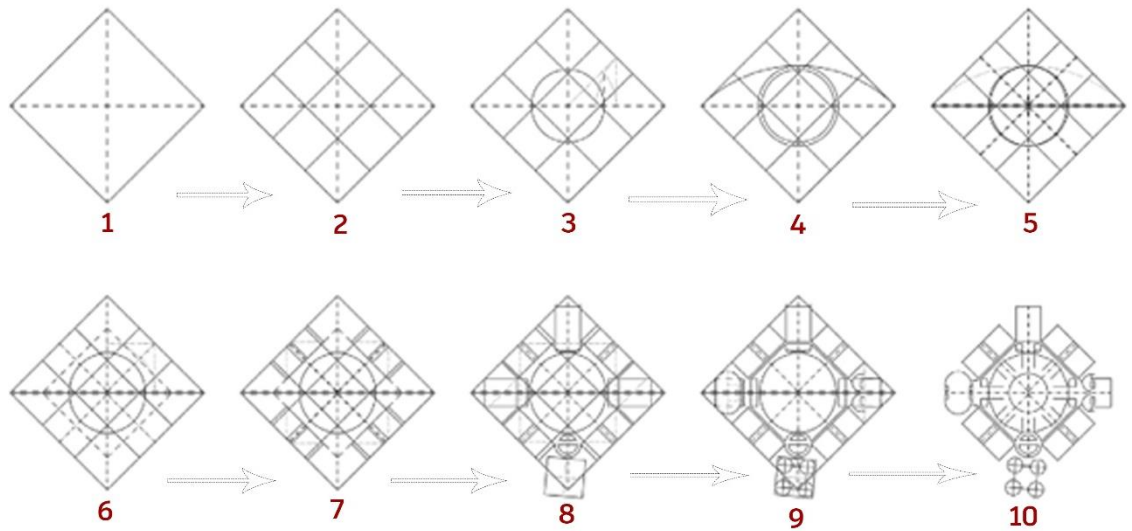
Bangladeş Millet Meclis Binası'nın inşası, ülkenin ekonomik durumu göz önüne alındığında, büyük bir girişim olmakla beraber o zamanki sınırlı kaynaklar ve altyapılarla yapının inşasını tamamlanmış olmak bir ütopyanın gerçeklik kazanmış durumuna dikkat çekmektedir. MMB, ülke için ve bu tarz iddialı projeler üstlenme ve hedeflerine ulaşma konusundaki kararlılığının bir kanıtı olarak görülebilir. Bugün bina, Bangladeş'in demokrasisinin ve egemenliğinin ikonik bir simgesi ve popüler bir turistik çekim merkezidir.

Şekil 4. 23. Milletvekiller lojmanları için form çalışma eskizleri (Jordy 1980)

Şekil 4. 24. Meclis odası ışık ve örtü çalışma eskizleri (Jordy 1980).

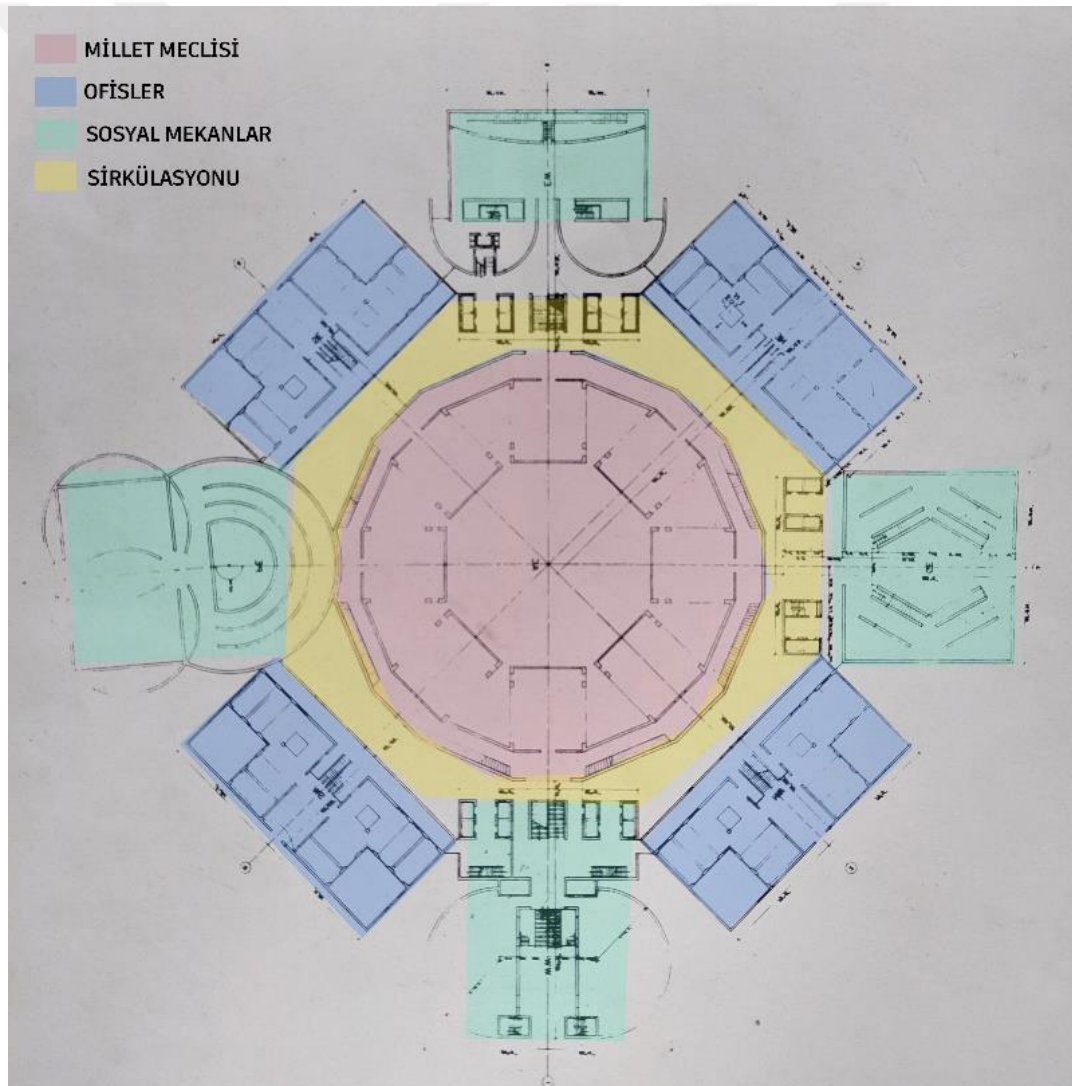

Şekil 4. 25. Meclis binası Tasarım aşamaları (Düzenlenmiştir, Lutolli & Jashanica 2022).

Şekil 4.25. Meclis binasının planlama aşamalarını açıklamaktadır. 1. Olarak bir kare ile başlayan bütüncül bir mekanı ören ve örüntü çerçevesinde parçalayarak 10. Aşamasında tam bir planı elde edilmektedir. Millet Meclis binasının ana odak noktası meclis odasıdır. Mekanlar meclis odası etrafında şekillenmektedir. Ofisler, Sosyal tesisler ve Sirkülasyon mekanları ile yapı, mimari tasarımın mekan organizasyon ilkesini yansıtmaktadır.

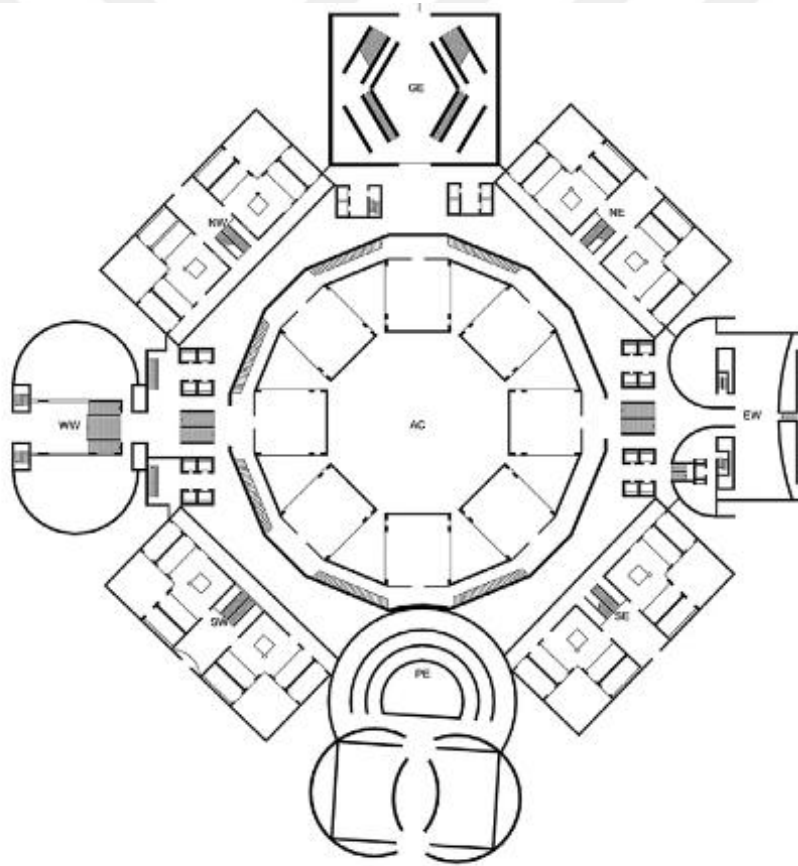
Kahn'ın ilk planları ve kesitleri, Meclis kompleksini bir kale veya kendi deyiimiyle 'toplantı kalesi' olarak, genel biçimde bir elmas (döndürülmüş kare), dört sağlam

hırpalanmış duvar şeklinde ofis blokları ile kavradığını açıkça göstermektedir. İçindeki boşluklarına erişim sağlamak için köşelerde açılımlar verilmiştir. Bu tasarımda cami kare planlı olup, bitişindeki Yargıtay, caminin kaidesi ile aynı ölçülerde kare bir avluyu çevrelemektedir. Bangladeş Ulusal Başkenti Meclis Binasının görünümü, Başkanlık Meydanından giriş ve merdiven salonuna güneye bakmaktaydı. Tıpkı Wright'ın Johnson Wax binasında olduğu gibi, çevreleyen duvarın üzerinde yükselen, dirsekli, şemsiye benzeri bir çatı kabuğunu desteklemektedir. Bu erken bölümlerde, Meclis Binası, her iki kenarda çift hırpalanmış ofis bloklarından oluşmaktadır, toplantı salonu çatısı eliptik, dışbükey disk şeklindedir, merkezdeki boşluğa doğru şişirilmiştir ve merkezde bir noktaya getirilmektedir. Kenarları, yapısı beton bir yüzeyin içine gizlenmiş bir kiriş - Kahn'ın Birinci Üniteryen Kilisesi için erken dönem çatı tasarımına ve kaynağı Le Corbusier'nin Ronchamp Şapeli'ne çok benzemektedir. Kahn'ın toplantı salonu kubbesini üçgen bir makasla desteklemeyi önerdiğini göstermektedir (McCarter 2005).

Şekil 4. 26. MMB mekansal düzenlemeler (Orijinal)

Mayıs 1963'te Kahn, genel planda büyük değişikliği yapmıştır. Tüm Meclis Binası grubunu tersine çevirmiştir, böylece Yüksek Mahkeme yapıları artık güneyde ve hilal şeklindeki göl kuzeyde, Kahn'ın okulları, müzeyi, pazarı ve spor tesislerini barındırmak için önerdiği 'kurumlar kalesine' bakmaktaydı. Bu aşamada, Meclis Binasının planı, dış köşelere uzanan diyagonal duvarlar, doğu ve batıda dar geçitler ve kuzey ve güneyde daha büyük açıklıklar oluşturan, iç kare bir alan oluşturan dört ofis bloğunu göstermektedir. Kahn ayrıca önce (sıklıkla 'cami' olarak adlandırmaya devam ettiği) ibadet yerini ana yönlerle hizalamak için birkaç derece döndürmüştür, böylece gerektiği gibi doğuya bakacak ve ona Meclis Binasının geri kalanından belirli bir bağımsızlık kazandıracaktır. Meclis Binası'nın kuzey-güney kesiti, kare giriş holü, yuvarlak toplantı odası ve kare caminin hepsinin, içeriye yalnızca ince güneş ışığı yarıklarının geçmesine izin veren kemerli bir güneşlik çatılı piramidal tavan formlarına sahip olacağını göstermektedir (McCarter 2005).

Şekil 4. 27. Millet Meclis Kompleksi giriş kat planı (Lutolli & Jashanica 2022).

Giriş Katta öne çıkan Fonksiyonlar aşağıdaki gibidir:

Güvenlik Kontrol Noktası: Giriş alanı, Parlamento Üyeleri (milletvekilleri), personel ve misafirler dahil olmak üzere ziyaretçilerin güvenlik taramasından geçtiği bir

güvenlik kontrol noktası içermektedir. Bu, parlamento binasının güvenliğini ve bütünlüğünü sağlamak için yapılmaktadır.

Resepsiyon: Girişte bir resepsiyon masası veya danışma masası bulunmaktadır. Burası ziyaretçilerin yardım isteyebileceğı, ziyaretçi kartı alabileceğı veya Ulusal Meclis'te gerçekleşen işlemler veya olaylar hakkında bilgi alabileceğı yerdir.

Geçiş Kontrolü: Giriş alanı, girişi düzenlemek ve yalnızca yetkili kişilerin binaya girmesini sağlamak için kimlik kartı okuyucuları veya biyometrik cihazlar dahil olmak üzere geçiş kontrol sistemleri ile donatılmıştır.

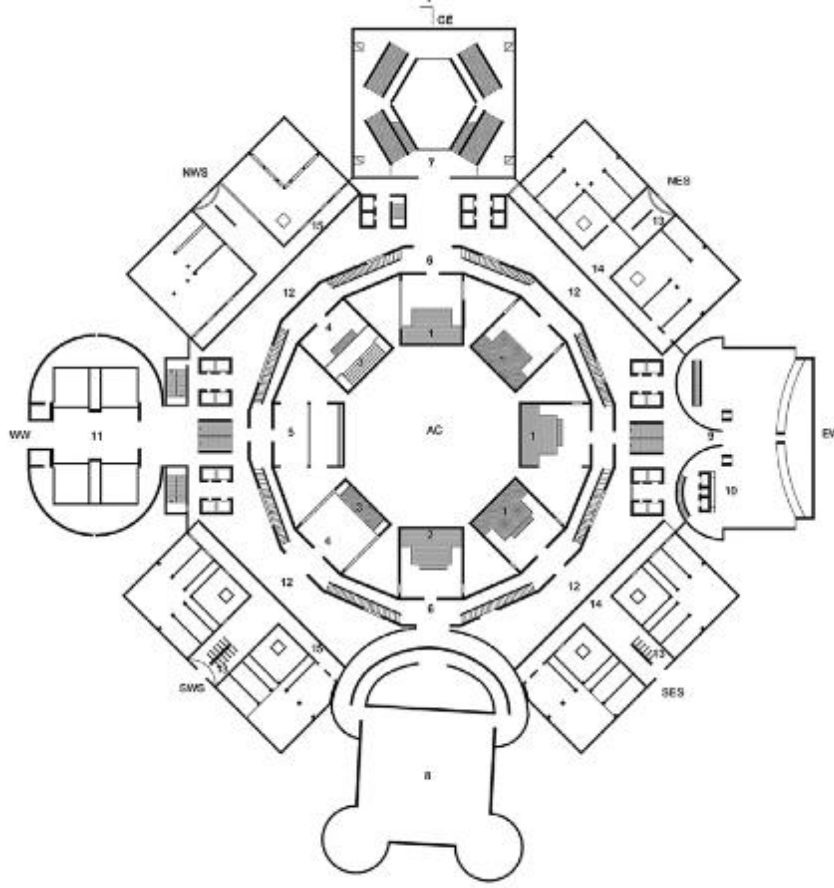
Bekleme Alanı: Girişin yanında belirlenmiş bir bekleme alanı sağlanmaktadır. Bu alan, ziyaretçilerin toplantılar, randevular veya parlamento binasına girmeden önce rahatça beklemelerini sağlamaktadır.

Ziyaretçi Kaydı: Ulusal Meclis ziyaretçilerinin girişte bulunduklarını kaydetmeleri gerekmektedir. Bu süreç, binaya giren kişilerin kaydını tutmaya yardımcı olmaktadır ve ziyaretçi erişiminin verimli bir şekilde yönetilmesine olanak tanımaktadır.

Bilgi Ekranı: Parlamento faaliyetleriyle ilgili önemli duyuruları, programları veya güncellemeleri görüntülemek için girişin yakınına bilgi panoları veya elektronik ekranlar yerleştirilmektedir.

Resepsiyonist veya Karşılama Görevlisi: Ziyaretçileri karşılamak, yol tarif etmek ve genel yardım sunmak için girişte bir resepsiyonist veya karşılama görevlisi konuşlandırılmaktadır.

Lobi veya Fuaye: Giriş alanı genellikle merkezi bir toplanma alanı olarak hizmet veren geniş bir lobi veya fuayeye açılmaktadır. Bu alan, ulusun kültürünü veya tarihini yansıtan oturma düzenlemeleri, teşhir alanları ve sanat eserlerini içermektedir (Jordy 1980).

Şekil 4. 28. 1. Kat planı (Lutolli & Jashanica 2022)

1. kat ana fonksiyonlar ise,

Bangladeş Ulusal Meclis binasının birinci katı birkaç önemli işleve hizmet etmektedir.

Genel Kurul Salonu: Birinci kat parlamento oturumlarının düzenlendiği ana Genel Kurul Salonuna veya Odasına ev sahipliği yapmaktadır. Bu, Parlamento Üyelerinin (milletvekilleri) mevzuatı tartışmak ve birincil buluşma alanıdır.

Konuşmacı Ofisi: Ulusal Meclis Başkanı'nın genellikle birinci katta bir ofisi olmaktadır. Konuşmacı, parlamento oturumlarına başkanlık eder, düzeni sağlar ve yasama sürecinin düzgün işlemlerini sağlamaktadır.

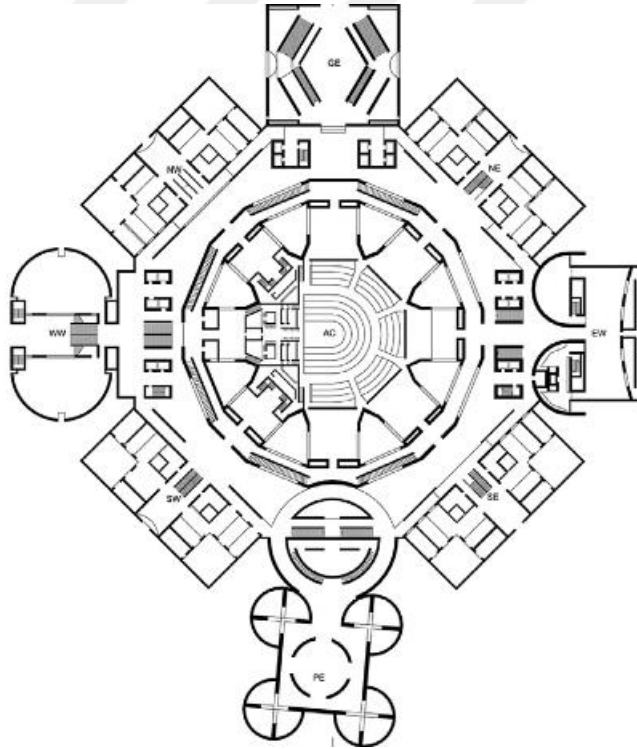
Komite Odaları: Birkaç komite odası genellikle birinci katta bulunmaktadır. Bu odalar, farklı parlamento komisyonları için toplantı alanları olarak hizmet vermektedir. Komiteler, faturaları incelemek, soruşturma yapmak ve çeşitli konularda rapor hazırlamaktan sorumludur.

Kamu Galerileri: Birinci kat, ziyaretçilerin ve seçmenlerin parlamento işlemlerini gözlemleyebilecekleri halka açık galeriler içermektedir. Bu galeriler, halkın demokratik tartışmalara ve karar alma süreçlerine tanıklık etmesi için bir alan sağlamaktadır.

Medya Tesisleri: Gazeteciler ve medya personeli genellikle birinci katta belirlenmiş alanlara sahiptir. Bu alanlar, basın bilgilendirme odalarını, medya kabinlerini ve parlamento faaliyetleri hakkında haber yapma imkanlarını içerebilmektedir. **İdari Ofisler:** Katıplık veya Parlamento Sekreterliği gibi Millet Meclisinin işleyişini destekleyen idari ofisler birinci katta yer almaktadır. Bu ofisler idari görevleri yerine getirmektedir, kayıtları tutar ve milletvekillerine ve personele destek sağlamaktadır.

VIP Alanlar: Birinci kat, ileri gelenleri, diplomatları veya VIP misafirleri ziyaret etmek için ayrılmış alanlara sahip olmaktadır. Bu alanlar genellikle toplantı odalarını, dinlenme salonlarını ve resepsiyon alanlarını içermektedir.

Güvenlik ve Kontrol Noktaları: Ulusal Meclis'in önemi göz önüne alındığında, birinci katta tipik olarak güvenlik kontrol noktaları, erişim kontrol noktaları ve tesislerin emniyetini ve güvenliğini sağlamaya yönelik tesisler bulunmaktadır. Kamu galerisi, Bayanlar galerisi, basın galerisi, basın odası, basın toplantı odası, sirkülasyon, genel galeriye erişim lobisi, mescit, çay salonu, kiler, konuşmacı odaları, meclis sekreteri, personel ve ziyaretçiler, ofis sektörü salonu, tuvaletler, Asma kat, ofis koridoru (Jordy 1980; Lutolli & Jashanica 2022)

Şekil 4. 29. 2. Kat Planı (Lutolli & Jashanica 2022)

2. Kat fonksiyon dağılımı:

Komite Odaları: İkinci katta, parlamento komitelerinin belirli konuları tartışmak, mevzuatı gözden geçirmek ve soruşturma yürütmek için toplandığı ek komite odaları bulunmaktadır. Bu odalar, komite üyelerinin kendi uzmanlık alanlarında işbirliği yapmaları ve çalışmalarını için ayrılmış alanlar sağlamaktadır.

Parlamento Ofisleri: İkinci katta milletvekillerinin bireysel ofisleri olmaktadır. Bu ofisler, seçim bölgesi meseleleriyle ilgilenebilecekleri, seçmenlerle görüşebilecekleri ve araştırma yapabilecekleri veya parlamento işlemlerine hazırlanabilecekleri kişisel çalışma alanları olarak hizmet vermektedir.

Parti Toplantı Odaları: Parti toplantı odaları, siyasi parti üyelerinin parti stratejisini tartışmak, yasama gündemlerini koordine etmek ve çeşitli konularda parti pozisyonlarını planlamak için bir araya geldikleri belirlenmiş alanlardır. Bu odalar, parti üyelerinin işbirliği yapması ve strateji geliştirmesi için özel bir ortam sağlar.

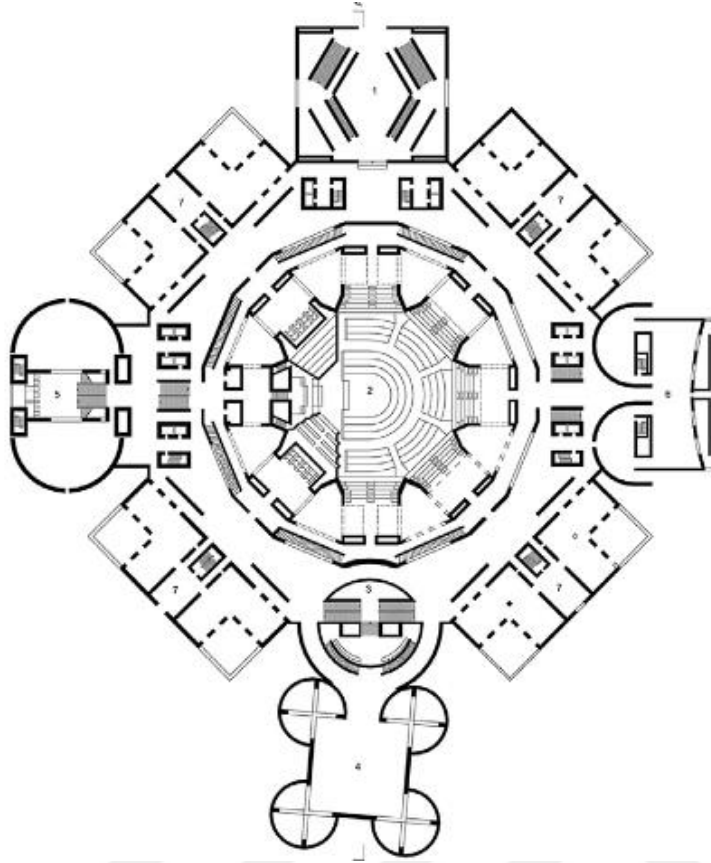
Destek Hizmetleri: İkinci katta idari ofisler, araştırma ofisleri, sekreteryahizmetleri gibi çeşitli destek hizmetleri yer almaktadır. Bu hizmetler, idari destek sağlayarak, araştırma yaparak ve parlamento prosedürleri hakkında rehberlik sunarak milletvekillerine yasama çalışmalarında yardımcı olmaktadır.

Kütüphane veya Kaynak Merkezi: Birçok parlamento binasının ikinci katında bir kütüphane veya kaynak merkezi vardır. Bu alan, milletvekillerine ve personeline, yasama çalışmalarına ve araştırmalarına yardımcı olmak için çok çeşitli referans materyallerine, kitaplara, dergilere ve dijital kaynaklara erişim sağlamaktadır.

Toplantı Odaları: İkinci katta ek toplantı odaları veya konferans odaları bulunmaktadır. Bu odalar, milletvekilleri, parlamento personeli ve diğer paydaşlar arasında resmi ve gayri resmi toplantılar, tartışmalar ve müzakereler için alanlar olarak hizmet vermektedir.

Dinlenme Alanları: İkinci katta, milletvekillerinin ve personelin mola vermesi, sosyalleşmesi veya gayri resmi tartışmalara girmesi için dinlenme alanları veya dinlenme alanları bulunmaktadır. Bu alanlar, ağ oluşturmak ve ilişki kurmak için daha rahat bir ortam sağlamaktadır.

Personel Büroları: Çeşitli idari ve destek personelinin ofisleri ikinci katta olabilir. Bu ofisler, yardım sağlayarak, lojistiği yöneterek ve idari görevleri yerine getirerek parlamento operasyonlarının sorunsuz işlemlerini kolaylaştırmaktadır (Jordy 1980).

Şekil 4. 30. 3. Kat planı (Lutolli & Jashanica 2022)

Parlamento Odası: Üçüncü kat Ulusal Meclis oturumlarının düzenlendiği ana parlamento odasını veya toplantı salonunu barındırmaktadır. Bu, Parlamento Üyelerinin (milletvekillерinin) mevzuatı tartışmak ve oylamak için bir araya geldikleri birincil alandır.

Konuşmacı Ofisi: Millet Meclisi Başkanı'nın ofisi üçüncü katta olmaktadır. Bu ofis, meclis oturumlarına başkanlık eden, düzeni sağlayan ve kurumu temsil eden Başkan'ın idari karargahı olarak hizmet vermektedir.

Liderlik Ofisleri: Üçüncü katta Başbakan, Muhalefet Lideri veya diğer parti liderleri gibi parlamento liderlerinin ofisleri bulunmaktadır. Bu ofisler, parlamento liderliği için operasyonel merkezler olarak hizmet eder ve toplantılar, koordinasyon ve iletişim için kullanılmaktadır.

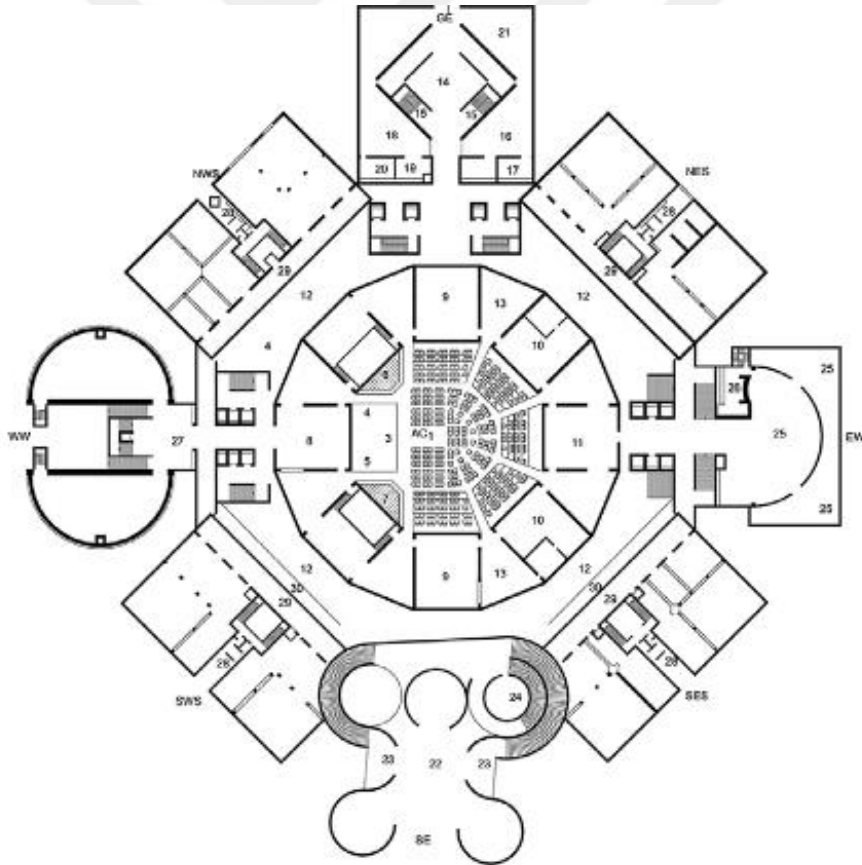
VIP Salonları: Üçüncü katta, ileri gelenler, diplomatlar veya üst düzey yetkililer için VIP salonları veya resepsiyon alanları bulunmaktadır. Bu alanlar, VIP'lerin etkileşim kurması, buluşması ve önemli konuları tartışması için rahat ve özel bir ortam sağlamaktadır.

Galeri veya Görüntüleme Alanları: Üçüncü katta ziyaretçilerin, seçmenlerin ve medyanın parlamento oturumlarını gözlemleyebileceği halka açık galeriler veya görüntüleme alanları bulunmaktadır. Bu alanlar, halkın demokratik tartışmalara ve karar alma süreçlerine tanık olabileceği bir bakış açısı sunar.

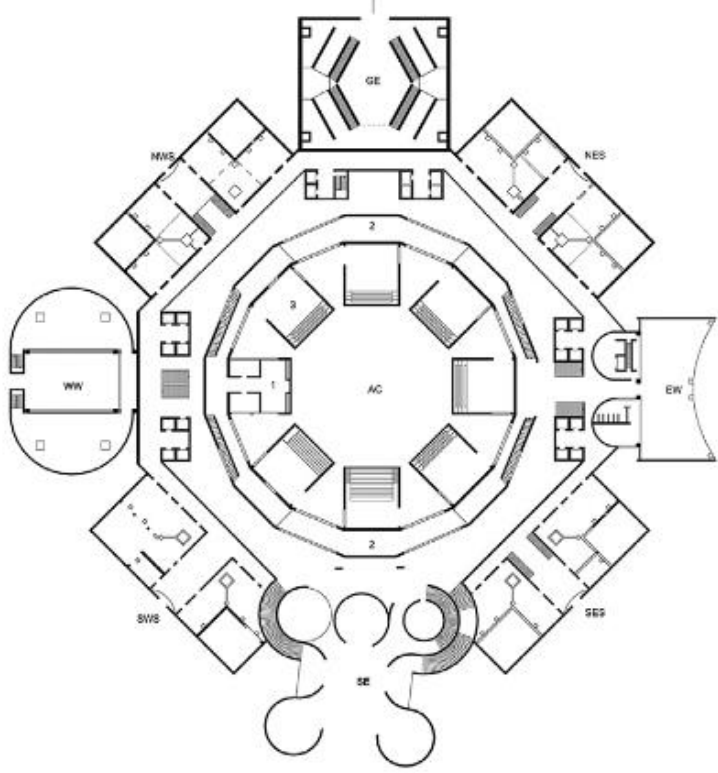
İdari Daireler: Millet Meclisinin çalışmalarını destekleyen çeşitli idari ofisler üçüncü katta yer almaktadır. Bu ofisler idari görevleri yerine getirmektedir, kayıtları tutmaktadır, parlamento prosedürlerini yönetir ve milletvekilleri ile personele destek hizmetleri sağlamaktadır.

Medya Tesisleri: Basın brifing odaları veya medya merkezleri gibi medya tesisleri üçüncü katta yer alabilir. Bu alanlar, gazetecilere ve medya personeline parlamento faaliyetleri hakkında haber yapmak için gerekli kaynakları ve altyapıyı sağlamaktadır.

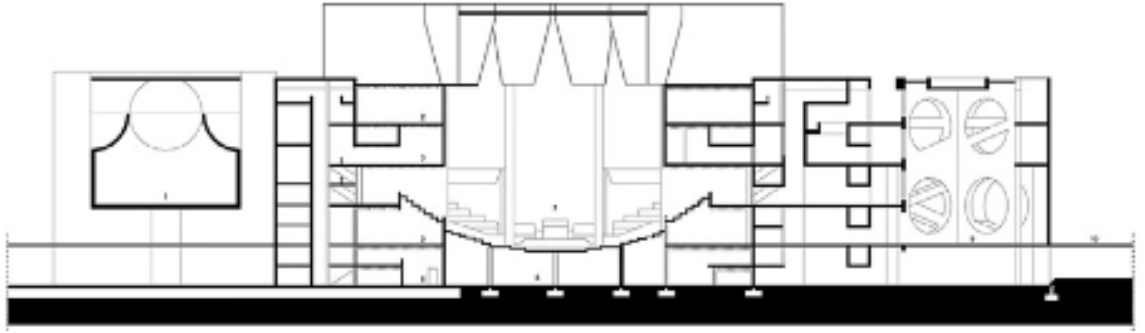
Araştırma ve Kütüphane Hizmetleri: Üçüncü katta araştırma ofisleri veya özel bir kütüphane bulunabilir. Bu alanlar, milletvekillerine ve personele araştırma desteği sunarak yasama ve karar alma süreçlerine yardımcı olacak referans materyallere, veritabanlarına ve diğer kaynaklara erişim sağlamaktadır. Meclis odası 300 üye, ortak oturumlar için 200 ilave koltuk, konuşmacı diaları, konuşmacılar kulübesi, başkan locası, ofis galerisi, seçkin ziyaretçiler galerisi, seçkin ziyaretçiler ve resmi galeri lobisi, bölüm lobisi, giriş salonu, Ambulatuvar, ışık ve havalandırma kortları, bahçe giriş, kamu galerilerine merdivenler, postane ve banka. Koğuş, koğuş görevlisi ve personeli, fidanlık, tuvaletler, sundurma, ana giriş, umumi galerilere giriş ve merdivenler bulunmaktadır (Jordy, 1980; Lutolli & Jashanica, 2022).

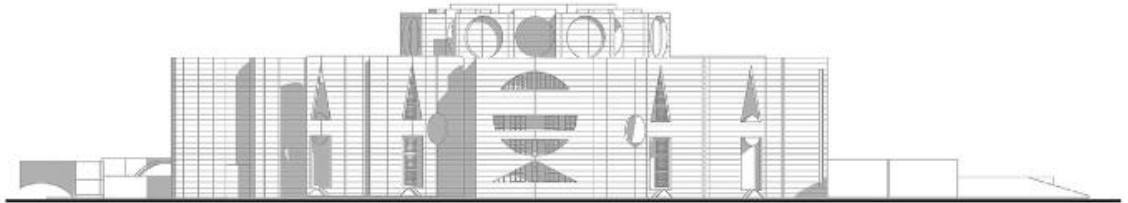
Şekil 4. 31. 4. Kat planı (Lutolli & Jashanica 2022)

Şekil 4. 32. 5. Kat planı (Lutolli & Jashanica 2022).

Şekil 4. 33. Kesit A-A. (Lutolli & Jashanica 2022).

Şekil 4. 34. Görünüş (Lutolli & Jashanica 2022).

Bangladeş Parlamento binasının en dikkat çekici özelliklerinden biri de doğal ışık kullanmasıdır. Bina, doğal ışığın iç mekanların derinliklerine nüfuz etmesine izin vererek aydınlık ve açık bir ortam yaratacak şekilde tasarlanmıştır. Bu özellik, tropikal bir iklime sahip olan ve doğal ışığa erişimin yaşam kalitesini büyük ölçüde artırabildiği Bangladeş gibi bir ülkede özellikle önemlidir. Bangladeş Parlamento binası sadece siyasi gücün bir simgesi değil; aynı zamanda ülkenin zengin tarihi ve kültürüne bir övgü niteliğindedir. Bina, su, bahçeler ve doğal malzemelerin kullanımı dahil olmak üzere Bengal mimarisinin birçok geleneksel unsurunu bünyesinde barındırmaktadır. Bu unsurlar sadece binanın güzelliğini arttırmakla kalmaz, aynı zamanda yapı ile çevredeki çevre arasında bir uyum duygusu yaratmaya da yardımcı olmaktadır. Bangladeş Parlamento binası, modern mimari ve tasarımın bir şaheseridir. Eşsiz B şeklindeki tasarımı, doğal ışık kullanımı ve geleneksel Bengalce unsurların birleşimi, onu Bangladeş'in gerçek bir simgesi haline getirmektedir. Bina, yalnızca ülkenin demokrasisinin bir simgesi değil, aynı zamanda kültürel mirasının ve geleceğe yönelik özlemlerinin bir kanıtıdır. Mimariye, tasarıma veya politikaya ilgi duyan herkesin mutlaka görmesi gereken bir yapıdır (Buttiker 1994; Lobell & Kahn 2008; Lutolli & Jashanica 2022).

Malzeme kullanımı:

Binada kullanılan malzeme, Bangladeş'in zorlu hava koşullarına uygun, uzun ömürlü ve sürdürülebilir olması için özenle seçilmiştir.

Ayrıca yapının yapımında kullanılan malzemeler de kültürel ve tarihi önemine göre seçilmiştir. Örneğin, binanın büyük kubbesi, Bengal'in eski mimari tarzını simgeleyen betondan yapılmış ve mermerle kaplanmıştır (James-Chakraborty 2014; L. I. Kahn 1964; McCarter 2009).

Bangladeş parlamento binasının temeli, dayanıklılığı ve sağlamlığı ile bilinen betonarme bir yapıdır. Betonarme, çimento, su ve agrega kombinasyonundan yapılan kompozit bir malzemedir. Binanın temeli için betonarme kullanılması, binanın ağırlığına ve basıncına ve ayrıca deprem gibi herhangi bir doğal afete dayanabilmesini sağlamaktadır. Binanın çevresiyle uyum sağlamasına yardımcı olduğu için binanın dış cephesinde kırmızı tuğla kullanımı kasıtlıydı. Tuğlalar, elle şekillendirilip güneşte kurutulmasını içeren geleneksel yöntemle el yapımıydı. Bu yöntem sadece tuğlaların yüksek kalitede olmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda yerel işçiler için istihdam olanakları da sağlamıştır. Bangladeş parlamento binasının çatısı yerine dökülen betondan yapılmıştır. Beton çatı, binanın içindeki sıcaklığı düzenlemeye yardımcı olan ısı yalıtım özellikleriyle bilinmektedir. Ayrıca çatı, doğal ışığın binaya girmesine izin veren bir çatı penceresi sistemi içermektedir. Bangladeş parlamento binasının içi, binanın tasarımının dikkate değer bir özelliği olan açık beton ile, öncelikle betondan yapılmıştır. İç duvarlarda ve tavanlarda beton kullanılması binaya modern ve minimalist bir görünüm kazandırmıştır. Beton duvarlar ayrıca binanın ağırlığını dağıtmaya yardımcı oldukları için binanın yapısal tasarımının ayrılmaz bir parçasıdır (James-Chakraborty 2014; McCarter 2009).

Bangladeş parlamento binasının dikkat çeken bir diğer özelliği de zeminlerde mermer kullanılması. Binada kullanılan mermer, üst düzey inşaat projelerinde sıklıkla kullanılan yüksek kaliteli bir mermer olan beyaz Carrara mermeri olarak biliniyor. Zeminlerde mermer kullanılması yapıya zarafet ve lüks duygusu katarken, temizliğini ve bakımını da kolaylaştırmaktadır. Bangladeş parlamento binası, özenle seçilmiş

malzemelerin bir binanın dayanıklılığına, sürdürülebilirliğine ve işlevselliğine nasıl katkıda bulunabileceğinin mükemmel bir örneğidir. Betonarme, kırmızı tuğla, beton çatı, brüt beton ve beyaz Carrara mermeri kullanımı, binanın genel tasarımına ve işlevselliğine katkıda bulunmaktadır. Bina şu anda 40 yaşın üzerinde olsa da, Bangladeş'in ilerlemesinin ve modernliğinin sembolik bir temsili olmaya devam etmektedir (Gusheh 2013; James-Chakraborty 2014; McCarter 2005, 2009).

İç mekanlar:

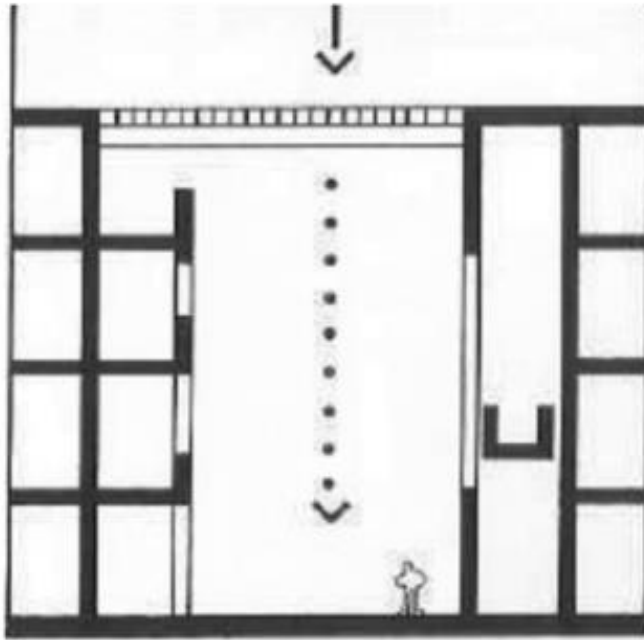
Bangladeş Ulusal Parlamento Binası, ülkenin egemenliğini ve onurunu simgeleyen bir mimari şaheserdir. Ünlü mimar Louis I. Kahn tarafından tasarlanan yapı, sekiz yıllık uzun bir inşaat sürecinin ardından 1982 yılında tamamlanmıştır. Bina, ülkenin en yüksek yasama organı olan Bangladeş parlamentosuna ev sahipliği yapacak şekilde tasarlanmıştır (B. I. Choudhury 2013; Vale 2014).

Odaya giren ışığın yoğunluğu, özellikle güneşin zenit konumunda güçlüdür. Salonun parlaklığını kontrol etmek için yarım daire elemanların kullanılması, farklı mekansal ve ışıklandırma sekanslarıyla doldurulmuş boşluk halkası, nervürlü tavan, dikey çatlaklar ve girişin üzerindeki en yüksek açıklıktır. camî. Işık, farklı işlevlere ait yoğun karakterlerin atmosferik katmanlarına nüfuz eder ve yine de bu ortak duyuya ulaşır. Merkez veya sekizgen şekliyle Meclis, bir durağanlık noktasını çağırıştırıyor ve ışık, odadaki anıtsal varlığına tavandaki çadır benzeri yarım daire şeklindeki açıklıklardan ulaşıyor. Doğal ışığın kalitesi ve yoğunluğu, yapı tarafından nasıl kalıplandığına bağlı olarak keskin yansıma ve homojen dağılım sağlayan kullanılan malzeme betonu ile kontrol edilir (Lutolli & Jashanica 2022).

şekil 4. 35. İç mekan ışık gölge yansımaları (Lutolli & Jashanica 2022)

İşığın kalitesi, mekansal konfigürasyon ve onu elde eden yapı malzemesi ile tanımlanmaktadır. Amaç, mekanların hiçbirinin doğal ışık olmadan var olamayacağıdır; bir parça doğal ışık bile bir mekanı adlandırmak ve varlığını hissetmek için yeterlidir. Işık, varlığın kaynağıdır ve bir binanın planı, mekanların ışıktaki uyumu gibi okunmalıdır. Karanlık olması amaçlanan bir alan bile, gizemli bir açıklıktan bize gerçekten ne kadar karanlık olduğunu söyleyecek kadar ışık almalıdır. Her alan, yapısı ve malzemesi ile tanımlanmalıdır (Buttiker 1994; Lobell & Kahn 2008; Lutolli & Jashanica 2022).

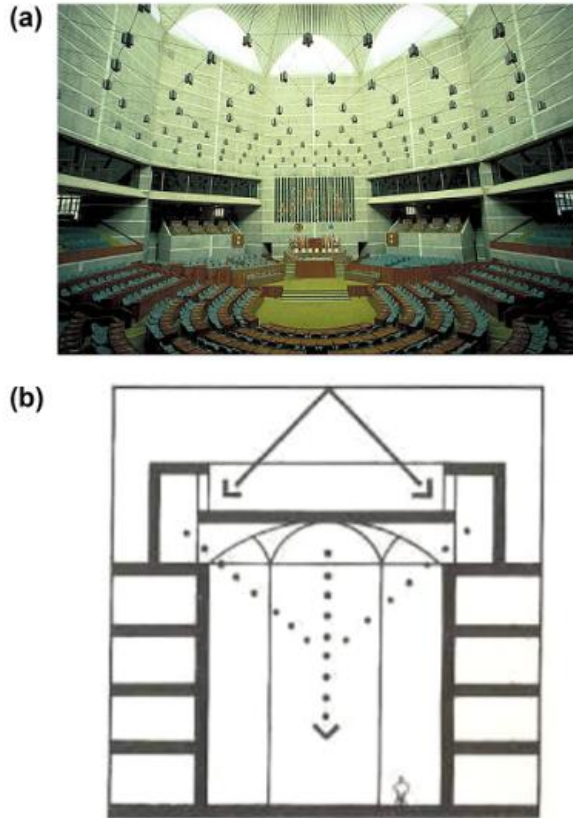

şekil 4. 36. İç mekan ışık dağılımı kesit ile beraber (Lutolli & Jashanica 2022)

Kahn'ın binaları, aydınlık niteliklerini şiirsel ve işlevsel unsurların dikkatli bir dengesi aracılığıyla alıyor. Kahn'ın mimarlığa yaklaşımı, tasarımının iki temel yönü olan ışık ve gölgenin bir inşaat malzemesi olarak ele alındığını gösteriyor ve bu, özellikle Dhaka'yı ele alışında açıkça görülüyor. Geçmişe ve geleceğe yaptığı ince göndermelerle Kahn'ın sanatı, ütöpik ve eklektik arasındaki sınıra dayanıyor. Şüphesiz, Kahn'ın en tanınmış tasarımlarından biri olan Dakka Ulusal Meclis Binası, onun mimari konseptinin başyapıtı ve yirminci yüzyılın istisnai bir düzenlemesi ve Bangladeş'in tarihi manzarası olarak duruyor. Bununla birlikte, her şeyden önce, hem her yerde bulunan hem de bu ortama özgü bir unsur olarak ışığın gücüne bir övgüdür ve binanın tasarımı için hareket noktası olarak hizmet etmek üzere kesin olarak tasvir edilebilir. Bu çalışma aynı zamanda geleceğin bilim insanlarını Kahn'ın "ölçülemez" felsefelerinin derinlemesine mimari analizlerini okumaya teşvik ediyor, ki bunlar hâlâ mevcut araştırmanın kapsamı dışında. Bu tür araştırmalardan bina tasarımı değişkenlerine ilişkin yeni önemli sözlükler ortaya çıkabilir (Buttiker 1994; Lobell & Kahn 2008; Lutolli & Jashanica 2022; Mattern8 2010).

Ulusal Parlamento Binası, Bangladeş'in kültürel mirasının ayrılmaz bir parçası haline gelen modern mimarinin bir dönüm noktasıdır. Bina, her biri belirli bir amaca hizmet eden çeşitli işlevlerden oluşmaktadır. Bangladeş Ulusal Parlamento Binasının iç mekanlarına ait farklı işlevler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Genel Kurul:

Şekil 4. 37. Genel kurul iç mekânı gün ışığı ile beraber. (Lutolli & Jashanica 2022) **a)** Meclis odası **b)** Meclis Odası kesidi.

Genel Kurul, Ulusal Parlamento Binası'nın yıldız cazibe merkezidir. Binanın merkezidir ve üç seviyeye bölünmüş dairesel bir yapı olarak tasarlanmıştır. Daire, 354 Milletvekili (milletvekili) oturma kapasitesine sahiptir ve sorunsuz yargılama sağlamak için en yeni görsel ve işitsel ekipmanlarla donatılmıştır. Meclis ayrıca milletvekilleri için rahat bir ortam sağlayan benzersiz bir aydınlatma ve sıcaklık kontrol sistemine sahiptir (Lutolli & Jashanica 2022; Mattern 2010).

2. Ofisler:

Binanın her biri farklı mekansal yapıya ve aydınlatmaya maruz kalan radyal yerleşimde üç ana katmandan/bölgeden oluşmasıdır. Ofislere ev sahipliği yapan ilk halka, farklı şekillerde camsız açıklıklar ile delinmiş dış cepheden doğrudan aydınlatılan dikdörtgen hacimlerden oluşuyor. Ofislerin iç mekanları ile dış sonsuz mekan arasındaki bu katman, giren ışığın yoğunluğunu ve gölgelerin yansıtılmasını kontrol eder. Kuzeydeki giriş holü ve güneydeki cami de aynı şekilde dış halkaya eklenmiştir. Yıldırım kuyusu görevi gören silindirik köşeli dikdörtgen hacimler, üst ve alt köşelerde dairesel sırlı açıklıklarla delinir ve silindirler aracılığıyla ışık alır. Ulusal Parlamento Binasının farklı katlarında Parlamento Üyeleri, Sekreterlik personeli ve diğer konukların ihtiyaçlarını karşılamak için çok sayıda ofis bulunmaktadır. Ofisler ferah bir şekilde tasarlanmış ve klima, internet bağlantısı ve görsel-işitsel ekipman gibi modern olanaklarla donatılmıştır. Ofisler, toplantı odaları, parti ofisi ve komite üyeleri için ofisler dahil olmak üzere milletvekillerinin farklı ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır (Buttiker 1994; Lutolli & Jashanica 2022).

3. Komite Odaları:

Ulusal Parlamento Binası, farklı parlamento komisyonlarının sorunsuz çalışmasını kolaylaştırmak için tasarlanmış yaklaşık 20 komite odasına sahiptir. Komite odaları geniştir ve sunumlara ve tartışmalara yardımcı olmak için en yeni görsel ve işitsel ekipmanlarla donatılmıştır. Komite odaları ayrıca klima, ışık kontrol sistemi ve internet bağlantısı gibi modern olanaklara sahiptir.

4. Kütüphane:

Ulusal Parlamento Binası kütüphanesi bir bilgi hazinesidir. Kütüphane, geniş bir kitap, dergi, süreli yayın ve diğer okuma materyalleri koleksiyonuna sahiptir. Kütüphane, milletvekillerinin, Sekreterlik personelinin ve misafirlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır. Kütüphanede ayrıca ziyaretçilerin kitaplara ulaşip okuyabilecekleri rahat bir okuma alanı da bulunmaktadır.

5. Ziyafet Salonları:

Ulusal Parlamento Binası, her biri yaklaşık 300 konuğu ağırlayabilen üç ziyafet salonuna sahiptir. Ziyafet salonları, resmi akşam yemekleri, resepsiyonlar ve diğer organizasyonlar gibi farklı organizasyonların ihtiyaçlarını karşılamak için modern olanaklarla donatılmıştır. Ziyafet salonlarında da benzersiz bir aydınlatma ve sıcaklık kontrol sistemi bulunmaktadır ve misafirler için konforlu bir ortam sağlamaktadır.

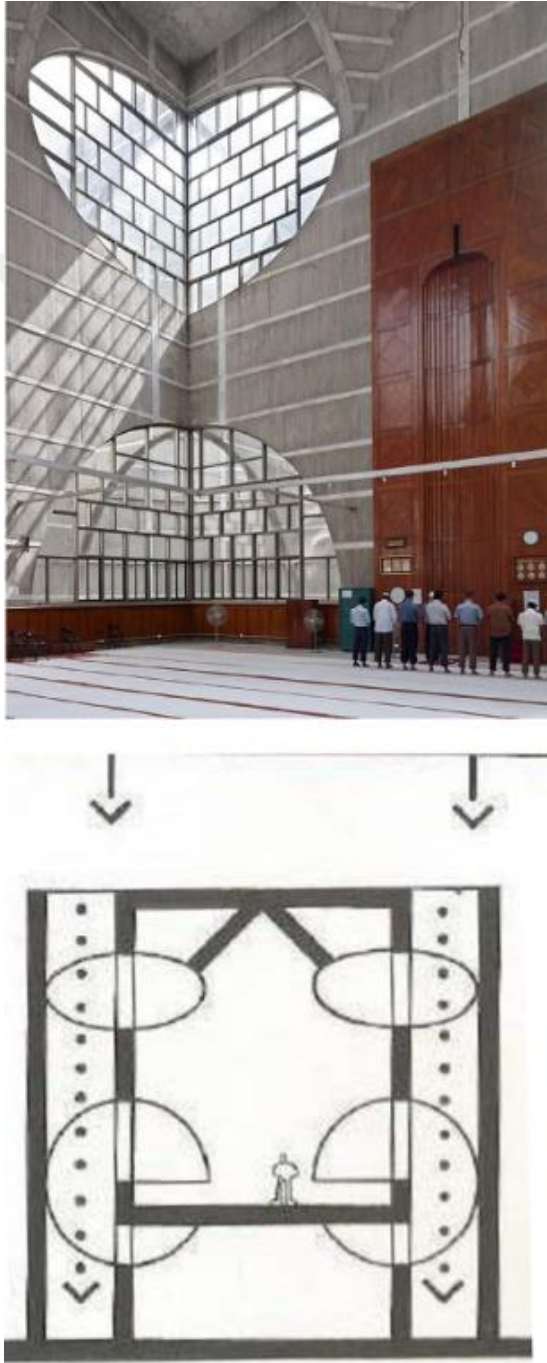
6. Basın Odası:

Ulusal Parlamento Binası, gazetecilerin ve medya personelinin parlamento işlemlerini takip edebileceği son teknoloji bir Basın Odasına sahiptir. Basın Odası, görsel

ve işitsel donanım, internet bağlantısı ve konforlu oturma düzeni gibi modern olanaklarla donatılmıştır.

7. Mescit:

Ulusal Parlamento Binası'nda erkekler ve kadınlar için ayrı mescitler bulunmaktadır. Mescitler ferah bir şekilde tasarlanmış olup, rahat oturma düzenine sahiptir. Mescitlerde ayrıca ziyaretçiler için konforlu bir ortam sağlayan benzersiz bir aydınlatma ve sıcaklık kontrol sistemi vardır.

Şekil 4. 38. Mescit İç mekanı gün ışığı ile beraber (Lutolli & Jashanica 2022)

8. Kafeterya:

Ulusal Parlamento Binası kafeteryası, milletvekillerinin, Sekreterlik personelinin ve misafirlerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Yemek pişirme olanakları ve gelişmiş mutfak ekipmanları ile donatılmış kafeteryada çeşitli yemekler servis edilmektedir. Kafeteryada ayrıca konforlu oturma düzeni ve benzersiz aydınlatma sistemi ziyaretçiler için konforlu bir ortam sağlamaktadır.

9. Dış mekanlar:

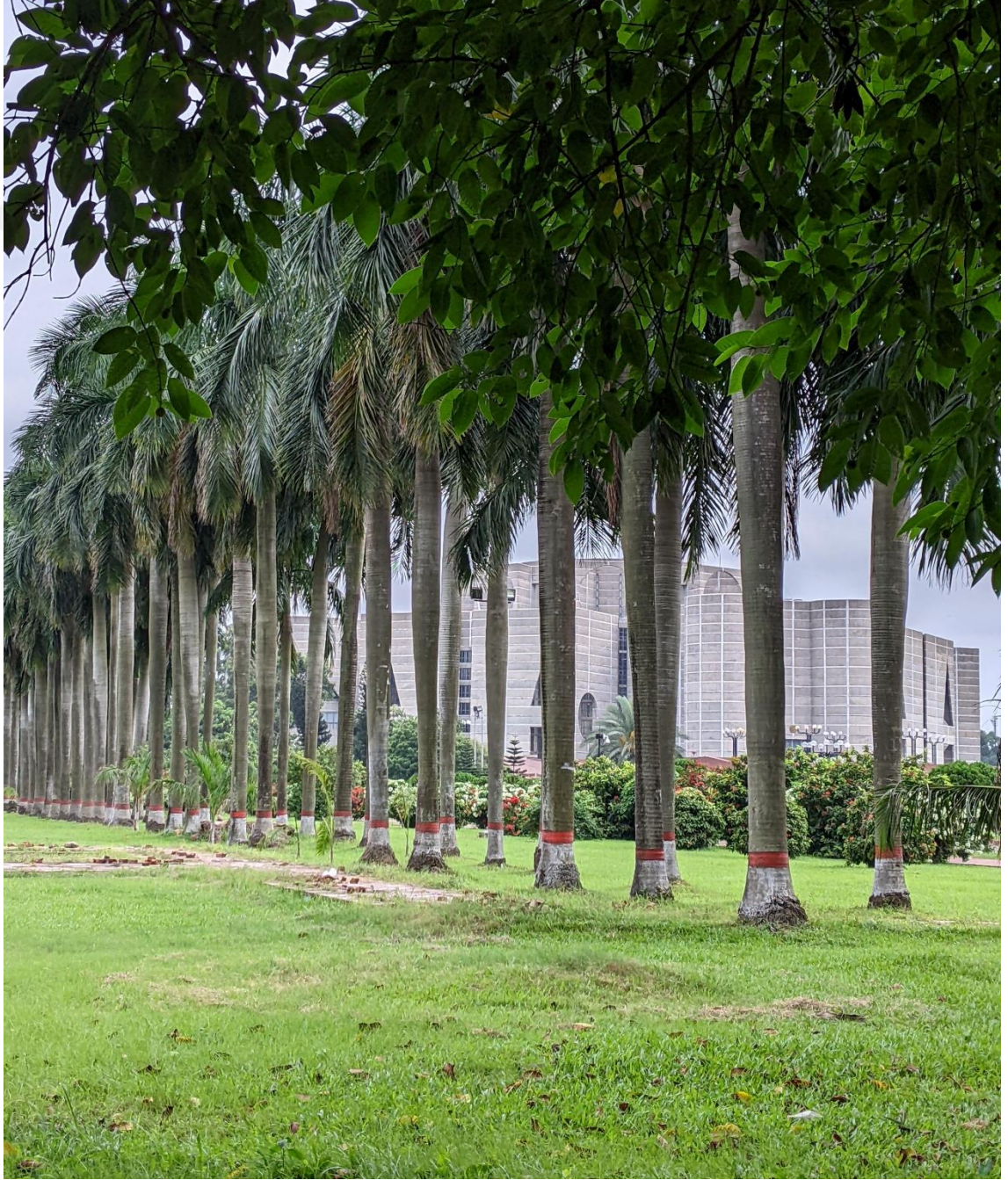
Bina, 200 dönümlük geniş bir araziye yayılmıştır ve çeşitli amaçlar için tasarlanmış birçok dış mekan ve işlevsellik içermektedir. Bu ikonik binanın dış alanları ve işlevleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

şekil 4. 39. Millet Meclis binası Güney Plaza Payzaj ile beraber (Orijinal).

Ulusal Meclis Binası'nın ana girişi (şekil 4.39), geniş bir açık alan olan Güney Plaza'dan sağlanmaktadır. Yemyeşil çimler, bakımlı bahçeler ve su çeşmesi ile övünen bu alan, halka açık gösteriler, kültürel etkinlikler ve diğeri resmi toplantılar için birincil toplanma alanı olarak hizmet vermektedir (şekil 4.39). Güney Plaza, ziyaretçiler için kolay giriş ve çıkış noktası sağlayan, her yönden erişilebilen bir açık hava alanıdır (B. Choudhury 2020).

Kahn'ın mimari düzeni, doğal ışığın üçgen, dikdörtgen ve yarı-dairesel açıklıkları yapısal zenginliğini ortaya çıkarmaktadır.

şekil 4. 40. Millet meclis binası Güney Batı bahçesi ve çevresi ile beraber (Orijinal)

Şekil 4. 41. Kuzey plaza dan görünüş (Cumhurbaşkanlığı plazası olarak da bilinmektedir (Anonymous 21)

Şekil 4. 42. Güney Doğu görünüş (Anonymous 22)

Binanın ana mimari özellikleri, Parlamento Binası'nın kalbi olarak hizmet veren devasa bir iç avluyu çevreleyen sekiz katlı yüksek silindirik yapısıdır. 16 dönümlük bir alana yayılan bu avlu, ağaçlar, bakımlı çimler, yapay teraslar, su özellikleri ve koşu parkuru ile çevrilidir. İç avlu ayrıca 100.000 kişiye kadar kapasiteli halka açık etkinliklere ve toplantılara ev sahipliği yapmak için kullanılmaktadır.

Şekil 4. 43. Güney Plaza ikonik fuyaye ile beraber MMB (Orijinal)

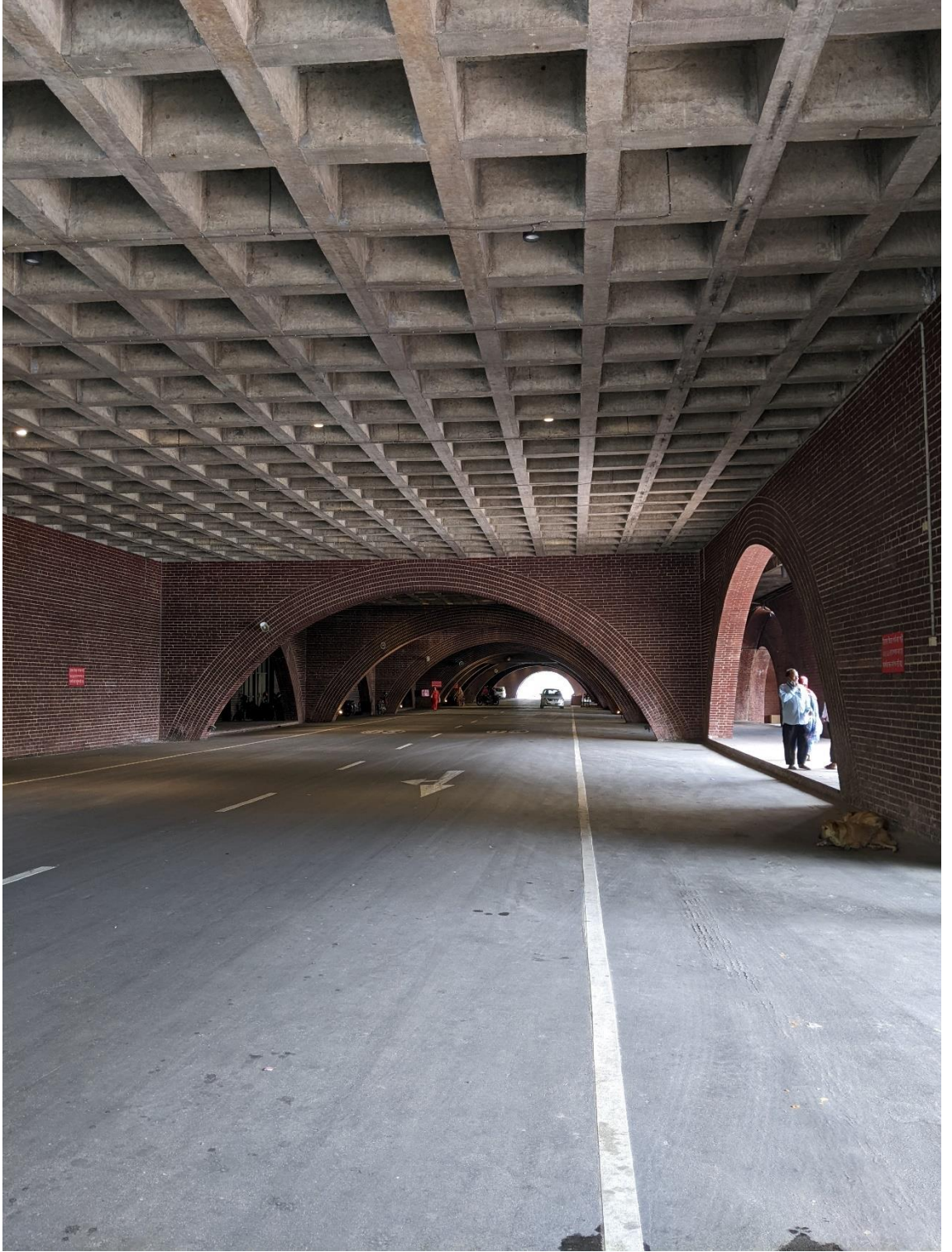
Sekiz kattan oluşan dikdörtgen biçimli bina, Parlamentonun idari merkezi olarak hizmet vermektedir. Geniş balkonlar, teraslar, kanopiler ve cumbalı pencereler dahil olmak üzere çeşitli biçimlerde birkaç açık hava alanına sahiptir. Bu alanlar, şehrin ve çevrenin panoramik bir görüntüsünü sunarak insanların doğanın ortasında oturup düşünmelerini sağlamaktadır (Càndito 2020; James-Chakraborty 2014; L. I. Kahn 1955; S. Ksiazek 1993).

Şekil 4. 44. Güney Doğu cephe (Orijinal)

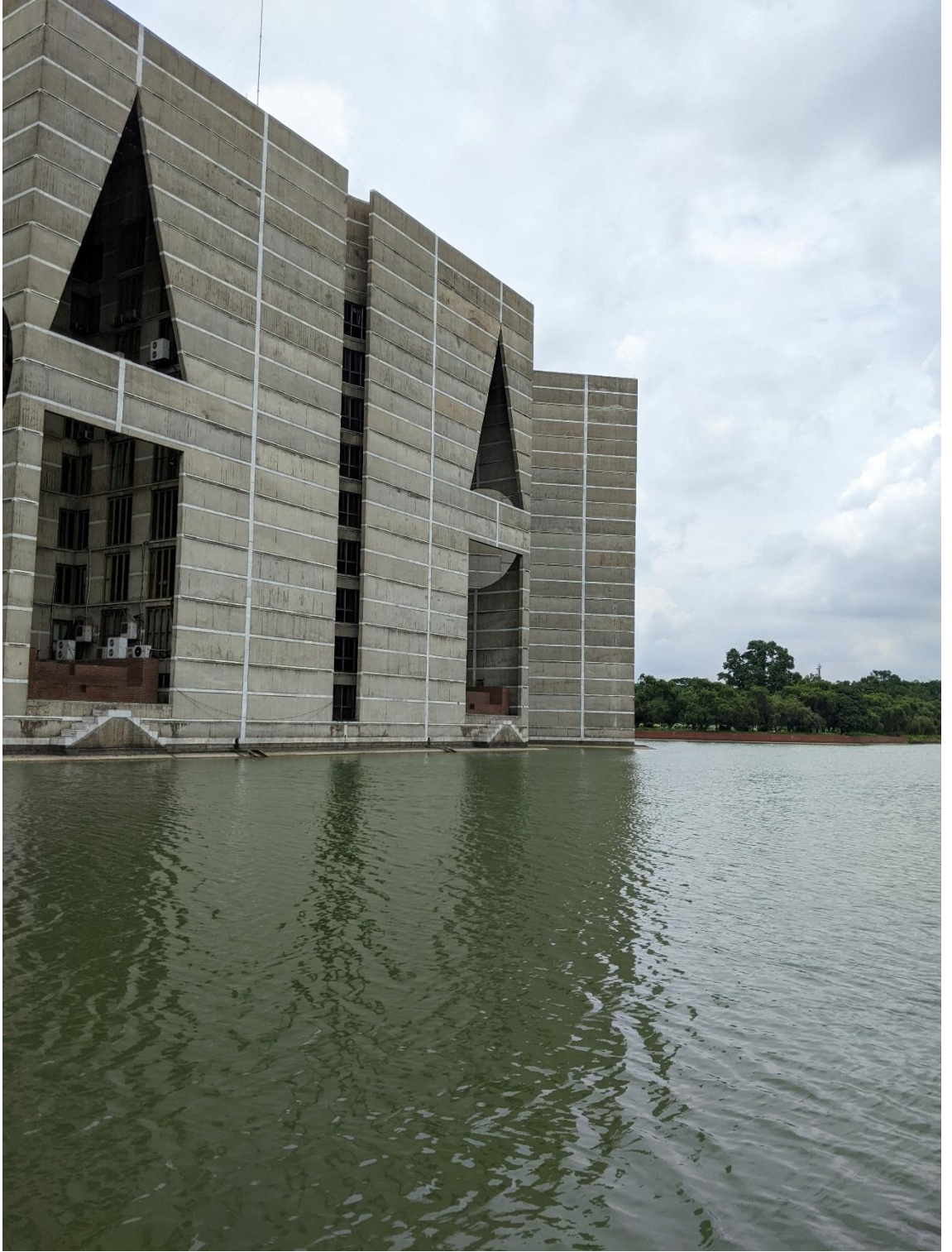
Şekil 4.44 de MMB'nın çevresi ile ve güney plaza ile kurduğu ilişkisini göstermektedir. Yerel kırmızı tuğlalar malzeme olarak yapıyı hem renk hem de hacımsal ve fiziksel özellikleri açısından yansıtmaktan çok absorbe etme eğilimindedir ancak yapı bütünlüğü içerisinde yine de suyla zıt/güçlendirilmiş topraksı harabeye benzer hissi korumaktadır. Beton, tuğla ve suyun ışıkla bir araya getirilen birleşik bir "bileşimde" bu çağrışım, yeni bir "dahi" tanımını teşvik etmektedir (Gusheh 2013; Hossain 2019; James-Chakraborty 2014; V. Scully 1993).

Parlamento kompleksinin kuzey tarafı, VIP girişine ve oditoryum kompleksine ev sahipliği yapmaktadır. Bu oditoryum kompleksi, modern ses sistemleri, görsel-işitsel olanaklar ve 500 kişilik oturma kapasitesi ile donatılmıştır. Güney Plaza'ya benzer şekilde, kuzey tarafı, Kuzey Plaza olarak bilinen ve çoğunlukla büyük bir toplanma alanı gerektiren etkinlikler, seminerler ve resmi işlevler için kullanılan açık bir alana ev sahipliği yapmaktadır (Càndito 2022; B. Choudhury 2020; B. I. Choudhury 2013; Vale 2014).

şekil 4. 45. Porş, Fuaye alt geçidi (Orijinal)

şekil 4.45. güney plaza fuayesi yerel tuğla dan inşa edilmiş olup kemerler ve ızgara döşemesi ile mekanın verimli kullanımını teşhir etmektedir. Araç sirklasyonu ve yaya sirklasyonu yarı dairesel boşluklarla ayrılmıştır.

şekil 4. 46. Millet Meclisi'nin Geometrik boşlukları ve yapının su ile olan ilişkisi (Orijinal)

şekil 4.46. Yapının su da yüzüyor oluşu hissiyatı bir tekne veya gemiyi andırmakta olup etrafı ile sadece gerekli bir karasal bağlantının olması yapının güvenliğini artırmaktadır.

Şekil 4. 47. Yapıyı bağlayan geçit (Orijinal)

Şekil 4.47 Yapıyı bağlayan geçidin kırmızı rengi tuğlaları ile yapının gri-beyaz betonarme, farklı malzeme ve fonksiyonun açıkça okunur olmasına dikkat çekmektedir. Bu durum yapıyı topraktan yükselerek bağımsız bir anıt yapı olma özelliğini kazandırmaktadır.

Ulusal Meclis Binası, çeşitli işlevlere hizmet etmek üzere tasarlanmış çeşitli açık hava alanlarına sahip döneminin çağdaş teknolojik olanaklarından faydalanmış nitelikli bir mimari tasarım ürünüdür. Bu alanlar, ziyaretçiler için bir toplanma alanı, şehir manzarası için bir izleme platformu ve güvenlik ve rahatlık sağlamak için bir altyapı tesisi gibi mimari ve işlevsel yönleri sahiptir. Millet Meclis Binası'nın tasarımı ve işlevselliği, Bangladeş'in modern ve ilerici doğasının bir kanıtı niteliğindedir ve ülkenin en ikonik yerlerinden biridir (B. I. Choudhury 2013; Zahiruddin ve diğerleri 1990).

Ayrıca, Millet Meclis Binasında, ana lobiye açılan ön sundurma, VIP salonuna açılan VIP giriş sundurması ve doğu tarafında yer alan tören sundurması gibi çeşitli açık hava alanları bulunmaktadır.

a**b**

şekil 4.48. a Milletvekiller lojmanları ve Millet Meclis Binası, **b** Milletvekiller lojmanları. (Orijinal).

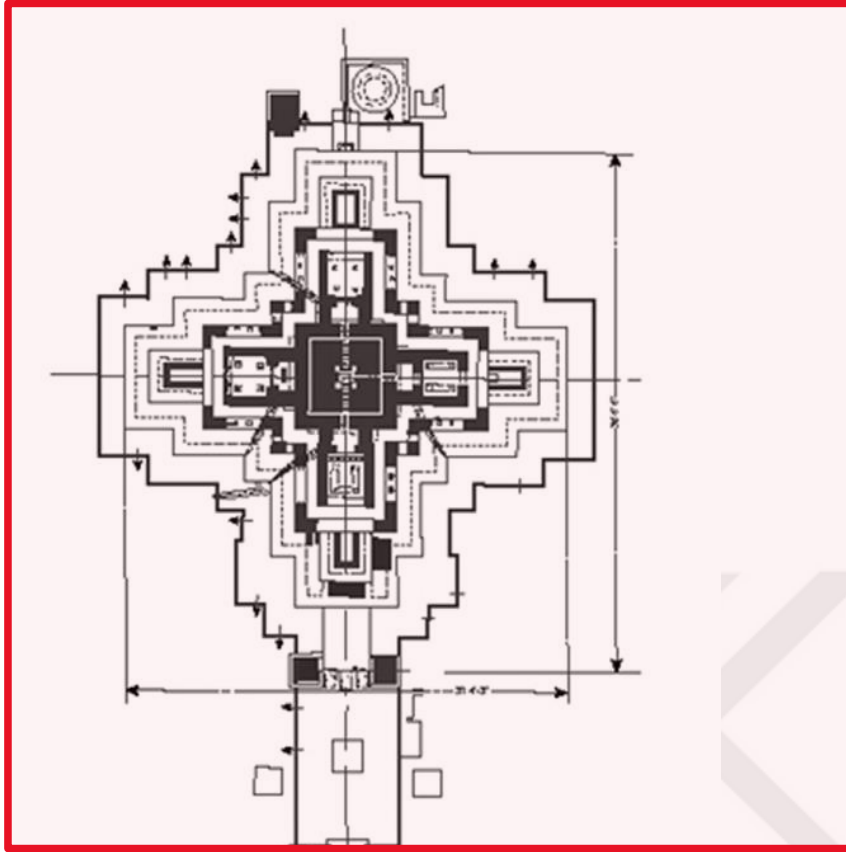
Teknoloji kullanımı:

Tasarımdan inşaata ve işletmeye kadar teknoloji, parlamenterlerin ve hizmet ettikleri vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayan, sürdürülebilir ve enerji açısından verimli bir bina yaratmada etkili olmuştur. Ulusal parlamento binasının yapımında kullanılan ana teknolojilerden biri Bina Bilgi Modellemesidir (BIM). BIM, mimari tasarım, inşaat planlaması ve proje yönetimi için kullanılan dijital bir araçtır. Mimarların ve mühendislerin binayı 3 boyutlu bir modelde görselleştirmelerine ve farklı tasarım seçeneklerinin enerji verimliliği, aydınlatma, akustik ve diğer faktörler üzerindeki etkisini değerlendirmek için çeşitli senaryoları simüle etmelerine yardımcı olmaktadır. BIM, ulusal parlamento binasının en yüksek sürdürülebilirlik standartlarını karşılamasını sağlamak için de kullanılmıştır. Bina, doğal ışık ve havalandırmaya önem verilerek enerji verimli olacak ve yenilenebilir enerji kaynakları ve sürdürülebilir malzemeler kullanılarak çevre üzerindeki etkiyi en aza indirecek şekilde tasarlanmıştır (B. Choudhury 2020).

Ulusal parlamento binasında teknolojinin kullanılması, emniyet ve güvenliğine de katkıda bulunmuştur. Bina genelinde gelişmiş bir yangın algılama ve söndürme sistemi kurulmuş olup, güvenlik sistemi yetkisiz girişleri engelleyecek şekilde tasarlanmıştır. Teknolojinin kullanımı aynı zamanda ulusal parlamento binasını engelli kişiler için erişilebilir hale getirmiştir. Tüm vatandaşların parlamento işlemlerine eşit erişimini sağlamak için tekerlekli sandalye asansörleri ve görsel-işitsel yardımcılar gibi yardımcı teknolojiler binanın her yerine yerleştirilmiştir. Ulusal parlamento binası, sürdürülebilir ve enerji açısından verimli bir bina inşa etmek için teknolojinin nasıl kullanılabileceğinin mükemmel bir örneğidir. Tasarımdan operasyona kadar bina, güvenli, konforlu ve erişilebilir bir ortam sağlarken çevresel etkisini en aza indiren ileri teknolojiler içermektedir. Dünyanın dört bir yanında karbon ayak izini azaltmak ve vatandaşlarının yaşam kalitesini artırmak için çabalarırken, teknolojinin çözümün önemli bir parçası olacağı açıktır (B. Choudhury 2020; S. Ksiazek 1993; Q. A. Mowla & Fahim).

Tarihi ve kültürel önem:

Bilinen Bangladeş parlamento binası, ülkenin kültür ve tarihinin önemli bir temsilidir. Böylesine önemli bir yapının tasarımı söz konusu olduğunda kültür ve tarihin öneminin ölçülemez olduğu söylenebilir. Parlamento binasının tasarımı, Bangladeş'in mirasını ve geleneklerini temsil eden çeşitli kültürel ve tarihi unsurları içermektedir. Binanın kavisli şekli, ülkenin su yollarının ayrılmaz bir parçası olan teknelerden ilham alırken, anıtsal sütunları, antik Budist tapınakları Paharpur ve Mainamati'nin mimari tarzını yansıtmaktadır (Brownlee & De Long 1997; B. I. Choudhury 2013; Vale 2014).

Şekil 4. 49. Buda tapınağı (Lutolli & Jashanica 2022).

Kahn'ın meclis binası tasarım felsefesi, Mahastangarh (MÖ 3. yüzyıl), Paharpur MS 8. yüzyıl (şekil 4.49) ve Maynamoti (8-12. yüzyıl) gibi Budist manastırlarının anıtsallığından etkilenmiştir. Bu Budist mimariler, Kahn'ın montaj binası tasarım felsefesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Lutolli & Jashanica 2022).

Paharpur manastırının merkezi haç şekli, Kahn'ın Bengal mimarisinin anıtsallığını görselleştirme niyetini belirler. Bu tarz, esasen modern kavramlar olan minimalizm, modülerlik ve uyarlanabilirliği kışkırtır. Kahn, projeye Bengal kültürüyle tanışmasından yola çıkarak dikkat çekmektedir ve Bengal dini çeşitliliğini yansıtmaktadır. Aynı zamanda Babür bina yapıları, Roma Rönesansı gibi çeşitli mimari stilleri çağrıştırmaktadır ve tek bir mimari olayda bir palimpsest olarak birleşmiş gibi görünmektedir. Boşlukların fiziksel konfigürasyonu çapraz eksenler, delinmiş iç duvarlar ve hacim sıralaması ile belirlenmektedir (Lutolli & Jashanica 2022; V. Scully 1962).

a

b

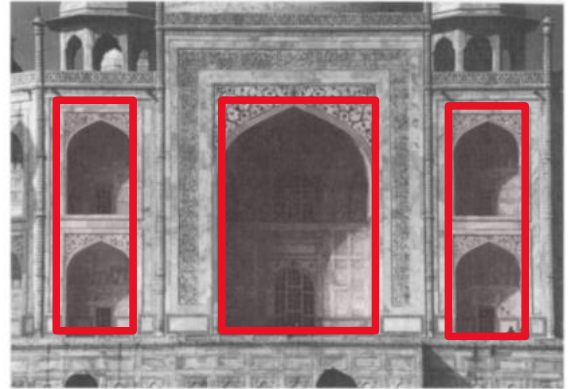
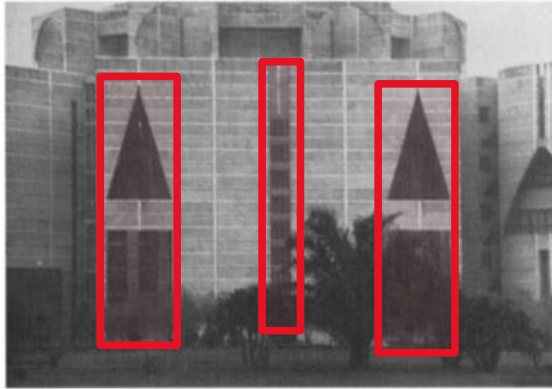
Şekil 4. 50. Yapı kabuğunun yerel kültür ile olan ilişkisi (Orijinal) **a)** Geleneksel Bengal tekne **b)** Millet Meclis Yapı Kabuğu (Orijinal).

Yapı kabuğunu geleneksel ‘Ghat’, tekne örtüsü ve nehirlerin bir bileşeni olarak tasarlanmış olup yerel kültürel değerleri ile derinden ilişki kurmaktadır. Tekne su üstünde nasıl yüzer ise Millet Meclis Kompleksi de benzer şekilde su da yüzen bir yapı tipi hissiyeti vermektedir. Bu Kahn’ın Bangladeş kültürü, gelenek ve yöresellik ile derin bir ilişki kurduğunu göstermektedir.

Bangladeş parlamento binasının tasarımında kültür ve tarihin önemi, yalnızca ülkenin geleneklerini temsil etmekle kalmayıp aynı zamanda vatandaşlar için bir kimlik duygusu sağladığı için haklıdır. Ayrıca, kültür ve tarihin mimari aracılığıyla korunması ve tanıtılması da turist çekmede ve ekonominin canlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bangladeş parlamento binasının tasarımına kültürel ve tarihi unsurların dahil edilmesi, ülkenin geleneklerini ve tarihini yansıtan temel bir bileşendir. Aynı zamanda, ülkenin zengin mirasının ve kültürünün dünyanın geri kalanına tanıtılmasında önemli bir kilometre taşı görevi görmektedir (Goldhagen 2001; Gusheh 2013; S. Ksiazek 1993; McCarter 2005, 2009).

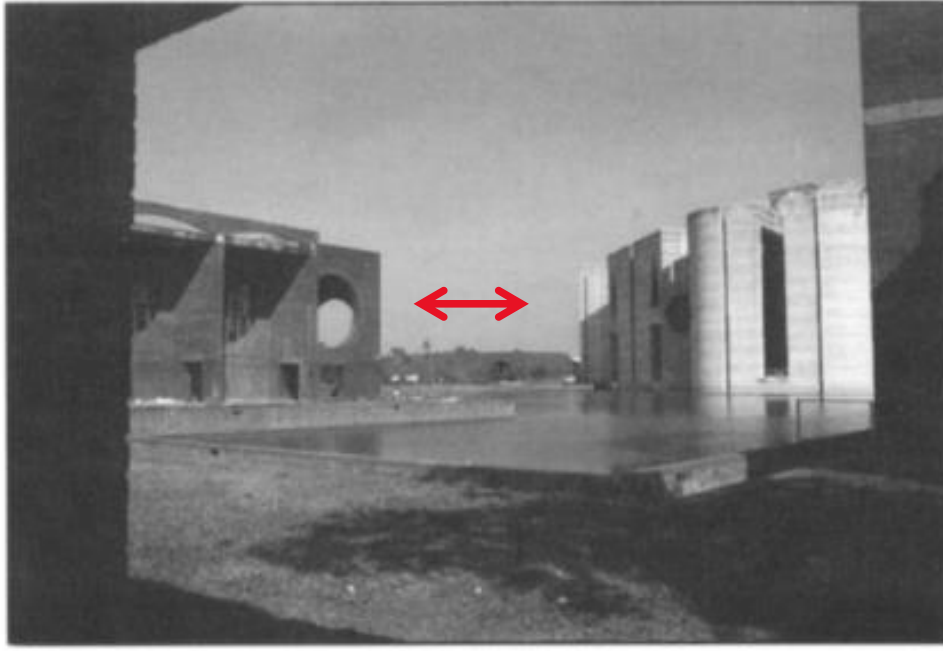
Tarihi Bağlantılar:

Ulusal Meclis binası, Bangladeş mimarisinin ve kültürünün ikonik bir temsilidir. Bina, demokrasi ve şeffaflık ilkelerini bünyesinde barındırırken, ülkenin tarihini, geleneklerini ve kültürünü yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Binanın dış cephesi, bir dizi basamaklı piramit, üçgen ve silindirik kuleler ve ana binayı çevreleyen, Mohenjo antik kentinin kalıntılarından ilham alan ikonik bir jali perde seti ile betonarme ve sade geometrik şekillerden oluşmaktadır. Pakistan’da, Tunç Çağı’nın İndus Vadisi Uygarlığının bir bölgesi olan daro olark bilinmektedir (S. Ksiazek 1993).

Şekil 4. 51. Yapının Babur mimari ile olan ilişkisi (Ksiazek, 1993) Düzenlenmiştir. Sağ tarafı Taj Mahal cephe boşlukları ve sol tarafı ise Bangladeş Millet Meclis cephe boşlukları.

Babür mimarisinin önemli sembollerden olan Taj Mahal’ın cephedeki dolu boş oranların farklı bir yorumu Bangladeş Millet Meclis Binasının cephesinde görülmektedir. Üçgen ve dairesel boşluklar bölgenin İslami mimarisindeki boşlukların değişik bir yorumudur.

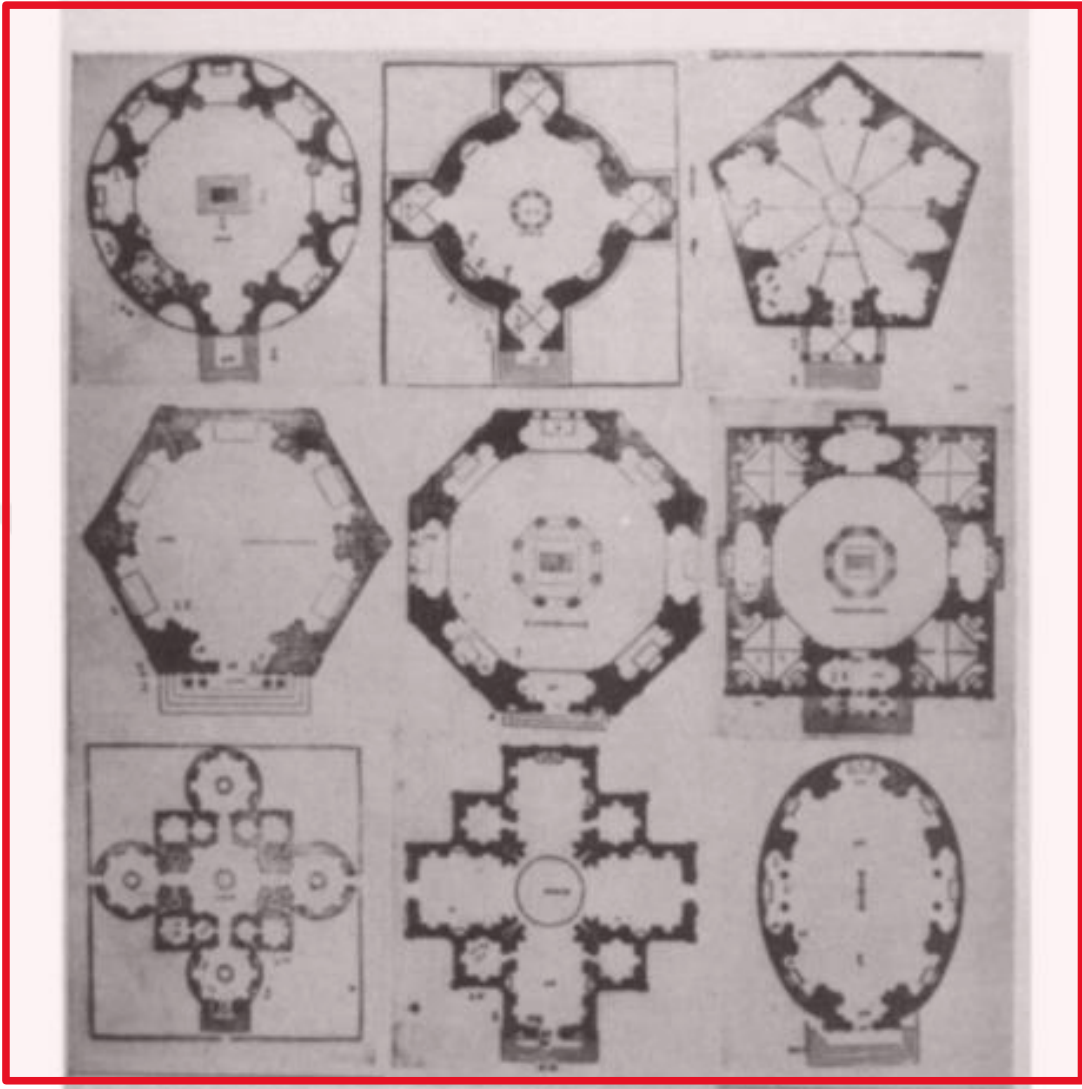
Şekil 4. 53. Bangladeş millet Meclis Milletvekilleri lojmanları ile ilişkisi

Şekil 4. 52. Taj Mahal yanındaki kırmızı mermerli yapı ile benzer ilişki kurmaktadır

Taj Mahal ve Bangladeş Millet Meclis kompleks arasındaki benzerlikler ilişkiler (S. Ksiazek 1993).

Bu durum Kahn'ın Tasarımında Babür mimarisinin etkisini açıkça vurgulamaktadır.

Şekil 4. 54. Bangladeşteki Buda tapınaklarının plan şemaları (Ksiazek 1993).

Bangladeş Millet Meclis Binasının plan şeması da bölgedeki Buda tapınaklarının plan şemasına benzerlik göstermektedir. Bu durum, Kahn'ın bölgedeki Buda manastırlarını ziyaret ettiğini ve yapı kompleks tasarımı için ilham bulduğu gerçeği yansıtmaktadır.

Bangladeş Parlamento Binasının tarihi eşyaları şunları içerir: Topuz: Topuz, Yasama Meclisindeki parlamento oturumları sırasında Konuşmacının otoritesinin bir sembolü olarak kullanılan törensel bir asadır. Pirinçten yapılmıştır ve Bangladeş kültürünü temsil eden karmaşık tasarımlara sahiptir. Bangladeş Anayasası: Bangladeş anayasası Parlamento Binasında tutulmaktadır. Bangladeş'in en yüksek yasasıdır ve temel hakları, yönetim ilkelerini ve devletin yapısını ana hatlarıyla belirtmektedir. Kurtuluş Savaşı Müzesi: Parlamento Binası, Bangladeş'in kurulmasına yol açan 1971 Kurtuluş Savaşı'na adanmış bir müzeye sahiptir. Bağımsızlık için savaşan insanların mücadelelerini ve fedakarlıklarını sergilemektedir ve savaştan fotoğraflar, resimler ve

diğer hatıraları içermektedir. Parlamento Kütüphanesi: Parlamento Kütüphanesi, ülkedeki en büyük kütüphanelerden biridir ve siyaset, hukuk, tarih ve edebiyatla ilgili geniş bir kitap ve el yazması koleksiyonuna sahiptir. Louis Kahn Koleksiyonu: Parlamento Binası, binayı tasarlayan mimar Louis I. Kahn ile ilgili eserler ve belgelerden oluşan bir koleksiyona sahiptir. Tasarım sürecini ve bina vizyonunu gösteren eskizler, notlar ve fotoğraflar içermektedir (B. Choudhury 2020; B. I. Choudhury 2013; S. Ksiazek 1993; Pandya 2020; Vale 2014; Zahiruddin ve diğerleri 1990).

Genel olarak, Bangladeş Parlamento Binasının tarihi eşyaları, ülkenin zengin tarihini ve demokrasiye ve siyasi şeffaflığa devam eden taahhüdünü yansıtmaktadır. Bangladeş Ulusal Meclis binası gibi tarihi bir mimari yapı tasarlanırken, tarihi bağlantılar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, mimari tasarımın yerel kültür, gelenek ve yaşam tarzları ile uyumlu olması gerekmektedir.

4.2.2. Mimarlık Literatüründe Tasarıma İlişkin Değerlendirmeler

Kahn'ın tasarıma yaklaşımı, geçici olarak soyut ancak maddi olarak dışavurumcu mimari eserler yaratmayı amaçlayan resmi bir süreçtir (Scully 2003). Hindistan ve Pakistan'daki (Bangladeş) projeleri, daire ve üçgen uyumlarıyla içi boş kabukları ele alarak, Uluslararası Stil tarafından üretilen her şeyden daha zamansız ve soyut binalar yaratmıştır. Scully (2003), antik eserlerin yapısal düzeninin ve temel malzeme durumunun Kahn'ın alt kıtadaki çalışmalarına ilham verdiğini savunmaktadır.

Kahn'ın sanatsal pratiği, Roma kalıntılarının gravürlerini etkileyen Piranesi'den büyük ölçüde etkilenmiştir (Gusheh 2013). Piranesi'nin vizyonundan etkilenen Ostia'daki Thermopolium, Dakka ve Ahmedabad'daki gizemli kriptoportici olmuştur. Kahn, antik eserleri anlamak için temel araç olarak inşaat düzenine odaklanarak, Roma kalıntılarının hayali bir dönüşümüyle uğraşmıştır. Scully, Kahn'ın mimari üretiminde inşaat bütünlüğünün önemini vurgulamaktadır ve projelerini geçici olarak soyut ve işlevsel olarak belirsiz olarak tanımlamaktadır. Kahn'ın çalışmaları, klasik ve yöresel geleneklerden ilham alan Aldo Rossi'nin çalışmalarından etkilenmiştir. Scully, Kahn'ın olgun yaklaşımının, yüzyılın ortasındaki özgünlük tutkusu ile geleneksel düzene geç-modern dönüş arasında köprü kurduğunu iddia etmektedir ve çalışmalarının geçiş niteliğindeki niteliklerinde onun disipliner önemini vurgulamaktadır.

Kahn'ın yaratıcı sürecinde önemli bir değişiklik, 1950-1951'deki seyahatleri sırasında, Roma, Mısır ve Yunanistan'da antik malzemelerle ilk karşılaştığı zaman meydana gelmiştir (Gusheh, 2013). Brownlee ve De Long'un eleştirel duruşu, çoğunlukla Scully ile benzerlik göstermektedir. Scully'nin öncü çalışmasına saygı duyarak, argümanının temel öncüllerini kabul etmiştir ve yorum farklılıklarını karşı argümanlar yerine ince çekimler olarak tasvir etmiştir. Scully'nin kataloğu tanıtması, çabaya olan coşkulu desteğini göstermektedir. Bu giriş, Scully'nin Kahn'ı modern mimarinin savaş sonrası gelişimine yerleştiren "*Louis Kahn ve Roma Harabeleri*" (1992) adlı makalesinin temelini oluşturmuştur (Gusheh 2013).

De Long'a (1993) göre Capitol Komisyonu (Dakka Millet Meclis Kompleksi), Kahn'ın "en büyük" gerçekleştirdiği eserlerinden biridir çünkü kütlenin yeniden tanıtılmasını, uzamsal farklılaşmayı, "aktif" yan yana yerleştirilmiş geometriyi ve zengin katmanlı mimari tanımları içeren olgun kelime dağarcığını örneklendirmektedir. De Long'un Scully'ye verdiği genel destek açıkça ifade edilmektedir. Kahn'ın gelişmiş

tasarım yaklaşımında disiplin tarihinin önemini vurgulamaktadır ve "Biçim ve Tasarım"ı Kahn'ın yenilikçi sürecinde tarihin oynadığı rolün açık bir kaydı olarak konumlandırmıştır. Ancak, odak noktası daha açık bir şekilde tipolojiktir (Loud, 1989). De Long, Kahn'ın "Biçim" yaklaşımının, tarihsel emsallerden gelen her kuruluş için "ideal imaj" ile temel kurumsal türler için bir araştırmayı ima ettiğine inanmaktadır (Yegul 1993).

Brownlee tarafından yönetilen Kahn üzerine ilk doktora tezlerinden biri olan "Philadelphia için Tasarımlar", Kahn'ın şehirle olan eleştirel ilişkisinin ilk derinlemesine incelemesidir (Reed 1989). Kataloğun iki biyografik girişini projelere dayalı olarak yazan Reed, yayınlanmasına katkıda bulunmuştur. Makaleleri "Philadelphia Urban Design" ve "Sher-e-Bangla Nagar, Bangladeş'in Başkenti" başlıklarını taşımaktadır. Reed (1989), iki farklı fikrinin birbirine tamamlayıcı olarak görmektedir. Ona göre, Kahn'ın ilk olarak Philadelphia şehri için tasarım önerileri üzerinde çalışırken geliştirdiği kentsel idealler, özellikle 1959 ile 1962 yılları arasında ürettiği daha teorik önerileri, Kahn'ın başkent Dakka için kentsel vizyonunun temelini oluşturmuştur (Gusheh 2013).

After many years of unrealized designs for Philadelphia, Kahn received the commission for his most ambitious project, the National Capital of Bangladesh (1962–83). For this new capital with its extensive program of buildings, Kahn was able to realize his whole vision. The forms and philosophy explored and developed in the Philadelphia plans bore fruit in this quintessentially monumental and symbolic complex (Reed 1989).

Reed'in "Profesör Kahn'ın Büyük Oyunu: Dhaka'nın Ulusal Sembolünü İnşa Etmek" adlı sempozyum bildirisi, Kahn'ın kentsel önermelerini geliştirme ve özelleştirme sürecine odaklanarak, başkent projesinin kentsel gelişimini analiz etmektedir. Geleneksel yapıyı yapı ve iklim koşulları gibi bölgeselci ilkeler ve yerel parametreler önermektedir. Reed ayrıca Kahn'ın ofisi, temsilcileri ve Dhaka Bayındırlık İşleri Departmanı (PWD) arasındaki yazışmaları inceleyerek, PWD'nin Kahn'a olan saygısının ve onun mimari vizyonuna olan inancının onu Pakistan merkezi hükümetinden koruduğunu ve ona olağanüstü mimari kontrol ve resmi özgürlük verdiğini ortaya koymaktadır (Reed 1989).

1980'lerin sonlarında, Pennsylvania Üniversitesi'nin Kahn Koleksiyonu, *In The Realm* retrospektif ve araştırma kümesinin hakimiyetindeydi. Columbia Üniversitesi Doktora aday Sarah Williams Ksiazek, Kahn'ın kamu mimarisi ve Kongre Binası Kompleksi hakkındaki düşüncelerinin 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda nasıl geliştiğini araştırmıştır. Etkinlikte Ksiazek, devam eden araştırmasını ve Dhaka komisyonu hakkındaki eleştirel bakış açısını paylaşmaktadır. Aynı yıl "*Ellilerde Mimari Kültür: Louis Kahn ve Dhaka'daki Ulusal Meclis Kompleksi*" adlı makalesini yayınlamışlardır. Ksiazek'in 1995 tarihli doktora tezi Louis Kahn'ın Konumlandırılmış Modernizm adlı kitabının 2001 yılında yayınlanması, Kahn konusunda önde gelen bir uzman olarak konumunu sağlamlaştırmıştır ve komisyonda ona güçlü bir söz hakkı vermektedir.

Goldhagen ve De Long'un Dhaka komisyonunu anlama biçimleri benzerlik göstermektedir. İki akademisyen, Kahn'ın montaj konusundaki geç dönem mimari fikirlerinin, kariyerinin bir özeti olarak gördükleri Millet Meclis Binası'nda en iyi şekilde ifade edildiği konusunda hemfikirdir. Sosyal davranıştaki bir değişiklik, tarihsel olarak türetilmiş prototiplerin yeniden canlandırılmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir ve binaları, bu yerleşik katılım ve kullanım kalıplarının mekansal

izdüşümleri olarak görülmektedir. Kahn'ın katılımcı mimarlık önerisi, bir sorun olarak "gezici" ile inşa sürecinin "merkezi" arasındaki bir diyalektiğe dayanmaktadır. Kahn'ın, iklim ve inşa edilmiş bölgesel gelenek de dahil olmak üzere Dakka'daki yerel bağlamla ilgili değerlendirmesi, Reed'in yorumunu destekleyen Goldhagen'in anlatımıyla vurgulanmaktadır.

Bölgesel imaları modernist ideallerle aynı çizgiye getirmek için her iki okumada da soyutlamaların estetiği vurgulanmıştır. Kahn'ın Millet Meclis kompleksi tasarımı, savaş sonrası demokratik, sivil bir "anıtsallık" ihtiyacına kesin bir yanıt olarak geniş çapta selamlanmıştır.

Meer Mobashsher Ali'nin *"Louis Kahn'ın Projesinin Arka Planı Olarak Bölgenin Mimari Tarihi"* adlı makalesi, Bangladeş'in heterojen ve çok mezhepli tarihi dokusunu vurgulamaktadır. Budist arkeolojik manzaraları, Hindu tapınakları, saltanat camileri, Moğol mimarisi ve sömürge anıtları dahil olmak üzere antik Bengal'den kurtuluş sonrası döneme kadar mimari örneklerden alıntı yapmaktadır. Pakistan dönemi, Amerikalı ve Avrupalı mimarlar tarafından Bangladeşli modernist mimar Mazharul İslam tropikal modernizm aracılığıyla ele alınmaktadır. Millet Meclis Binası, bağımsızlık sonrası Bangladeş'te ikonik bir amblemdir. Ali bölgesel bir vurgu ile çok kültürlü inşa edilmiş mirası vurgulamaktadır (Zahiruddin ve diğerleri 1990)

Mobashsher Ali'nin MIT sempozyumundaki tartışması, Bangladeş'te bağımsızlık sonrası mimari tarih ve üretim yoluyla bölgesel kimliği tanımlama çabasının bir parçasıydı. Bu yaklaşım, Bangladeş'in bağımsız, doğası gereği heterojen ve liberal bir jeopolitik varlık olarak bağımsızlığını korurken bölgesel kimliği daha geniş Bengal'de temellendirmeyi amaçlamaktadır. Gelişmekte olan bir katılımcı olan Kazi Khaleed Ashraf, Millet Meclis Binası ile jeo-kültürel ortamı arasındaki ilişkiyi de tartışmaktadır. BUET'in eski bir fakülte üyesi ve ABD merkezli bir akademisyen olan Ashraf, yerel otoriteyi Kahn hakkındaki eleştirel söylemin ayrıntılı bilgisi ile birleştirerek sempozyuma benzersiz bir kültürel ses getirmiştir. Binanın Bengal kültürü ve kimliği için öneminin henüz yeterli bilimsel ilgiyi görmediğini savunmaktadır ve bu bağın odaklanmış bir değerlendirmesinin, eser ve onun disipliner önemi hakkında yeni bir anlayış sunacağını öne sürmektedir (Kazi & Belluardo 1998).

Ashraf, bölgeselci bir eleştirel çerçeveyi fenomenolojik bir vurgu ile iç içe geçirerek, başkent kompleksinin yeni bir bağlamsal okumasını geliştirmektedir. Anahtar teorik referans noktaları arasında Kenneth Frampton'ın *"Eleştirel Bir Bölgeciliğe Doğru"* adlı makalesi ve Joseph Rykwert'in temel kulübe hakkındaki söylemi yer almaktadır. Ashraf'ın *"The Hermit's Hut: A Study in Asceticism and Architecture"* adlı doktora tezi, Joseph Rykwert tarafından önerilmiştir ve 1990'larda geliştirilmiştir (Adams 2009).

Ashraf, "Efsanevi Temalar ve Capitol Kompleksi Mimarisi" başlıklı tezinde, Kahn'ın Dakka'daki mimariye yaklaşımının bölgenin kendine özgü topografyasının bir ürünü olduğunu ileri sürmektedir (Bangladeş ve Batı Bengal'in büyük çoğunluğu Bengal deltasında yer almaktadır).

Kahn'ın mimari stratejileri, delta manzarasına duyarlı bir tepkiydi ve yöresel imalar açısından zengindir. Ashraf, Kahn'ın stratejilerini, yerleşime "kazı ve höyük" yaklaşımı, toprak, su ve bitki örtüsünün topografik arabuluculuğu, doğaya açık ve doğa tarafından istila edilmiş bireysel geçirgen konutlar ve Meclis binasının bir figür veya

düğüm olarak eklemelenmesi olarak tanımlamaktadır. Geniş bir yatay manzara. Ashraf, Kahn'ın Meclis Binasında yüceltici bir tipoloji benimsemesinin, Bengal kimliğinin özünü oluşturan aşkın kutsallığa işaret ettiğini öne sürmektedir. Ashraf, birçok tarihi ve kültürel geleneğe rağmen, Kahn'ın benzersiz hümanist mimarisi markasının Dakka'daki yerel kültür ve kimlik anlayışıyla şans eseri bir uyum bulduğunu iddia etmektedir. Sempozyumda başkent kompleksiyle ilgili polemik tartışması, Dakka'da düzenlenen iki önemli mimari sergi için katalog yazıları da dahil olmak üzere proje hakkında daha sonra yayınlanan yazılarının yolunu açmıştır (Kazi & Belluardo 1998)

Ashraf, bir Bengal halk mimarisi geleneğinin bu mimari sentez sürecinden ortaya çıktığını savunmaktadır. Ashraf'ın Moğol ve İngiliz sömürge mimarisinin görünümü ve son olarak Bengalce/Bangladeş modernizmi hakkındaki yorumu, benzer şekilde onun yerel değişikliklere odaklanmasıyla şekillenmiştir. Bu geniş bakış açısı, onun Ulusal Meclis Binası yorumunun dayandığı temel olmaktadır.

Sempozyumda sunulduğu ve daha sonraki yazılarında detaylandırıldığı üzere, Eşref'in başkent kompleksine ilişkin görüşü, diğer araştırmacıların sunduğundan önemli ölçüde farklıydı. Örneğin, Millet Meclisi Binası'nın katmanlı cephe eklemleri ve büyük ölçekli, sırsız açıklıkları, binanın 'çevre düzenlemesi' aracı olarak yorumlanmaktadır; Kahn o devasa delikleri yaptığında, mağaramsı gölge alanları yaratarak binaları gizlice 'çevre düzenlemesi' yapmaktadır. Güneş, rüzgar, hava; bu botanik anlamda değil, fenomenal anlamda peyzaj düzenlemesi önemlidir.

Dakka'daki Ulusal Meclis Binası, binanın sayısız okuma ve anlam potansiyelinin vurgulandığı Lawrence Vale'nin *Architecture, Power and National Identity* adlı kitabında tartışılmaktadır. Mimarlık tarihine bağımsız, Avrupa merkezli ve disiplinler arası yaklaşımlar, araştırmacılar ve bağlantılı kuruluşlar da dahil olmak üzere MIT sempozyumunda sunulan tarihyazımsal duruşlar arasında yer almaktadır. Girişimin tanınması ve analizi, bölgesel ve yöresel kültür tartışmalarından etkilenmektedir. Postkolonyal bakış açısı, projenin kültürel varsayımlarının ve etkilerinin eleştirel bir incelemesine izin vermektedir. Kahn'ın Bangladeş Millet Meclisi Tasarımının Güncel Kent Bağlamında Okunmasına Yönelik Bulgular

Kahn'ın Bangladeş Millet Meclisi Tasarımının Güncel Kent Bağlamında Okunmasına Yönelik Bulgular arasında güncel kent ile yapı kompleksinin kurduğu ilişki değerlendirmektedir. Bunun yanı sıra, Millet meclis tasarımının güncel kent dokusu içerisindeki mevcut konumu üzerinde bulgular araştırmaktadır. Bangladeş Millet Meclisi binasının tasarımı, güncel Dakka kentiyle olan ilişkisi bakımından çeşitli yönlerden ele alınabilmektedir.

Bangladeş Millet Meclisi binası, Dakka'nın merkezinde yer almaktadır. Bu konumuyla, kentin sembolik ve politik merkezi olarak işlev görmektedir. Tasarımı, kentin diğer önemli yapılarıyla uyumlu bir şekilde bir araya gelerek kentsel dokuya entegre olmuştur. Binanın yüksekliği ve görsel etkisi, Dakka'nın silüetine önemli bir katkı sağlamaktadır. Louis Kahn'ın tasarımı, modernist ve brutalist tarzlarda bir örnektir. Binanın geometrik formları, güçlü beton yüzeyleri ve dikkat çekici geometrik düzenlemeleri, Dakka'nın modern ve dinamik kentsel ortamına uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Binanın dış cephesinde kullanılan malzemeler, yerel yapıım tekniklerini

yansıtmaktadır ve kentin mimari mirasına duyarlılık göstermektedir. Bangladeş Millet Meclisi binası, Bangladeş halkını temsil etmek ve hükümetin faaliyetlerini barındırmak için kullanılmaktadır. Bu nedenle, binanın tasarımı, ulusal kimlik, demokratik süreçler ve halkın katılımı gibi önemli sosyal ve kültürel değerleri yansıtmaktadır. Meclis binası, Dakka kentinde demokratik süreçlerin ve hükümetin güçlü bir sembolü olarak önemli bir rol oynamaktadır. Kompleks mevcut kent dokusu içerisinde bağımsız bir şekilde özgün bir konuma sahiptir. Kentin mevcut dokusuna nazaran çoğunlukla farklılık göstermektedir. Örneğin, temiz ve geniş yaya yolları, zengin ve geniş peyzaj alanları, su öğeleri ve geniş trafik sirkülasyonları yer almaktadır. Yapının konumu ve tektonik simgesel boyutu nedeniyle kentlilerin günlük yaşantılarında yapının varlığını hissettikleri ve onunla duygusal bir bağ kurduğu söylenebilir. Yapının mevcut kentsel trafik sıkışıklığı, yoğunluğu ve diğer çevresel sorunlardan bağımsız bir ortamda, ideal bir mekânsal kurguyu, bu tezin kavramsal referansları arasında bulunan mimari ütopayı temsil etme potansiyeli bu bağı güçlendirmektedir.

Güncel kentsel tasarım anlayışı, çevresel sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği gibi faktörlere odaklanmaktadır. Bangladeş Millet Meclis binasının tasarımında da bu prensipler göz önünde bulundurulmuştur. Binanın enerji verimliliği, doğal aydınlatma ve havalandırma sistemleri, su tasarrufu ve yeşil alanların entegrasyonu gibi unsurlar, Dakka'nın sürdürülebilir kentsel gelişimine katkı sağlamaktadır. Bangladeş Millet Meclisi binası, bu özellikleriyle Dakka kentindeki toplum üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Binanın halka açık alanları, ziyaretçilerin demokratik süreçlere katılımını teşvik etmektedir ve toplumun siyasi bilincini artırmaktadır. Ayrıca, binanın mimari estetiği ve görsel etkisi, kent sakinlerinin aidiyet duygusunu desteklemektedir. Bangladeş Millet Meclisi binasının güncel Dakka kentiyle ilişkisi, mimari dil, kentsel bağlam, sosyal işlev, çevresel duyarlılık ve toplumsal etki gibi faktörler üzerinden anlaşılabilir. Binanın tasarımı, Dakka'nın modern ve demokratik kimliğini yansıtırken, kentsel ve toplumsal gelişimi destekleyen örnek bir yapı olarak önemli bir rol oynamaktadır.

Çağdaş Dakka'da Bangladeş Millet Meclis Binası, Bangladeş'in siyasi birliğinin ve kültürel zenginliğinin bir yansıması olarak görülmektedir. Yapı, nitelikli tasarımı ile, ülkenin kültürel gelişiminin sembolüne dönüşmüş ve kentin gelecekteki gelişimi için örnek bir mekânsal duyarlılığı da temsil eder konuma gelmiştir. Bir başka deyişle, yapı ülkenin kültürel mirasına duyarlılık gösterirken modernleşme hedefinin de bir sembolü haline gelebilmiştir (B. I. Choudhury 2013; James-Chakraborty 2014; S. Ksiazek 1993).

Bangladeş Millet Meclis Binası ve yakın çevresi, mimarlıkta modernizmin temel motivasyonlarından olan ütopyacılık düşüncesinin izlerini taşımaktadır. Temel olarak, Bangladeş Ulusal Meclis Binası'nın tasarımı, modernizmin ideallerinden olan minimalist yaklaşımı yansıtmaktadır. Tasarımın kütle organizasyonu ve malzeme özellikleri mimarlıkta modernizm ile ilişkilendirilebilmektedir. Ayrıca, iç mekan tasarımı da minimalist bir yaklaşımla yapılmıştır. Bu, daha rahat ve verimli bir çalışma alanının sunulmasını sağlamaktadır.

Çevredeki yeşil alanların korunup genişletilmesi, insan-doğa ilişkisinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, sosyal etkileşimi destekleyici oturma alanları ve yürüyüş yolları açık mekân tasarımının öğeleri olarak düşünülmüştür. Tasarım, insanların daha rahat ve verimli çalışabilmesi, doğayla uyum içinde bir yaşam sürdürmeleri ve sosyal etkileşimin gelişimi için güncel olarak da mekânsal imkanlar sunmaktadır.

Dakka'daki Millet Meclisi tasarımı, Kahn'ın mimarlığın kurumların ifadesi aracılığıyla demokratik topluluğu simgeleyebileceğine ve güçlendirebileceğine olan inancının bir somutlaşması olarak görülebilir. Kahn, demokratik katılımı teşvik eden ve bireyin yurttaşlık kültürüne katkısını temsil eden, anıtsal özelliklere bir ve kentsel duyarlılığa sahip bir mimari tasarım ortaya koymuştur (B. I. Choudhury 2013).

şekil 4. 55. Millet Meclis Kompleks Güney Plaza tarafık yolu (Orijinal)

şekil 4.55. Meclis tasarımının yakın çevresinde gözlenen sürekli akış halindeki trafik, rahat araç ve yaya sirkölasyonu, geniş kaldırımlar ve temiz sokaklar güncel kent dokusu ile Meclis kompleksinin dokusu arasındaki karşıtlığı göstermektedir. Güncel kent

dokusu büyük ölçüde trafik sıkışıklığı, evre kirliliği ve yeşil alan eksikliği sebepleriyle sorunludur.

şekil 4. 56. Millet Meclis Kompleks Güney Plaza geniş ve temiz yaya yolları (Orijinal)

Geniş yaya yolları (şekil 4.56), kentsel peyzaj ve kent mobilyaları etrafında kentlilere ağağ gölgeleri altında dinlenme fırsatları sunmaktadır ve geniş yaya yolları trafik yoluna paralel bir şekilde rahat bir yaya sirklasyonu sağlamaktadır.

şekil 4. 57. Millet Meclis Kompleksi Doğu kapısı ve girişi (Orijinal)

şekil 4.57. Millet meclisi doğu kapısı, kontrollü araç ve yaya giriş/çıkışı sağlamaktadır. Gazeteci, çalışanlar ve ziyaretçiler, kompleks girişi için çoğunlukla doğu kapısı kullanmaktadır. Milletvekilleri lojmanlarına giden araçlar veya üst düzey yetkililer tarafından tercih edilen bir giriş kapısıdır.

şekil 4. 58. Kuzey Plaza Araç ve yaya yolları (Orijinal)

Şekil 4.58. Millet Meclis Kompleksi Kuzey plaza diğer adıyla Cumhurbaşkanlığı plazası tarafından yaya yolları ve araç yolları. Yanındaki Candrima Park ve su göleti ile kentsel peyzaj içerisinde olumlu bir fiziksel mekân deneyimi sunmaktadır.

Şekil 4. 59. Kuzey Plaza ziyaretçi araç park alanı (Orijinal)

Şekil 4.59. Güncel kent dokusunda araç park etmek için planlı park yerlerine nadir rastlanılmaktadır ancak Millet Meclisi Kompleksi Kuzey plaza'daki peyzaj alanında ağaçlar etrafında gölgeli park alanı bulunmaktadır.

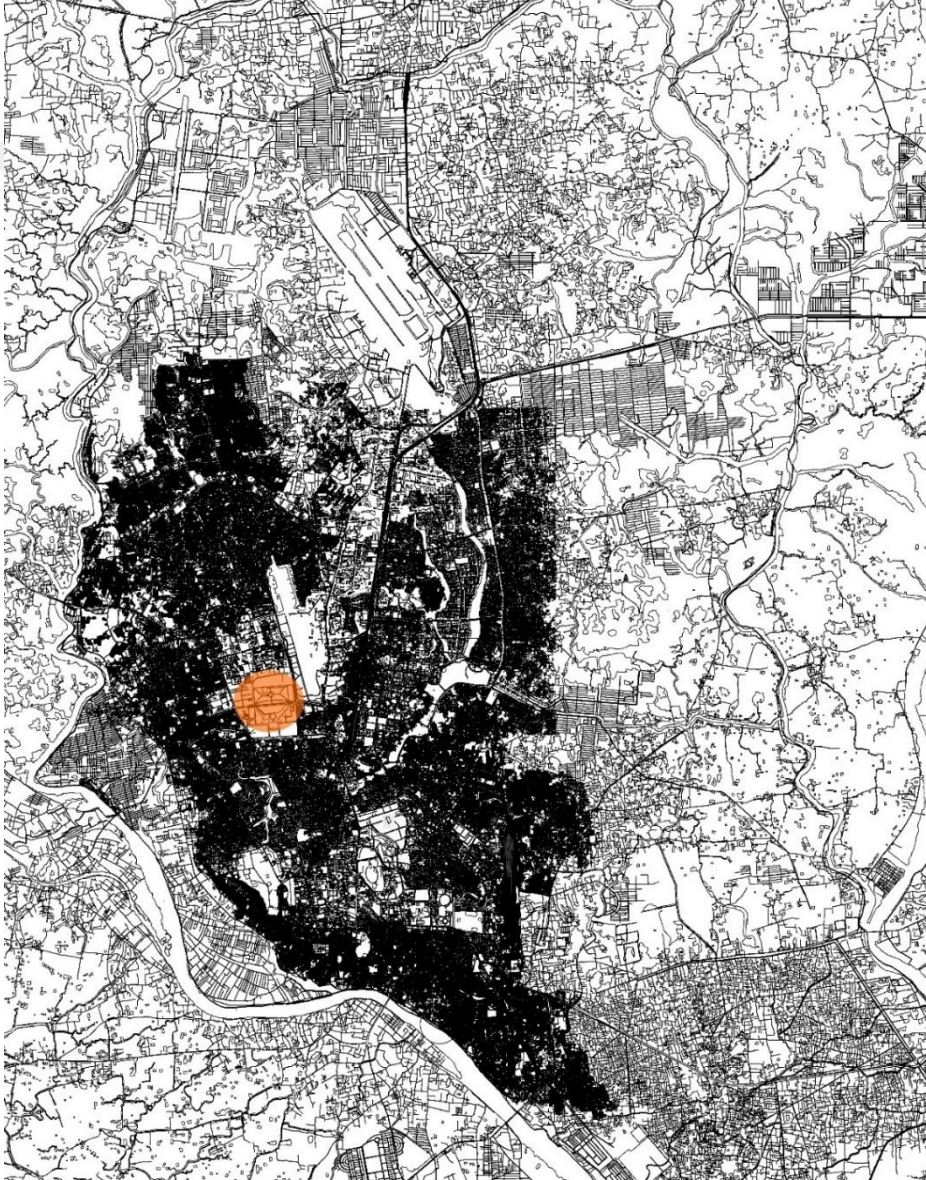
Şekil 4. 60. Kentsel peyzaj olarak su öğeleri, milletvekilleri lojmanları ve Millet Meclisi Kompleksi. (Orijinal)

Şekil 4.60. deki sol tarafındaki kırmızı tuğla ile inşa edilmiş olan milletvekilleri lojmanları günümüzde millet vekilleri için hastane işlevini yerine getirirken sağ tarafındaki Millet Meclisi Binasının beyaz beton yapısıyla dengeli bir uyum sağlamaktadır. Su göleti ile çevirili mekanlar geleneksel Bengal kültürünün kazı ve höyük kavramlarını andırmaktadır.

4.3.1 Tasarım Öngörülerinin Güncel Kentin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Bağlamındaki Karşılıklarının Tespiti

Bangladeş Millet Meclis Binası'nın tasarımı, mimar Louis I. Kahn tarafından, şehrin sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamı dikkatle değerlendirilerek oluşturulmuştur. Millet Meclis Binası tasarımı, kapsayıcılığı ve birliği teşvik ederek sosyal bağlamı yansıtmaktadır. Dairesel planı, ulusun demokratik ilkelerini vurgulayarak eşitliği ve eşit temsili simgelemektedir. Büyük giriş plazası ve çevredeki manzara gibi açık alanlar, topluluk ve sivil katılım duygusunu besleyen, halkın etkileşimi için alanlar sağlamaktadır.

Millet Meclis Binası'nın tasarımı, Bangladeş'in kültürel bağlamına dayanmaktadır. Çıplak beton ve geometrik formların kullanımı, geleneksel unsurları modernist bir estetikle harmanlayarak ülkenin mimari mirasına saygı göstermektedir. Doğal ışık ve havalandırmaya yapılan vurgu, bölgenin tropik iklimi ile uyumludur ve sürdürülebilir tasarım uygulamaları bünyesinde barındırmaktadır. Parlamento Binası, anıtsal ve mimari açıdan önemli bir yapı olmakla birlikte, ekonomik verimlilik de dikkate alınarak tasarlanmıştır. Birincil inşaat malzemesi olarak betonarme kullanılması, dayanıklılık ve uzun ömür sağlarken, uygun maliyetli inşaat yapılmasına izin vermiştir. Doğal aydınlatmaya yapılan vurgu, enerji tüketimini azaltarak binayı uzun vadede daha sürdürülebilir ve uygun maliyetli hale getirmektedir.

Şekil 4. 61. Güncel Kent dokusu içerisinde Millet Meclis Binasının Konumu (DWG üzerinden dönüştürülmüştür, orijinal).

Ayrıca, Millet Meclis Binası'nın tasarımı, turizmi ve kültürel alışverişi teşvik eden bir ulusal kimlik ve gurur sembolü haline gelmiştir. Mimari şaheser, dünyanın dört bir yanından ziyaretçi çekerek şehrin ekonomik büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Horaira & Devi 2021). 2020 yılında Bangladeş'e toplam 3 milyon turist ziyaret etmiştir ve bu rakam oldukça düşük bir ziyaretçi kitlesi olduğuna dikkat çekse bile gezginlerin odak noktasında Millet Meclis Binası da yer almaktadır ve gerekli izinleri alınarak tur şirketleri tarafından turistik turlar düzenlenmektedir.

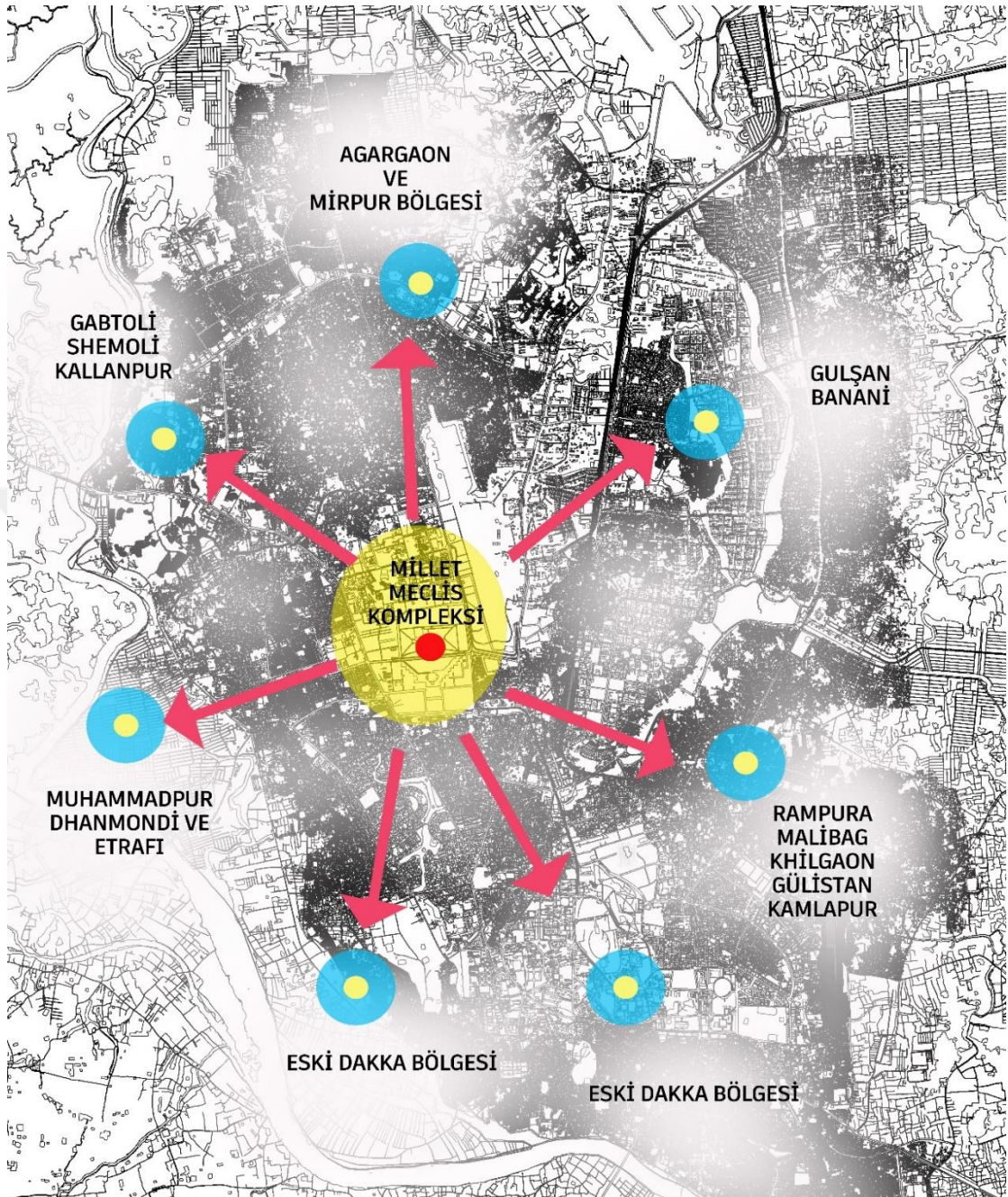
Şekil 4. 62. Çevresi ile Millet Meclis Kompleksinin kurduğu ilişkisi gösteren şema (Dwg çizimi üzerinden dönüştürülmüştür, orijinal)

Şekil 4.62. Millet Meclisi Kompleksi içerisinde orta aksı oluşturan kontrollü yatay yaya ve araç yolu güney ve kuzey tarafından kontrolsüz ve kontrollü yolları dikey eksenine çalışan kentsel araç ve yaya yollarına bağlanmaktadır.

Parklar ve diğer halka açık toplanma yerleri kent sakinlerinin sağlığı ve mutluluğu için önemli roller oynamaktadır. Fiziksel görünüşleri büyük ölçüde değişebilse de, önemli bir sosyal role sahiptirler ve çok çeşitli olayların odak noktalarıdır. Halka açık alanların iyileştirilmesi, mimari özelliklerin, peyzaj mimarisinin ve mimari morfolojinin bir kombinasyonunu gerektirmektedir. Kentsel mekanlar ile insan tepkisi ve davranışı arasındaki etkileşimde çoklu görsel, morfolojik ve estetik yönleri ihtiyaç duyulmaktadır. Kent meydanlarının görsel nitelikleri ile estetik tepki arasındaki ilişkiyi araştırmak için Nasar (1994) yapıları çevreye estetik tepkinin olasılıksal modelini kullanmıştır. Kentsel mekanlar, kentlilere hoş geldin imajını sağladığından, tasarımların kent sakinleri üzerinde olumlu estetik tepkiler uyandırıp uyandırmadığını açıklamak mümkündür. Kişilik, duygusal durum ve kültürel arka plan, kişinin kentsel plazalara estetik tepkisini şekillendirmede rol oynamaktadır. Hem olumlu hem de olumsuz estetik tepkileri hesaba katan gelecek tasarım modelleri bu araştırmanın odak noktasıdır. Model, biliş ve duygu gibi dünyanın bireysel algılarını temsil eden psikolojik unsurları içermektedir. Bu bağlamda Millet Meclis Kompleksinin bir kentsel odak haline gelerek kentlilere bir kimlik duygusu verdiği değerlendirilebilir. Görsel ve mimari özelliklerin, insanların kentsel alanlarda çevrelerini nasıl yorumladıkları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir.

Bangladeş'te kentleşme hızla arttıkça, şehirler ve kentsel alanlar ekonomik ve siyasi gücün önemli merkezleri haline gelmektedir. Bangladeş Ulusal Meclisi, ülkenin en üst yasama organı olarak, kentsel gelişimi, altyapıyı ve sosyoekonomik büyümeyi doğrudan etkileyen politikaların şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ulusal Meclis'in yasama yetkileri, özellikle kentsel alanların benzersiz zorlukları ve fırsatlarıyla ilgilenen yasaların oluşturulmasına ve kabul edilmesine olanak tanımaktadır. Bu yasama çerçevesi, kentsel kalkınma girişimleri, kent planlaması, konut politikaları ve ulaşım, sağlık, eğitim gibi temel hizmetlerin kentsel alanlarda sağlanması için bir temel oluşturmaktadır. Ulusal Meclis üyeleri, kendi seçim bölgelerinin, kentsel alanlar dahil olmak üzere, seçilmiş temsilcileridir. Bu bağlamda, milletvekilleri, yasama süreci içinde seçmenlerinin çıkarlarını ve endişelerini dile getirerek kentsel nüfusun ihtiyaçlarına yönelik politika tartışmalarına ve karar süreçlerine katkıda bulunmaktadır.

Millet Meclisi, bütçe kararlarında önemli bir rol oynamaktadır ve kentsel altyapı projeleri, kamu hizmetleri ve kentsel odaklı programlar için fon tahsisini gerçekleştirmektedir. Bütçe süreci aracılığıyla Millet Meclis, kentsel alanlara kaynakları yönlendirerek acil kentsel sorunları ele almaktadır ve sürdürülebilir kentsel büyümeyi teşvik etmektedir. Bu siyasi etki, kentsel konuların ulusal gündemde öncelikli olarak kalmasını ve uygun dikkat ve kaynakların ayrılmasını sağlamaktadır (B. Choudhury 2020; B. I. Choudhury 2013).

Şekil 4. 63. Kentsel odak noktası olarak Millet Meclis Binası. (DWG çizim üzerinden dönüştürülmüştür, orijinal).

Kentsel odak noktası olarak Millet Meclis Binası kentin merkezinde oturmaktadır. Üstlendiği önemli görevler dolayısıyla, Millet Meclis Binası kentin ve ülkenin kalbi haline gelmektedir. MMB hem kentin hem de ülkenin dört tarafının kalkınmasına, sosyo-ekonomik ve politik gelişmelerine katkıda bulunmaktadır. Konum ve kentsel çekirdekleri ile olan ilişkisini gösteren şekil 4.63. Millet Meclis Kompleksinin (MMK) bir kentsel odak noktası olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 4. 64. Millet Meclis binasının kentsel bağlam ve sosyo kültürel açısından etkisi (Orijinal)

Yapının çevreye açık olması, çevresinde yüksek katlı yapılaşmanın olmayışı, peyzaj alanı içerisinde su öğelerinin bulunulması, peyzaj tasarımı ile donatılması ve en önemlisi yapının anıtsal özelliklere sahip olması Dakka'nın kentsel çevresi üzerinde önemli bir etki oluşturmaktadır (Şekil 4.64).

Bangladeş, Millet Meclis binasının kent üzerindeki çeşitli olumlu sosyal ve kültürel etkileri aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir:

Ulusal kimliğin simgesi olması: Ulusal Meclis binası, Bangladeş halkı için ulusal kimliğin ve gururun simgesi olarak hizmet vermektedir.

Sivil katılım ve demokratik bilinci desteklemesi: Ulusal Meclis binasının varlığı sivil katılımı teşvik etmektedir ve demokratik süreçler ve yönetim hakkında farkındalık yaratmaktadır. Vatandaşları siyasetle aktif bir şekilde ilgilenmeye, kamusal tartışmalara katılmaya ve temsilcilerini sorumlu tutmaya teşvik etmektedir.

Eğitim ve öğrenme süreçlerini geliştirmesi: Bina, ziyaretçilere demokratik sistem, yasal prosedürler ve Bangladeş tarihi hakkında bilgi edinme fırsatları sağlayan bir eğitim merkezi işlevi görmektedir. Bu durum, yönetim kavramının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve halk arasında yurttaşlık eğitimini teşvik etmektedir.

Kültürel miras değeri üretmesi: Millet Meclisi binasının mimari tasarımının uluslararası mimarlık literatüründe de takdir edildiği şekilde üstün niteliklere sahip olması yapının gelecek nesiller açısından önemli düzeyde kültürel miras değeri üretmesini sağlamaktadır. Önceki bölümlerde detayları ile açıklandığı gibi, tasarım Bangladeş'in benzersiz kültürel kimliğini yansıtan modernist ve yerel mimari unsurların kaynaşmasını sergilemektedir. Binanın varlığı, Dakka'daki kültürel mirasın korunmasına ve tanıtımına katkıda bulunmaktadır.

Kentsel ölçekte açık sosyal mekan üretmesi: Bina ve çevresindeki alanlar, topluluk etkinlikleri, mitingler ve halka açık tartışmalar için bir toplanma alanı olarak hizmet vermektedir. Böylece, fikir alışverişini kolaylaştırma, diyalogu ve toplum katılımı teşvik etme imkanları oluşmaktadır (B. I. Choudhury 2013).

Yukarıda özetlendiği gibi, Dakka'daki Ulusal Meclis binası, şehrin sosyal ve kültürel yönlerini olumlu yönde etkileme potansiyeline sahiptir. Sivil katılıma, eğitime, kültürel korumaya ve turizme katkıda bulunmaktadır, genel yaşam kalitesini yükseltmekte olumlu anahtar rol oynamaktadır.

Lefebvre'ye (1991) göre, mekânın oluşumunda yer alan üç katman vardır: fiziksel mekan, zihinsel temsiller ve çevre. Doğu ve Batı Pakistan arasındaki karmaşık bağlantı, Millet Meclis binası bağımsızlıktan önce bir şehir merkezi olarak gelişmesi gerçeğine yansıtmaktadır. 1971'de Bangladeş'in bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan siyasi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Bağımsızlıktan sonraki yıllarda, ülke yeni umutlar ve tehditlerle karşı karşıya kaldığında gerçek bir demokratik sembol ortaya çıkmaktadır. Demokratik ifadenin ve Bangladeş milliyetçiliğinin bir sembolü olarak Millet Meclis Binası, Bangladeş halkının beklentileri temsil etmeye başlamıştır. Dakka'nın genişlemesi ve planlama araçları ile düzenlemelerinin gelişimi, Millet Meclis binası'nın fiziksel şeklini şekillendirmek için dinamik olarak birleşmektedir. Çok verimli bir bölgede yer alan Dakka, Babür öncesi dönemden beri sürekli yerleşim görmektedir.

Millet meclisi'nin Dakka'nın kentsel peyzajındaki önemi, Bengal halkına bir gurur ve tatmin duygusu vererek topluluk duygularını ve MMB'ye olan takdirlerini güçlendirmektedir. Bangladeş'in metropol merkezi olan MMB'yi bir vaka çalışması olarak inceleyen bu araştırma, ülkedeki kentsel tarih ile mekânsal yapılar arasındaki sembolik bağlantıyı incelemektedir. MMB gibi sürdürülebilir bir yapı, kültürel özemleri karşılamaktadır ve dünyanın her yerinden insanları ziyarete çekmektedir. Fiziksel mekan ve sosyal yapılar arasındaki sembolik ilişki nedeniyle yapının Dakka'da başarılı bir kentsel tasarım oluşturduğu değerlendirilmiştir. Lynch de iyi bir şehir imajının, geçmiş ve gelecekle bağlantılar kurarken aynı zamanda şimdiki zamanı genişlettiği ve kutladığı konusunda hemfikirdir (B. Choudhury 2020).

Binanın şehrin varoşlarında, geniş bitki örtüsüne sahip bir tarım arazisinin ortasındaki konumu, mevcut bitki örtüsünü ve doğal yaşamı koruma gerekliliğini hesaba katmamıştır, ancak kentsel tasarımın sürdürülebilirliği, ulaşımın görkemli Manik Mia Caddesi ile bütünleştirilmesinde etkili olmaktadır. Bir binanın sürdürülebilir sayılabilmesi için bu kaynakların dördü de (enerji, su, malzeme ve toprak) korunmalıdır.

Yaşam Döngüsü Maliyet Analizi ve bir yapının mali uygulanabilirliği, "sürdürülebilir ekonomi" örnekleridir. MMB'nin ilk maliyet tahminine göre, binanın neredeyse tamamı yerel olarak temin edilen tuğlalardan inşa edilecek ve pencereleri, asansörleri ve klima tesisatları için çimento, mermer, alüminyum ve maun gibi ithal malzemeler kullanılacaktı. Amerikalı mühendis ve önerilmeli beton gurusu August Eduard Komendant, projenin Baş Mühendisiydi. İnşaat sürecinde kullanılan tek yenilenebilir kaynak bambuydu (B. Choudhury 2020).

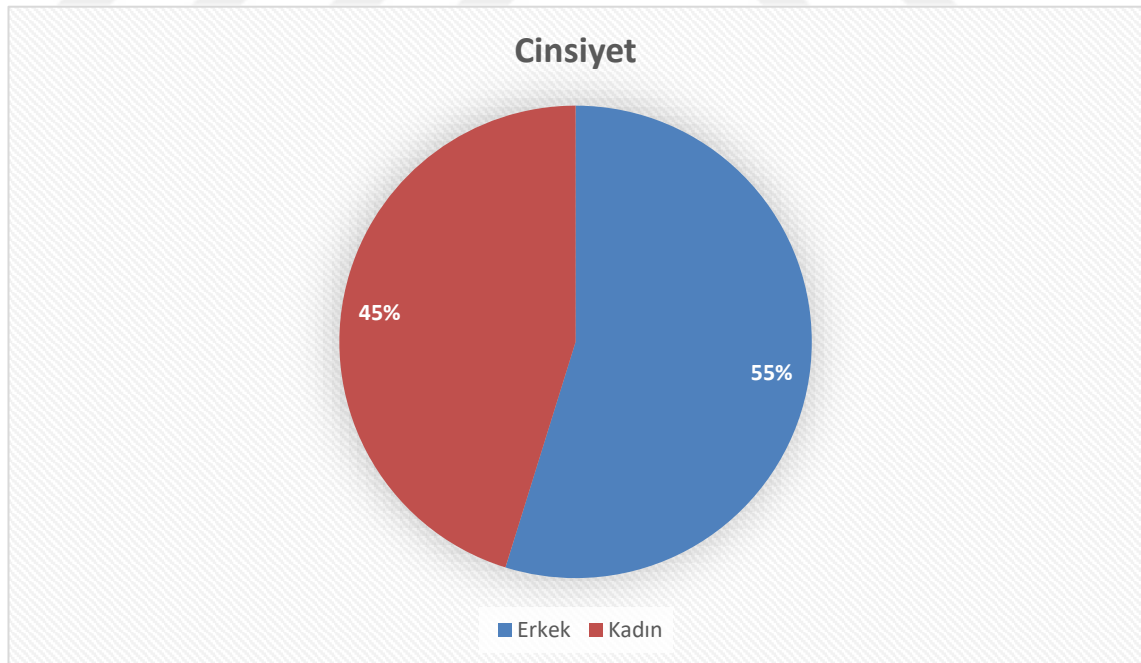
MMB, inşaatında sadece beton ve mermer kullanılmasına rağmen, yüksek bakım maliyetleri nedeniyle eleştirilmektedir. İç hava kalitesi bakımı için kullanılan elektromekanik sistem bütçenin çoğunu tüketmektedir. Bangladeş'in gelişen ekonomisi

nedeniyle, barajın ilk işletmeye alındığı zamanın aksine, bakım masrafları artık endişe kaynağı olmamaktadır. Vestbro (2002), MMB'yi çalıştırmak için harcanan paranın yoksullar için hastaneler, okullar ve evler inşa etmek gibi sosyal girişimlerde daha iyi kullanılabileceğini iddia etmiştir. Beton ve mermer gibi dayanıklı malzemelerin kullanılması, yapının uzun vadeli performansına katkı sağlamıştır. Sürdürülebilir tasarım hususları, binanın işletme maliyetlerini ve kullanılabilir alan miktarını içermektedir. Böylesine gösterişli bir binanın gelişmiş bir ülkede asla inşa edilemeyeceği de iddia edilmektedir (B. Choudhury 2020). Fakat bu tür ikonik ve uzun ömürlü olabilen bir yapı kompleksinin uzun vadede ekonomik aktiviteyi teşvik etme ve gelecek nesiller için zenginliği artırma potansiyelleri de unutulmamalıdır çünkü Attay ve Slik'e (2019) göre ikonik sürdürülebilir mimari, dünyanın dört bir yanından turist çekerek ulusal ekonomileri canlandırabilir. Bu sebeple, MMB'nin potansiyel uzun vadeli faydalarının yatırım maliyetlerinden daha fazla olduğu da düşünülebilir. Sonuç olarak, Bangladeş'in uluslararası tanınırlık kazanmasındaki önemli katkıları da göz ardı edilmemelidir.

4.3.2 Yapı Kompleksine İlişkin Kentli ve Kullanıcı Görüşlerinin Tespiti.

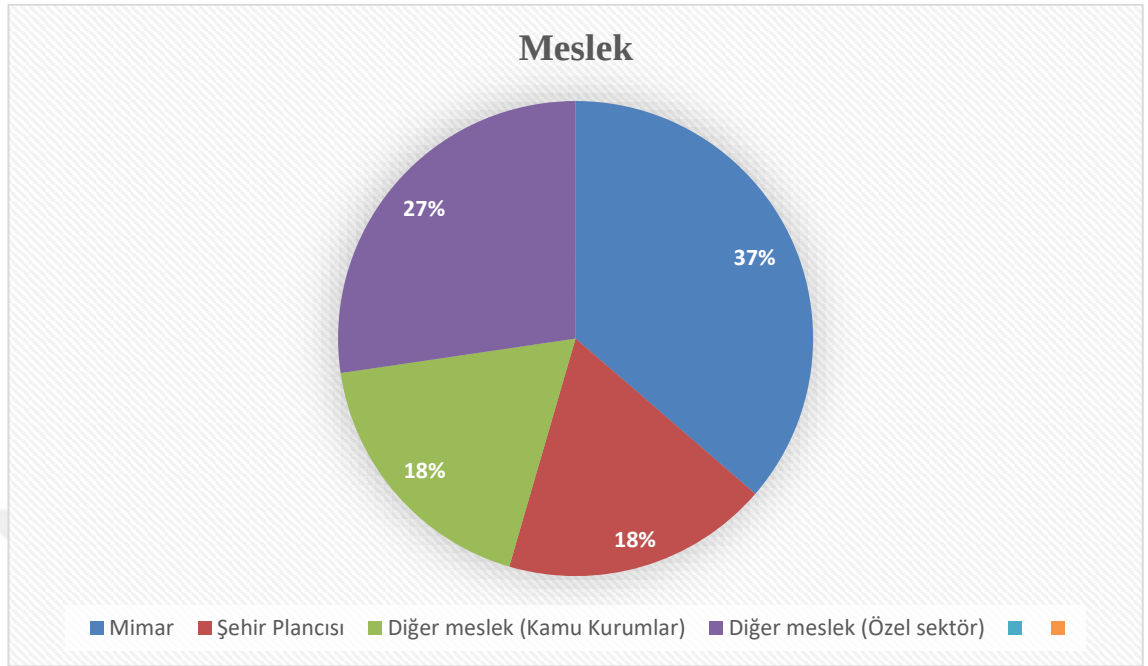
Önceki bölümlerde literatür taraması, saha araştırması ve gözlemlere dayanarak oluşturulan düşüncelere ek olarak yapı kompleksine ilişkin kentli ve kullanıcı görüşlerin bir anket uygulaması ile değerlendirilmiştir. Anket, Toplam 100 katılımcı tarafından verilen yanıtların sonucu olarak elde edilen verileri analiz etmektedir ve verileri aşağıdaki gibidir.

Çizelge 4. 1. Anket katılımcılarının cinsiyet dağılımı (Orijinal).

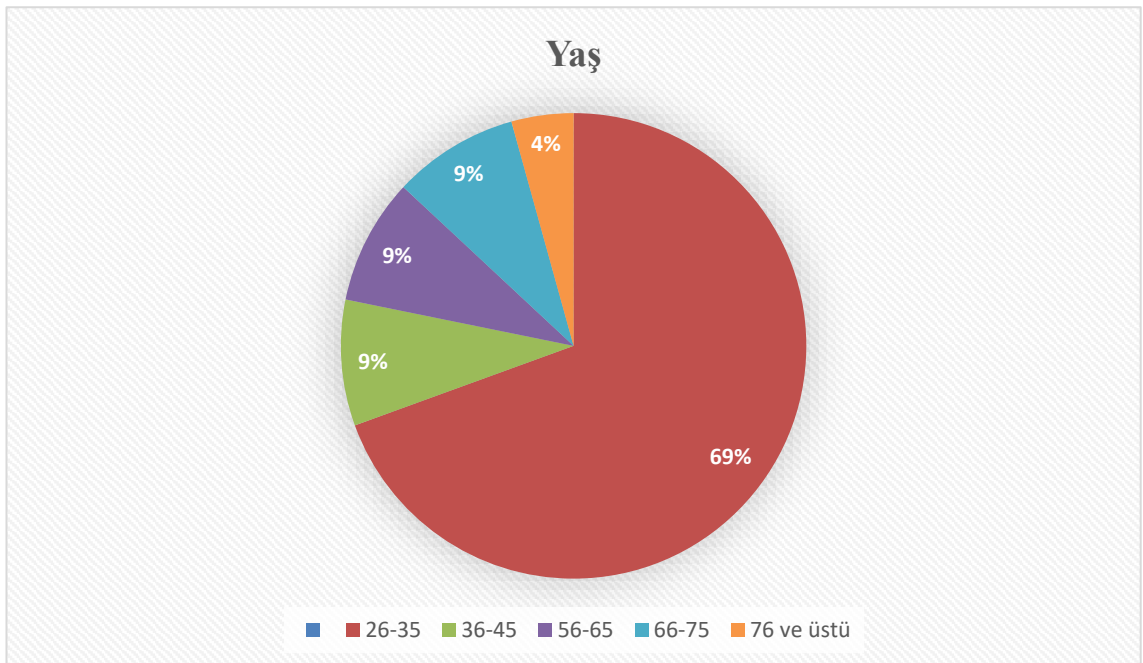

Anket, %45'i kadın ve %55'i erkek olan 100 katılımcı arasında yapılmıştır.

Cinsiyet Temsili: Anket sonuçları, kadın katılımcılara (%45) kıyasla erkek katılımcıların (%55) hafif bir çoğunluğunun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4. 2. Anket katılımcılarının meslek grupları (Orijinal)

Anket, 100 kişiye uygulanmıştır. Katılımcıların mesleklerine göre yüzdeler dağılımı şu şekildedir: % 37 Mimar, % 18 Şehir Plancısı, % 18 Diğer meslek (Kamu kurumları), % 27 Diğer meslek (Özel sektör).

Çizelge 4. 3. Anket katılımcılarının yaş dağılımı (Orijinal)

Anket farklı yaş gruplarına mensup katılımcılara uygulanmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre yüzdelik dağılımı şu şekildedir: 26-35 yaş aralığı: % 69, 36-45 yaş aralığı: % 9, 56-65 yaş aralığı: % 9, 66-75 yaş aralığı: % 9, 76 ve üstü yaş aralığı: % 4.

Katılımcıların sağladığı bilgilere dayanarak, anketin farklı yaş gruplarına göre bir analizi yapılabilir. Anket sonuçlarının kapsamlı bir analizi aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

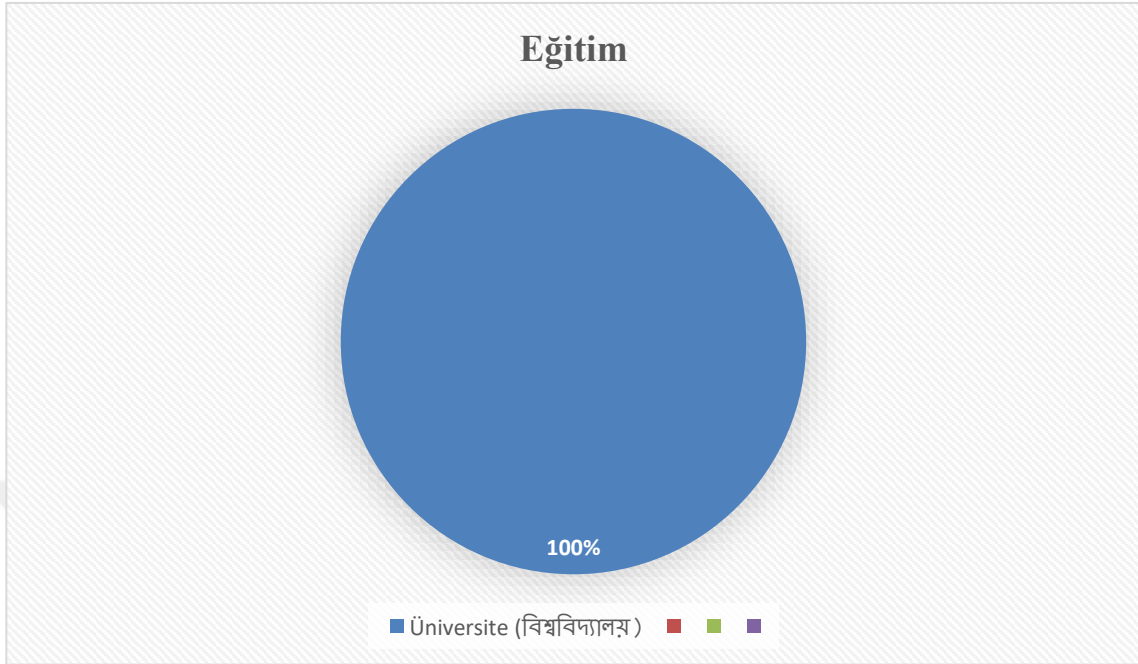
Yaş dağılımı: Ankete katılan en kalabalık yaş grubu, toplam katılımcıların %69'sini oluşturan 26-35 yaş aralığıdır. Bu durum, ankette genç yetişkinlerin önemli bir temsil ağırlığı olduğunu göstermektedir. 36-45, 56-65 ve 66-75 yaş aralıklarının her biri katılımcıların %9'luk kısmını oluşturarak birbirlerine eşit ağırlıkta temsil edilmektedir. En az sayıdaki anket katılımcısı %4 ile 76 ve üstü yaş grubuna mensuptur.

Bu durum anketin aşağıdaki özelliklere sahip olduğunu göstermektedir:

Genç Yetişkinlere Odaklanma: 26-35 yaş arasındaki katılımcıların toplamın %69'luk kısmını oluşturması, ankette genç yetişkinlerin güçlü bir şekilde temsil edildiğini vurgulamaktadır. Bu, söz konusu yaş grubunun görüş ve tercihlerinin yakalanmasına önemli bir vurgu yapıldığını göstermektedir. Genç yetişkinlerin yüksek oranda temsil edilmesi, anketin hedeflerinin özellikle bu yaş aralığını ilgilendiren konular ile ilgili olabileceğini düşündürmektedir. Aynı zamanda genç yetişkinlerin davranış ve tutumlarını anlamaya odaklanmayı da gösterebilmektedir.

Orta Yaşlı ve Yaşlı Yetişkinlerin Sınırlı Temsili: Anket, orta yaşlı ve yaşlı yetişkinlerin nispeten daha küçük bir temsilini ortaya koymaktadır. 36-45 yaş arası nüfus payın %9'sini, 56-75 yaş arası nüfus ise %9'luk paya sahiptir. Orta yaşlı ve yaşlı yetişkinlerin daha düşük temsili, anket sonuçlarının bu yaş gruplarının bakış açılarını, tercihlerini veya endişelerini doğru bir şekilde yansıtmayabileceğini gösterebilmektedir. İçgörüler daha genç yaş gruplarına doğru çarpık olabileceğinden, anket bulgularına dayalı olarak sonuçlar çıkarırken veya kararlar alırken bu sınırlamayı dikkate almak önemlidir.

Çıkarımlar: Anketin yoğun analizi, yaş dağılımı ve anketteki farklı yaş gruplarının temsili hakkında bilgi sağlamaktadır. Genç yetişkinlerin yüksek oranda temsil edilmesi, bu yaş grubunun fikir ve tercihlerini yakalamaya odaklanmayı önermektedir. Bununla birlikte, orta yaşlı ve yaşlı yetişkinlerin sınırlı temsili, bulguları daha geniş popülasyona genellerken dikkatli olunması gerektiğini vurgulamaktadır. Daha doğru ve kapsamlı sonuçlara varmak için, yeterince temsil edilmeyen yaş gruplarını hedefleyen ek araştırmalar veya anketler yapmak gerekebilir. Bu analizin yalnızca anket notunun yaş dağılımına ilişkin sağlanan bilgilere dayanması önemlidir. Daha fazla analiz, anket metodolojisi, örneklem büyüklüğü ve ankette sorulan spesifik hedefler ve sorular gibi ek bilgiler gerektirecektir.

Çizelge 4. 4. Anket katılımcı Eğitim düzeyleri (Orijinal)

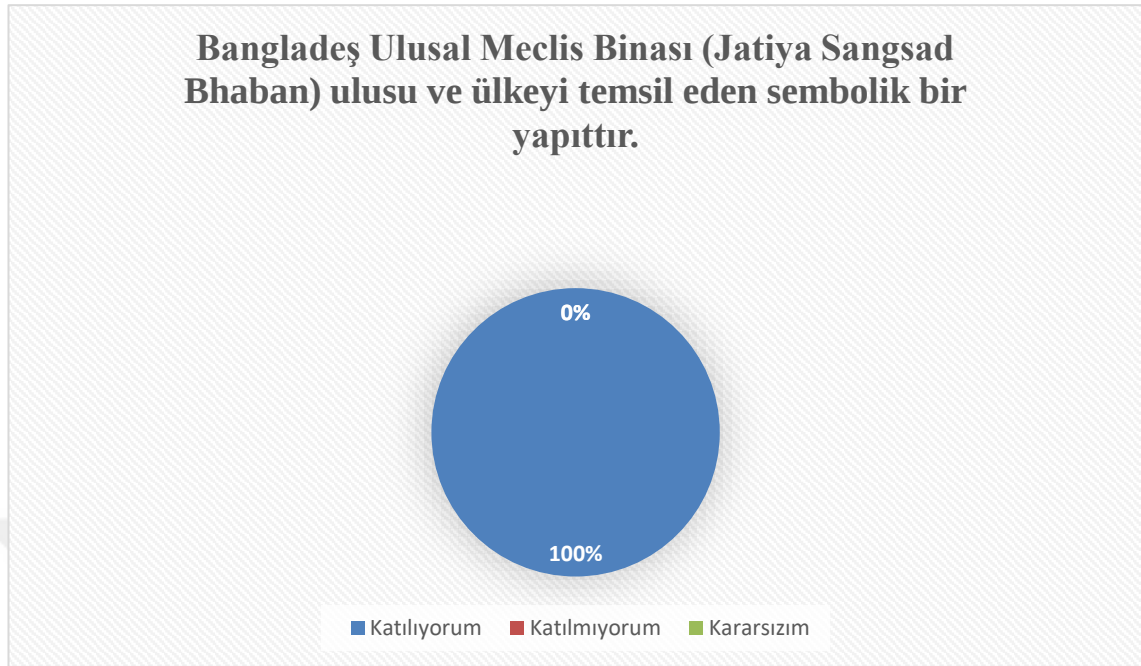
Katılımcıların eğitim seviyesi ise, 100% Üniversite mezunlardan oluşturmaktadır.

Bu durum anketin aşağıdaki özelliklere sahip olduğunu göstermektedir:

Yüksek Öğrenime Odaklanma: Anket katılımcılarının tamamı üniversite eğitimi almış bireylerdir. Bu, yüksek eğitim niteliklerine sahip bireylerin bakış açılarını, görüşlerini ve tercihlerini yakalamaya önemli bir vurgu yapıldığını göstermektedir. Üniversite mezunlarının bu oranda temsil edilmesi, anketin hedeflerinin özellikle bu eğitilmiş grubu ilgilendiren konular ile ilgili olabileceğini düşündürmektedir. Görüşleri ve karar verme süreçleri çeşitli alanları önemli ölçüde etkileyebileceğinden, yüksek öğrenim görmüş bireylerin davranış ve tutumlarını anlamaya odaklanmak önemli görülmüştür.

Potansiyel Önyargı: Anketin eğitim dağılımı, genel popülasyonu doğru bir şekilde temsil etmeyebileceğinden, olası önyargılara yol açabilir. Örneğin, nüfus daha büyük oranda daha düşük eğitim düzeyine sahip bireylerden oluşuyorsa, bu kişilerin bakış açıları anket sonuçlarında yeterince temsil edilemeyebilir. Bu önyargıyı azaltmak için, anketin amaç ve hedeflerini göz önünde bulundurmak ve tartışmanın eğitim dağılımını hedef kitlenin eğitim dağılımıyla karşılaştırmak çok önemlidir. Bu analiz, tutarsızlıkların belirlenmesine ve bulguların uygun şekilde yorumlanmasını sağlamaya yardımcı olacaktır.

Çıkarımlar: Üniversite mezunlarının temsil edilmesi, yüksek öğrenim niteliklerine sahip bireylerin görüş ve tercihlerinin yakalanmasına odaklanıldığını göstermektedir. Daha doğru ve kapsamlı sonuçlara varmak için, yeterince temsil edilmeyen eğitim düzeylerini hedefleyen ek araştırmalar veya anketler yapmak gerekmektedir.

Çizelge 4. 5. Soru 1

“Bangladeş Millet meclis binası ulusu ve ülkeyi temsil eden sembolik bir yapıttır” önermesine 100 kişinin tamamı katılmaktadır. Verilen bilgilere göre, katılımcılardan "Bangladeş Ulusal Meclisi milleti ve hükümeti temsil eden bir eserdir" ifadesine katılıp katılmadıklarını soran bir anket yapıldığı görülmektedir. Anket sonuçlarına göre katılımcıların tamamının bu ifadeye de katıldığı görülmektedir. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

Oybirliği ile Mutabakat: Anket sonuçları, Bangladeş Ulusal Meclisinin ulusu ve hükümeti temsil ettiği konusunda katılımcıların %100'ünün hemfikir olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, Ulusal Meclisin rolü ve önemi konusunda katılımcılar arasında güçlü bir fikir birliğine işaret etmektedir. Yüksek mutabakat, katılımcıların Ulusal Meclisi ulusun ve hükümetin çıkarlarını ve hedeflerini somutlaştıran temsili bir organ olarak algıladıklarını göstermektedir.

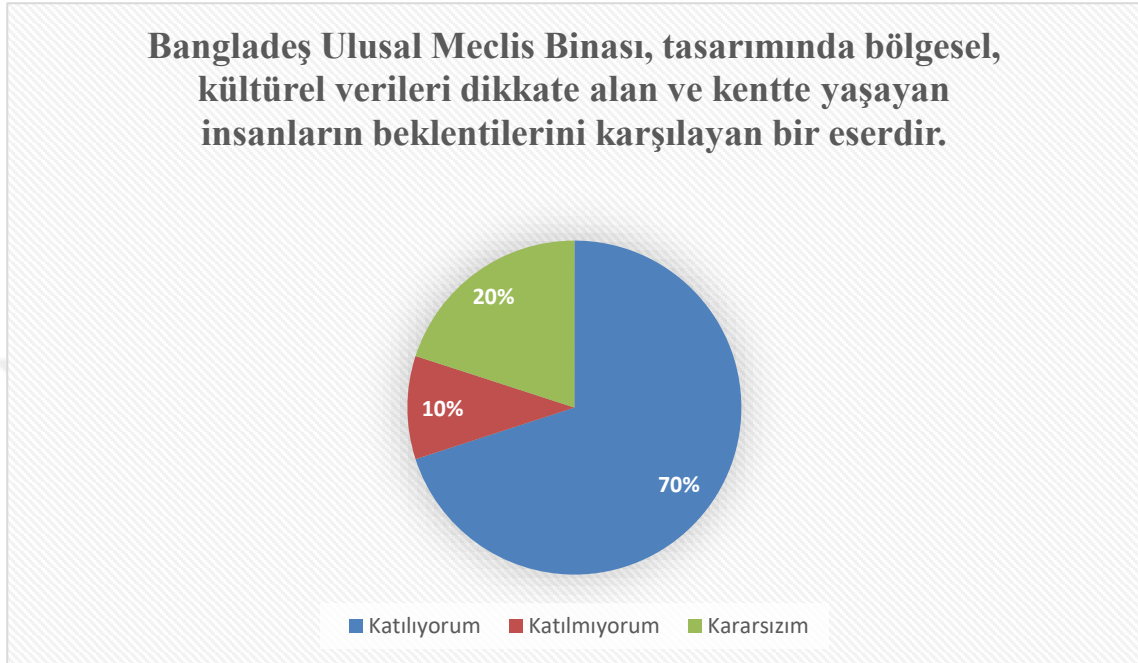
Algılanan Önem: Anket sonuçları, katılımcıların Millet Meclisinin milleti ve hükümeti temsil etmedeki rolüne büyük önem atfettiklerini ima etmektedir. Bu algı, Ulusal Meclisin politikaları şekillendirmede, yasaları yürürlüğe koymada ve ülke vatandaşlarının farklı seslerini ve çıkarlarını temsil etmede hayati bir rol oynayan önemli bir kurum olarak tanınmasının altını çizmektedir.

Sınırlı Perspektifler: Analizin yalnızca anlaşma yüzdelerini içeren ancak örneklem büyüklüğü, demografi ve anket metodolojisi ile ilgili ayrıntılardan yoksun sağlanan bilgilere dayandığına dikkat etmek önemlidir. Anket, kapsamlı bir bakış açısı yelpazesini yakalayamayabilir veya muhalif görüşleri hesaba katamayabilir.

Çıkarımlar: Anketin yoğun analizi, katılımcılar arasında Bangladeş Ulusal Meclisi'nin ulusu ve hükümeti temsil eden bir eser olduğu konusunda güçlü bir fikir birliğine işaret etmektedir. Bu, Ulusal Meclisin temsili bir organ olarak önemine dair

yaygın bir inancı göstermektedir. Bununla birlikte, daha kapsamlı bir anlayışa sahip olmak için, anketin sınırlamalarını göz önünde bulundurmak ve daha geniş bir bakış açısı ve fikir yelpazesini keşfetmek için daha fazla araştırma yapmak gerekecektir.

Çizelge 4. 6. Soru 2

"Bangladeş Millet Meclis Binası, tasarımında bölgesel, kültürel verileri dikkate alan ve kentte yaşayan insanların beklentilerini karşılayan bir eserdir" ifadesine yönelik olarak yapılan bir ankete göre, 100 kişiden 70'i (%70) ifadeye katılırken, 10'u (%10) katılmamakta ve 20'si (%20) kararsız görüş bildirmektedir. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

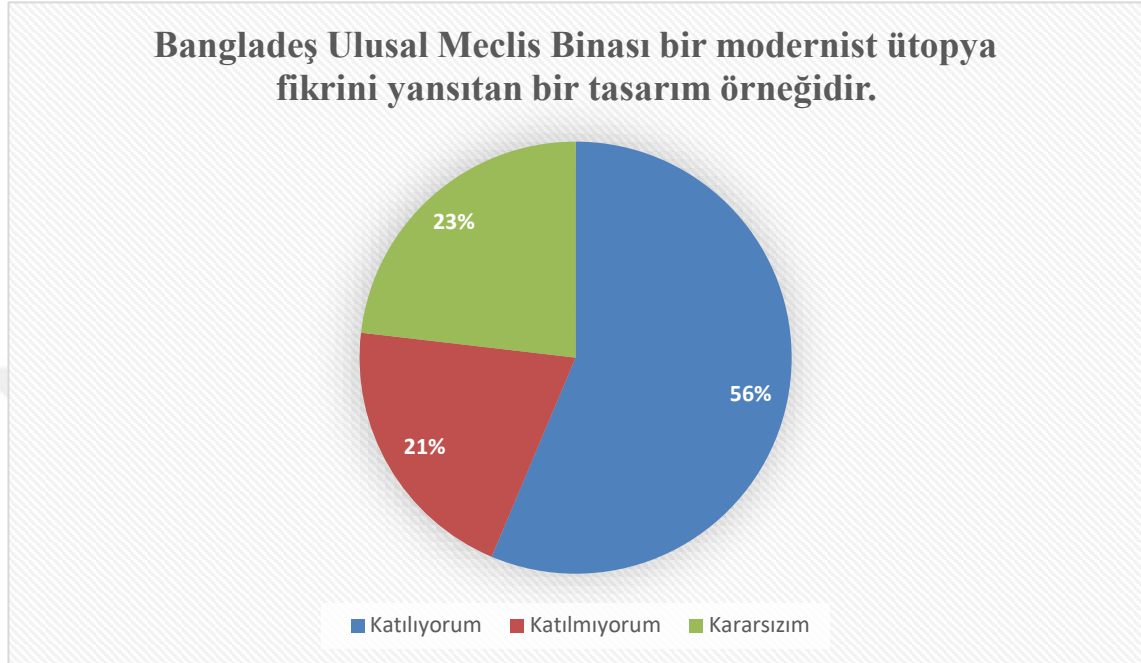
Yapım Sürecinde Bölgesel ve Kültürel Verilere Dikkat Edilmesi Konusu: Anketteki katılımcıların %70'i Bangladeş Millet Meclis Binası'nın tasarımında bölgesel ve kültürel verilere dikkat edilmiş olduğu düşüncesine katılmaktadır. Bu sonuç, katılımcıların binanın inşasında yerel kültür, mimari ve estetik unsurların önemli olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bölgesel ve kültürel verilerin dikkate alınması, binanın çevresiyle uyumlu ve yerel kimliği yansıtan bir şekilde tasarlanması gerektiği anlamına gelmektedir.

Beşeri Beklentilerin Karşıllanması: Ankete katılanların %70'i, Bangladeş Millet Meclis Binası'nın, kentte yaşayan insanların beklentilerini karşılaması gerektiği görüşündedir. Bu sonuç, binanın sadece işlevsel bir yapı olmasının ötesinde, yerel halkın ihtiyaçlarına ve taleplerine yanıt vermesinin önemli olduğunu göstermektedir. Bina tasarımının, insanların meclisi kullanma deneyimlerini iyileştirecek şekilde düşünülmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Kararsızlık ve Katılmama: Anketteki katılımcıların %10'u ifadeye katılmamakta ve %20'si kararsızdır. Bu durum, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclis Binası'nın tasarımında bölgesel ve kültürel verilerin dikkate alınmadığı görüşünde olduğunu

göstermektedir. Kararsızlık, bazı katılımcıların fikirlerini netleştirememiş olabileceğini veya konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Çizelge 4. 7. Soru 3

"Bangladeş Millet Meclis Binası bir modernist ütopya fikrini yansıtan bir tasarım örneğidir" ifadesine yönelik yapılan ankete göre, 100 katılımcının %56'sı ifadeye katılırken, %21'i katılmamakta ve %23'ü kararsız görüş bildirmektedir. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

Modernist Ütopya Fikrinin Yansıtılması Konusu: Anketteki katılımcıların %56'sı Bangladeş Millet Meclis Binası'nın bir modernist ütopya fikrini yansıttığına katılmaktadır. Bu sonuç, bu katılımcıların binanın tasarımında modernizm akımının prensiplerini ve ideallerini gördüklerini göstermektedir. Modernist tasarım genellikle minimalist, işlevsel ve ilerici bir yaklaşımı temsil etmektedir ve bazı katılımcılar bu prensiplerin Bangladeş Millet Meclis Binası tasarımında yansıtıldığına inanmaktadır.

Katılmama: Ankete katılanların %21'si ifadeye katılmamaktadır. Bu sonuç, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclis Binası'nın modernist ütopya fikrini yansıtmadığı veya tasarımının başka bir estetik anlayışı temsil ettiği görüşünde olduğunu göstermektedir. Bu katılımcılar, bazı sebepler ile binanın tasarımı ile modernist ilkeler ve ütopya fikri arasında bir bağlantı görmemektedir.

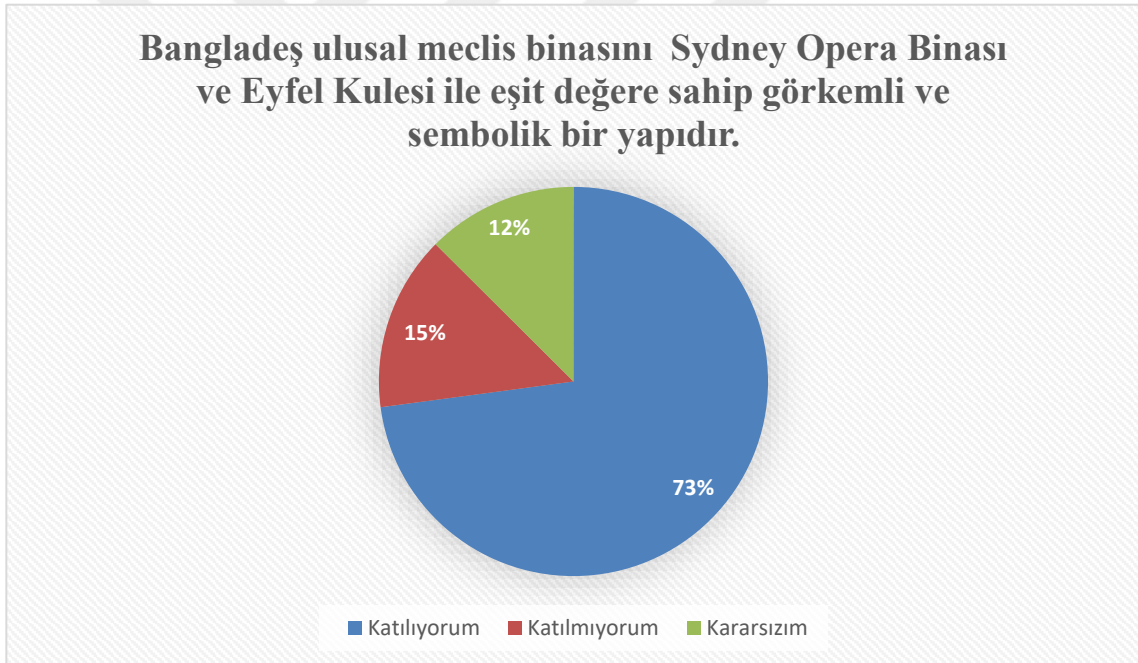
Kararsızlık: Anketteki katılımcıların %23'ü ifade hakkında kararsız görüş bildirmiştir. Bu durum, bazı katılımcıların konu hakkında net bir görüşe sahip olmadığını veya yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Kararsızlık, katılımcıların belirli bir fikre eğilimli olmadığını veya tasarım hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulabileceğini göstermektedir.

İdeal ve Estetik Tercihler: Anketteki katılımcılar arasında farklı estetik tercihlerin ve ideal görüşlerin olduğu düşünülebilir. Tasarım tercihleri ve estetik anlayışlar, kişisel deneyimler, kültürel arka planlar ve beklentiler gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Bu çeşitlilik, Bangladeş Millet Meclis Binası'nın tasarımıyla ilgili farklı düşüncelerin ve yorumların olduğunu göstermektedir.

Değerlendirme ve Öneriler: Anketteki yanıtlar, Bangladeş Millet Meclis Binası'nın tasarımının modernist ütopya fikrini yansıtır yansıtmadığı konusunda farklı görüşler olduğunu göstermektedir. Derin bir analiz yapmak için, anketteki katılımcıların sayısı ve profili gibi daha fazla bağlam bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Anket sonuçlarının genelleştirilmesi veya genel bir yargıya varılması yerine, çeşitli görüşlerin ve estetik tercihlerin mevcut olduğu anlaşılmalıdır.

Daha kapsamlı sonuçlar elde etmek için, tasarım hakkında daha fazla görüş ve geri bildirim toplanabilir veya geniş bir katılımcı grubuna yönelik daha kapsamlı bir anket yapılabilir.

Çizelge 4. 8. Soru 4.

"Bangladeş Millet Meclis Binası Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi ile eşit değere sahip görkemli ve sembolik bir yapıdır" ifadesine yönelik yapılan ankete göre, 100 katılımcının %73'ü ifadeye katılırken, %15'i katılmamakta ve %12'si kararsız görüş bildirmektedir. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

Görkemli ve Sembolik Bir Yapı Olarak Algılama: Ankete katılanların %73'u Bangladeş Millet Meclis Binası'nı Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi ile eşit değere sahip görkemli ve sembolik bir yapı olarak görmektedir. Bu sonuç, katılımcıların binanın tasarımında ve görünümünde bir etkileycilik ve sembolizm olduğunu düşündüğünü

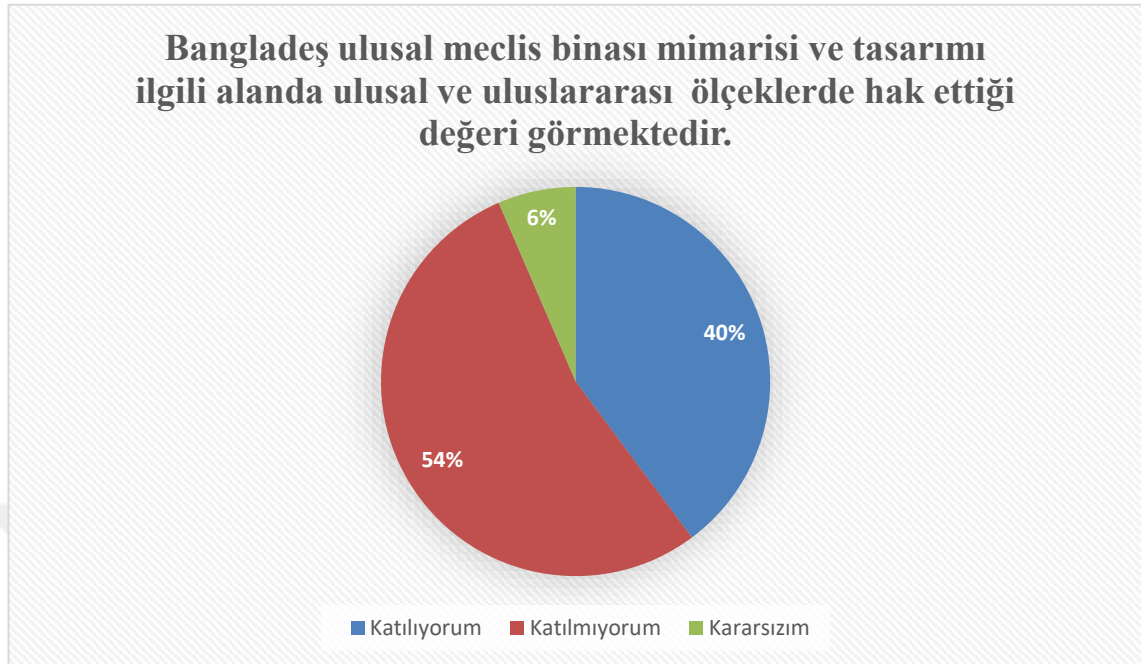
göstermektedir. Bu katılımcılar, Bangladeş Millet Meclis Binası'nın ulusal ve kültürel bir sembol olarak kabul edildiğini ve büyük bir etkisi olduğunu düşünmektedir.

Katılmama: Ankete katılanların %15'i ifadeye katılmamaktadır. Bu sonuç, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclis Binası'nın görkemli ve sembolik bir yapı olduğu görüşünde olmadığını veya başka bir değerlendirme yapmak istediğini göstermektedir. Katılımcılar, diğer yapıları bu yapı ile karşılaştırmanın uygunsuz olduğunu veya Bangladeş Millet Meclis Binası'nın aynı düzeyde değere sahip olmadığını düşünmüş olabilir.

Kararsızlık: Ankete katılanların %13'ü ifadeye ilişkin kararsız görüş bildirmiştir. Bu durum, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclis Binası'nın görkemli ve sembolik bir yapı olarak algılanması konusunda kesin bir görüşe sahip olmadığını göstermektedir. Kararsızlık, katılımcıların belirli bir fikre eğilimli olmadığını veya yapı hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu gösterebilir.

Sembolik ve Kültürel Değerler: Anketteki sonuçlar, Bangladeş Millet Meclis Binası'nın sembolik bir yapı olarak algılanmasının ve ulusal kültürel değerleri yansıtmasının önemli olduğunu göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu, binanın mimari tasarımının ve sembolik anlamının Bangladeş'in tarihini, kültürünü ve ulusal kimliğini yansıttığını düşünmektedir.

Değerlendirme ve Öneriler: Verilen yanıtların çeşitliliği göz önüne alındığında, Bangladeş Millet Meclis Binası'nın Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi ile aynı düzeyde görkemli ve sembolik bir yapı olduğu konusunda farklı görüşler olduğu anlaşılmaktadır. Daha kapsamlı bir analiz için, ankette yer alan katılımcı sayısı, demografik özellikleri ve farklı grupların görüşlerini içeren daha geniş bir katılımcı grubuna yönelik araştırma yapılması önemlidir. Bangladeş Millet Meclis Binası'nın sembolik değeri ve ulusal kimlikle ilişkisi konusunda daha fazla araştırma yapılabilir ve yapı hakkında daha fazla geri bildirim toplanabilir.

Çizelge 4.9. Soru 5

"Bangladeş Millet Meclis Binası mimarisi ve tasarımı ilgili alanda ulusal ve uluslararası ölçeklerde hak ettiği değeri görmektedir" ifadesine yönelik yapılan ankete göre, 100 katılımcının %54'ü ifadeye katılmamaktadır, %40'i katılmakta ve %6'sı kararsızdır. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

Yapının Mimarisi ve Tasarımı Hakkında Algılar: Ankete katılanların %54'ü Bangladeş Millet Meclis Binası'nın mimarisi ve tasarımının ilgili alanda ulusal ve uluslararası ölçeklerde hak ettiği değeri görmediğini düşünmektedir. Bu sonuç, katılımcıların binanın mimari kalitesini, yenilikçi tasarımını ve sanatsal değerini ulusal ve uluslararası düzeyde yeterince takdir görmediğini ifade etmektedir. Bu katılımcılar, Bangladeş Millet Meclis Binası'nın mimarlık camiasında hak ettiği şekilde tanınmayan ve değerli bir yapı olduğu halde yeterince ilgi görmediğini düşünmektedir.

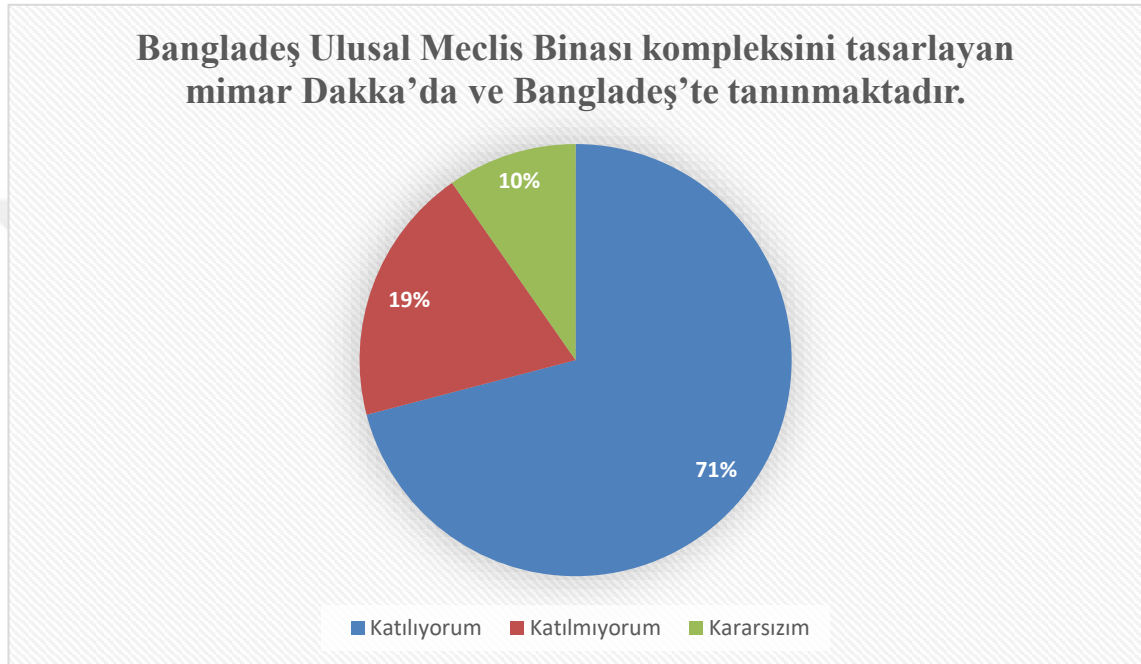
Katılmama: Ankete katılanların %40'i ifadeye katılmaktadır. Bu sonuç, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclis Binası'nın mimari ve tasarım açısından hak ettiği değeri gördüğünü ifade etmektedir. Bu katılımcılar, binanın mimari kalitesini yeterli buluyor olup, ulusal ve uluslararası ölçekte tanınan bir yapı olarak değerlendiriyor olabilir.

Kararsızlık: Ankete katılanların %6'sı ifadeye ilişkin kararsız görüş bildirmiştir. Bu durum, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclis Binası'nın mimari ve tasarım değeri hakkında net bir görüşe sahip olmadığını göstermektedir. Kararsızlık, katılımcıların daha fazla bilgiye veya yapı hakkında daha fazla düşünmeye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Değerlendirme ve Öneriler: Bangladeş Millet Meclis Binası'nın mimarisi ve tasarımıyla ilgili değerlendirme, kişisel tercihler, estetik anlayışlar ve mimari yaklaşımlar

gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Daha kapsamlı bir analiz yapmak için, anketteki katılımcı sayısı, demografik özellikleri ve farklı uzmanlıklara sahip kişilerin görüşlerini içeren daha geniş bir katılımcı grubuna yönelik araştırmalar yapılabilmektedir. Bangladeş Millet Meclis Binası'nın mimari ve tasarımının değerlendirilmesi için daha fazla bilgi ve bağlamsal veri sağlanması önemlidir. Yapının ne şekilde ulusal ve uluslararası düzeyde tanınacağı ve takdir edileceği konusunda daha fazla veri ve geri bildirim toplanabilir.

Çizelge 4.10. Soru 6

"Bangladeş Millet Meclis Binası Kompleksini tasarlayan mimar Dakka'da ve Bangladeş'te tanınmaktadır" ifadesine yönelik yapılan ankete göre, 100 katılımcının %71'i ifadeye katılırken, %19'u katılmamakta ve %10'u kararsızdır. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

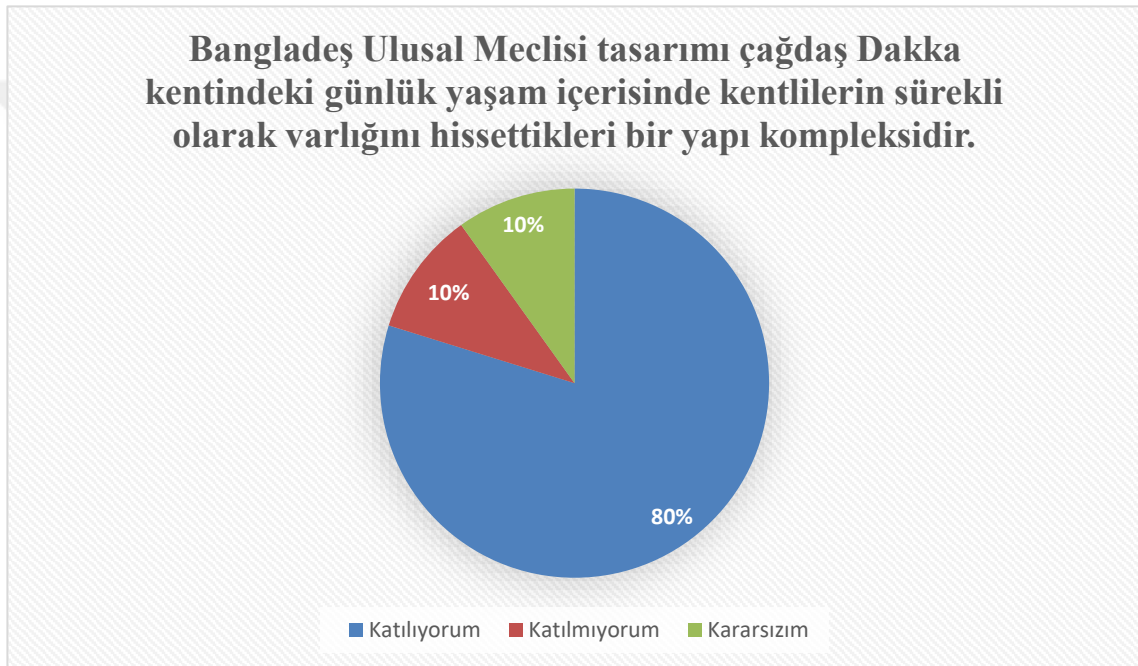
Mimarın Tanınması: Ankete katılanların %71'i Bangladeş Millet Meclis Binası Kompleksi'nin tasarlayan mimarın Dakka'da ve Bangladeş'te tanındığı ifadesine katılmaktadır. Bu sonuç, katılımcıların mimarın adını ve çalışmalarını tanıdığını ve yerel alanda takdir gördüğünü düşündüğünü göstermektedir. Bangladeş milli eğitim sistemi içerisinde Louis Kahn'a ilişkin tanıtıcı ders müfredatlarının bulunmasının da bu hususta belirgin bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir (EK-3) Bu ifadeyi destekleyen katılımcılar, mimarın Bangladeş Millet Meclis Binası Kompleksi tasarımıyla önemli bir katkı sağladığını ve bu nedenle tanınmayı hak ettiğini düşünmektedir.

Katılmama: Ankete katılanların %19'u ifadeye katılmamaktadır. Bu sonuç, bazı katılımcıların mimarın Dakka'da ve Bangladeş'te tanındığı görüşünde olmadığını veya başka bir değerlendirme yaptığını göstermektedir. Bu katılımcılar, mimarın tanınırlığının sınırlı olduğunu da düşünüyor olabilir.

Kararsızlık: Ankete katılanların %10'u ifadeye ilişkin kararsız görüş bildirmiştir. Bu durum, bazı katılımcıların mimarın tanınması konusunda net bir görüşe sahip olmadığını göstermektedir. Kararsızlık, katılımcıların mimarın çalışmaları veya tanınırlığı hakkında daha fazla bilgiye veya düşünmeye ihtiyaç duyduklarını gösterebilir.

Değerlendirme ve Öneriler: Bangladeş Millet Meclis Binası Kompleksi'nin tasarlayan mimarın tanınması, yerel bağlamda önemli bir faktördür. Daha kapsamlı bir analiz için, anketteki katılımcı sayısı, demografik özellikleri ve farklı uzmanlıklara sahip kişilerin görüşlerini içeren daha geniş bir katılımcı grubuna yönelik araştırmalar yapılabilir. Ayrıca, mimarın projeleri hakkında daha fazla bilgi toplanabilir ve farklı kaynaklardan geri bildirimler alınabilir.

Çizelge 4.11. Soru 7

"Bangladeş Millet Meclisi tasarımı çağdaş Dakka kentindeki günlük yaşam içerisinde kentlilerin sürekli olarak varlığını hissettikleri bir yapı kompleksidir" ifadesine yönelik yapılan ankete göre, 100 katılımcının %80'i ifadeye katılırken, %10'u katılmamakta ve %10'u kararsızdır. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

Yapının Günlük Yaşama Entegrasyonu: Ankete katılanların %80'i Bangladeş Millet Meclisi'nin tasarımının çağdaş Dakka kentindeki günlük yaşam içinde kentlilere sürekli olarak varlığını hissettirdiğine katılmaktadır. Bu sonuç, katılımcıların yapının kente entegrasyonunu ve etkileşimini takdir ettiklerini göstermektedir. Bu katılımcılar, yapı kompleksinin mimari tasarımının, kentlilerin günlük rutinlerinde bir varlık olarak hissedilmesini sağladığını düşünmektedir.

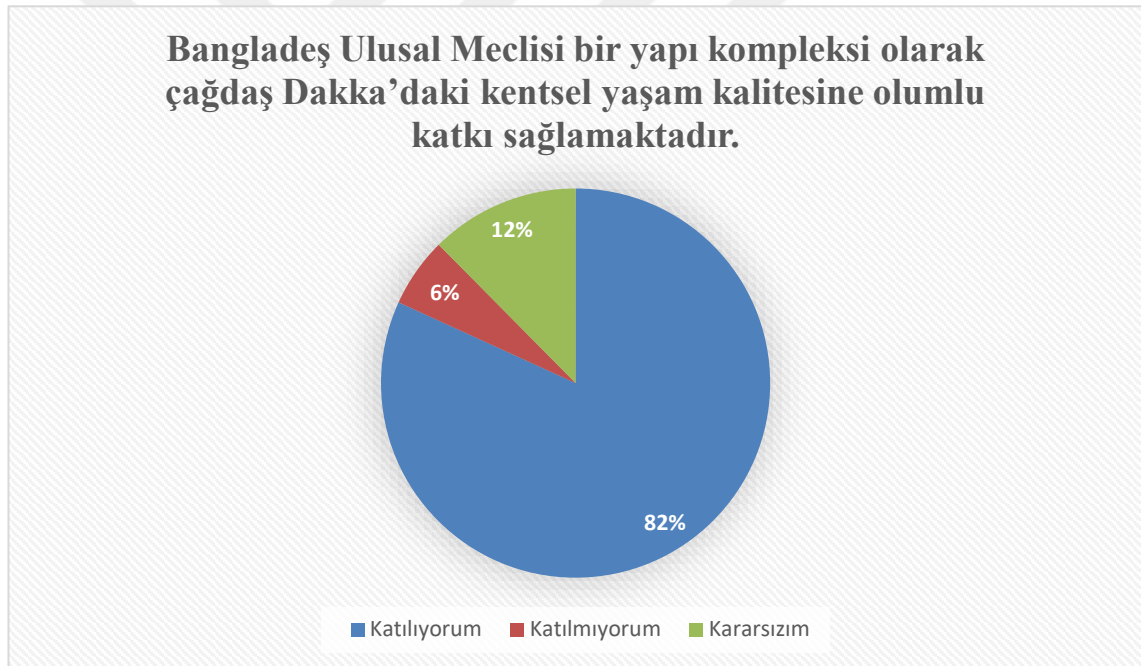
Katılmama: Ankete katılanların %10'u ifadeye katılmamaktadır. Bu sonuç, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclisi'nin tasarımının kent içinde kentlilere sürekli olarak varlığını hissettirmediği veya başka bir değerlendirme yaptıklarını göstermektedir.

Bu katılımcılar, yapının kent yaşamıyla uyumlu bir şekilde entegre olmadığını veya kentlilerin yapıyı günlük yaşamlarında fark etmediğini düşünebilir.

Kararsızlık: Ankete katılanların %10'u ifadeye ilişkin kararsız görüş bildirmiştir. Bu durum, bazı katılımcıların yapının günlük yaşam içindeki etkisini veya varlığını değerlendirmekte kararsız olduğunu göstermektedir. Kararsızlık, katılımcıların daha fazla bilgiye veya deneyime ihtiyaç duyduğunu veya yapının etkisini değerlendirmek için daha fazla düşünmeye ihtiyaç duyduğunu gösterebilir.

Değerlendirme ve Öneriler: Anketteki yanıtlar, Bangladeş Millet Meclisi'nin tasarımının kent yaşamına olan etkisini ve kentlinin algısını yansıtmaktadır. Daha kapsamlı bir analiz için, anketteki katılımcı sayısı, demografik özellikleri ve farklı uzmanlıklara sahip kişilerin görüşlerini içeren daha geniş bir katılımcı grubuna yönelik araştırmalar yapılabilir. Ayrıca, kent sakinlerinin yapının günlük yaşamlarında nasıl etkilendiği ve yapı kompleksinin kentsel çevreye olan entegrasyonu hakkında daha fazla veri toplanabilir.

Çizelge 4.12. Soru 8

"Bangladeş Millet Meclisi bir Yapı Kompleksi olarak çağdaş Dakka'daki kentsel yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır" ifadesine yönelik yapılan ankete göre, 100 katılımcının %82'si ifadeye katılırken, %6'sı katılmamakta ve %12'si kararsızdır. Bu çerçevede aşağıdaki analiz yapılabilir:

Olumlu Katkı Sağlama: Ankete katılanların %82'si Bangladeş Millet Meclisi'nin bir yapı kompleksi olarak çağdaş Dakka'daki kentsel yaşam kalitesine olumlu katkı sağladığına katılmaktadır. Bu sonuç, katılımcıların yapı kompleksinin kent yaşamının kalitesini artırdığını düşündüğünü göstermektedir. Bu katılımcılar, yapı kompleksinin mimari ve işlevsel özelliklerinin kente değer kattığını ve kentsel yaşamın gelişimine

olumlu etkide bulunduğunu düşünmektedir.

Katılmama: Ankete katılanların %6'si ifadeye katılmamaktadır. Bu sonuç, bazı katılımcıların Bangladeş Millet Meclisi'nin kentsel yaşam kalitesine olumlu bir katkı sağlamadığı veya başka bir değerlendirme yaptıklarını göstermektedir. Bu katılımcılar, yapı kompleksinin beklenen etkiyi yaratmadığını veya kentsel yaşam kalitesine daha az katkı sağladığını düşünebilir.

Kararsızlık: Ankete katılanların %12'si ifadeye ilişkin kararsız görüş bildirmiştir. Bu durum, bazı katılımcıların yapı kompleksinin kentsel yaşam kalitesine olan etkisini belirlemede kararsız olduğunu göstermektedir. Kararsızlık, katılımcıların daha fazla bilgiye veya deneyime ihtiyaç duyduğunu veya yapı kompleksinin etkisini değerlendirmek için daha fazla düşünmeye ihtiyaç duyduğunu gösterebilir.

Değerlendirme ve Öneriler: Anketteki yanıtlar, Bangladeş Millet Meclisi'nin kentsel yaşam kalitesine olan etkisini yansıtmaktadır. Daha kapsamlı bir analiz için, anketteki katılımcı sayısı, demografik özellikleri ve farklı uzmanlıklara sahip kişilerin görüşlerini içeren daha geniş bir katılımcı grubuna yönelik araştırmalar yapılabilir.

5. SONUÇLAR

Bu tez, Bangladeş'in başkenti Dakka'da bulunan ve uluslararası mimarlık literatüründe de önemli bir konuma sahip olan Millet Meclisi Binası'nın mimarlıkta modernizm ve modernist ütopya fikri ile ilişkileri ve yapının güncel kentsel bağlam içerisindeki algılanma biçimleri hakkında bir araştırma yürütme hedefinin ürünü olmuştur. Tezin araştırma materyalini oluşturan yapı kompleksi ve tasarımcısı bugüne kadar mimarlık literatüründe sıklıkla konu edilmiştir. Söz konusu yapı kompleksi birçok uluslararası yayında belirli açılardan çekilen fotoğrafları ve plan, kesit ve görünüş çizimleri ile yer alarak uluslararası mimarlık ortamında tanınan bir tasarım konumunu kazanmıştır. Tezin temel amacı da mimarlık tarihi yazımında genel olarak kentsel çevresinden kopuk bir şekilde sembolik ve arkitektonik gücü açısından ele alınan bu tasarımı içerisinde inşa edildiği kentin bağlamı içerisinde tartışmak, yeniden okumak ve bu bağlamdaki güncel durumuna dair tespitleri ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, tezin hedeflenen özgün katkısı literatürde belirli sınırlar içerisinde sıklıkla ele alınmış olan yapının güncel kentsel bağlamında nasıl algılandığı hususunda çıkarımlar yaparak konunun farklı bir perspektiflerden değerlendirilmesini sağlamak olmuştur.

Araştırma sürecini oluşturan literatür taraması, saha araştırması ve anket uygulamasında da meclis binasının tasarımındaki öngörülerin modernizm içerisinde gelişen ütopyacılık düşüncesi ile ilişkisi ve bu öngörülerin yapının performansındaki karşılıkları sorgulanmıştır. Literatür taraması ve saha araştırmasındaki tespitler bu hususlarda belirgin görüşlerin oluşumunu sağlamıştır. Bu tespitler bir anket uygulaması ile de desteklenerek elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. İlgili bölümde de ifade edildiği gibi anket belirgin sınırlılıklara sahiptir ve kesin sonuçları işaret eden bir uygulamadan ziyade önceki nitel araştırmayı destekleyici bir ön tespit olarak görülmelidir. Bu sınırlılıklara rağmen, anket sürecindeki çıkarımların katılımcıların çoğunluğu tarafından paylaşılan belirli eğilimlere işaret ettiği görülmüştür. Ankette belirginleşen bu eğilimlerin saha araştırmasında varılan sonuçları destekleyici nitelikte olduğu değerlendirilmiştir. Araştırma süreci bütünüyle ele alındığında tez aşağıdaki sonuçlara ulaşmaktadır:

Millet Meclisi kompleksinin kentteki merkezi konumu, tektonik ve simgesel boyutu nedenleriyle Dakka'yı ve Bangladeş'i temsil eden sembolik bir yapı olarak değerlendirilebileceği ortaya çıkmaktadır. Saha araştırmasında yapılan tespitler (Bölüm 4.3.1.), anket sorusuna verilen cevaplar (çizelge 4.5) ile belirginleşen bu düşünceye Prof.Dr. Gönül Aslanoğlu Evyapan da katılmaktadır (EK-3).

Bangladeş Millet Meclisi tasarımı, mimar Louis Kahn'ın anıtsallık duygusunu geliştirmek için ışığı ve gölgeyi ustaca kullanmasına verilebilecek önemli bir örnektir. Bu özellik, mekânsal derinlik, zenginlik ve gizem duygusu katarak anıtsal niteliği desteklemektedir.

Yapı kompleksinin, proje alanının kendine özgü özelliklerini ve çevredeki kentsel dokuyu dikkate aldığı, mimari yapı ve çevresi arasında bir diyalog oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Bu sayede, kentlilerin günlük yaşantılarında yapının varlığını hissettikleri ve onunla duygusal bir bağ kurduğu söylenebilir (çizelge 4.11). Yapının mevcut kentsel trafik sıkışıklığı, yoğunluğu ve diğer çevresel sorunlardan bağımsız bir ortamda, ideal bir mekânsal kurguyu (Bölüm 4.3.), bu tezin kavramsal referansları arasında bulunan mimari ütopayı temsil etme potansiyeli bu baği güçlendirmektedir. Genel olarak, modernist ütopya fikrinin kentsel çevrede anıtsal bir ölçeği hedeflediği gözlenmektedir. Tezin konusunu oluşturan yapı kompleksi de bu hedefe yalın geometrik biçimler üzerinden ve anıtsal ölçek kullanarak ulaşmaya çabalamıştır. Bangladeş Millet Meclis Binası'nın inşası sırasında ülkenin ekonomik durumu göz önüne alındığında, sınırlı kaynaklar ve altyapılarla inşaatın tamamlanabilmiş olması hedeflere ulaşma konusundaki kararlılığın bir kanıtı olarak görülebilir.

Hızlı kentleşme ve nüfus artışı, Kahn'ın ütöpik vizyonunun gerçekleştirilmesine önemli zorluklar getirmektedir. Altyapı eksiklikleri, nüfus artışı, yüksek yoğunluk, artan yapılaşma talebi ve trafik yoğunluğu gibi sorunlar, tasarım ilkelerinin başarılı bir şekilde uygulanmasını etkilemektedir. Bu sorunlara rağmen yapının kentsel bağlamda olumlu etkiler üretebildiği gözlenmektedir (Şekil 4.63). Anket katılımcılarının büyük çoğunluğu da "Bangladeş Millet Meclisi bir Yapı Kompleksi olarak çağdaş Dakka'daki kentsel yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır" ifadesine katılmaktadır (çizelge 4.12) Halka açık etkinlikler için bir buluşma yeri olarak hizmet etmektedir ve hükümet ile halk arasındaki bağlantıyı güçlendirmektedir. Binanın açık alanları ve halka açık meydanları, şehrin genel olarak yaşanabilirliğini artıran sosyal etkileşim ve katılım için fırsatlar sunmaktadır (Şekil 4.39). Çevredeki yeşil alanların korunup genişletilmesi, insan-doğa ilişkisinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, sosyal etkileşimi destekleyici oturma alanları ve yürüyüş yolları açık mekân tasarımının öğeleri olarak düşünülmüştür. Tasarım, insanların daha rahat ve verimli çalışabilmesi, doğayla uyum içinde bir yaşam sürdürmeleri ve sosyal etkileşimin gelişimi için güncel olarak da mekânsal imkanlar sunmaktadır.

Millet Meclisi Binasının ekonomik etkisi de önemlidir. Varlığı, çevredeki ticari ve konut gelişmelerini çekerek mülk değerlerinin ve ekonomik faaliyetlerin artmasına neden olmuştur. Bina, kentsel yenileme ve canlandırma için bir katalizör haline gelmektedir, çevredeki büyümeyi ve yatırımı teşvik etmektedir. Yapı kompleksi aynı zamanda hem ülke içinden hem de yurt dışından ziyaretçi çeken popüler bir turistik çekim merkezi haline gelmektedir. Dolayısıyla, Bangladeş Millet Meclisi kompleksi, şehirdeki müteakip mimari gelişmeleri etkileyen, Dakka'nın kentsel kimliğinin ikonik bir sembolü haline gelmiştir. Açık alanların, yaya dostu tasarımın ve düşünceli peyzaj planlamasının entegrasyonu, kentsel çevrenin iyileştirilmesine katkıda bulunmuştur (Şekil 4.64)

Mimari tasarımı, sembolik önemi ve demokratik süreçteki merkezi rolü şehrin kimliğini şekillendirmiş ve sivil katılım için bir platform sağlamıştır. Binanın kentsel

dokuya entegrasyonu, Dakka'nın fiziksel, sosyal ve ekonomik yönlerini etkileyerek, onu şehrin gelişiminin hayati bir bileşeni haline getirmektedir. Bu ikonik yapının etkisini anlamak, sürdürülebilir ve kapsayıcı şehirleri amaçlayan tasarımcılar ve karar vericiler için çok önemlidir. Millet Meclisi binasının mimari tasarımının uluslararası mimarlık literatüründe de takdir edildiği şekilde üstün niteliklere sahip olması yapının gelecek nesiller açısından önemli düzeyde kültürel miras değeri üretmesini sağlamaktadır.

6. KAYNAKLAR

Adams, T. (2009). Benoît Goetz: A French reader of Rykwert's On Adam's House in Paradise. *Interstices: Journal of Architecture and Related Arts*, 88–96.

Adonina, A. (2020). Utopia or reality: Architectural and urban typologies in the future of cities. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 775, 012002. <https://doi.org/10.1088/1757-899X/775/1/012002>

Ahmed, S. U. (1991). Dhaka Past Present Future. (No Title).

Ahmet Gülgönen – Louis I. Kahn'da Beaux-Arts Etkisi. (n.d.). *Janus Yayıncılık*. Retrieved June 1, 2023, from <https://janusyayincilik.com/product/ahmet-gulgonen-louis-i-kahnda-beaux-arts-etkisi/>

Alofsin, A. (1999). *Frank Lloyd Wright: Europe and Beyond*. University of California Press.

Anonymous 1:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=aPVOQPLs&id=61F70167266CF134C6D11AB6CA95C4EB5575F9FC&thid=OIP.aPVOQPLsmwkORw5wsJr1bgHaE7&mediaurl=https%3a%2f%2fsmmediacacheak0.pinimg.com%2foriginals%2f3d%2ff3%2fc7%2f3df3c77d01a89342cebd9b71f91ebb7a.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.68f54e40f2ec9b090e470e70b09af56e%3frik%3d%252fPl1VevElcq2Gg%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=1463&expw=2197&q=crystal+palace&simid=608004036302294890&FORM=IRPRST&ck=370741AAEA1BF8DBD1901431855306A3&selectedIndex=1&ajaxhist=0&ajaxserp=0> [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 2:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=4yA3ElZM&id=334E3301345E81262E2F6C9B1E08F43094D8F74F&thid=OIP.4yA3ElZM3LFfN0ZdwZg2aQH aE8&mediaurl=https%3a%2f%2fwww.volcandesign.com%2Fwpcontent%2Fuploads%2F2016%2F01%2Fdsc04067r.jpg&exph=1000&expw=1500&q=Robi+evi+frank+liyod+wright&simid=607991726966446561&form=IRPRST&ck=17540C1E4EA1CEE7CA854C1F086C39D1&selectedIndex=14&ajaxhist=0&ajaxserp=0&vt=0&sim=11&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.e3203712564cdcb15f37465dc1917783669%3frik%3DT%252ffYlDD0CB6bbA%26pid%3dImgRaw%26r%3d0> [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 3:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=DYHUUwbE&id=CD0E59>

F4D6E6C2DB37EA33FA424008768F5C1ADA&thid=OIP.DYHUUwbEsJjVCjOek6TzAAHaFj&mediurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.0d81d45306c4b098d50a339e93a4f300%3frik%3d2hpcj3YIQEL6Mw%26riu%3dhttp%253a%252f%252f1.bp.blogspot.com%252f-vtqc5fT182A%252fUnLtkcFli%252fAAAAAAAAABuo%252fqOhemL483s%252fs1600%252f55.jpg%26ehk%3dt3i2cQ2Jw4d6IkaL2j1VQ4LDAqGnxj6uLVz5SFvGa8M%253d%26risl%3d%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=1200&expw=1600&q=villa+savoye&simid=607996421352289137&FORM=IRPRST&ck=699864D2C0BE773D9D846C7C97FC9B20&selectedIndex=2&ajaxhist=0&ajaxserp=0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 4:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=6V18Ug4H&id=61265200B45A785EF88A0436759F4C00D01F02B3&thid=OIP.6V18Ug4H0ew4tYF4geQbMgHaE8&mediurl=https%3A%2F%2Flive.staticflickr.com%2F5284%2F5255085015_f7c3738fdd_b.jpg&exph=683&expw=1024&q=barcelona+pavilion&simid=608050864340680825&form=IRPRST&ck=A3B05FCC6615B7FABE424FEFF559D4BF&selectedindex=6&ajaxhist=0&ajaxserp=0&vt=0&sim=11&cdnurl=https%3A%2F%2Fth.bing.com%2Fth%2Fid%2FR.e95d7c520e07d1ec38b5817881e41b32%3Frik%3DswIf0ABMn3U2BA%26pid%3DImgRaw%26r%3D0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 5:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=ySCh9fT8&id=8C4CB9739269594E7B1A5F12B7B27FBCD97A0AFF&thid=OIP.ySCh9fT8cujIqLcZbkLwKAHaEJ&mediurl=https%3A%2F%2Fwww.floornature.com%2Fmedia%2Fphotos%2F1%2F14338%2F08_wright_guggenheimmuseum_phdavid_heald_full.jpg&exph=1076&expw=1920&q=guggenheim+m%3bczesi&simid=608031897753551258&form=IRPRST&ck=A59CD21C9EB2A7051E7AA9E2E6B44EFA&selectedindex=0&ajaxhist=0&ajaxserp=0&vt=0&sim=11&cdnurl=https%3A%2F%2Fth.bing.com%2Fth%2Fid%2FR.c920a1f5f4fc72e8c8a8b7196e42f028%3Frik%3D%252fwp62bx%252fsrSXw%26pid%3DImgRaw%26r%3D0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 6:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=2H5WsdFf&id=6D18E085F7BFF0F688ABCD234C98FEE90FE8E24C&thid=OIP.2H5WsdFfdIvF5avEIPPLwHaE8&mediurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.d87e56b1d15f748bc5e5abc420ff8f2%3frik%3dTOLoD%252bn%252bmEwjzQ%26riu%3dhttp%253a%252f%252f52fcdnassets.hw.net%252f16%252f46%252f303f9fdc4e59bf5ade0788f38534%252fmmhero.jpg%26ehk%3d3MYman5wsd5Gfcw5oqMHSw1egI3UBi0MR%252beGjuUDY0%253d%26risl%3d1%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=1334&expw=2000&q=glass+house+philip+johnson&simid=607997361929194760&FORM=IRPRST&ck=1BA68CABFAD39BC9B7ED478E20BD480E&selectedIndex=0&ajaxhist=0&ajaxserp=0> [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 7:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=xvOMiw9n&id=344FDfC C7B83B706BBED1D8BAE0C15CEDB7073E8&thid=OIP.xvOMiw9n9j_EhQTdhhBK dgHaHu&mediaurl=https%3a%2f%2fi.pinimg.com%2foriginals%2f85%2f22%2f3b%2 f85223bc6fc171bbc16906025b103b7db.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2f h%2fid%2fR.c6f38c8b0f67f63fc48504dd86104a76%3frik%3d6HNw284VDK6LHQ% 26pid%3dImgRaw%26r%3d0&expw=1565&expw=1500&q=garden+city+howard&sim id=608049099102050915&FORM=IRPRST&ck=FC96C3E0CA52892CF21487870E2 ECC4B&selectedIndex=72&ajaxhist=0&ajaxserp=0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 8:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=hrRWBm69&id=4AB5E18 AA841C9C8DA87B43EC5DADA87A20E0078&thid=OIP.hrRWBm69O8xhgeHQhw MNrQHaFj&mediaurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.86b456066ebd3 bcc6181e1d087030dad%3frik%3deAAOofa2sU%252btA%26riu%3dhttp%253a%252 f%252f2.bp.blogspot.com%252f-Emf3pKvIFX4%252fUgPXB29Yul%252fAAAAAAAAAAcU%252fZgnYhF7vRE%25 2fs1600%252f06_Louis_Ka hn_Portrait_640.jpg%26ehk%3dxXxeaRqcnuo6%252bxhasy0GyubabEioFAleZfKMFE ldRtU%253d%26risl%3d%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&expw=480&expw=640&q=l ouis+kahn+city+hall&simid=608045564348427388&FORM=IRPRST&ck=83631F595 27E212C99C2270CCEFE33F0&selectedIndex=5 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 9:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=8l5E5Bm4&id=D829A9D3 753B20CDF8E93900ED350CDCA0AE83C5&thid=OIP.8l5E5Bm4Fp7GiCocZi7oFA HaFj&mediaurl=https%3a%2f%2f99percentinvisible.org%2fapp%2fuploads%2f2017% 2f10%2fcorbusier-dream728x546.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.f25e44e41 9b816 9ec6882a1c662ee814%3frik%3dxYOuoNwMNe0AOQ%26pid%3dImgRaw%26r%3d0 &expw=546&expw=728&q=le+corbusier+glowing+city&simid=608029887723762661 &FORM=IRPRST&ck=6B7F7ACBE2CD82CF7A85519E75EC12AB&selectedIndex= 24&ajaxhist=0&ajaxserp=0> [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 10:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=hrRWBm69&id=4AB5E18 AA841C9C8DA87B43EC5DADA87A20E0078&thid=OIP.hrRWBm69O8xhgeHQhw MNrQHaFj&mediaurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.86b456066ebd3 bcc6181e1d087030dad%3frik%3deAAOofa2sU%252btA%26riu%3dhttp%253a%252 f%252f2.bp.blogspot.com%252f-Emf3pKvIFX4%252fUgPXB29Yul%252fAAAAAAAAAAcU%252fZgnYhF7vRE%25 2fs1600%252f06_Louis_Ka hn_Portrait_640.jpg%26ehk%3dxXxeaRqcnuo6%252bxhasy0GyubabEioFAleZfKMFE ldRtU%253d%26risl%3d%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&expw=480&expw=640&q=l ouis+kahn+city+hall&simid=608045564348427388&FORM=IRPRST&ck=83631F595 27E212C99C2270CCEFE33F0&selectedIndex=5 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 11:

<https://th.bing.com/th/id/R.26036ab4568342a9f747b80cc70cafc5?rik=Vh6%2fILnqJjSsnw&riu=http%3a%2f%2fwww.scielo.cl%2fimg%2frevistas%2frconst%2fv17n2%2f0718-915X-rconst-17-02-00215-gf2.gif&ehk=y04iC8L0RzL0FmsMB3jYAEhZznko4oq0FKB%2fh1jHHgU%3d&risl=&pid=ImgRaw&r=0> [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 12:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=%2fGnyAqu2&id=500EE3482F249A81A85660A8D64683A7B8A52C27&thid=OIP._GnyAqu2DUddk1Xq6NiUnghaHa&mediaurl=https%3a%2f%2fwww.arkitektuel.com%2fwpcontent%2fuploads%2f2019%2f11%2fYale_University_Art_Gallery_76242__New_Haven__2015.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.fc69f202abb60d475d9355eae8d8949e%3frik%3dJyyluKeDRtaoYA%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=640&expw=640&q=yale+sanat+galerisi&simid=608049206484494410&FORM=IRPRST&ck=8B98678BA376268897B704AC3D679518&selectedIndex=8&ajaxhist=0&ajaxserp=0 (Son erişim tarihi [Son erişim tarihi 01.05.2023])

Anonymous 13:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=kR8Y36Wm&id=8544E88BAA84699248DB0E5A772CCB40991A9A34&thid=OIP.kR8Y36WmrixmmKeZbx56mgHaE7&mediaurl=https%3a%2f%2fstaticflickr.com%2f6107%2f6325291723_23bae069fa.jpg&exph=333&expw=500&q=Richrd+madical+ara%2c5%9ft%2c4%b1rma+merkezi+louis+kahn&simid=607990120624190218&form=IRPRST&ck=B23C24542CA4BE71338A70401C03E2D4&selectedIndex=1&ajaxhist=0&ajaxserp=0&vt=0&sim=11&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.911f18dfa5a6ae2c6698a7996f1e7a9a%3frik%3dNJoamUDLLHdaDg%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&pivotparams=insightsToken%3Dccid_FHMe3p0S*cp_BCCFB69E301DA9B0216DCF18BC9B2BEF*mid_07112526A6DECA4AA2BC76D3B5A0D84C74FF9A07*simid_608035406723309115*thid_OIP.FHMe3p0S0i77J6jOlmzBawHaE7&iss=VSI&ajaxhist=0&ajaxserp=0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 14:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=S2lAWa9P&id=4FC457A8CF04DE1B13568BBD88DE37413E3F2F32&thid=OIP.S2lAWa9PVu4UkLxhoyHWQgHaE5&mediaurl=https%3a%2f%2fwww.legalreader.com%2fwpcontent%2fuploads%2f2017%2f07%2fThe-Salk-Institute-for-BiologicalStudies.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.4b694059af4f56ee1490bc61a321d642%3frik%3dMi8%252fPkE33oi9iw%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=1224&expw=1848&q=salk+ara%2c5%9ft%2c4%b1rma+merkezi&simid=608034912820661602&FORM=IRPRST&ck=80C8168DE480DD0962FD087A185C8B03&selectedIndex=17&ajaxhist=0&ajaxserp=0> [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 15:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=xySTkTWh&id=CE5A85776BA874C31B88366E720B7801BD65E0CE&thid=OIP.xySTkTWhCwGosW3RwTh>

MgHaE8&mediaurl=https%3a%2f%2fi.redd.it%2fufrrjfn857131.jpg&c
dnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.c724939135a10bec06a2c5b7470
4e132%3frik%3dzuBlvQF4C3JuNg%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=1667&exp
w=2500&q=salk+ara%c5%9ft%c4%b1rma+merkezi&simid=608030312919740582&F
ORM=IRPRST&ck=9185AADD255B40AC1F547935808AD32E&selectedIndex=5&aj
axhist=0&ajaxserp=0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 16:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=%2bLKp6Jhs&id=842731
A8E73258720770B178F968F09E3F4B4694&thid=OIP.LKp6Jhs6i3LAy_MeNVprAHa
E4&mediaurl=https%3a%2f%2fwww.inawe.in%2fwpcontent%2fuploads%2f2020%2f1
2%2fIIMAhmedabad696x459.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%
2fR.f8b2a9e8986cea2dcb032fcc78d569ac%3frik%3dlEZLP57waPl4sQ%26pid%3dImg
Raw%26r%3d0&exph=459&expw=696&q=%c4%b1%c4%b1m+ahmedabad&simid=6
07993286016503668&FORM=IRPRST&ck=CF6A04EABD2E62A00EE0F124F0B54
BD2&selectedIndex=2&ajaxhist=0&ajaxserp=0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 17:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=V4QQkz6H&id=D46718D
E28499BDABA36CFB9C4EF9ED58D1D3B75&thid=OIP.V4QQkz6Hyn0NbPrBxONl
gHaDA&mediaurl=https%3A%2F%2F3.bp.blogspot.com%2FefvDDQ3GWzY%2FUsl
DVE70eI%2FAAAAAAAAAAAB0%2F2eLvHLi_fKg%2Fs1600%2Fexterior_moore_ne
w.jpg&exph=300&expw=740&q=kimbell+sanat+m%c3%bczesi&simid=60800701700
3886153&form=IRPRST&ck=933249CBD8E6BFF77C432BC52A952D69&selectedin
dex=79&ajaxhist=0&ajaxserp=0&vt=0&sim=11&cdnurl=https%3A%2F%2Fth.bing.co
m%2Fth%2Fid%2FR.578410933e87fb29f435b3eb07138d96%3Frik%3DdTsdjdWe78S
5zw%26pid%3DImgRaw%26r%3D0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 18:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=p3AiuxxF&id=467B5A9D
9F0C3CDF2671E5B08428CC2A79F4833F&thid=OIP.p3AiuxxF3fh9RTpS2pIMxQHa
E7&mediaurl=https%3A%2F%2Fwww.re-
thinkingthefuture.com%2Fwpcontent%2Fuploads%2F2021%2F02%2FA3321-Philip-
Exeter-
AcademyLibrarybyLouisKahnImage1.jpg&exph=900&expw=1351&q=philip+exeter+a
kademi&
simid=608032477581435343&form=IRPRST&ck=14A56EBF40009E04B182218D667
68AFA&selectedindex=24&ajaxhist=0&ajaxserp=0&vt=0&sim=11&cdnurl=https%3A
%2F%2Fth.bing.com%2Fth%2Fid%2FR.a77022bb1c45ddf87d453a52da920cc5%3Frik
%3DP4P0eSrMKISw5Q%26pid%3DImgRaw%26r%3D0 [Son erişim tarihi
01.05.2023]

Anonymous 19:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=3p6lP0pj&id=467B5A9D9
F0C3CDF2671C6F9E65434CDF75B4DB9&thid=OIP.3p6lP0pj5NnTz3o_f1AB3wHaE
7&mediaurl=https%3a%2f%2fwww.re-
thinkingthefuture.com%2fwpcontent%2fuploads%2f2021%2f02%2fA3321-Philip-
Exeter-

AcademyLibrarybyLouisKahnImage2.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2f
R.de9ea53f4a63e4d9d3cf7a3f7f5001df%3frik%3duU1b9800VOb5xg%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=900&expw=1351&q=philip+exeter+akademi+k%c3%bct%c3%bcphanesi+i%c3%a7+mekan&simid=607998714836057695&FORM=IRPRST&ck=C8B988AD6E215D23D82EE822A5C39AD4&selectedIndex=5&ajaxhist=0&ajaxserp=0
[Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 20:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&insighttoken=bcid_RPJXpH657sFaA*ccid_8len4frn&form=SBIVSP&iss=SBIUPLOADGET&sbisrc=ImgPicker&idpbck=1&sbifsz=1575+x+1051+%c2%b7+75.12+kB+%c2%b7+jpeg&sbifnm=1-s2.0-S2095263521000741-gr1_lrg.jpg&thw=1575&thh=1051&ptime=79&dlen=102564&expw=734&exph=490&selectedIndex=0&id=-650160262&ccid=8len4frn&vt=2&sim=1 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 21:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&insighttoken=bcid_ROP.sKmzVrsFpg*ccid_4%2F%2BwqbNW&form=SBIVSP&iss=SBIUPLOADGET&sbisrc=ImgPicker&idpbck=1&sbifsz=640+x+480+%c2%b7+36.28+kB+%c2%b7+jpeg&sbifnm=edbc9696080ae06b323f2f8c982a8ae7--parliament-house-moderntimes.jpg&thw=640&thh=480&ptime=21&dlen=49532&expw=640&exph=480&select edindex=0&id=-1071705419&ccid=4%2F%2BwqbNW&vt=2&sim=11 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 22:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&insighttoken=bcid_RK9rCx4HTrsFCA*ccid_r2sLHgdo&form=SBIVSP&iss=SBIUPLOADGET&sbisrc=ImgPicker&idpbck=1&sbifsz=1560+x+873+%c2%b7+40.39+kB+%c2%b7+jpeg&sbifnm=714317fe561bff91df1d8852803e22ab.jpg&thw=1560&thh=873&ptime=32&dlen=55152&expw=802&exph=448&selectedIndex=0&id=2002712266&ccid=r2sLHgdo&vt=2&sim=11 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 23:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=6P8R9smX&id=946C9EAEFB3902ACB947E0DEDB214FFA152F2E3D&thid=OIP.6P8R9smXtzheHbnxmHFuxAHaE1&mediaurl=https%3a%2f%2fi.pinimg.com%2foriginals%2fa7%2f01%2fd2%2fa701d2ac0b2135cde69c3ef624b79aa4.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.e8ff11f6c997b7385e1db9f198716ec4%3frik%3dPS4vFfpIdve4A%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exph=523&expw=800&q=Trenton+Bath+House+plan&simid=608042755488314984&FORM=IRPRST&ck=A73A837FCA030D7847C8BE29313457CA&selectedIndex=0&idpp=overlayview&ajaxhist=0&ajaxserp=0> [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 24:

<https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=6P8R9smX&id=946C9EAEFB3902ACB947E0DEDB214FFA152F2E3D&thid=OIP.6P8R9smXtzheHbnxmHFux>

AHaE1&mediaurl=https%3a%2f%2fi.pining.com%2foriginals%2fa7%2f01%2fd2%2fa701d2ac0b2135cde69c3ef624b79aa4.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.e8ff11f6c997b7385e1db9f198716ec4%3frik%3dPS4vFfpPI dve4A%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exp=523&expw=800&q=Trenton+Bath+House+plan&simid=608042755488314984&FORM=IRPRST&ck=A73A837FCA030D7847C8BE29313457CA&selectedIndex=0&idpp=overlayview&ajaxhist=0&ajaxserp=0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anonymous 25:

https://www.bing.com/images/search?view=detailV2&ccid=25vHYHRc&id=E234DED7E50A7ABF351739F938B34858FB931485&thid=OIP.25vHYHRc9kRQOMzeCZa-igHaFH&mediaurl=https%3a%2f%2fd3pxppq3195xue.cloudfront.net%2fmedia%2fimages%2f12%2f12%2f10%2fSalk_Master-Plan--Section-080702-11x17_966x668.jpg&cdnurl=https%3a%2f%2fth.bing.com%2fth%2fid%2fR.db9bc760745cf6445038ccde0996be8a%3frik%3dhRST%252b1hIszj5OQ%26pid%3dImgRaw%26r%3d0&exp=668&expw=966&q=salk+institute+master+plan&simid=608022573428918495&FORM=IRPRST&ck=F814D2FAF9948B27E36CB3A2629A5F25&selectedIndex=0&ajaxhist=0&ajaxserp=0 [Son erişim tarihi 01.05.2023]

Anderson, S. (2002). *Peter Behrens and a New Architecture for the Twentieth Century*. MIT Press.

Arkaraprasertkul, N. (2008a). Toward Modernist Urban Design: Louis Kahn's Plan for Central Philadelphia. *Journal of Urban Design*, 13, 177–194.
<https://doi.org/10.1080/13574800801965676>

Arkaraprasertkul, N. (2008b). Toward Modernist Urban Design: Louis Kahn's Plan for Central Philadelphia. *Journal of Urban Design*, 13(2), 177–194.
<https://doi.org/10.1080/13574800801965676>

Arkaraprasertkul, N. (2016). The social poetics of urban design: Rethinking urban design through Louis Kahn's vision for Central Philadelphia (1939–1962). *Journal of Urban Design*, 21(6), 731–745.
<https://doi.org/10.1080/13574809.2016.1184564>

author/william-richards-for-aia-architect. (2016, May 18). *Philadelphia, Almost*. Architect. https://www.architectmagazine.com/aia-architect/aiaknowledge/philadelphia-almost_o

Baba, E. C. (2022). *İdeal Kent Arayışında Mimari Ütopyalar*. Yem Yayınları.

Banham, R. (1980). *Theory and Design in the First Machine Age*. MIT Press.

Benevolo, L. (1977). *History of Modern Architecture*. MIT Press.

- Bletter, R. H. (1981). The Interpretation of the Glass Dream-Expressionist Architecture and the History of the Crystal Metaphor. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 40(1), 20–43. <https://doi.org/10.2307/989612>
- Bony, A. (2012). *L'architecture moderne*. Larousse.
- Botz-Bornstein, T. (2016). *Transcultural Architecture: The Limits and Opportunities of Critical Regionalism* (0 ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315550220>
- Bradbury, M., & Mcfarlane, J. (n.d.). *The Name and Nature of Modernism*.
- Brownlee, D. B., & De Long, D. G. (1997). *Louis I. Kahn: In the realm of architecture*. New York, NY : Universe Pub. ; Los Angeles, CA : Museum of Contemporary Art ; [New York : Distributed to the U.S. trade by St. Martin's Press]. http://archive.org/details/isbn_9780789300997_0
- Burchard, J. E. (John E., & Bush-Brown, A. (1966). *The architecture of America; a social and cultural history*. Boston, Little, Brown. <http://archive.org/details/architectureofam00john>
- Buttiker, U. (1994). *Louis I. Kahn: Light and Space* (First American Edition). Watson-Guptill.
- Cahoone, L. E. (2003). *From Modernism to Postmodernism: An Anthology Expanded*. Wiley-Blackwell.
- Calinescu, M. (1993). Modernity, Modernism, Modernization: Variations on Modern Themes. *Symplokē*, 1(1), 1–20.
- Càndito, C. (2020). The Role of Geometry in the Architecture of Louis Kahn and Anne Tyng. In P. Magnaghi-Delfino, G. Mele, & T. Norando (Eds.), *Faces of Geometry. From Agnesi to Mirzakhani* (pp. 57–66). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-29796-1_5
- Càndito, C. (2022). Past and Present in the Geometry of Dhaka Parliament by Louis Kahn. In M. A. Ródenas-López, J. Calvo-López, & M. Salcedo-Galera (Eds.), *Architectural Graphics* (Vol. 21, pp. 267–276). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-04632-2_28

- Canova, C. (2020). Utopia as a practical approach to urban chaos: Towards a meaningful design process in architecture. *Excursions Journal*, 10, 1–14. <https://doi.org/10.20919/exs.10.2020.250>
- Casakin, H., & Bernardo, F. (2012). *The Role of Place Identity in the Perception, Understanding, and Design of Built Environments*. Bentham Science Publishers.
- Child, P. (2016). *Modernism* (3rd ed.).
- Choudhury, B. (2020). Jatio Sangsad Bhaban or National Assembly Building and Sustainability. *Journal of Engineering Science*, 11, 127–132. <https://doi.org/10.3329/jes.v11i2.50904>
- Choudhury, B. I., & . P. J. (2013). JSB as Democratic Emblem and Urban Focal Point: The Imagined Socio-Political Construction of Space. *Journal of Social and Development Sciences*, 4(6), 294–302. <https://doi.org/10.22610/jsds.v4i6.764>
- Coleman, N. (2012). Utopia and modern architecture? *Arq: Architectural Research Quarterly*, 16(4), 339–348. <https://doi.org/10.1017/S1359135513000225>
- Colquhoun, A. (2002). *Modern Architecture*. OUP Oxford.
- Cook, J. W., & Klotz, H. (1973). *Conversations with architects*. Praeger New York.
- Corbusier Le. (1931). *Towards A New Architecture*. <http://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.208774>
- Crommelin, L. (2019). Urban Utopia. In A. M. Orum, *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Urban and Regional Studies* (1st ed., pp. 1–6). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118568446.eurs0528>
- Crouch, C. (1999). *Modernism in art, design and architecture*. St. Martin's Press.
- Curtis, W. J., & Curtis, W. J. (1996). *Modern architecture since 1900*.
- De Student, P. (2007). *THE CONTEXT OF SOCIAL & SANITARY REFORM IN TONY GARNIER'S CITÉ INDUSTRIELLE*.
- de Villiers, R. (2013). – *Five Points of Architecture Case Study*.
- Deckker, T. (2016). Brasília: Life Beyond Utopia. *Architectural Design*, 86(3), 88–95. <https://doi.org/10.1002/ad.2050>

- (Duncombe, S. (2012). *Thomas More- Open Utopya*.
- Dunnett, J. (2000). Le Corbusier and the city without streets. In *Modern City Revisited*. Taylor & Francis.
- Eysteinsson, A. (2018). *The Concept of Modernism*. Cornell University Press.
- Fishman, R. (1982). *Urban Utopias in the Twentieth Century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier*. MIT Press.
- Frampton, K. (1992). *Modern architecture: A critical history* (3rd ed., rev.enlarged). Thames and Hudson.
- Frampton, K., & Cava, J. (1995a). *Studies in tectonic culture: The poetics of construction in nineteenth and twentieth century architecture*. MIT Press.
- Frampton, K., & Cava, J. (1995b). *Studies in tectonic culture: The poetics of construction in nineteenth and twentieth century architecture*. MIT Press.
- Fusaro, F. (1985). *Il Parlamento e la nuova capitale a Dacca di Louis I. Kahn, 1962-1974* (Vol. 10). Officina.
- Gast, K.-P., & Kahn, L. I. (1999). *Louis I. Kahn*. Springer Science & Business Media.
- Goldhagen, S. W. (2001). *Louis Kahn's Situated Modernism*. Yale University Press.
- Gropius, W. (1965). *The New Architecture and The Bauhaus*. MIT Press.
- Gusheh, M. (2013). *Louis Kahn in Dhaka: Ruin as method* [PhD Thesis]. UNSW Sydney.
- Hitchcock, H. R., & Johnson, P. (1966). *The international style*. New York, Norton.
<http://archive.org/details/internationalsty00hitc>
- Hoglund, K. G. (1984). The Museum Trail: The Collections at Yale University. *The Biblical Archaeologist*, 47(3), 160–165. <https://doi.org/10.2307/3209917>
- Holston, J. (1989). *The modernist city: An anthropological critique of Brasília*. University of Chicago Press.
- Horaira, M., & Devi, A. (2021). *Cultural Tourism in Bangladesh, a Potential and Profound Tourism Destination: Developing a Model for Cultural Tourism*

- Development in Bangladesh. Volume 4*, 1–22. <https://doi.org/10.37227/ITHJ-2021-08-1187>
- Hossain, G. M. A. B. (2019). Water and Architecture: The process of design Myths and Integrated Image of Dhaka City in the Primordial Time. *International Journal for Research in Applied Science and Engineering Technology*, 7(5), 2317–2338. <https://doi.org/10.22214/ijraset.2019.5386>
- James, K. (1995). Louis Kahn's Indian Institute of Management's Courtyard: Form versus Function. *Journal of Architectural Education*, 49(1), 38–49. <https://doi.org/10.1080/10464883.1995.10734662>
- James, S. B. (2010). *Louis I. Kahn: Towards an iconography of memory* [University of Virginia]. <https://doi.org/10.18130/V3-ARXR-BD92>
- James-Chakraborty, K. (2013). Louis Kahn in Ahmedabad and Dhaka. *ABE Journal. Architecture beyond Europe*, 4, Article 4. <https://doi.org/10.4000/abe.3385>
- James-Chakraborty, K. (2014). Reinforced concrete in Louis Kahn's National Assembly, Dhaka: Modernity and modernism in Bangladeshi architecture. *Frontiers of Architectural Research*, 3(2), 81–88. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2014.01.003>
- James-Chakraborty, K. (2022). Bauhaus Housing. In *Bauhaus Effects in Art, Architecture, and Design*. Routledge.
- Jarzombek, M. (2004). Joseph August Lux: Werkbund Promoter, Historian of a Lost Modernity. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 63(2), 202–219. <https://doi.org/10.2307/4127953>
- Johnson, P. (1978). *Mies van der Rohe*. Museum of modern art New York.
- Jordy, W. H. (1980). *Louis I. Kahn Complete Works 1935-74 by Heinz Ronner, Sharad Jhaveri, Alessandro Vasella, Louis I. Kahn; Papers of the American Association of Architectural Bibliographers, Vol. XII by Frederick D. Nichols; 18 Years with Architect Louis I. Kahn by August E. Komendant; Louis I. Kahn by Romaldo Giurgola, Jaimini Mehta; The Travel Sketches of Louis I. Kahn by Louis I. Kahn, Pennsylvania Academy of Fine Arts; Light Is the Theme: Louis I. Kahn and the Kimbell Art Museum by Kimbell Art Foundation, Louis I. Kahn, Nell E.*

- Johnson; Louis I. Kahn, *Sketches for the Kimbell Art Museum* by Kimbell Art Foundation, Marshall D. Meyers, Louis I. Kahn; *The Architecture of the Yale Center for British Art* by Yale Center for British Art, Jules David Prown. The Society of Architectural Historians.
- Juarez, A. (2000). Topology and Organicism in the Work of Louis I. Kahn. Notes on the City Tower. *Perspecta*, 31, 70–80. <https://doi.org/10.2307/1567252>
- Kacel, S., & Lau, B. (2013). *Investigation of the Luminous Environment in Louis I. Kahn's Kimbell Art Museum*.
- Kahn, L., & Curtis, W. (2013). *Louis Kahn: The Power of Architecture* (M. Kries, J. Eisenbrand, & S. von Moos, Eds.). Vitra Design Museum.
- Kahn, L. I. (1955). Order and form. *Perspecta*, 47–63.
- Kahn, L. I. (1964). *The Development by Louis I. Kahn of the Design for the Second Capital of Pakistan at Dacca* (Vol. 14). School of Design, North Carolina State of the University of North Carolina
- Kahn, L. I. (1998). *Louis Kahn: Conversations with Students* (1st edition). Princeton Architectural Press.
- Kahn, L. I., & Twombly, R. C. (2003). *Louis Kahn: Essential texts*. W.W. Norton.
- Kalam, A. A. (1970). Planning Dhaka as a Global City: A Critical Discourse. *Journal of Bangladesh Institute of Planners*, 2, 1–12. <https://doi.org/10.3329/jbip.v2i0.9552>
- Kazi, A., & Belluardo, J. (1998). *An Architecture of Independence: The Making of Modern South Asia*. New York: The Architectural League of New York.
- Komendant, A. E. (1975). *18 Years with Architect Louis I. Kahn*. Aloray Englewood Cliffs, NJ.
- Ksiazek, S. (1993). Architectural Culture in the Fifties: Louis Kahn and the National Assembly Complex in Dhaka. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 52(4), 416–435. <https://doi.org/10.2307/990866>
- Ksiazek, S. W. (1996). Critiques of Liberal Individualism: Louis Kahn's Civic Projects, 1947-57. *Assemblage*, 31, 57–79. <https://doi.org/10.2307/3171442>

- Larson, K. (2000). *Louis I. Kahn: Unbuilt masterworks*. New York, NY : Monacelli Press. <http://archive.org/details/louisikahnunbuil0000lars>
- Leslie, T., & Kahn, L. I. (2005). *Louis I. Kahn: Building art, building science* (1st ed). George Braziller.
- Lobell, J. (2020). *Louis Kahn: Architecture as Philosophy* (Illustrated edition). The Monacelli Press.
- Lobell, J., & Kahn, L. I. (2008). *Between silence and light: Spirit in the architecture of Louis I. Kahn* (2008 ed). Shambhala : Distributed in the U.S. by Random House.
- Loos, A. (2009). *Steiner House*.
- Loud, P. C. (Ed.). (1989). *The Art Museums of Louis I. Kahn*. Duke University Press.
- Louis Kahn's Salk Institute, the building that guesses tomorrow, is aging—Very, very gracefully*. (2016, November 22). Los Angeles Times. <https://www.latimes.com/entertainment/arts/miranda/la-et-cam-salk-institute-louis-kahn-20161107-htmlstory.html>
- Lutolli, B., & Jashanica, K. (2022). Kahn's light: The measurable and the unmeasurable of the Bangladesh National Assembly Building. *Frontiers of Architectural Research*, 11(1), 89–102. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2021.09.005>
- Masheck, J. (2013). *Adolf Loos: The Art of Architecture*. Bloomsbury Publishing.
- Mattern, S. (2010). Geometries of Reading, Light of Learning: Louis I. Kahn's Library at Phillips Exeter. In R. Kirkbride (Ed.), *Geometries of Rhetoric* (pp. 389–420). Birkhäuser. https://doi.org/10.1007/978-3-0346-0522-9_4
- McCarter, R. (2005). *Louis I. Kahn*. Phaidon.
- McCarter, R. (2009). Louis I. Kahn and the nature of concrete. *Concrete International*, 31(12), 26–33.
- McQuaid, M. (2002). *Envisioning architecture: Drawings from the Museum of Modern Art*. Museum of Modern Art.
- Michael, M. (2021). *Louis Kahn: The Importance of a Drawing*.

- Mowla, Q. (2011). *Mowla, Q.A. 2011: 'Urban Aesthetics: A Study on Dhaka' in 'The History Heritage and Urban Issues of Capital Dhaka', Vol.III, published by the Asiatic Society of Bangladesh, to celebrate the 400 years of Capital Dhaka.*
- Mowla, Q. A. (2019). *Exploring for the Roots of Buildings and Settlements in Bengal.* 13(2).
- Mowla, Q. A., & Fahim, M. R. (n.d.). *Modernist Architecture of 50s and 60s in Bangladesh – A case of Conservation for the Posterity.*
- Nast, C. (2015, December 30). *Tour Louis Kahn's Magnificent Salk Institute in La Jolla, California.* Architectural Digest.
<https://www.architecturaldigest.com/story/louis-kahn-salk-institute>
- Nilsson, S. Å. (1973). *The new capitals of India, Pakistan and Bangladesh. (No Title).*
- Otto, C. F. (1980). *Manfredo Tafuri and Francesco Dal Co, Modern Architecture: Translated by Robert Erich Wolf, History of World Architecture, New York, Harry N. Abrams, 1979. Pp. 448; 673 ill. \$42.50. Taylor & Francis.*
- Pandya, S. (2020). *Architecture in National Identities: A critical review. National Identities, 22(4), 381–393.* <https://doi.org/10.1080/14608944.2020.1812825>
- Park, H. Y., Licon, C., & Feldon, D. (2023). *Thematic analysis of students' submissions: Sustainability education in a LA course.* 57–70.
- Park, J.-H., Joo, Y., & Yang, J.-G. (2007). *Cycloids in Louis I. Kahn's kimbell art museum at fort worth, Texas. The Mathematical Intelligencer, 29(2), 42–48.* <https://doi.org/10.1007/BF02986205>
- Pieczara, M. (2015). *Library as the heart of a school. The project of Phillips Exeter Academy Library, 1965–72. Teka Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych, 11(4), Article 4.* <https://doi.org/10.35784/teka.651>
- Poisson, M. (2009). *1000 immeubles et monuments de Paris: Dictionnaire visuel des architectes de la capitale.* Parigramme.
- Prown, J. D., & Denavit, K. E. (Eds.). (2015). *Louis I. Kahn in Conversation: Interviews with John W. Cook and Heinrich Klotz, 1969–70 (Illustrated edition).* YC British Art.

- Purves, A. (2000). The Yale University Art Gallery by Louis I. Kahn. *Yale University Art Gallery Bulletin*, 104–113.
- Rabifard, M. (2011). *The Integration of Form and Structure in The Work of Louis Kahn*.
- Rampazzo, A. (2021). *Steel like straw: Louis I. Kahn and the Indian Institute of Management in Ahmedabad*. LetteraVentidue Edizioni.
- Reed, P. S. (1989). *Toward form: Louis I. Kahn's urban designs for Philadelphia, 1939-1962*. University of Pennsylvania.
- Rogers, E. B. (2010). An Island Named Roosevelt: Presidential Monument and Planned Community. *SiteLINES: A Journal of Place*, 6(1), 6–13.
- Roth, L. M. (1993). *Understanding architecture: Its elements, history, and meaning*. New York, NY : Icon Editions. <http://archive.org/details/understandingarc00roth>
- Schulze, F. (1989). *Mies van der Rohe*. Jaca Book Milan.
- Schulze, F. (1996). *Philip Johnson: Life and Work*. University of Chicago Press.
- Scully, V. (1962). *Louis I. Kahn*. New York, G. Braziller.
http://archive.org/details/louisikahn0000scul_y7n1
- Scully, V. (1993). Louis I. Kahn and the ruins of Rome. *Engineering and Science*, 56(2), 2–13.
- Scully, V. J. (2003). *Modern architecture and other essays*. Princeton University Press.
- Sekler, E. F. (1967). *The Stoclet House by Josef Hoffmann*.
- Tietz, J. (1999). *The story of architecture of the 20th century*. Cologne : Ko~ nemann.
<http://archive.org/details/storyofarchitect0000tiet>
- Tsiomis, Y., & Haskaris, Y. (1987). *Les Congrès Internationaux d'Architecture Moderne, 1928-1940. Les documents de la Fondation Le Corbusier* [PhD Thesis]. Ministère de l'équipement, du logement, de l'aménagement du territoire et
- Ulrich Conrads. (1970). *Ulrich Conrads (ed.), Programs and Manifestoes on 20th-Century Architecture*.
<http://archive.org/details/20thCArchitectureProgramsManifestoes>

- Vale, L. (2014). *Architecture, power and national identity*. Routledge.
- Wagner, O. (1988). *Modern architecture: A guidebook for his students to this field of art*. Getty Center for the History of Art and the Humanities.
- Weston, R. (2004). *Key buildings of the twentieth century: Plans, sections, and elevations*. New York : W.W. Norton.
<http://archive.org/details/keybuildingsoftw0000west>
- Williams, R. (1989). When was modernism? *New Left Review*, 175(1), 48–53.
- Wiseman, C. (2007). *Louis I. Kahn: Beyond time and style: a life in architecture* (1st ed). W.W. Norton.
- Yegul, F. K. (1993). *Louis I. Kahn: In the Realm of Architecture*. JSTOR.
- Zahiruddin, S. A., Imamuddin, A. H., & Khan, M. M. (1990). *Contemporary Architecture, Bangladesh*. Institute of Architects, Bangladesh.

7. EKLER

EK-1: Prof.Dr. Gönül Aslanoğlu Evyapan'ın Görüşleri

Louis kahnın öğrencisi olan Prof. Dr. Gönül Aslanoğlu Evyapan hocamızın 28 Mayıs 2022, Ankara dan Louis Kahn ve Bangladeş Ulusal Meclis Binası hakkında paylaştığı bilgileri soru cevap şeklinde aşağıda yer verilmektedir.

1. Louis Kahn'ın mimarlık tarihindeki yeri ve önemi sizce nedir?

2. Louis Kahn'ın genel tasarım yaklaşımı ve tasarım sürecini nasıl yürüttüğü hakkında bilgilerinizi paylaşılabir misiniz?

Louis Kahn, Wright, Le Corbusier, Van Der Rohe ve Aalto ile birlikte, geçen yüzyılın en önemli 5 mimarından biridir. Belirli mimarlık stillerine bağlı kalmadan, her konuyu kendi içinde değerlendirerek tasarım yapar. Kahn'ın en beğendiği mimar Le Corbusier idi. "If he called me today, I would go to him tomorrow" dediğini anımsıyorum. Tasarımlar baştan sona Kahn'ın elinden çıkar, odasında geç vakitlere kadar çalışır, tasarım süreci sırasında çevresinden mümkün olduğu kadar etkilenmemeye çalışırdı; tasarımda konsept oluşturma sürecine başkasını katmazdı. Stüdyoda sadece uygulama projeleri yapıldı.

3. Louis Kahn'ın Mimarlıkta Modernizm ile ilişkisi hakkında görüş ve yorumlarınız nelerdir?

Mies van der Rohe'nin ve onu takip eden Philip Johnson'ın sade mimarlık ve yapılarda cam ve çelik kullanımı ona yakın gelmezdi. Mies'in, bu tarz mimarlığın mottosu olan "Less is more" yaklaşımına uzak oluşunu sınıfta söylediği "Less is less" sözünden anlayabiliriz.

4. Louis Kahn tasarımlarında kültürler arası etkileşim konusuna nasıl yaklaşmıştır?

Evrensel (universal) değerler Kahn'ın tasarımında daha ağır basar.

5. Louis Kahn'ın özel olarak Bangladeş parlamento binası tasarımı ile ilgili yorumlarına /özgün anlatımlarına şahit oldunuz mu? Tezimin esas konusunu oluşturduğu için varsa bu konuda bilgilerinize başvurmak / yorumlarınızı almak isterim.

Anlatımına şahit olmadım. Ben oradayken (1964) ayrı bir odada uygulama çizimleri yapılmaktaydı. Şimdi Paris'te bulunan ODTÜ 3. dönem mezunu Ahmet Gülgönen uygulama ofisinde çalışanlardan biriydi. Kendisiyle temasa geçmenizi öneririm.

6. Bangladeş parlamento binası tasarımı hakkında sizin düşünceleriniz nelerdir? Bu tasarım veya tasarım süreciyle ilgili vurgulamak isteyeceğiniz bir konu var mıdır?

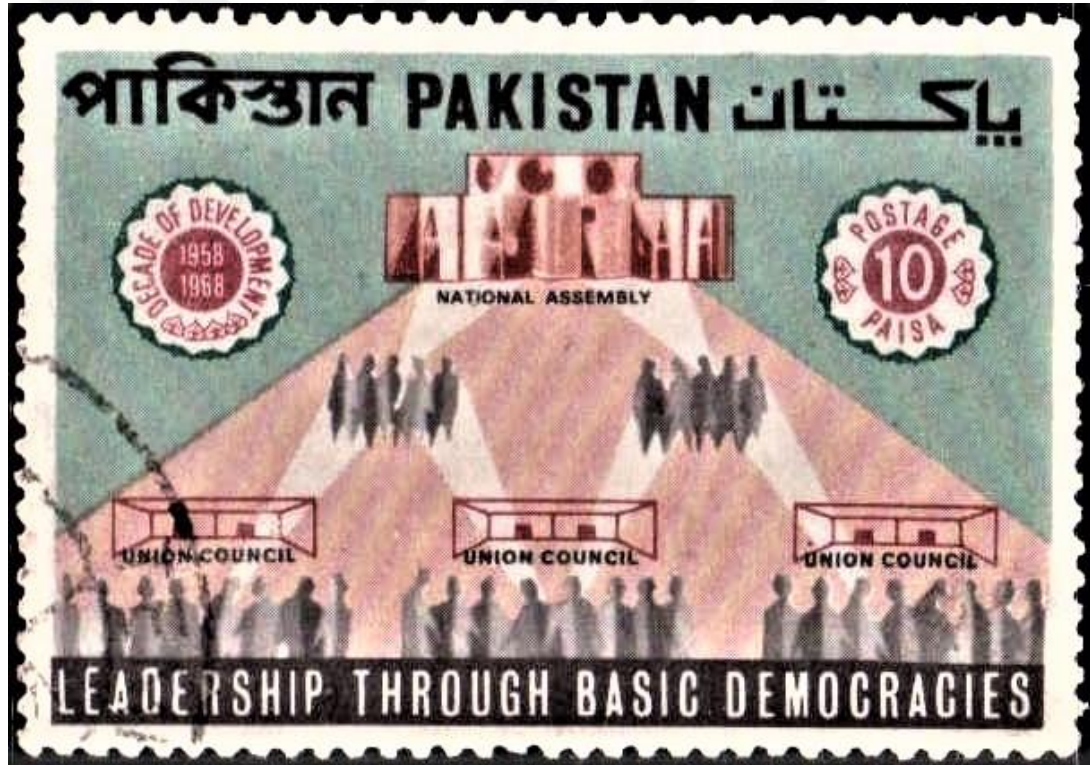
7. (YouTube da yayınlanan bir konuşmanızda (<https://youtu.be/xPV2Kqe-RHg>) kaydın 7. Dakikasından itibaren Louis Kahn'ın ofisinde Dakka milletvekili lojmanları projesi için detay çözümleri yaptığınızı ve bu çalışmalarınızın Kahn tarafından beğenildiğini öğreniyoruz.) Bu yapılar ile ilgili paylaşabileceğiniz başka bilgiler var mıdır?

Lojman binalarının pencere detayları, yolladığım makalede göreceğiniz gibi, bana aittir. Detaylar orada tarif edilmektedir. (Aslanoğlu Evyapan, Gönül (2017). *Dünya mimarlığının merkezi Philadelphia'daydı, çünkü Kahn Philadelphia'daydı* (The center of the architectural world was Philadelphia, because Louis Kahn was there). İçinde, N.M. Cengizkan (derleyen), *Louis Kahn'a Yeni/Den Bakış - Sergi Kitabı. Re/Framing Louis Kahn - Exhibition Book* (sf. 342-345). Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Pera Müzesi. İstanbul, 2017).

8. Bangladeş Parlamento Binası'nın ülkeyi temsil edecek düzeyde bir sembolik yapı olduğunu düşünür müsünüz? (Örneğin bu açıdan Sydney Opera binası, Eiffel kulesi gibi yapılar ile kıyaslayabilir miyiz?)

'Evet, sembolik bir değere sahiptir' diyerek cevap vermiştir.

EK-2: Dönemin posta pulu (1968)

Ek: Dönemin posta kartında MMB yer edinmiştir.

EK-3: Bangladesh Eğitim Müfredatında Louis Kahn ve Millet Meclis ile ilgili İçerikler.

সাধারণ জ্ঞান : জাতীয় সংসদ ভবন

জাতীয় সংসদ ভবন

জাতীয় সংসদ ভবনের স্থপতি কে? – লুই আই ক্যান।

জাতীয় সংসদ ভবন কত একর জায়গার উপর প্রতিষ্ঠিত? – ২১৫ একর।

বাংলাদেশের জাতীয় সংসদ ভবন কবে উদ্বোধন করা হয়? – ২৮ জানুয়ারি ১৯৮২ সালে।

জাতীয় সংসদ কী? – বাংলাদেশে সংবিধানে এক কক্ষবিশিষ্ট একটি পরিষদের ব্যবস্থা করা হয়েছে। এর নাম জাতীয় সংসদ। এটি সরকারের আই বিভাগ নামে পরিচিত।

সরকারের আইন বিভাগ কোনটি? – জাতীয় সংসদ।

জাতীয় সংসদ ভবন কোথায় অবস্থিত? – শেরে বাংলা নগর।

জাতীয় সংসদ ভবনের ভিত্তি প্রস্তর স্থাপন করা হয় কত সালে? – ১৯৬২ সালে।

জাতীয় সংসদ ভবনের ভিত্তি প্রস্তর স্থাপন করেন কে? – পাকিস্তানের তৎকালীন প্রেসিডেন্ট আইয়ুব খান।

জাতীয় সংসদ ভবনের স্থপতি কে? – লুই আই ক্যান।

জাতীয় সংসদ ভবনের স্থপতি লুই আই ক্যান কোন দেশের নাগরিক? – মার্কিন যুক্তরাষ্ট্রের (জন্ম-১৯০১ সালে এন্টোনিয়ায়)।

মূল জাতীয় সংসদের স্ট্রাকচারাল ডিজাইন করেন কে? – হ্যারি পাম ব্লুম।

লুই আই ক্যানের মৃত্যু হলে জাতীয় সংসদের ডিজাইন সম্পূর্ণ করেন কে? – হেনরী এন. উইলকটস্ (লুই আই ক্যানের ঘনিষ্ঠ সহযোগী)।

কবে, কোন সম্মেলনে ঢাকাকে প্রাদেশিক রাজধানীর মর্যাদা এবং সংসদ ভবন নির্মাণের সিদ্ধান্ত গৃহীত হয়? – ১৯৫৯ সালের ১২-১৩ জুন পাকিস্তানের তৎকালীন প্রেসিডেন্ট আইয়ুব খানের সভাপতিত্বে প্রাদেশিক গভর্নরদের সম্মেলনে ঢাকাকে দ্বিতীয় রাজধানীর মর্যাদা এবং সংসদ ভবন নির্মাণের সিদ্ধান্ত গৃহীত হয়।

বাংলাদেশের জাতীয় সংসদ ভবন উদ্বোধন করেন কে? – তৎকালীন রাষ্ট্রপতি বিচারপতি আবদুস সাত্তার।

বর্তমান জাতীয় সংসদ ভবনে প্রথম অধিবেশন বসে কখন? – ১৫ ফেব্রুয়ারি, ১৯৮২।

বর্তমান জাতীয় সংসদ ভবন নির্মাণের আগে বাংলাদেশের সংসদ অধিবেশন বসত কোথায়? – বর্তমান প্রধানমন্ত্রীর কার্যালয় (এটি ছিল পুরাতন সংসদ ভবন)।

Ek: Louis kahn ve MMB hakkındaki genel bilgiler müfredatına yer verilmiş olup ilk okul ve üst düzey eğitimlerde öğretilmektedir.

EK-3: Bangladeş Eğitim Müfredatında Louis Kahn ve Millet Meclis ile ilgili İçerikler (Türkçe Çevirilmiştir).

Genel Bilgiler: Bangladeş Millet Meclis Binası

Bangladeş Millet Meclis Binası

Bangladeş Millet Meclis binasının mimarı kimdir? – Louis Kahn

Millet Meclisi binası kaç dönümlük arazi üzerine inşa edilmiştir?- 215 dönümlük (Kompleks daha geniş bir alanı kapsamaktadır)

Bangladeş Millet Meclisi nedir? – Bangladeş anayasaya göre tek bir ortamda bütün milletvekillerinin toplandığı, ülkenin kalkınması ve geleceği için bir odalık bir meclis önerisi sunmaktadır ve bunun adı Millet Meclis'tir.

Bangladeş hükümetinin yasama organı hangisidir? – Millet Meclisidir.

Millet Meclisi kompleksi nerededir? – Sher-E-Bangla Nagar, Dakka'da bulunmaktadır.

Bangladeş Millet Meclisi'nin temeli ne zaman atılmıştır?- 1962 yılında

Bangladeş Millet Meclisi binasının temeli kim tarafından atılmıştır?- Dönemin Pakistan lideri Eyüp Han tarafından atılmıştır.

Millet Meclisi binasının tasarımcısı mimar Louis Kahn hangi ülkenin vatandaşıdır?- Amerika Birleşik Devletleri (1901 senesinde Estonya'da dünyaya gelmiştir).

Millet Meclis Binasının orijinal strüktür tasarımı kim tarafından yapılmıştır? – Hary Palm Balum.

Louis Kahn'ın vefatından sonra Millet Meclis Binasının tasarımı kim tarafından üstlenilmiştir? – Henry En Wilcots ve Mazharul İslam.

Ne zaman, hangi toplantıda Dakka başkent olarak ilan edilmiş olup aynı zamanda Millet Meclis binasının inşa edilmesine yönelik karar alınmıştır? – 1959 yılı 12-13 Haziran tarihlerinde dönemin Pakistan lideri Eyüp Han başkanlığında Dakka Pakistan'ın ikinci başkenti olarak ilan edilmiştir ve Millet Meclisi binasının inşa edilmesine yönelik karar alınmıştır.

Millet Meclisi binasının açılışı kim tarafından yapılmıştır? – Dönemin lideri Hüseyin Muhammet Erşad ve Baş hekim Abdus Sattar tarafından yapılmıştır.

Millet Meclisi binasında ilk oturum hangi tarihte gerçekleşmiştir? – 15 Şubat 1982.

Şimdiki Millet Meclis inşa edilmeden önce oturumlar nerede gerçekleşmekteydi? - Dönemin Başbakanlık salonunda.

EK-4: Bangladeş Millet Meclis Binası imgelerini taşıyan ulusal banknotlar

EK -5: Anket Soruları

LİSANSÜSTÜ TEZ ÇALIŞMASI ANKETİ

(গ্র্যাজুয়েট থিসিস স্টাডি সার্ভে)

Ben Nurullah, Akdeniz Üniversitesi, Antalya / Türkiye'de Mimarlık Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez konu başlığım " Modernist Ütopyanın Güncel Kentsel Bağlamda Tartışılması: Louis Kahn'ın Bangladeş Ulusal Meclis Binası Tasarımı ve Çağdaş Dakka" . Bu anket, tez çalışması kapsamında ilgili konu üzerinde çeşitli disiplinlerden katılımcıların görüşlerini öğrenmeyi ve değerlendirmeyi hedeflemektedir. Değerli vaktiniz ve katılımınız için teşekkür ederim.

আমি নুরুল্লাহ, আকদেনিজ ইউনিভার্সিটি, আন্টালিয়া, তুরস্কের স্থাপত্য বিভাগের একজন স্নাতক ছাত্র। আমার থিসিসের শিরোনাম "সমসাময়িক শহরে প্রেক্ষাপটে আধুনিকতাবাদী ইউটোপিয়ার আলোচনা: লুই কানের বাংলাদেশ ন্যাশনাল অ্যাসেম্বলি বিল্ডিং ডিজাইন অ্যান্ড কনটেক্সটের চাকা"। এই সমীক্ষার লক্ষ্য, থিসিস অধ্যয়নের মধ্যে, মূল্যবান অংশগ্রহণকারীদের মতামত জানা এবং মূল্যায়ন করা। আপনার মূল্যবান সময় এবং অংশগ্রহণের জন্য আপনাকে ধন্যবাদ।

Cinsiyet (লিঙ্গ)	Meslek (পেশা)	Yaş (বয়স)	Eğitim (শিক্ষা)	
Erkek ☐ (পুরুষ)	- Mimar (স্থপতি) ☐ - Şehir plancısı (শহর পরিকল্পনাকারী) ☐ - Diğer meslek (kamu kurumları) অন্যান্য পেশা (সরকারি প্রতিষ্ঠান) ☐	18 - 25 ☐ 26 ---35 ☐ 36 ---45 ☐ 46 ---55 ☐ 56 ---65 ☐ 66 ---75 ☐ 76 ve üstü ☐	- Üniversite (বিশ্ববিদ্যালয়) ☐	
Kadın ☐ (মহিলা)	- Diğer meslek (özel sektör) অন্যান্য পেশা (বেসরকারি) ☐ - Öğrenci (Mimarlık Fakültesi) শিক্ষার্থী (স্থাপত্য অনুষদ) ☐ - Öğrenci (diğer alanlar) শিক্ষার্থী (অন্যান্য ক্ষেত্র) ☐			
Soru (প্রশ্ন)		Görüşler (মতামত)		
		Katılıyorum (সহমত)	Katılmıyorum (একমত না)	Kararsızım (সিদ্ধান্তহীন)
1.	Bangladeş Ulusal Meclis Binası (Jatiya Sangsad Bhaban) ulusu ve ülkeyi temsil eden sembolik bir yapıdır. বাংলাদেশ জাতীয় সংসদ ভবন জাতি ও দেশের প্রতিনিধিত্বকারী একটি প্রতীকী স্থতিস্তম্ভ।			
2.	Bangladeş Ulusal Meclis Binası, tasarımında bölgesel, kültürel verileri dikkate alan ve kentte yaşayan insanların beklentilerini karşılayan bir eserdir. বাংলাদেশ জাতীয় সংসদ ভবন এমন একটি কাজ যা এর নকশায় অঞ্চল, সংস্কৃতি এবং মানুষের ইচ্ছাকে প্রতিফলিত করে।			
3.	Bangladeş Ulusal Meclis Binası bir modernist ütopya fikrini yansıtan bir tasarım örneğidir. বাংলাদেশের জাতীয় সংসদ ভবন আধুনিকতাবাদী ইউটোপিয়ার একটি উদাহরণ।			

4.	Bangladeş ulusal meclis binasını Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi ile eşit değere sahip görkemli ve sembolik bir yapıdır. Bangladeşin ulusal meclis binasını Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi ile eşit değere sahip görkemli ve sembolik bir yapıdır. Bangladeşin ulusal meclis binasını Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi ile eşit değere sahip görkemli ve sembolik bir yapıdır. Bangladeşin ulusal meclis binasını Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi ile eşit değere sahip görkemli ve sembolik bir yapıdır.			
5.	Bangladeş ulusal meclis binası mimarisi ve tasarımı ilgili alanda ulusal ve uluslararası ölçeklerde hak ettiği değeri görmektedir. Bangladeşin ulusal meclis binası mimarisi ve tasarımı ilgili alanda ulusal ve uluslararası ölçeklerde hak ettiği değeri görmektedir. Bangladeşin ulusal meclis binası mimarisi ve tasarımı ilgili alanda ulusal ve uluslararası ölçeklerde hak ettiği değeri görmektedir. Bangladeşin ulusal meclis binası mimarisi ve tasarımı ilgili alanda ulusal ve uluslararası ölçeklerde hak ettiği değeri görmektedir.			
6.	Bangladeş Ulusal Meclis Binası kompleksini tasarlayan mimar Dakka'da ve Bangladeş'te tanınmaktadır. Bangladeş Ulusal Meclis Binası kompleksini tasarlayan mimar Dakka'da ve Bangladeş'te tanınmaktadır. Bangladeş Ulusal Meclis Binası kompleksini tasarlayan mimar Dakka'da ve Bangladeş'te tanınmaktadır. Bangladeş Ulusal Meclis Binası kompleksini tasarlayan mimar Dakka'da ve Bangladeş'te tanınmaktadır.			
7.	Bangladeş Ulusal Meclisi tasarımı çağdaş Dakka kentindeki günlük yaşam içerisinde kentlilerin sürekli olarak varlığını hissettikleri bir yapı kompleksidir. Bangladeş Ulusal Meclisi tasarımı çağdaş Dakka kentindeki günlük yaşam içerisinde kentlilerin sürekli olarak varlığını hissettikleri bir yapı kompleksidir. Bangladeş Ulusal Meclisi tasarımı çağdaş Dakka kentindeki günlük yaşam içerisinde kentlilerin sürekli olarak varlığını hissettikleri bir yapı kompleksidir. Bangladeş Ulusal Meclisi tasarımı çağdaş Dakka kentindeki günlük yaşam içerisinde kentlilerin sürekli olarak varlığını hissettikleri bir yapı kompleksidir.			
8.	Bangladeş Ulusal Meclisi bir yapı kompleksi olarak çağdaş Dakka'daki kentsel yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır. Bangladeş Ulusal Meclisi bir yapı kompleksi olarak çağdaş Dakka'daki kentsel yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır. Bangladeş Ulusal Meclisi bir yapı kompleksi olarak çağdaş Dakka'daki kentsel yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır. Bangladeş Ulusal Meclisi bir yapı kompleksi olarak çağdaş Dakka'daki kentsel yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır.			

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ'NÜN 15.11.2022 TARİH VE 16 SAYILI KARARI İLE ANKETİN UYGULANMASI UYGUN BULUNMUŞTUR.

ÖZGEÇMİŞ

Nurullah NURULLAH

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans 2020-2023	Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Antalya
Lisans 2016-2020	Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Antalya